

A.E. BACONSKY

BISERICA NEAGRĂ
ECHINOXUL NEBUNILOR
ȘI ALTE POVESTIRI

A.E. BACONSKY

Biserica neagră.

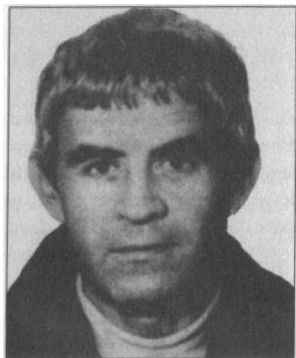
***Echinoxul nebunilor și alte
povestiri***

Din noatnMagazin note de călătorie. Se străduiește să facă posibilă publicarea romanului Biserica neagră, dar spre dezamăgirea lui nu reușește. 1974 - începe să scrie monografia Boticelli, care avea să apară anul următor la Editura Meridiane.

1975 - Cu prilejul aniversării a 50 de ani, majoritatea publicațiilor literare îi dedică ample articole omagiale și frumoase pagini. Printre semnatarii textelor care îi vizează se numără Dan Laurențiu, Victor Felea, Nicolae Prelipceanu, Mircea Ivănescu, Pavel Țugui, Ion Cocota. Călătorește intens în cea de-a doua jumătate a anului, în Austria, Italia și Germania. Prietenul său M.D. Peyfuss începe traducerea în germană a romanului Biserica neagră.

1976 - Se publică volumul Die Schwarze Kirche, cartea fiind primită cu entuziasm și stârnind reacții elogioase. Participă la un congres organizat de Societatea Scriitorilor Austrieci. Călătorește foarte mult prin diferite zone din Italia și Elveția. începe lucrul la volumul de versuri Corabia lui Sebastian.

1977 - Revine în București la sfârșitul lui ianuarie. în februarie se publică la Editura Cartea Românească Remember. Fals jurnal de călătorie, în două volume. Se stinge din viață împreună cu soția sa în urma devastatorului cutremur din 4 martie, rămânând îngropat sub ruinele blocului „Continental”. Este înmormântat pe 6 martie la Cimitirul Străulești. La funeralii participă, printre alții. Petre Stoica, Modest Morariu, D.R. Popescu, Dan Laurențiu, precum și tatăl scriitorului, Eftimie Baconsky.

1978 - La Editura Cartea Românească se publică volumul de versuri Corabia lui Sebastian, îngrijit de Mircea Ciobanu.

1990 - La Editura Cartea Românească apare în două volume ediția A.E. Baconsky Scrieri, îngrijită de Pavel Țugui și prefăcută de Mircea Martin, prilej cu care este publicat pentru prima oară în română romanul Biserica neagră (ediția a doua avea să apară la Editura Eminescu în 1995).

LITERATURA și ziduri

„un zid pretutindeni un zid.../ iată se-aude istoria urlând depărtat/ cine are urechi de-auzit să audă!... “

Cadavre in vid, 1969

Volumele ultimului deceniu de viață și de creație ale lui A.E. Baconsky - 1967-1977 - transmit, în configurări caleidoscopice, aceeași realitate interioară: un sentiment al claustrării, al prizonieratului într-o istorie aberantă ce ridică pretutindeni ziduri, având ca revers surparea oricărei opțiuni individuale ori, pur și simplu, umane. Iar vocea lui, ținându-se vinovată de false prorocii ale luminoasei „țări a comunismului ce ne așteaptă", se retrage „în celălalt grai pe care istoria nu-l poate corupe", asupra căruia insistă volumul rătăcirii și al alienării generalizate: Corabia lui Sebastian (1978). Debarasate de gesticulația histrionică, inflexiunile profetice rămân și în această vârstă târzie pentru a da curs unui vizionarism sumbru și unor presimțiri apocaliptice. De la proclamata Cucanie politică la infernul existențial, de la cetatea radioasă a celor mai mari la cetatea odioasă a celui singur - iată un drum pe care destinul și scrisul lui A.E. Baconsky îl parcurg, oferind o hartă impresionantă prin fidelitate a contorsionărilor istoriei și a oglinzilor lor în literatură de-a lungul unei jumătăți de veac.

Basarabeanul, refugiat în Oltenia, devine cunoscut la Almanahul literar de la Cluj, unde se străduiește să confirme prezumția de disponibilitate exprimată de Ioanichie Olteanu când îl recomandă alături de alți șaisprezece tineri ca „având nevoie de bani și de atenție". Reușitele lui în exprimarea, prin încrâncenate

ori entuziaste cadențări, a vârstei noi ce sc-anunța în zare sunt antologice, dar la fel sunt - cu adaosul consistenței și al autenticului - și dezicerile de sine sau de strântețe tipare ideologice: programul modernist impus revistei Steaua cu recuperarea lirismului și, progresiv, a valorilor occidentale, denunțul stării deplorabile a poeziei românești, în 1956, la Congresul Scriitorilor, smulgerea „gipsurilor mistificatoare” și „uciderea adolescentului mistificat” din cuvintele înainte la antologia Fluxul memoriei (1967) și la Remember (1968), înfruntarea directă și fără precauții a lui Nicolae Ceaușescu în ședința cu scriitorii de după tezele din iulie 1971 etc. Tovărășia de drum, cu generozitate oferită de Partid, este treptat retrasă căci, la curând ivitele intersecții, opțiunile sunt tot mai accentuate diferite: tragerea la răspundere prin scrisori deschise și uși închise, eliminarea de la Steaua și momirea cu conducerea revistei Secolul 20 (deșartă promisiune) pentru a accepta mutarea la București (1958), deschiderea unui dosar de urmărire informativă în 1961, închis în 1967 pentru a i se deschide un altul în 1972, amânarea sau chiar respingerea publicării ultimelor lui volume.

Opera lui, în ansamblu, acoperă traseul literaturii române din perioada interbelică și până la granița manifestărilor optzeciste: debutând cu poeme suprarealiste', continuând cu rimări proletcultiste, redescoperind pastelul și prin el lirismul, recuperând marii scriitori interbelici și, în felul acesta, deschizând drumul neomodernismului pentru generația '60 și deștelenind, în final, teritoriile literaturii experimentale sau ale antiliteraturii. Aproape incredibilul parcurs literar e ramificat generic și comunică substanțial și cu alte zone ale artisticului: poezia - de la banală versificație și până la antipoeme -, proza, de la simpla (și cea mai cuprinzătoare) povestire până la romanul distopic, de la tipice (și, din păcate, realist-socialist tipizate) note de călătorie până la rafinamentul estetic din Remember, eseul - delă volumul Colocviu critic (1957), unde ridică poezia la nivelul

unei chestiuni de stat, la situarea limbajului poetic într-un orizont ontologic în volumul Meridiane (1969), împlinit fastuos, alături de traduceri, în impunătoarea Panoramă a poeziei universale (1972), critica artelor plastice în ' într-o scrisoare, pentru care îmi exprim și pe această calc recunoștința, dl. profesor Leon Baconsky îmi preciza „admirația hâtră” a fratelui d-sale, de prin 1947, pentru „năstrușnicul glas al lui Tristan Tzara”: „Zid dărăpănat/ Eu m-am întrebat/ Astăzi că de ce/ Nu s-a spânzurat/ Lia, blonda Lie/ Noaptea de-o frânghie...” Curând, zidul ludic invocat aici va căpăta sensul grav care vibrează în literatura ultimei perioade de creație a lui A.E. Baconsky. introducerile la albumele Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula (1969), Ion Țuculescu (1972) și în Botticelli. Divina comedie (1977), dar și desenele sau acuarelele dedicate Veneției, ilustrațiile la Cadavre în vid sau Echinoxul nebunilor fi alte povestiri sau la volumul Poezii de George Bacovia (de văzut catalogul A.E. Baconsky, editat în 2010 de Muzeul Literaturii Române) sau „boala de ritm”, tradusă într-o pasiune dezlănțuită pentru jazz, cunoscută doar apropiaților. Toate acestea dau seamă despre ritmurile și direcțiile culturii române, tulburate și deturnate de contextul istoric, dar și despre gradele ei de permeabilitate la valorile universale, în ciuda filtrelor impuse politic.

Legenda lui - de bărbat de o frumusețe severă, sfidător în eleganță într-o epocă a mizeriei și a uniformelor, malițios la nevoie și dezvăluitor al unui superior simț al umorului la prietenie, poliglot și fericit posesor al unei memorii ieșite din comun, extrem orgolios și autocondamnat la un exil interior pe care chipul tot mai întunecat al ultimilor ani îl trăda - e amplificată de „moartea mai mare decât a dușmanilor” lui (la cutremurul din 1977) și de anticiparea ei în tulburătoare versuri: „sunt și cu unul dintre cei ce se nasc din timp în timp printre voi/ ca să moară cu gura plină de pământ și de oseminte”. Personajul imprevizibil (rămân de lămurit fluctuațiile de atitudine

față de cerchiștii sibieni și acuzațiile de aici rezultate), dar și fascinant trece din limitele biografiei concrete în identități ficționalizate în romanele lui Ion Țugui {Inocenții fi blidul Satanei} și Marius Tupan {Vitrina cu păsări împăiate}. Mesajul lui despre condiția artistului, așa cum apare în Farul și Cel-mai-mare, este transfigurat cinematografic de către Mircea Veroiu în filmul Scrisorile prietenului (1997). Și dacă una dintre cele mai importante reevaluări teoretice ale modernității, cea a lui Gheorghe Crăciun din Aisbergul poeziei moderne, se sprijină pe Schița de fenomenologie poetică, iar VersouriAe. din 2010 ale Ancăi Mizumschi îl iau drept ghid pe Baconsky cel din Corabia lui Sebastian, sunt semne că graiul lui cel adevărat n-a fost corupt de istorie, nici rupt n-a fost de căderile zidurilor politice pe care le denunța, ci doar estompat, surdinizat de prăbușire și de mult mai variatele zgomote ale lumii noastre. Și totuși: cine are urechi de-auzit...

Începuturile lui A.E. Baconsky în poezie s-au chircit sub presiunea istorici, dar proza este ferită de asemenea striviri în urma cărora, mai ales dacă a existat rarul curaj de a elimina gipsurile crăpate sub apăsare, identitatea unui creator rămâne fragilă. Proza este rodul unei ultime etape din parcursul său creator, aceea pe care, în altă parte, o numeam a ultimului rol, o etapă în care, ca în povestirea cu acest titlu, autorul își expune autentic neliniștile, golul și plinul propriului destin, binecuvântându-i cu fericirea biblică pe „cei ce n-au fost orbi niciodată”. între 1967, anul de publicare a volumului Echinoxul nebunilor fi alte povestiri, și 1976, anul de publicare la Hamburg a romanului Biserica neagră, se înscrie o perioadă de intransigentă judecare asupra meschinelor mijloace de corupere de care istoria uzează. Cel de-al doilea dosar din arhiva CNSAS (D.U.I. Nr. 68001) conține numeroase astfel de contrapозиționări. într-un document etichetat „strict secret” din 1970 (un articol publicat în Die Welt der Literatur), explicând prin raportare la occidentali condiția lui de scriitor din estul Europei, Baconsky

respinge cu o iritare vădită situația de „Janus bifrons-literar, cu un zâmbet simultan în ambele direcții, un câine care să dea din două cozi care atârnă de un corp fără șira spinării". Cu un ton pe care opțiunile definitive îl feresc și de lamentație, și de patetism, susține că literatura nu poate fi oprită de cenzură, dar că cenzura poate deregla și inversa valorile, fiind „un cadou inestimabil... făcut tuturor carieriștilor, un cadou pentru cei mediocri". Și doar încă o probă de luciditate și de neromantică ironie rea, din rădăcină tăietoare a oricărei iluzii, așa cum apare ea într-o informare adresată direct generalului N. Pleșiță despre afirmațiile lui A.E. Baconsky din timpul unei vizite în redacția revistei Steaua-. „Ce-a făcut secretarul general? S-a arătat a fi mai deștept decât toți scriitorii. Mai întâi, i-a compromis total încu- rajându-i foarte amabil și promițător. [...] Practic, nu mai crede nimeni în nimic [...] Scriitorii s-au compromis, publicul i-a scuipat."

Acestei stări de spirit, în care luciditatea și dezolarea își dispută întâietatea, îi dau formă artistică povestirile și romanul Și unele și altul se lovesc de zidul cenzurii: primele se strecoară trunchiate (povestirea Ultimul rol nu e admisă în ediția din 1967), romanul însă e respins în repetate rânduri și de aceea se va exila dincolo de zidul ce împărțea Europa în oameni liberi și oameni captivi. Tradus în germană de către M.D. Peyfuss, apare mai întâi în revista {Continent (întemeiată de Soljenițin) în nr. 3/1975, apoi e publicat în 1976 de editura germană Ullstein-Propyläen și este citit de către Virgil Ierunca la Radio Europa Liberă.

„Statui lângă zid în bătaia tuturor duhurilor" e ipostaza definitorie a personajului narator din cele zece povestiri ale volumului Echinoxul nebunilor, și ea exprimată în celălalt grai, aici cu sonorități de psalm întors, posibilă replică la cel de-al 136-lea psalm davidic al tuturor deșăraților și al surghiuniților, adesea contras în versul „aci șezum și plânsem*. Căci despre o experiență a rătăcirii, despre un imposibil acasă, despre „un

sentiment de nicăieri* și despre o lume, nu neapărat o țară, nu doar cronicărește „așezată în calea tuturor răotăților* este vorba în volumul care cumpănește echinoxial adevărul și falsul, identitatea și alteritatea, orbirea și viziunea, un căutat sensusplenior și absurdul.

În deceniul șapte, abordarea fantasticului avea un dublu avantaj - fără a ignora riscurile unui gen pretențios: în primul rând, ea aducea racordarea la o tradiție românească importantă, iar în al doilea rând, recurgerea la irațional devenea legitimă, astfel, componentele definitorii ale rețetei universal acceptate - simbolul, miticul, arhetipul, timpul fluid, pansemnificația, finalurile deschise - faceau deliciul unor cititori asfixiați de ideologia materialistă. Povestitori de talent, Ștefan Bănulescu prin lama bărbaților și A.E. Baconsky prin Echinoxul nebunilor și alte povestiri reușesc să profite - în cel mai bun sens al cuvântului - de aceste avantaje. Oare extraordinara literatură fantastică sud-americană, tulburătoare în a doua jumătate a secolului XX, va fi fiind doar ipostazierea unui spirit al locului? Spațiile plane, deschise, aride îți cer dreptul la viață prin popularea lor cu fantasmе, dar aceleași prezențe himerice sunt imperios chemate și de pustietățile spirituale provocate de regimurile totalitare de oriunde.

În povestiri se întretaie toate liniile pe care până atunci crescuse genul fantastic în literatura română, plus deambulări onirice și des- tructurări în spiritul neofantasticului occidental (cf. Ilina Gregori), dar sub influența majoră a lui Mateiu Caragiale sensurile sunt vălurite „fastuos și halucinant" și ținute, cu o rară știință narativă, până la capăt sub pecetea tainei. Dar, de la început și tot până la capăt, taina e tensionată de blestem și de fatalitatea lui. Tănuite, enigmatice, fantasmaticе, povestirile derulează secvențe ale unei inițieri, mereu încetinite ori deviate de rătăcirii sau de „presimțiri bastarde". Peste tot este vorba de o „existență jalonată de forme bizare", de fiecare dată drumul către cunoaștere e întrerupt de vertijuri, amețeli, agonizări, halucinații

sau beții ciudate, eroul și măștile sale proliferante apar ca prizonieri ai unei erori, căutările ajung în preajma adevărului, dar eșuează mereu alături. Farul e textul-matcă din care se desprind următoarele, dispuse în abis. Sub ochiul lui se întâmplă Fuga pietrarului - fugă de propria solitudine și de amenințările imprecise ale unui cerșetor dubios, amândouă revenind intacte la capătul drumului. Urmează căutarea altarului lui Zamolxis din Aureola neagră de către arheologi ai zidurilor interioare, încercarea de a salva o pervertită Euridice din infernul depravării în Încețoșatul Orfeu, înfruntarea dintre frați, dintre cei asemenea, dintre sine și propriile măști, cu victima și călăul oricând interșanjabile din Echinoxul nebunilor. Bufnița spune povestea intrării în contururile altei identități, iar Artiștii din insulă, pe cea a pierderii credinței în existența unui „paradis copilăresc și absurd", unde viața e trăită doar pentru artă, Cimitirul piraților consemnează dispariția unei lumi prin sinuciderea orbilor vizionari și a călăuzelor lor, câinii.

Migrarea imaginilor dintr-un text într-altul dă impresia unor hărți suprapuse ce ar indica aceeași țință spirituală. Cititorul care se încapățânează să înțeleagă tâlcul nu e ferit de iritare, dar și de o anumită umilință în fața labirintului de semnificații, cu atât mai mult cu cât, din când în când, crede că a descoperit codul. Povestirile apar ca fragmente dintr-un imens mozaic ale cărui piese nu pot fi utilizate în totalitate, dar pe alocuri îmbinarea fragmentelor duce la închegarea unor reprezentări coerente, sugerând întregul.

Momentul descoperirii unor motive sinergice (păstori ciudați și războinici hirsuți, legende auzite pe întuneric, genealogia înstrăinată, alfabetul blestemat, pasaje din cărți ori poeme uitate, cenușa albă, voci șoptind adevăruri doar pe jumătate) e însoțit de un sentiment al iluminării. E ceea ce A.E. Baconsky a numit - nu vorbind despre sine, ci despre Ion Țuculescu - o iluminare contemplativă, „o febrilă căutare a matricelor originare, [...] un sentiment al vârstei celor fără vârstă, frenezie a contemplativului

melancolic, ascet bântuit de somptuozitate ". Personajul-povestitor are exercițiul tuturor acestor combinați paradoxale și se prezintă cel mai adesea ca pacient al unor revelații, condițiile iluminării împlinindu-se în ciuda abuliei sale.

Multi stratificate, povestirile aglomerează indicatoare de lectură care solicită un complex cod cultural. În noul context, familiaritatea cu care cititorul le recunoaște deschide piste pe care mesajul să înainteze, dar brusc sensurile lor sunt schimbare și firul Ariadnei, astfel rupt, va fi înnodat într-un alt pasaj, alt text ori chiar în alt volum. Pot fi amintite ca sisteme de semne pentru circulația întortocheatului mesaj: bestiarul (calul și câinele, cu origini hto- niene și o puternică semnificație sexuală, sunt exploatați în latura lor infernală și devin simboluri ale zodiei de blestem și de taină, zborul rău-prevestitor al păsărilor, bufnițele care sunt „suflete exilate din vechi și întunecate existențe”), frânturi de descântec și ritualuri magice, un întrevăzut altar al lui Zamolxis, cifrele simbolice (trei, patru, șapte, cu promisiunea unor combinații care să desfacă misterul), manifestări dionisiace (pe care, doar prin nume, le contrabalansează călugărul Apolinarie), mituri deconstruite sau întunecate (un Orfeu rătăcit printre columnele pierzaniei, Icar prăbușit în nisip, un Hercule feminin), tipare de tragedie greacă sau shakespeariană, sensuri religioase (obnubilate prin atemporalizare și aduse la suprafață ca frânturi de sens smulse unei amnezii atotcuprinzătoare), ritmuri ale naturii (fazele lunii mereu precizate, sfînții din calendarele vântului, agitația paroxistică a mării, cumpănirile echinoxului).

Întt-un joc al învăluirilor care dezvăluie, Cel-mai-mare și Ultimul rol mizează pe un cod social și mută centrul de greutate al volumului din zona esteticului în zona ideologicului, făcând astfel trecerea de la iluminarea contemplativă la revolta subterană din Biserica neagră. Atât povestirile, cât și romanul refuză contex- tualizarea, vorbind cu modulările parabolei despre un rău de istorie, despre o umanitate înstrăinată, hăituită,

amenințată, suspendată într-un netimp și un nespațiu, într-un „timp al încremenirii și al stârvurilor”. În cheia aceasta fenomenologică ar fi vrut Baconsky să-i fie citită proza, dar valoarea ei de mărturie despre „oboseala și sila” unei existențe captive sau despre „victime neputincioase, prizonieri lamentabili, resemnați la soarta unor supraviețuitori ce și-au plătit restul de viață rămasă cu prețul lașității și al umilinței” îndeamnă mereu lectura la o deciptare în registru istoric, iar acest lucru se întâmplă în dauna calităților stilistice ale prozatorului altoit pe o incontumabilă structură de poet.

Literatura lui à rebours, lumea lui din subterană ori, în felul lui elegant și ritualic de a o spune, lumea de „exil acherontic” se pretează la o lectură inversă, o lectură care umple golurile dintre cuvinte, prin care cititorul își proiectează propriile neliniști sau „cuvintele înghițite” într-un text capabil să absoarbă toate aceste stări exterioare lui, preluând cu senzori hiperactivați suprasemantizarea. E un gen de lectură pe care roate culturile răvășite de ceea ce Cezław Miłosz numește logocrafiipopulare l-au practicat cu disperarea și voluptatea accederii într-o zonă de libertate interzisă. Zarurile istoriei au condamnat însă romanul Biserica neagră la o parcurgere românească în lumina intensă de după 1989, iară umbrele și penumbrele zidului totalitar care-i electrizau mesajul în penultimul deceniu comunist. Farmecul și singularitatea povestirilor rămân intacte la schimbarea perspectivei de lectură de după 1989, dar la prima publicare în România, în 1990, a Bisericii negre, această carte-mit, cu puternicul ei mesaj subversiv, e recuperată ca document al unei realități presupus defuncte, ca reper absolut în istoria unui gen literar la noi - utopia neagră - și abia apoi îi sunt evaluate împlinirile sau ratările estetice. Cu o „melancolie exasperată” ori doar cu rece inteligență detectivistică, cititorul postdecembrist poate stabili analogiile: puzderia dulapurilor roșii face trimitere la culoarea partidului unic, limbajul cerșetorilor e făcut din stereotipiile îmbrăcate în haina prețiozității, care au asfixiat

relațiile umane câteva decenii, cartea mică de buzunar pe care oamenii sunt forțați să o accepte nu prea ascunde carnetul de partid, mizeria vestimentară și alimentele pe care groparii le aduc de-acasă, „felii mari de mămăligă rece cu marmeladă de dovleac”, vorbesc despre o lume căreia i-a fost furată demnitatea, „bustul unui bătrân cu mustăți enorme”, adulat în cele mai deșănțate forme, n-are cum să nu amintească de cultul lui Stalin, finalul, ce pare al unui Caragiale tragic - modificare fără să se schimbe nimic - nu poate să nu evoce schimbul generațiilor comuniste Dej-Ceau- șescu. Inevitabilă, aceasta e totuși cea mai sărăcitoare dintre abordările posibile.

Și dacă, totuși, autorul are dreptate când în Remember insistă: „Modul meu de a fi social în literatură e altul, mai disimulat, mai subteran, mai cultist poarei” E subliniată în această mărturisire opțiunea pentru o revoltă indirectă care lovește zidurile în fundația lor. e revolta scriitorului artificial care minează arhitectura mincinoasă a unei lumi pentru a scoate la lumină vechile temelii al căror rost anterior a fost pervertit și maculat. Dar ar mai putea fi și o mai subtilă asumare a subteranei în sensul dostoievskian al cuvântului, cu diferența că aici nu calculul rațiunii ori al legilor naturii condamnă fără vină, ci legile de nepătruns ale unui regim politic totalitar. Nu legea lui doi ori doi fac patru pune gratii aici libertății, ci legea umilinței care susține că eliberează, sau legea - orwelliană - a Fratelui celui mare. Și personajul baconskian, sculptorul-gropar-preot-clopotar-ideolog din întâmplare, în registrul grotescului, nu al ironiei, trăiește o „rece, dezgustătoare, semidisperare, semicredință... autoînmormântare de viu, de amărăciune, în subterană”, precum personajul lui Dostoievski din celebrele însemnări.

Cu adevăr și umor - și unul și celalalt involuntare - un critic literar de ocazie și securist de vocație precizează într-o notă din același volum II al dosarului informativ: Biserica neagra e „o poveste bizară [...] care se petrece într-un cimitir și se ocupă de

depersonalizarea ființei umane". Neliniștit de apariția cerșetorilor care iau în stăpânire orașul, un sculptor îndrumat de un Bătrân profesor hotărăște să părăsească „cetatea-victimă”. Aflat pe o navă ce urma să-l ducă departe, el se dovedește incapabil să fugă și se întoarce înotând în oraș. După o perioadă de convalescență, deși nu înțelege nimic, se lasă prins în angrenajul Ligii Cerșetorilor până ajunge gropar-șef. „Singur, fără a putea fi niciodată singur”, el descoperă grotescul acestui univers inversat: instituții incerte, un han în port, „case copleșite și mizerabile, răzlețite ici-colo, scheletele altora ce se construiau, mai urâte, cu forme destrăbălate, obtuze, neprimitoare”, un atelier al sculptorului transformat în sediul arhivelor secrete, casa străveche a unei familii princiare devenită închisoare, un bastion, galerii subterane, cimitirul, „maghernița nenorocită” a paraclisierului, Azilul de noapte care înlocuiește fosta bibliotecă națională și, în centrul vechi al orașului, o Biserică neagră cu zidurile acoperite de „scuipatul anilor” și cu interiorul scuipat ritualic de orgiile desfășurate sub denumirea de Universități de noapte... Toate lucrurile sunt altceva decât par a fi și, mai trist, altceva decât au fost oarecând. Dintr-o mare greață față de sine și față de toți ceilalți - marionete fără identitate și simple funcții interșanjabile -, față de foștii cărturari, acum săpători de gropi, și, mai ales, față de intelectualii „plini de elan, gata oricând să supraliciteze, să se dedea la acte pe care nimeni nu le-ar fi pretins de la ei”, personajul acestei lungi confesiuni e „scuturat de frisonul unei treziri” și readus la viață de „gândul adevărat al unei ieșiri ce trebuia căutată cu orice preț”. În timp ce Biserica Neagră și oficialii săi sunt amenințați de revolta mulțimii, fostul sculptor, acum clopotar, găsește calea de acces spre galeria subterană a orașului, străbate un labirint, la capătul căruia cade sleit de puteri, e declarat mort, dar în cele din urmă e salvat. Lumea pe care o descoperă de cealaltă parte a orașului, lumea revoltaților, se bazează pe aceeași falsitate precum cea din care tocmai scăpase... în noile adunări publice se vorbește și despre el

ca despre un erou mort și atunci își strigă existența lui din subterană, dar „e taxat de provocator, dușman înapoiat și ostil noilor direcții... spirit egolatriu, descompus, antisocial”.

Vidul existențial al subteranei e contrabalansat, într-o revoltă estetică, de un prea plin al expresiei și al imaginarului. Exasperat de „logosul insolit” al discursului propagandistic, de „pseudo-cuvinte” și de mutism, A.E. Baconsky pune nimburi cuvintelor, afirmându-și, nu fără oarecare superbie, poziția sa cultistă. Suav, prețios, gongoric pe alocuri, prozatorul cultivă conștient discrepanța dintre un sentiment al urgenței istorice și răgazul unor rafinamente lingvistice și imagistice. De aceea, și ritmul narativ e unul imprevizibil, cu accelerări bruște, contrapunctate de lentori ce adăpostesc splendori levantine. „Infuziei de fals”, redată prin mijloacele percutante ale grotescului și ale absurdului, prozatorul îi răspunde cu o infuzie de lirism al expresiei și se ajunge, astfel, la o paradoxală combinație de poezie a elementarului și de discurs distopic. „Vizuinii însingurate”, dominate de „o senzație de urât și de moarte vie”, îi corespunde uneori câte un spațiu de refugiu pentru o intimitate ultragiată, câte o „vizină luminată”, cum i-ar spune Mac Blecher. Astfel apare odaia bătrânului profesor: „o incintă suspendată, undeva în afara lumii, într-un spațiu răpit, unde viața și moartea își schimbă inelele sub zodii încremenite și enigmatice” sau marea unde, coborând, simți „că făptură ta se împodobește cu aripi de gheață, desprinse încet din oglinzi verticale și lungi, lungi, lungi - și tu însuși devii tot mai lung pe măsură ce pătrunzi în jos, în rece, în verde, în translucid și mâinile devin corzi ridicate pe care trec alte mâini străvezii, ale celor uciși, ale îngerilor adâncului, ale fericiților...”

Dar, mai ales, cultismul lui e unul programatic și se vrea element de contrast pentru automatismele și găunoșenia gălăgioasă a limbii religiei secularizate a comunismului (dar, atenție, în Corabia lui Sebastian, și a consumismului!). Frânturi din vechiul testament al noii religii erau accesibile în Cel-mai-

mare. O comunitate umilă, împuținată, visând țări îndepărtate de unde ar putea veni salvarea, așteaptă bceckcttian sosirea Celui-mai-mare pentru a „readuce legea răătăcită de mult”. Spre a-i grăbi venirea^ profeți improvizați dau impresia că citesc din cărți ferecate în aur, când în fapt reproduc schimonosit conținutul unui opuscul fără scoarțe, șoptit de un călugăr printre lovituri și scâncete. Ciurma spirituală instituită de oamenii mici cu palme mari prin această răsturnare a valorilor, prin pervertirea mesajului creștin într-un ateu și imoral instrument al puterii, e responsabilă de fervoarea minciunii din faza nou-testamentară cuprinsă în Biserica neagră. Nava fastuoasă din țările îndepărtate, așteptată de mulțime în Cel-mai-mare, sosește abia în roman și nu pentru a aduce un providențial om mare în lumea în care „cei tari se încovoaie”, ci pentru a duce înspre meleaguri străine osemintele vechilor generații, cu râvnă dezgropate de atotputernica Ligă a Cerșetorilor.

„Revoluția secolului al XIX-lea trebuie să-i lase pe morți să-și îngroape morții, pentru a-și lămuri propriul ei conținut” -

propovăduia Karl Marx în 18 brumar al lui Ludovic Bonaparte. Conținutul ei utopic, lămurit prin punere în practică, rupt brutal de orice tradiție, indiferent la victime, e descris prin Biserica neagră în apogeul său monstruos, transpus în realitate după mai bine de un secol de la prorocirea marxistă. Fiorul morții, generator al tuturor principiilor umanului, e anulat în infernul solemnizat al parabolei lui A.E. Baconsky. Oameni „putrezi pe dinlăuntru”, oameni „care mor de vii” se lasă prinși hipnotic în unicul și neîncetatul ceremonial al acestei lumi: acela al înmormântării. Ceea ce roade însă din interior acest univers, golindu-l iremediabil de conținutul uman, lăsându-l hidos și cavernos, e principala activitate, motorul acestui mecanism aliénant: vinderea morților, dezgroparea, spălarea și așezarea osemintelor în lădițe de lemn, ducerea lor de către corăbiile străine, exportul de memorie, de identitate, exportul de moarte.

Finalul romanului îl găsește pe sculptorul care renunțase în

debut la posibilitatea de a părăsi „meleagul care caută lanțuri, visează, [...] aude și cugetă lanțuri" tot lângă un zid - un promontoriu alb unde acostează corăbiile străine. De data aceasta, fără gândul unei evadări, căci „orbita e închisă": cerșetorii au început să apară și în străinătate, iar „timpul ne silește să învățăm pe dinafară toate cele pe care nu le putem înțelege".

A.E. Baconsky încercase în opera lui toate tonalitățile profetice: impostura începuturilor e urmară de întoarcerea lui de Fiu risipitor IzDeuteronom, „a doua lege" întemeietoare de univers uman (de văzut mottoarele povestirilor); Baconsky recurge apoi la imaginarul lui Isaia ori la cel al Apocalipsei Sfântului Ioan - revelată în marginea unei societăți în care regii se declarau dumnezei. Ajuns la capăt de drum, scrisul lui e răvășit de profeția neagră, avându-l ca spirit tutelar pe lezechil, profetul din exil, ridicat împotriva falșilor profeți. Două versete din lezechil prefăteză derularea apocaliptică din Biserica neagră care, pusă în relație cu imaginea derivei lumii occidentale din Corabia lui Sebastian (având aceeași călăuză: „Nu-1 mai deschid pe Marcuse. [...] Deschid pe lezechil."), traduce într-o manieră unică în literatura română urlatul istoriei. Cine are urechi de-auzitsă audă!...

BISERICA NEAGRĂ

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI

Notă asupra ediției

Manuscrisul romanului Biserica neagră a fost propus spre publicare în 1971, la Editura Cartea Românească, dar a fost respins de cenzură. Romanul a apărut, totuși, în limba germană, în 1976, la editura Ullstein din Berlinul occidental și a fost citit la Radio Europa Liberă în emisiunea „Povestea vorbei”. Prima apariție în limba română a romanului datează din 1990. Volumul de povestiri Echinoxul nebunilor a fost tipărit în 1967, la Editura pentru Literatură, însă într-o formă incompletă; povestirea Ultimul rol a fost eliminată atunci de cenzură. Volumul, în forma pe care o reproducem în ediția de față, a apărut abia în 1990, în Scrieri II, Proze, la Editura Cartea Românească, odată cu Biserica neagră. Din acest motiv am optat pentru această ordine: Biserica neagră, Echinoxul nebunilor, (n. red.).

BISERICA NEAGRĂ

roman

Măinile tuturor se vor înmuia fi genunchii vor curge ca apa.

Încinge-se-vor atunci cu sac fi spaima ii va cuprinde, fețele tuturor se vor rușina fi capetele vorfi plecate.

IEZECHIL, 7,17-18

Mă întorceam spre casă umbrit de presimțiri anxioase. Sunetul pașilor mei pe caldarâm răspundea ritmat și laconic miilor de glasuri pe care le dezlănțuiau în văzduh clopotele nenumăratelor biserici vechi, rămase din vremuri de măreție și de risipă. Întotdeauna spre amurgit, când întunericul venea cu marea lui monotonă, invadând orașul, clopotele își începeau deconcertanta lor melopee, prelungită uneori ceasuri în șir, potolindu-se abia târziu, la răsăritul stelelor, sau, în serile colindate de vântul pustiu și tiranic al țărmului, îndeosebi toamna și iarna, contopindu-se imperceptibil cu izbucnirea rafalelor și cu vuietul posomorât al valurilor izbite în cheiul de piatră.

De obicei nu le mai auzea nimeni dintre noi. Le moșteniserăm de generații, ne născuserăm cu sunetul lor în auz, tot așa cum marea ne stăruia în nări cu mirosul ei de alge vii și moarte, tot așa cum viața însăși, cu inerția ei ticăloasă, ne atrofiase conștiința faptelor noastre de fiecare zi, prefacându-ne în oficianți ai ritualului ei implacabil. Dar în seara aceea nu atât auzul, cât mai ales sufletul meu se lovea de clopote, poate pentru că presimțirile ce mă stăpâneau îl vor fi deșteptat din obișnuita lui toropeală.

Străzile drepte și largi aveau aerul unor magazii goale, sub cerul liber pe care plutea în derivă o firavă semilună de hârtie decolorată. Piața triumghiulară din vecinătatea casei mele era plină de ciori și de pescăruși. Trecătorii mă observau cu priviri insistente, ca și când aș fi fost un strein nedorit. Eram incapabil să-i recunosc și grăbeam mereu pașii, cu sentimentul că mă îndrept spre un refugiu perfid care întârzie să-mi apară în cale.

Am deschis poarta cu mâna crispată și am pătruns ca un strigoi în marea încăpere de la intrarea unde, pe un fotoliu, stătea proprietăreașă privindu-mă pieziș și abia răspunzând salutului meu habitual. Mă oprii o clipă descumpănit și izbutii cu greu să articulez câteva cuvinte, întrebând-o dacă nu mă căutase cineva, întrebam mai mult ca să-mi înving neliniștea și stinghereala stupidă ce mă cuprinsese dintr-odată la vederea ei, deși seară de seară, când mă întorceam acasă, o găseam totdeauna în același fotoliu, cu aceeași nelipsită carte pe care părea că n-o va isprăvi niciodată.

Își aținti ochii asupra mea și, după un moment de tăcere, începu să-mi vorbească pe un ton ce nu mai avea nimic din obișnuita ei amabilitate profesională.

- Ba da, v-a căutat cineva care aș fi preferat să nu vă caute niciodată. Vreau să cred că ațifi preferat-o și dumneavoastră. Când v-am închiriat o odaie în casa mea, nu mi-am închipuit că într-o zi voi afla lucruri atât de jenante despre un om pe care aveam toate motivele să-l stimez. Nu e nevoie să vă dau lămuriri. Veți găsi pe masă un mesaj edificator. fi s-a lăsat o invitație. N-am cetit-o, deși plicul e deschis. Mi-a fost silă.

Ascultam înmămurit cuvintele ei, fără să înțeleg nimic, fără să pot reacționa în nici un fel la logoul acesta insolit în atmosfera ce se instaurase de-a lungul conviețuirii mele cu o proprietăreașă pe cât de binevoitoare, pe atât de discretă. Intr-un târziu, învingându- mi stupoarea, pomii să urc scara interioară ce ducea spre încăperile de la etaj, dintre care una îmi fusesse închiriată.

Am deschis ușa, îndreptându-mă spre masa pe care stătea, rezemat ostentativ de piciorul lămpii, un plic roz, răspândind un parfum vulgar. L-am desfăcut, scoțând invitația tipărită cu litere aurite, purtând deasupra un fel de emblemă aglomerată: viori, cranii, cărți, păsări de noapte, încadrând bustul desenat al unui bătrân cu mustăți enorme. Textul scris înlăuntru cu cerneală, de o mâna stângace, era compus în termeni ce nu aveau întru nimic sensul unei invitații: Vi sepune în vedere că sunteți așteptat

măine seară la sediul nostru. Nu erau indicate nici adresa, nici ora la care urma să mă prezint, nici scopul. Doar semnătura, ce mă înfioră de consternare: Cerșetorilor.

Am întors invitația pe toate părțile, căutând parcă vreun indiciu ocult. Vreun semn care să-mi aducă o lămurire cât de vagă, dar n-am reușit să descopăr nimic și am rămas multă vreme cu privirile amintite asupra caligrafiei stângace, viermi negri contorsionați, alcătuindu-se pe albul imaculat al hârtiei într-o suită de forme scabroase. Auzisem vorbindu-se în ultima vreme despre creșterea numărului cerșetorilor în oraș, despre apariția lor în locurile cele mai neobișnuite, despre agresivitatea și insolența lor, a căror dovadă o aveam de astă dată în fața mea și stăteam privind-o copleșit de o indignare neputincioasă și surdă. Nu acordasem prea mult credit zvonurilor care circulau și nu împărtășisem îngrijorarea cunoscuților mei la adresa unui fapt ce mi se părea anodin și lipsit de sens - și iată că o pedeapsă amară mă aducea la realitate. Toate lucrurile îți pot fi indiferente, cât timp te consolează sentimentul că ești în afara lor, că vei fi întotdeauna, că nu te vor atinge, ca epidemia de care te apără o imunitate axiomatică. Poate de aceea și moartea te găsește dezarmat, pentru că fusese întotdeauna a altora.

Am luat invitația și, apropiind-o de flacăra lămpii, am aruncat-o aprinsă în soba rece de metal din colțul odăii mele. Nici nu băgasem de seamă că timpul trecuse și se apropia miezul nopții. M-am dezbrăcat mașinal, culcându-mă, dar n-am izbutit să adorm decât foarte târziu, chinuit de o luciditate istovitoare, cu ochii larg deschiși într-un întuneric traversat de linii încrucișate, și am avut un somn mizerabil, mlaștină densă și neagră prin care înotam spre un țărnm mereu mai îndepărtat.

Dimineața m-au trezit pașii proprietăresei; a intrat la mine și, ca prin vis, am auzit-o cum arunca pe masă ceva, întorcându-se brusc și ieșind ca o nălucă. Ochii îmi ardeau, o amețelă ușoară mă stăpânea și oboseala mă reținu încă multă vreme în pat, stăruind între somn și trezie. M-am ridicat apoi și m-am

îndreptat, clăti- nându-mă, spre masă. Am recunoscut iarăși plicul roz, unde am găsit aceeași invitație. Dar, de data aceasta, n-am mai dat-o pe foc și, împăturind-o, am strecurat-o în buzunarul hainei lăsate pe spătarul unui scaun, cu toate că nici prin gând nu-mi trecea să-i dau vreodată curs. Totul mi se părea atât de umilitor și stupid, încât propria mea odaie, mare, înaltă, mobilată sobru, dar cu bun-gust, mă apăsa ca o temniță înăbușitoare. Abia am așteptat să mă văd gata de plecare și icșii trântind ușile, izbucnind în stradă ca un evadat.

II

Aerul dimineții mă trezi, inviorându-mă și limpezindu-mi creierul de negura unei nopți posomorâte. Ziua se arăta fără soare, ușor hașurată de brumele începutului de toamnă cu frunze galbene în rarii copaci ai orașului, cu văzduh tremurător peste conturile caselor somnolente, cu o briză adiată și sîdfie în spațiile goale colindate de o lumină amară. Pomii spre atelierul singuratic unde-mi treceam zilele deslușind forme în lemn, în pământ ori în piatră, dar pașii sau poate gândurile m-au dus fără știre spre mare.

Cheiul vuia sub asaltul valurilor, marea era de un verde solemn și strein, pescărușii săgetau departe în larg, ivindu-se și cufun- dându-se iarăși în apă sau descriind pe cerul de culoarea aripilor lor traiectorii fugare. Câțiva oameni priveau pierduți, rezemân- du-se de balustradă, alții se plimbau călcând sonor pe mozaicul degradat al cheiului, pe care se mai distingeau formele de păsări, animale și amfore încrustate cândva de marii maeștri ai unei arte crepusculare. La dreapta se legănau într-o ceață viorie catarge de corăbii și se vedeau hamalii striviți de poveri. M-am oprit într-o parte, lângă ruinele unui bastion de odinioară, lăsându-mi privirile să cuprindă lacom întinderea apelor și sorbind aerul mării, inha- lație întotdeauna binefăcătoare după nopți nedormite și gânduri pustii.

Mă uitasem privind, când deodată îmi atrase luarea-aminte un vacarm de glasuri undeva pe chei și, întorcându-mă, văzui trei

cerșetori vociferând furioși înaintea unuia dintre oamenii pe care la venirea mea îi întâlnisem plimbându-se. Îmi încordai auzul, dar nu-mi ajungeau decât crâmpoie răzlețe din cearta lor. Pomeneau mereu despre datoria lui de cetățean și-i arătau un mic bust de ipsos aidoma celui desenat pe invitația pe care o primisem, încolțit din toate părțile, bietul om luă în cele din urmă bustul și, scoțând punga, le dădu câteva monede, pornind-o în direcția ruinelor, iar cerșetorii o luară în partea opusă, potolindu-se brusc și reluându-și ținuta lor de milogi.

Când ajunse în dreptul meu, l-am rugat să-mi explice scena la care fusesem martor, exprimându-mi revolta pentru neplăcutul lui incident. Oprindu-se o clipă, mi-a aruncat o privire nedumerită fi s-a îndepărtat spunându-mi din mers: Vei fi strein, de bună seamă, prietene, de vreme ce, după toate cele întâmplate în orașul nostru, mai poți pune asemenea întrebări.

Eram fi nu eram strein. Mă întorsesem numai pe jumătate în orașul părinților fi al străbunilor mei, care dormeau sub tlespezi albe fi negre pe țărmlu acela sortit să existe din amintiri... amintiri trecute sau viitoare, amintiri de ieri, de mâine, de niciodată. O legătură ori poate un blestem secular mă aducea, după lungi și generoase evadări, între zidurile ce-și urmaseră unele altora, păstrând mai mult sufletul cărămizilor decât materia lor; sămânță întotdeauna căzută pe piatră, eram poate și aici, ca fi aiurea, pe jumătate strein, fi mă durea pretutindenea jumătatea rămasă. Totuși, îmi spuneam, sunt aici, sunt acasă, trebuie să-mi caut în această apartenență singura mea certitudine.

Mi-am reamintit de invitația primită fi o mânia neagră îmi zgudui întreaga ființă. Provocare nereușită, act abuziv, poate farsă - ce putea fi, la urma urmelor, această așa-zisă invitație scrisă de mâna unui analfabet obraznic? Și ce e cu acești cerșetori agresivi, care atacă oamenii pe stradă, de unde vin, cine sunt și ce scopuri se ascund îndărătul lor? Bântuit de asemenea întrebări și clocotind de indignare, n-am mai trecut pe la atelier,

ci m-am întors acasă către ceasurile prânzului, hotărât să mă odihnesc puțin și să mă abat pe la unul dintre vecinii mei, un profesor venerabil, fost prieten de tinerețe cu părintele meu. Voiam să mă sfătuiesc cu el, în a cărei înțelepciune și experiență găsisem de atâtea ori dezlegare multora dintre necazurile și încurcăturile mele.

La poartă mă aștepta un personaj plantat ca un stâlp dinaintea casei mele. Era îmbrăcat cuviincios, chiar cu oarecare pedanterie în atitudinea lui ușor rigidă, și părea un slujbaș între două vârste. Când ajunsei lângă el, își scoase pălăria înaltă și o întinse spre mine, încovoiindu-și spatele și spunându-mi cu un rânjat provocator: Prin umilință și milostenie vom elibera lumea.

Surprins de a vedea cerșind un om cu înfățișare atât de prezentabilă, l-am măsurat din cap până la picioare și, întorcându-i spatele, am intrat încuind cu un gest energic poarta mare de fier. Proprietăreasa nu mai era în fotoliul ei. Urcai în odaie și, dând ușor perdeaua la o parte, văzui că individul care mă așteptase la poartă dispăruse ca în pământ.

III

Profesorul m-a primit cu obișnuita cordialitate. Pletele lui albe contrastând violent cu tichia neagră de catifea pe care o purta întotdeauna, ochelarii mari, redingota, cărțile voluminoase răspândite pretutindenea, retortele, vasele cu diverse lichide colorate, câinele tolănit pe o canapea roasă - totul îmi reconstitua, ca și altădată, un univers ireal, o incintă suspendată undeva în afara lumii, într-un spațiu răpit, unde viața și moartea își schimbă inelele subț zodiac încremenite și enigmatice. Aici mă simțeam în siguranță și în liniște, adăpostit de orice suflare ostilă și mai cu seamă de propriile-mi gânduri, printre care în ultima vreme se strecuraseră umbre amenințătoare.

Omul părea și mai puțin la curent decât mine cu toate cele ce interveniseră în viața orașului nostru. Ascultă atent relatarea mea și rămase îngândurat, ca și când ar fi căutat sensul

evenimentelor povestite, sau ar fi încercat să-și aducă aminte de ceva nelămurit. Era vădit impresionat de cele auzite, dar se străduia să-și ascundă tulburarea, poate, îmi spuneam eu, ca să nu-mi sporească starea de neliniște în prada căreia căzusem din seara când am primit neobișnuita invitație. Și o asemenea manifestare din partea unui om ce nu cunoscuse îndoiala și teama nu-mi prevestea nimic bun.

La o bătaie în vechiul gong de argint, sluga lui veni și ne înfățișă două pahare de absint, lucru peste măsură de rar în viața profesorului, obișnuit cu o sobrietate de claustru. Dădu peste cap băutura și, trecându-și mâna peste fruntea înaltă și palidă, începu să-mi vorbească:

- laptele despre care-mi spui sunt mai puțin noi și stranii decât îți imaginezi. Eu, cum bine știi, n-am părăsit niciodată orașul și, dacă îmbătrănesc între zidurile lui, nu înseamnă ca viața din afară mi-a rămas necunoscută. Au fost războaie pe care nu le-ai trăit, au fost întâmplări ceva mai vechi ce ți-au rămas iarăși neștiute, deși, dacă te-aifi gândit mai stăruitor la însăși moartea tatălui tău, lafaptul că tu și frații tăi ați fost trimiși în țări îndepărtate încă din vârsta copilăriei și nu v-a fost îngăduită de către propriul vostru părinte întoarcerea în acest oraș, câtă vreme rămăsese în viață, poate aifi pătruns cu mintea mai adânc în sfera celor de curând petrecute.

Nu-ți voi da amănunte și lămuriri. După spiritul gândirii mele, oamenii nu pot profita decât de învățătura câștigată prin propriile lor trăiri și experiențe; restul nu e decât un patrimoniu abstract și decorativ. Și bogățiile iluzorii te aruncă în aventuri din care ieși totdeauna invins. Caută și află mai multe - și mai ales meditează asupra tuturor datelor pe care memoria tinde nu o dată să le refuleze spre cele mai obscure planuri ale ei.

Pe măsură ce vorbea, mi se părea că se întunecă dinaintea mea, o ceață mă învăluie, rece și neprietenoasă, opacă și plină de glasuri amenințătoare, de ochi scrutători ce mă urmăresc nevăzuți dintre faldurii ei. Departe de a mă readuce ca altădată

înlăuntrul liniştii mele înstreinate, cuvintele lui mă proiectau pe orizonturi necunoscute, printre conturile dilatate în negru ale unor primejdii neaşteptate şi printre viitoare încercări pe care nicio soartă nu le mai putea spulbera. Copleşit de gânduri, pierdusem firul graiului său, revenindu-mi doar când, luând una dintre cărţile ce-i erau de căpătâi, profesorul îmi ceti câteva pasaje. Ultimul mi se gravă pe totdeauna în memorie, pentru rezonanţa lui de epitaf mohortât: Atunci e ceasul când tremură paznicii casei şi se încovoiaie oamenii cei tari şi stau din lucru râşnitoarele, căci s-au rărit, şi se întunecă privitoarele de la ferestre.

M-am ridicat din fotoliul mare de lemn în care încremenisem pierdut şi am făcut câţiva paşi prin odaie. Nu mai eram în stare să articulez niciun cuvânt. Profesorul, apropiindu-se de mine şi luându-mă de braţ, îmi spuse, pe când mă îndreptam spre uşă:

- Cred că, înainte de venirea furtunilor echinoxului, ai mai putea găsi o corabie care să te ducă departe, pe meleagurile unde fi-ai petrecut copilăria fi tinereţea. Arfi ultima ocazie, dacă nu e cumva prea târziu. Dacă poţi, pleacă. E mai bine. Dar nu uita că ţara ta e aici fi că, odată plecat, nu te vei mai putea întoarce, nu vei mai putea trece hotarul întunericului ce se lasă asupra ei. Şi poate că întunericul tău e mai mult decât lumina streină. Gândeşte-te bine fi alege. Dar grâbefte-te, căci n-ai prea mult timp.

IV

Pornii spre chei pe negândite. Soarele toamnei căzuse dincolo şi cerul nu mai purta decât amintirea lui însângcrată printre nori clorotici şi umbre paralele. Strada în care ieşisem era atât de largă şi de dreaptă, încât mă aspira ca banda rulantă a unei ghilotine fatale, în jos ori în sus, nu mai ştiam nici cu. Sufletul îmi era ars cu fier înroşit. Gândurile injectate. Ducă-se dracului acest oraş ticăloşit şi nevolnic, mort înainte de a fi trăit sau agonizând dintr-o naştere blestemată să n-aibă moarte... cetate care înăbuşă tot ce-i e drag şi scuiă aur şi nestemate în calea

cadavrelor, cetate-ca- vou pentru gândurile înalte și reci, cetate-surâs, cetate-victimă, cetate-candoare cretină! ...NU! NU! NU! Pentru totdeauna NU acestui meleag care caută lanțuri, visează lanțuri, trăiește lanțuri, doarme, respiră, aude și cugetă lanțuri!

Nicăieri pe întinsul pământului nu-mi părea destul de departe de acest oraș ca să nu mai aud plângerea lui, chemare perfidă adresată în vânt tuturor fiilor fugiți de rugina și turpitudinea care înlănțuie și devorează.

Tremuram de nerăbdare să ajung în port și să am norocul unei corăbii gata de plecare - una dintre acele corăbii ale negustorilor din cine știe ce țară, care s-au deprins să cumpere aici pe un preț de nimic lână, mierea și ceara de albine ale acestui pământ dezmoștenit. Cât timp nu etârziu... cuvintele bătrânului profesor îmi sunau în auz ca un memento al îndoielii. Era mijlocul lunii întâia, furtunile toamnei pândeau în zare, azi-mâine se vor dezlănuii... și apoi iarăși liniștea și înghețul iernii, zăpada, viscolul, nebunia... Nu ! Trebuia să nu pierd ultima șansă, trebuia să găsesc cu orice preț o corabie, să mă strecor nevăzut în pânțele ei, printre saci și butoaie de lemn, și să dispar pentru totdeauna.

Și mi-a fost dat s-o găsesc.

Am ajuns în port când se întuneca- Pe chei se aprindeau felinarele, forfota hamalilor se mai potolise, trei nave se vedeau îndepărtându-se și alte două stăteau gata să pornească la drum de noapte. Mi-am ftcur loc printre cei câțiva hamali care cărau ultimele mărfuri pe una din ele și, fără să mă observe nimenea, profitând de semiobscuritatea cheiului, am luat în spate una din puținele lăzi ce mai rămăseseră neîncărcate și m-am avântat pe corabie.

Înlăuntru abia licăreau câteva lumini palide, încât nu mi-a fost greu să mă furișez spre cală, culcându-mă pe o grămadă de saci. Cum stăteam cu mâinile sub cap, mi-am adus aminte că erau ceasurile când cerșetorii mă așteptau laLțga lor împuțită - și am rânjit în întuneric. Aveau să mă aștepte mult și bine. Mâine mi se

va lumina de ziuă în larg și țărmul acesta va fi pierit de mult din zăre.

Eram la adăpost pe acest crâmpei plutitor de țară streină și prin oasele mele începea să fluiera nepăsarea pentru orașul ce rămânea pradă soartei sale întunecate între incertitudine și marasm. Și totuși, când am simțit pornind corabia și-am auzit strigătele marinarilor de pe punte, și i-am auzit râzând și spunându-și că nu se știe dacă vor mai avea ce să încarce pe viitor în acest oraș mizerabil, și glumind grosolan pe seama lui, s-a făcut un gol în mine, gândurile mi s-au oprit paralizate, n-am mai fost în stare sa-mi urmez dialogul fără cuvinte cu mine însumi.

Era târziu. Pregătirile de plecare se prelungiseră mai mult decât crezusem și acum, când venise clipa râvnită cu înverșunare, zăceam inert, cotropit de sentimente pe care nici azi nu mi le pot defini. Parcă aș fi suferit de lingoare sau de deochi, așa cum mi se întâmpla demult, în primii ani ai copilăriei, când, înainte de a fi părăsit orașul natal, servitoarele bătrâne din casa bunicii mele mă afumau cu păr de lup, șoptind descântece vechi și păgâne. Nu era nici spaimă - nu cunoșteam acest sentiment -, nici tristețe, nici disperare. Era o moarte vie care mă copleșea, un dor absurd și anticipat, un vid aherontic.

Nava, destul de mică de altfel, înainta încet, abia târându-se, legănată ușor de valurile negre. M-am ridicat îndreptându-mă spre una dintre ferestrele mici și rotunde, m-am urcat pe butoai și lăzi și am privit afară. Țărmul golfului ce adăpostea portul se prelungea cu un promontoriu stâncos, care înainta până departe, având la capătul lui farul vechi și dărăpănat. Vara îmi plăcea adeseori să vin acolo, să-mi las hainele la picioarele lui și să mă avânt în larg, înotând ceasuri în șir.

Când am trecut prin dreptul farului, m-a săgetat ochiul lui de câine bătut. În clipa aceea, aș fi dărămat totul, aș fi dat foc navei care mă ducea și orașului ce rămânea mistuit în întuneric... Nu mă mai puteam stăpâni, nu mai eram capabil să-mi controlez

nici gândurile, nici gesturile, nici pornirile absurde. Azi nu mai știu dacă a fost spre norocul ori nenorocul meu. Cuvintele acestea nu mai au niciun înțeles pentru mine.

Sub imperiul acelei stări de agitație și inconștiență, căutai scările ce urcau spre punte. Orbecăind prin întuneric, le-am descoperit, am împins trapa și m-am ivit sus, în lumina agonică a lămpilor, în briza înviorătoare a nopții care înclinase spre jumătate. Marinarii dormeau în încăperile lor. Doar câțiva se adunaseră la o parte și jucau zaruri. Apropiindu-mă neobservat, i-am văzut încordați, mizând bani de aur și urmărind în tăcere capriciile micilor cuburi care se alcătuiau în cifre de bună sau rea vestire. Cum îi priveam, avui deodată sentimentul că banii erau furați din avutul meu, din orașul ce mai licărea în zare, din viața mea jucată la zaruri de mâinile lor - păienjeni monstruoși. Oamenii țărilor sărăcite și mizerabile au întotdeauna sentimentul că sunt jefuiți de streini, și puținele lor bogății li se par fabuloase, râvnite de toți.

Am început să strig la ei, să-i fac tâlhari, ticăloși, să-i înec într-un torent de injurii îngrozitoare. Surprinși, tresărind din încordarea jocului, s-au întors privindu-mă o clipă cu stupoare, ca pe o stafie răsări ti dintr-un mormânt uitat. Primul care s-a dezmeticit a sărit în picioare, apropiindu-se amenințător. Era un vlăjgan dezgustător, beat, cu o barbă încălцитă și murdară. N-am așteptat să mă atace. M-am repezit la picioarele lui, trântindu-l cât era de lung. Dar turbarea mea n-a putut ține piept altor doi ce se ridicaseră între timp. Am simțit o ploaie de pumni și am căzut amețit în gol, trezindu-mă abia când trupul meu lovise valurile reci ale mării.

Instinctul m-a adus la suprafață și, săltând pe o coamă de val, am zărit ochiul roșu al farului, ochiul acela de câine urlând a pustiu la capătul ținutului dezolat pe care nu-mi fusese dat să-l părăsesc. Mi-am lepădat încălțăminte în apă, și hainele ce mă stânjeneau, și am pornit înotând cu mișcări rare, spre farul de care mă despărțea o bună distanță.

Lung, lung, lung mi-a fost drumul. Mi se părea că merg înapoi. Și poate că mergeam într-adevăr înapoi, eșuam pe aceste ape reci, învins de nu-știu-cine care luase masca înșelătoare a hazardului. Nici azi nu-mi dau seama cine m-a învins și ce perversă încrucișare de stele a alcătuit zodia naufragiului meu.

Am ajuns la țărm istovit, abia având puterea să urc treptele cioplite în stâncă și să caut adăpost în odaia părăsită de la baza farului, unde se pripășiseră în ultima vreme câțiva cerșetori. Dar, împingând ușa, nu i-am mai găsit. Odaia părea mare, mult mai mare decât o știam, și o găsii luminată la ceasul acela care înclina către ziuă. Înăuntru o masă lungă, jur-împrejurul căreia vreo zece contabili îmbrăcați în negru, dar desculți, scriau foarte preocupați în registre enorme pline de cifre. Cam toți între două vârste, purtând ochelari legați cu sârmă pe după urechi, nici nu mă băgată în seamă, aproape gol cum eram și, fără să ridice ochii dintre scriptele lor, îmi făcură semn cu mâna să trec spre patul din fundul odăii, pe care m-am prăbușit epuizat, căzând într-un somn frate cu moartea.

V

Urmarea a fost o boală îndelungată. O stare de slăbiciune și de lăncezeală, cu multe clipe când ezitam într-un purgatoriu echivoc. M-am târât prin spitale din ce în ce mai sordide, cu oameni ce putrezeau de vii în preajma mea, printre ființele deplorabile, fără grai, fără memorie, fără identitate, îngrozit în ceasurile mele de trezie la gândul că voi coborî cu timpul în tagma lor, că o proto- plasmă abjectă îmi va invada fiecare celulă, desfigurându-mă pe dinlăuntru, uzurpându-mi deopotrivă trupul și sufletul.

A fost un miracol că nu mi-am dat duhul.

Când boala păru să decline și îmi începui convalescența prelungită și ea multă vreme, m-am pomenit într-o zi cu un personaj care mi-a readus aminte de toate împrejurările anterioare îmbolnăvirii mele. Eram într-o sală enormă îndeosebi prin lungimea ei neobișnuită și stăteam trântit pe dușumea, ca

toți pensionarii aceluși spital, unde paturile erau rezervate exclusiv morților care așteptau ceremonia funeabră. Când intrau în agonie, erau duși în săli cu paturi, mai curând un fel de baldachine înalte și grave, unde, înainte de a închide ochii pe totdeauna, se familiarizau cu atmosfera cavoului.

Locul meu era lângă peretele opus ușii, astfel că îl zării de cum intrase pe bătrânul general, dar nu-mi închipuisem că mă caută tocmai pe mine. Călcând cu grijă printre bolnavii ce zăceau pe dușumea, se apropia făcându-mi încă de departe semne prietenești, deși, privindu-l tot mai insistent, eram încredințat că nu-l văzusem niciodată. Apoi, ajuns în dreptul meu, se așeză alături și începu să-mi debiteze tot felul de lucruri cărora nu le găseam nicio noimă.

Mă uitam la hainele lui ponosite, roase, murdare, la părul cărunt și îngălbenit, la epoleții decolorați, și simțeam o repulsie ce mă împiedica să-i urmăresc șirul vorbei. Pomenea despre luarea mea în evidență, despre interesul conducerii superioare față de soarta mea, despre marile progrese înfăptuite în ultima vreme... entuziasm, dușmani, educație... elemente suspecte, disciplină, învățătură... De la un timp, mi-au atras atenția câteva cuvinte ce reveneau

BISERICA NEAGRA

43

frecvent în vorbăria lui rudimentară și deslănătă: milostenie, umilință, modestie. Și dintr-odată am reluat în mintea mea firul întâmplărilor ce mă aduseseră aci. Așadar, realitatea din care încercasem să evaderez nu făcea decât să se constituie mereu mai temeinic și să-și revendice drepturile asupra mea.

La plecare, bătrânul general mi-a spus că, după informațiile luate la biroul spitalului, nu mai aveam de stat în incinta acelei clădiri decât două-trei zile, după care urma să plec. Și în timp ce-și scotea din pachetul cu care venise o mantie ce fusese cândva albă, dar acum era aproape cenușie și plină de petece, și o puneă pe umeri, mă privi cu ochii lui roșii, zicându-mi că amintirea

tatălui meu le este foarte dragă tuturor. Și ceva din această dragoste se revarsă și asupra mea. În locul unde stătuse lângă mine, găsii, după ce închisese ușa afumată a sălii, un plic roz a cărui prezență îmi atrăsese atenția prin același parfum vulgar. Nu l-am mai deschis. Știam ce cuprinde.

Am început să aștept ziua eliberării mele din spital, fată să-mi fac alte planuri decât acela de a mă închide în atelierul unde păianjenii și pulberea fină a paraginii vor fi consolând formele trezite odinioară la viață de mâna mea, și de a inhala deopotrivă aerul, imaginile, păsările și muzica mării de care îndelungata mea boală mă lipsise prea multă vreme. Dar toate gândurile mele de viitor erau zăbrelite de umbra evenimentelor necunoscute care se înverșunau să mă facă părtaș la desfășurarea lor. În preziua ieșirii, am luat hotărârea să înfrunt direct toate primejdiile ce păreau să planeze asupra mea, să mă duc în sfârșit la acea ligă a cerșetorilor, deslușind ceea ce nu era deocamdată decât o rețea de presimțiri și de bănuieli.

VI

Viața orașului suferise între timp schimbări nenumărate.

Până și străzile aveau un aer de umilință și de rătăcire cu duhul, iar trecătorii, ziua în amiaza mare, pe când mă întorceam acasă, erau atât de puțini de parcă o molimă necruțătoare îi secerase. Eram copleșit de sentimentul unor prefaceri mult mai adânci, cărora nu le puteam vedea, în prima zi, decât aparențele. Multe surprize simțeam că mă pândesc de pretutindenea - și prima dintre ele mă aștepta chiar acasă.

Când am sunat - căci singura cheie o pierdusem odată cu hainele în noaptea aventurii mele -, proprietăreasa apăru cu un zâmbet indiferent ce nu mai păstra nimic din iritarea ei de altădată. N-a deschis ușa, ci doar gemulețul de deasupra intrării, prin care mă privea abia ascunzându-și satisfacția de a-mi spune pe un ton ostentativ amabil:

- Locuința Dumneavoastră nu mai e aici. Regret profund. După noile măsuri ce vi s-au luat, vi s-a repartizat o cameră în casa

paraclisierului de la Biserica Neagră. Lucrurile v-au fost transportate acolo de câteva săptămâni. Aici nu mai aveți nimic.

Și cu o ușoară înclinare a capului, care vroia să fie un salut discret, mă lăsă în fața ușii, retrăgându-se fără să fi închis măcar ochiul de geam. Mă apropiai și, aruncând o privire în urma ei, mi-am dat seama că venise la ușă aproape dezbrăcată. Cum traversa marca încăpere de la intrare, i se vedeau prin cămașa transparentă fesele pline. Părea mult mai tânără și mai grasă. În capul scărilor ce urcau spre fosta mea odaie, atât cât puteam zări, căci încăperea era fără ferestre și slab luminată, o așteptau doi bărbați care o luară între ei, înlănțuindu-i talia cu brațele, și porniră pe scări. Nu le-am putut desluși fizionomiile - dar unul dintre ei mi se părea a fi bătrânul profesor, fostul prieten de tinerețe al tatălui meu.

Am rămas în stradă, cu ochii la casa unde locuisem câțiva ani, unde lăsam prizoniere amintirile, gândurile, sentimentele ce-mi împrumutaseră pe rând forma lor și vedeam într-o memorie anticipată prefigurându-se liniile acelei case, așa cum urma să se articuleze cândva, după alți ani petrecuți aiurea, mă vedeam eu însumi cel de azi privit din unghiul incert al unei deveniri bănuite. Eram încă slăbit de boală, nu aveam puterea și energia sufletească de a regreta o casă, o vreme sau o vârstă pierdute, ireversibile - poate că nu eram capabil nici măcar să le pierd, să realizez adevărul situației mele din acea clipă. Mă simțeam ca un obiect fără

apartenență, căruia oamenii i-au uitat dintr-odată utilitatea și sensul. Cu pași mecanici pornii într-o direcție dictată de absență și de hazard.

Nu mai fusesem de mult la Biserica Neagră, cea mai veche și mai impunătoare din câte moștenise orașul de-a lungul unei istorii apocrife. Așezată pe țărmul mării într-o zonă singuratică, unde cândva era centrul vechii cetăți, profilul ei întunecat domina azi urmele zidurilor ruinate care o înconjuraseră în vremea ei de mărire și câteva cocioabe improvizate de sărăcime

printre lespezi de piatră înnegrite și bălării. Masivă, cu ziduri groase și contraforturi, cu turle și cupole armonizate după moda Bizanțului, părea o fortăreață uitată, cucerită de timp și de umbre. Mult mai departe, după un spațiu pustiu invadat de mărăcini, continuau alte fragmente de zid ruinat, apoi unul din bastioane și, în sfârșit, portul. După spusele moștenite din bătrâni, ar fi fost cândva și o galerie subterană care lega biserica de bastion, dar sărăcia nu îngăduise nicio încercare de a se descoperi intrările prăbușite de veacuri, pierite sub nisipuri și pietre.

Slujbă nu se mai facea decât rareori. În schimb aici se oficiau cele mai multe înmormântări, dat fiind că în spațiul îngust care o despărțea de mare se întemeiase noul cimitir al orașului, unde erau îngropați toți cei ce nu aveau cavouri de familie în celelalte trei cimitire. Preoții veneau de aiurea. Drept cântăreț servea para-clisierul, fost marinar - poate și pirat, cum ziceau gurile rele -, care, după ce-i murise nevasta, se aciuse aici, învățase cu străduință tipicul și toată vremea și-o petrecea printre cărți și clopote. Și ce clopote! Erau cele mai mari și mai melodioase din câte auzisem vreodată sunând prin nenumăratele orașe colindate în copilărie și tinerețe. Nu-l cunoșteam decât din vedere și faptul că trebuia să-l abordez dintr-odată ca locatar al casei lui îmi crea o inhibiție. Totuși, n-aveam ce face și, după ce hoinării pe străzi la întâmplare, o luai în direcția Bisericii Negre.

Am ocolit zidurile întunecate și verzi de mușchiul care le acoperise și de scuipatul anilor și am ajuns la ușa viitoare mele locuințe. O casă joasă, zugrăvită în galben, acoperită cu șiță de brad. Multă vreme ezitai. Parcă nu-mi venea să tulbur liniștea de mormânt care învăluia acea vizuină însingurată.

În cele din urmă, am bătut și îndată, deschizându-se ușa, a apărut paraclisierul salutându-mă foarte ceremonios, cu un respect aproape slugarnic, invitându-mă să intru și înecându-mă într-un noian de complimente. Casa avea un antreu mare cu un pat în fund și două încăperi așezate de-o parte și de alta, cu ușile

față-n față. Înainte vreme, locuia singur în ambele odăi și de aceea nu înțelegeam deloc pricina deosebitei sale bucurii la venirea mea, care aveam să-l lipsesc de una dintre ele. Mă simții chiar stingherit și iritat de bunăvoința lui deplasată la adresa chiriașului nepoftit care eram.

A descuiat odaia din stânga și, cu agasantelc-i temeneli, m-a poftit să intru. Dincolo locuiești Dumneata! l-am întrebat mai mult ca să schimb vorba. Nu, mi-a răspuns cu o vădită surprindere în glas, ca și când ar fi fost mirat că nu cunoșteam rosturile casei. Eu dorm aici. Și îmi arată patul din antreu. Dincolo sunt Dumnealor. Eu încă de mult am cultivat umilința și milostenia și am crezut cu tărie în misiunea noastră. Eu nu sunt ca alții care... - dar nu l-am mai lăsat să continue, ci, obosit de falsitatea și slugărnicia lui, i-am închis ușa în nas, întrebându-mă, doar în sinea mea, cine vor mai fi și acei Dumnealor?

VII

Camera era mare și aproape goală. Un singur pat de metal, cu saltea de paie, învelit cu o cuvertură groasă de lână țărănească, un dulap din scânduri grosolane, vopsit în roșu țipător, și o masă cu totul nepotrivită la sărăcia și platitudinea ambianței; mică, făcută din lemn de esență scumpă, cu intarsii care vădeau mâna unuia dintre marii meșteri ai veacurilor trecute, părea atât de stridentă printre celelalte lucruri în odaia aceea cu pardoseala murdară acoperită cu bucăți de rogojină, încât sporea și mai mult senzația mizeriei și a lipsei de gust. Mă consolară doar geamurile mari, dintre care unul dădea spre cimitirul din marginea mării, ce se arăta în toată splendoarea ei crudă.

M-am învățat un timp prin odaie, negăsindu-mi locul. Nimic din ecoul ființei mele, pe care mă obișnuisem dintotdeauna să-l aud în lucrurile din preajmă, în universul intim al obiectelor însuflețite de existența mea. Fiecare lucru îmi părea un corp strein introdus într-un organism derutat, o prezență nedorită, insinuată sub pretextul utilității, un memento al incertitudinii, al suspiciunii, al îndoielii. Așezându-mă pe pat, silit de slăbiciunea

încă resimțită a convalescenței, începui să mă gândesc la săptămânile viitoare când, după ce voi fi prins puterile de zile bune, voi căuta să-mi organizez o viață mai confortabilă, găsindu-mi întâi de toate o locuință potrivită și izbăvind-mă de maghernița nenorocită unde prin voia soartei nimerisem.

Pe când eram absorbit de asemenea gânduri, ușa s-a deschis încet și a intrat o persoană cu aspect deplorabil: părea o femeie destul de tânără, dar era îmbrăcată în haine bărbătești negre și mult prea largi pe trupul ei, cu părul scurt și ciopârțit, ca și când s-ar fi tuns singură, fără să aibă la îndemână măcar o oglindă. În picioare purta un fel de încălțăminte din papură împletită stângaci. S-a oprit în prag, a făcut câteva plecăciuni, bâlbâind o formulă care nu aducea atât a salut, cât, mai curând, a omagiu sfios și servil, și după aceea, înaintând spre dulap, l-a deschis, a scos o mătură mică și a început s-o plimbe pe dușumea.

Prezența ei mă plictisea și, după o ezitare, am rugat-o să-și amâne îndeletnicirea pentru mai târziu, promițându-i că voi ieși îndată ce mă voi fi odihnit puțin. Cuvintele mele n-au avut însă nicio urmare. Parcă nici nu le-ar fi auzit. Continua să măture cu mișcări lente, revenind mereu în același loc și luând-o iar de la început. Nemaiputând suporta, am ieșit trântind ușa. În antreu am dat iarăși peste paradisier, dar l-am evitat, prcfacându-mă că nu-l văd și nu-i aud vorbăria deslănată cu care mă învăluia din nou, și am luat-o prin cimitirul ce despărțea casa de mare.

Era o zi de toamnă târzie, iarbă putrezită, pământ umed cu miros de mucigai, aer bolnav cu mărgăritare murdare. Cerul mare și orizontul mut la capătul apelor cenușii străbătute de verdele rece al unui anotimp muribund. Vântul batea îndârjit din larg înaripând valurile cu alb și aducând la țărm mortăciuni spulberate, gunoaie și rădăcini. Prin cimitir mi-au atras luarea-amine o mulțime de gropi proaspăt săpate, de parcă nenumărați morți își așteptau rândul nevăzuți, undeva în oraș, dar nicăieri nu zării picior de om. Abia la capăt, pe limba îngustă de nisip, adăpostiți de piatra funerară a unui mormânt mai vechi, săpat la

câțiva pași de spuma valurilor, dormeau pe o rogojină trei lucrători, judecând după cazmalele și lopțile de alături. Altminteri, după haine și după trăsăturile subțiate ale fețelor purtând pecetea unei origini îndepărtate, păreau cărturari din fruntea de altădată a orașului, sau poate călători bogați veniți cine știe de unde. Chipurile trădau osteneala și somnul adânc le dădea o înfățișare de înecați, aduși la țarm și culcați alături în așteptarea ritualului celui din urmă, al îngropăciunii.

Cum îi priveam, mi se fileu greață de mutrele lor. Victime neputincioase, prizonieri lamentabili, resemnați la soarta unor supraviețuitori ce și-au plătit restul de viață rămasă cu prețul lașității și umilinței. Îmi venea să-i trezesc și să-i scuip, deși nu știam nici cine sunt și nici care era rostul lor acolo, la o margine de cimitir pustiu. Mi-era dor de o față bărbătească și mândră, dar nu mai știam dacă o mai port eu însumi și poate înverșunarea mea subită se adresa oglinzilor în care simțeam că mă pândește o dezamăgire amară.

Noroc de vânt. Rafalele lui binefăcătoare mă întremau, mă sprijineau înlăuntrul meu, îmi dădeau un suport împotriva urâtului. Nu eram singur pentru că eram cu vântul, cu nenumăratele lui glasuri și înfățișări, cu nenumărații oameni care trăiau în puterea și-n duhul lui. Am pornit-o pe țarm, confundând-mă cu îndepărtații strămoși într-o căror existență nu mărturisea decât sângele meu încă neamestecat pe de-a-ntregul cu limfa ticăloasă a zilei.

Întorcându-mă dintr-odată să mai privesc cimitirul, o zărie pe servitoarea ce-mi intrase în cameră cum se ascunde pe după o cruce și se lasă încet îndărătul unei movile de pământ proaspăt scos dintr-o groapă de curând săpată. Nu înțelegeam de ce se va fi luat după mine și ce scop avea urmărirea. Abia mult mai târziu aveam să-mi dau seama. La început, am fost ispitit să mă inapoiez în cimitir, ca să-i arăt că am descoperit-o și chiar s-o admonestez, dar mi se păru inutil, gândindu-mă că tot n-aș izbuti s-o fac să priceapă ceva pe arătarea aceea idiotizată. Mi-

am urmat deci plimbarea pe țarm, întorcându-mă acasă pe alt drum, când ziua era pe sfârșite.

VIII

Încercările la care eram supus începeau să-și întreacă măsura.

Faptul că fără voia mea și iară să fiu prevenit fusesem mutat din vechea mea locuință în casa paraclisierului era doar un semn pe care viața mi-l dădea la o răspântie încețoșată. Poate că mai gravă era însă răspântia din mine însumi. Fără știre și fără semn. Fuga mea eșuată, boala, singurătatea... dar mai simțeam și o altă putere cum își face loc încetul cu încetul în viața mea sau pe jumătate a mea sau care fusese odată a mea. Niciodată nu ai destui zei, niciodată nu ai destule icoane, destule făclii, destule pumnale. Fiți buni și trăiți-mi măcar câțeva vreme viața, căci vreau să dorm, luați-mi totul în afară de somn și de golul lăuntric, supremă bucurie a streinilor - așa le spuneam în gând indivizilor pe care-i găsii la întoarcere în odaia mea, când stăteam în ușă privindu-i fără a mă clinti. Erau trei bărbați semănând la ținută cu cei pe care-i văzusem dormind duși în cimitir. în haine elegante de seară, cu pălării înalte și lucioase, mă salutară ceremonios și distant, văzându-și mai departe de treburile lor. Aduseseră încă un dulap la fel de mare și de roșu, îl așezaseră alături de celălalt și, cu o pedanterie rigidă, aranjau în rafturi o mulțime de obiecte printre care recunoscui o parte din lucrurile mele. Apoi s-au întors către mine, și-au ridicat ușor pălăriile în semn de salut, au spus într-un glas: Domnule... și au plecat. Cel mai bătrân dintre ei era, fără nicio puțință de îndoială, generalul venit să mă caute la spital, dar de data aceasta atitudinea lui era exact contrarie: se facea că mă vede prima oară în viață.

Am vrut să incui ușa, însă constatai că nu mai avea nici cheie și nici broască. Nu-mi era decât de servitoare, ce s-ar fi putut iarăși insinua în cameră, și mai mult ca oricând simțeam nevoia să fiu singur. Patul mă ispitea înainte de toate. Abuzasem de această primă plimbare și resimțeam din plin oboseala sau

slăbiciunea sau poate că era doar o nevoie de somn, o imperioasă nevoie de întineric sub pleoape și pe meninge. Întins cu mâinile sub cap, am adormit repede, cu toate că somnul mi-a fost străveziu și fără odihnă. Din vreme în vreme tresăream, deșteptându-mă, și mi se părea că-mi umblă cineva prin odaie, dar nu era nimeni. O singură dată îmi veniră în auz gemete surde; poate că din antreu, unde dormea paraclisierul, poate că din odaia vecină, despre ai cărei locatari - Dumnealor, cum îi numise - nu știam încă nimic. Le auzeam ca prin vis și n-am avut puterea să mă ridic din pat și să văd ce se întâmplă. Am văzut în schimb, spre ziuă, care era rostul gropilor din cimitir, deși cele văzute nu m-au lămurit pe de-a-ntregul.

Mă deșteptasem în faptul zorilor și, privind pe fereastra mare ce dădea spre cimitirul din marginea mării, mi-au apărut câteva siluete mișcându-se printre morminte. Neavând curajul să ies prin antreu ca să nu atrag atenția paraclisierului, am deschis fereastra și m-am strecurat afară. Tremurând de frigul toamnei târzii, am înaintat, târându-mă încet printre movile de pământ și tufe de flori moarte, ajungând aproape de mijloc, unde cei trei bărbați pe care-i văzusem dormind în ajun desfăceau tocmai atunci capacul unui sicriu putrezit, scos din groapa săpată alături.

l-am studiat atent, ca să le memorez figurile, și mi-am rotit privirea jur-împrejur, asigurându-mă că sunt la adăpost, dar am băgat de seamă că, după o altă movilă, stătea ascuns paraclisierul, urmărindu-i cum lucrează. Cei trei au scos un schelet din coșciug și l-au aruncat într-un cărucior unde mai erau câteva, dezgropate desigur din alte morminte. În aceeași clipă s-a ridicat și paraclisierul, venind spre ci, mulțumindu-l în limbajul lui slugarnic, repezindu-se să-i sărute mâna fiecăruia. Și totuși, judecând după atitudinea lor și după felul cum îi ruga să-și continue și în noaptea următoare sfânta fi înalta lor îndeletnicire, era limpede că el îi dirijează. Așa aș fi crezut, de hună seamă, dacă tocmai atunci n-aș fi zărit un alt personaj ce

părea că-i pândește pe toți, supra- veghindu-le mișcările și ascultându-i. Nu i se vedea decât capul dintre buruienile cu care se acoperise și mi-a trebuit o oarecare încordare ca s-o recunosc, în cele din urmă, pe servitoarea ce-mi măturase odaia.

Profitând de atenția ei concentrată asupra groparilor și paraclisierului, ca și de negura dimineții, m-am furișat în partea opusă, ascunzând-mă după un alt monument înconjurat de un grilaj înalt de fier. Eram chiar lângă mare. Pe plaja îngustă, trasă pe nisip și leginându-și partea dinapoi rămasă în apă, stătea o luntre mare și neagră. Înălțând ușor capul, îi văzui pe gropari apropiindu-se cu căruciorul în care, deasupra scheletelor, așezaseră și resturile sicriclor dezgropate. Ajunși în dreptul luntrii, încărcata totul și, urcându-se în ea, porniră spre larg, în timp ce paraclisierul, după ce-i petrecu o vreme cu privirea, se întoarse. Trecu prin dreptul locului unde pândea ascunsă servitoarea, dar probabil că ea dispăruse.

Se făcuse ziuă de-a binelea. M-am îndreptat spre casă și, traversând cimitirul, am găsit pe două morminte câteva flori ce fuseseră sădite de curând. Pălite de frigul nopții, stinghere în peisajul brun al toamnei târzii cu putregai și rugină, păreau plăgi cadaverice, stigmatate de prevestire sinistră. Eram aproape sigur că poate chiar a doua zi mormintele respective nu vor mai fi decât simple gropi proaspăt săpate, din care osemintele au plecat cu luntrea aceea mare pe drumul adâncului.

IX

Zilele petrecute mai mult în casă, cu intermitente plimbări pe țârm, cu pace și somn, mă înzdrăveniseră de-a binelea. Vremea se schimbase mereu. Au venit nopțile lungi, s-a făcut frig, ploile toamnei trecură ca miriapodele și pământul amorțit aștepta ninsoarea. Înaintea înghețului alb se instaurase un îngheț cenușiu pe care urma să alunece iarna, încet, cu tălpi lungi, cu aripi întinse, cu pescăruși exaltați sfidând deopotrivă urletul vântului și tăcerea oamenilor.

Eram sănătos și totuși aveam parcă senzația că altcineva s-a

însănătoșit pentru mine. În răstimp, cei trei hamali eleganți mă vizitau la intervale capricioase, aducând de fiecare dată un nou dulap, aidoma celorlalte, până când de jur-împrejurul odăii pereții se acoperită de dulapuri roșii. Toate încercările mele de a lega un dialog cu ei, de a-i determina într-un fel sau altul să-mi spună cine-i trimite sau cui aparțin nenumăratele lucruri așezate în raft pe lângă ale mele, ce se pierduseră în mulțimea calabalăcului, s-au dovedit zadarnice. Gravi și solemni, în ireproșabila lor ținută de seară, își vedeau de treburi în tăcere, ignorându-mă și neadresându-mi decât sumarul lor salut pe care cred că-l rosteau chiar și în zilele când nu mă găseau acasă.

Mă învățasem cu ei și cu servitoarea care intra și ea nechemată, ba să-mi facă ordine când n-aș fi vrut, ba să scoțească prin dulapuri după cine știe ce lucru, ba, pur și simplu, oprindu-se în ușă, rămânând nemișcată, gândindu-se, făcând felurite grimase și apoi retrăgându-se iar. Păstram veșnic consolarea că în cele din urmă voi găsi o altă locuință, salvându-mă de toate neplăcerile mărunte, dar insuportabile, ce mă hărțuiau aici. Până atunci, aveam la îndemână atelierul meu aflat, din fericire, nu prea departe - mai aproape decât îmi era de la vechea mea casă - și îndată ce mă simții în stare luai drumul lui.

Acolo totul părea așa cum fusese înainte.

Mi-am regăsit uneltele la locul lor, pietrele și trunchiurile de lemn la care lucram mă așteptau neclintite - dar unele dintre ele vădeau intervenția unei alte mâini ce încercase să le continue. Și asta mi-a displăcut. Abia atunci observai în fundul atelierului, în firida unde-mi țineam câteva blocuri de marmoră, prezența unui pat îngust pe care nu-mi aminteam să-l fi instalat, deși într-o vreme avusesem într-adevăr intenția să-o fac, gândindu-mă că așa fi putut dormi în atelier ori de câte ori întârziam peste măsură și noaptea mă prindea departe de casă.

Cercetai patul, dar nu descoperii nimic, în afara unei perechi

de pantofi scâlțiați ascunși dedesubt și a două-trei sticle cu alcool ieftin, aproape goale, O indispoziție ușoară puse treptat stăpânire pe mine ; totuși, începui să lucrez la una dintre păsările pe care le ciopleam în piatră după modelele superbelor mozaicuri din port, păraginite, dar mai păstrând încă urmele strălucirii de altădată. Era elementul central dintr-o compoziție comandată de soția unui căpitan de corabie pentru mormântul simbolic al bărbatului ei mort într-un naufragiu undeva pe mările Sudului. Lucrul mi-a fost de folos, căci o clipă am revenit în mine însumi și atingerea pietrei mi-a dat noi puteri.

Când uitasem de coate și eram complet absorbit, am auzit deodată ușa deschizându-se încet și lăsând să pătrundă în atelier un necunoscut cu înfățișare incertă. Pletos, cu o față rotundă și buhăită, cu mustați lungi, căzute, cu ochi cleioși de pește mort și cu un zâmbet care-i dădea un aer de milog insolent, infatuat și umil în același timp, personajul avea ceva respingător. M-a salutat cu o reticență insinuantă și s-a prelins spre parul din fridă, unde s-a așezat, scoțându-și ghetele și desfăcându-și obidele murdare și umede pe care le purta în loc de ciorapi. I-am întors spatele scârbit și mi-am continuat lucrul. Nu mi se mai întâmplase, ca atunci, să fiu handicapat de repulsie. Și faptul îmi era cu atât mai neplăcut, cu cât simțeam că individul va abuza de repulsia mea.

Intr-adevăr, după ce a isprăvit cu descălțatul, a făcut focul în soba mică de fier, și-a așezat obidele la uscat, a băut o înghițitură de rachiu și, scoțând dintr-o cârpă resturi de mâncare, s-a apucat să înfulece, mestecând rar și cetind o carte cu coperti soioase. Nu se sinchisea de prezența mea, comportându-se cu degajarea celui ce se simte la el acasă chiar atunci când nu e decât un intrus lamentabil. Numai greața enormă ce mă stăpânea tiranic m-a împiedicat să-l apuc de gulerul hainei lui sordide și să-l scot afară așa cum ar fi meritat cu prisosință. Am început să tremur de nervi și m-am hotărât să plec. Dar, când mi-am adus aminte de casă, de mutra slugarnică a

paraclisierului, de servitoare, de aspectul stupid al odăii cu pereții plini de dulapurile acelea grosolane, m-am răzgândit, reluându-mi lucrul cu înverșunare mută.

Cu timpul, individul începuse să-mi vorbească, îndârjit de tăcerea mea, debitându-mi tot felul de aberații pretențioase. Pomenea despre o mănăstire din care ieșise ca să reabiliteze prestigiul artei, despre adevărata umilință, starea de absență extatică, perpetuitatea irealului în ritmul devenirilor ontologice, visul ca formă de protest generos, suspendarea fluxului trăirilor printr-o intermitentă intruziune a obsesiei sexuale în universul categorial. Cita alandala numele unor gânditori de demult, ale unor aventurieri militari sau politici, ale actrițelor celebre, se referea la magie și la heraldică. Vorbea mereu cu gura plină de mâncare, ce nu i se mai isprăvea.

După câteva replici plictisite care se bucurară de ironia lui indiferentă, am tăcut iar, lasându-l să peroreze mai departe. Din toată vorbăria lui, n-am reținut decât un singur lucru - destul de altfel ca să mă scârbească de propriul meu atelier: că el, împreună cu prietenii nu prea mulți ce-i împărtășesc ideile, au fost repartizați să lucreze împreună cu mine și faptul îi nemulțumea profund, căci atelierelor cele mai bune, spunea el, continuau să fie în mâinile impostorilor. Se oferi chiar să mă ajute cu îndrumări și sugestii; poate că ar fi și încercat s-o facă pe loc, dacă tocmai atunci n-ar fi intrat un hermafrodit mic, palid și bucălat, care trecu pe lângă mine anulându-mă cu o singură privire și, luându-l de braț, ieșiră amândoi.

Am mai rămas o vreme, încercând să lucrez, dar n-am izbutit din cauza gândurilor și a unei stări de apăsare ce mă cuprinsese după plecarea lor. Mă simțeam tot mai puțin capabil să acționez. O abulie îmi moleșea trupul și creierul îmi era tulbure. Sentimentul că nu mai am unde mă duce, că în viața mea au pătruns toate insanitățile lumii, că eu însumi încep să nu mai am chip, să fiu o materie amorfa mă urmărea dureros. Revedeam în memorie vechea mea locuință, cu liniștea și singurătatea ei, cu

atmosfera intimă pe care o pierdusem, mă gândeam la izolarea de altădată a atelierului, la bucuria, tristețea, speranța sau disperarea atâtor zile de căutare și muncă inverșunată. Și acum nimic, în afara golului, într-o lume ce se metamorfozează monstruos în jurul meu, antrenându-mă fără voie într-o prăbușire treptată. Un vag și penibil regret mă adia, că nesocotisem invitațiile primite înainte și imi spuneam că poate, dacă m-aș fi dus la acea Ligă a Cerșetorilor, cine știe, s-ar fi schimbat ceva. În bine, desigur, pentru că în rău credeam pe atunci că nu mai era ce să se schimbe. Dar de la discuția cu generalul care mă căutase când zăceam în spital, invitațiile nu se mai repetară.

X

Și astfel mă trezii singur, fără a putea fi niciodată singur.

Toți cei pe care-i cunoscusem înainte ori mai de curând nu erau cu mine, chiar dacă mai păreau a se împotrivi aceleiași puteri nevăzute ce se instaura, cu ierarhiile ei impenetrabile. Erau cu ei, își căutau un loc mai privilegiat sub steaua întoarsă care urca la zenit, în timp ce eu așteptam zadarnic steaua de niciodată. Până și tipul sordid ce se insinuase în atelierul meu cu adepții lui, ce nu puteau fi decât o adunătură pestriță de veleitari mediocri și gălăgioși, era implicat în mersul evenimentelor, consimțind parcă să joace rolul rebelului oficial, nemulțumit de profesie, gata să-și supraliciteze împotrivirea.

După lungi ezitări, m-am decis să pornesc în căutarea unei case. Am început a colinda orașul într-o după-amiază învăluită de fulgii primei ninsori, am urmărit porțile ca să descopăr anunțurile celor ce aveau odăi de închiriat, dar, spre uimirea mea, nu zării niciunul. Când nu-mi trebuiau, le găseam adesea pe porți, pe geamuri, pe ziduri - și iată că dispăruseră cu desăvârșire. Nu-mi rămânea decât să întreb din loc în loc, dar nici așa n-am obținut măcar o promisiune ori o informație ce mi-ar fi putut folosi.

Multe dintre porțile la care am bătut nu mi s-au deschis. La

altele ieșea câte cineva, îndeosebi femei trecute, cu un aer obosit și suspicios, spunându-mi invariabil că nu au camere de închiriat și închizând cu grabă poarta. Tot timpul se ținu pe urmele mele un ins șters, căruia nu i-am remarcat prezența decât târziu, când, pierzând speranța de a mai găsi ceva, pornisem spre casa profesorului. Atunci, băgându-l de seamă, îmi reamintii dintr-odată că-l zărisem în mai multe rânduri. Când a înțeles că l-am observat, îți scoase pălăria și mi-o întinse rânjind. I-am aruncat o monedă, îndepărtându-mă.

Cum m-am hotărât să-l vizitez din nou pe bătrânul profesor, nu mai știu bine. De când ieșisem din spital și mi se păruse că-l recunosc în unul dintre bărbații pe care-i văzusem în fosta mea casă, nu mă mai gândisem la el. La ușa casei lui, am așteptat mult până când sluga, ce mă știa prea bine, s-a arătat, invitându-mă să intru. N-am bănuît nimic. În imensa încăpere, plină de cărți, de retorte și de flacoane cu lichide colorate, unde până și câinele dormea ca de obicei tolănit pe canapeaua roasă din fața biroului, am găsit doi evrei legați cobză spate la spate, trântiți pe sofa de la geam. Semănau leit unul cu celălalt, de parcă ar fi fost tată și fiu. Purtau haine rituale și de sub pălăriile negre cu boruri mari curgeau zulfii perciunilor castanii. Murmurau întruna rugăciuni ininteligibile, priveau în sus cu ochii pierduți, iar pe fețele lor încadrate de bărbi lungi nu tresărea niciun mușchi.

- Unde suntem, prietene? mă întrebă cel mai bătrân dintre ei. Ești oare unul dintre cei ce ne-au adus astă-noapte aici? Ce învinuire ni se aruncă pe umeri, ce păcate am săvârșitfață dēnoua stăpânire a cetății?

Eram ultimul ce le-ar fi putut răspunde la întrebările pentru mine însumi nedelegate. Le-am spus că venisem să-l văd pe profesor și că indignarea care-mi însoțește uimirea e singurul ajutor ce li-l pot oferi deocamdată, urmând să vedem apoi ce-aș putea face pentru eliberarea lor. M-am oferit să le tai legăturile cu pumnalul meu, dar refuzară amândoi cu tărie:

- Nu trebuie! Ar fi zadarnic', strigară într-un glas. Unde-am puteafugi, când totul aide in mâinile lor? Până mâine amfi aduși înapoi. Cefel de profesor e acesta ? Care e adevărata lui îndeletnicire ?

Am început să le povestesc mai amănunțit tot ceea ce știam despre bătrânul profesor și chiar despre propriile mele tribulații, dar eu însumi aveam ciudatul sentiment că fabulez, deși nu spuneam decât adevărul. Era tot ce știam, însă adevărul acesta se mistificase treptat, devenind o minciună sfruntată. Adevărul pe care-l știam cu dispăruse de mult, înlocuit de altul ce se disimula, pierzându-se printre evenimente obscure.

Evreii ascultară cu luare-aminte povestirea mea și-mi mulțumiră din inimă. Se părea că ei înțelegeau mult mai bine cele petrecute, încât, ascultându-mă, își dădură scama nu numai de situația lor, ci și de a mea. Bătrânul tăcu îngândurat, iar tânărul îmi spuse cu amărăciune:

- Prietene, ești mai legat decât noi, chiar dacă nu-fi vezi funiile. Te așteaptă o soartă neagră. Nu peste multă vreme îți vei aduce aminte de cuvintele mele. Ferește-te să-i mai cauți pe cei ce i-ai cunoscut înainte, așa cum ai venit aici. Încearcă șigăsește-ți un loc printre cei întâlniți după ieșirea ta din spital, și primește-i așa cum ți se arată, nu te sili să descoperi alte înfățișări decât acelea pe care le vezi. Uită-te chiarpe tine cel care-ai fost și năzuiește să te identifiți cu cel ce devii pe zi ce trece. Atât mai pot să-ți spun, deși s-ar putea s-o plătesc scump:fii cu luare-amintefață de aceea pe care o numești .servitoarea “. Dacă ai ști cine este, ai fi mai prudent.

Am ieșit din cabinetul profesorului, îndreptându-mă spre celelalte încăperi ale casei, dar toate erau încuiate. Nici măcar sluga ce-mi deschisese ușa nu mai era nicăieri.

XI

Ninsoarea se întărise și străzile erau acoperite de zăpadă. Venea bandajul alb, atât de binefăcător, să aline febra latentă a tuturor lucrurilor, să ascundă mizeria și urâtul. M-am oprit pe

stradă și am stat sub ninsoarea calmă, cu capul gol, până când zăpada mi-a pus pe creștet mâna ci rece, mâna ei înstelată, doamna unui ceas de îngânate în neștiut, doamna aripilor și a îngerilor de seară. Mintea-mi umbla aiurea - memoria era blestemul meu. Prea multă amintire, prea multe repere pentru confruntările ce nu mai aveau niciun sens, prea multe obstacole la confluența golului din afară și a celui care ar fi trebuit să triumfe în mine.

Mi-ar fi trebuit puțină zăpadă pe dinlăuntru, o calmă ninsoare interioară, un bandaj alb de amnezie. N-a existat nimenea în acest oraș, niciun om, nici eu însumi. Totul e ACUM, totul începe mereu, fiecare clipă e o celulă primordială. Numai sub pavăza acestui ACUM lucrurile îți pierd perspectiva, îți pierd dimensiunile, reducându-se la o prezență plană pe care luneci tu însuși ca un obiect. Voi ajunge vreodată acolo î

Pe stradă coborâse întunericul, când, urmărit de imaginea evreilor legați și de cuvintele celui mai tânăr dintre ei, pornii spre Biserica Neagră. Lumini răzlețe se aprindeau, dar multe case erau cufundate în beznă. Cheiul glacial, marea îți pregătea carapacea de aramă coclită, în rada portului nu mai era niciun vas, plecările dormeau laolaltă cu țerpii pustiului. Pe urmele mele nu părea a fi nimenea și trecătorii, din ce în ce mai rari, grăbiți, cu privirile în pământ, cu mâinile înfundate în buzunare, nici nu mă observau. Pretutindeni întâlneam gardieni, oameni ai legii, îmbrăcați în cojoace ponosite și lungi, mai mulți decât erau altădată. Câte unul, când ajungeam în dreptul lui, îmi întindea pălăria - și m-am surprins cu neplăcere aruncându-le câte o monedă fără să-mi dau seama. În fond aveam bani destui; moștenirea lăsată de tatăl meu mă scutea de orice preocupare, dar mă nemulțumea faptul că începusem să accept în mod tacit asemenea moravuri.

Biserica masivă, întunecată în singurătatea ei, avea în geamuri o vagă licărire de lumină. Intrași să văd ce putea fi. În lăuntru, un mort așezat pe catafalc, înconjurat de ghirlande artificiale, la

căpătâiul căruia tipul sordid din atelierul meu cetea rugăciuni dintr-o carte veche ferecată în argint. Făclii aprinse aruncau o lumină palidă. Un preot, uzurpat în dreptul lui de a oficia, stătea mai la o parte, privind spre cel care cetea cu o intonație ostentativă, modificând pe alocurea textul rugăciunilor și interpolându-l cu pasaje create de el, pline de formule contorsionate și bombastice. Avea un aer de erou și părea foarte mândru de curajul său. Dar când în biserică se ivi, la un moment dat, ca din pământ, servitoarea, se închină foarte ceremonios spre ea fără a înceta să cetească.

I-am lăsat acolo și, ieșind, m-am îndreptat spre casa paraclisie- rului, cu gândul la odihnă. Ambele odăi și antreul păreau luminate. Aș fi vrut să-mi arunc ochii în geamul celeilalte, ca să văd ce se petrece acolo, și în primul rând cine sunt locatarii. însă n-am fcut-o,temându-mă să nu fiu spionat de servitoare. Și într-adevăr, așa era: întorcându-mi capul brusc, am zărit-o ascunzându-se după un contrafort al bisericii. Totuși, în noaptea aceea îmi propusesem să încerc a mă edifica.

La mine era liniște, ardea lumina și părea să nu fi umblat nimenea.

Paradisierul nu era în antreul său, iar din odaia vecină răzbatea un glas de femeie vorbind egal și cursiv, de parcă ar fi cetit dintr-o carte. Am tras cu urechea. Ciudat ! Cine vor fi auditorii ? Atât cât puteam auzi, erau fragmente dintr-o amplă lucrare de etică a unui autor tot mai actual, care situa această disciplină la baza organizării sociale. Capitolul din care cetea tocmai atunci se intitula, după câte-mi aminteam, Umilința ca mod al disciplinei interioare.

Somnul veni repede. Pe la miezul nopții, m-am deșteptat auzind gemetele obișnuite și, îmbrăcându-mă în grabă, fără să aprind lumina, am ieșit pe fereastră, căutând să nu fac niciun fel de zgomot, pentru a nu atrage atenția. Prin zăpada crescută între timp, căci ninsoarea continua, ocolii casa și, uitându-mă în toate părțile, mă apropia: de geamul dinspre biserică. Înlăuntru nu

mai licărea decât o candelă așezată într-un colț, dedesubtul unei polițe pe care stătea bustul de ipsos reprezentându-l pe bătrânul cu mustăți enorme. În semiîntunericul odăii se deslușea însă un spectacol cum nu-mi fusese dat să mai văd.

Pe câteva divane sau paturi erau legate cu fața în jos femei goale, pe care le flagelau altele, goale și ele, lovindu-le peste fese cu crengi verzi de brad. Într-o parte, așezați la masă, beau groparii din cimitir, l-am recunoscut după haine, căci fețele nu le vedeam. Păreau beți de-a binelea și detașați complet de cele ce se petreceau în jurul lor. Una dintre femeile flagelate dădea semne de agitație, se zbătea și scotea un fel de sunete ce erau mai mult urlete sugrumate. Groparii se ridicară clătinându-se și se apropiată de patul ei. Doi o înlănțuită pe cealaltă care o bătea cu crengile, retrăgându-se cu toții spre un colț întunecos, unde nu mai vedeam aproape deloc, iar al treilea îi dezlegă picioarele și, fără să se dezbrace, începu să facă dragoste cu ea, acoperindu-i capul cu pălăria lui. Se produse o învălmășeală. Una dintre femei își ridică sânii, sprijinindu-i pe poliță înaintea bustului și gemând, alta porni spre ea încet, făcând gesturi obscene. Dar în acea clipă am simțit o mână pe umăr și-am tresărit întorcând capul. În spatele meu stătea paraclisierul.

Cu obișnuita-i slugărnicie, mă luă de braț, târându-mă spre ușă. Încă fiind în puterea zăpăcelii, m-am lăsat condus în camera mea, unde, simțindu-mă dintr-odată obosit, mă așezai pe pat. Paraclisierul luă loc pe scaunul din fața mea, după ce mai întâi aprinse candela din colț - căci mi se pusese și mie o poliță cu bustul respectiv - și spuse pe un ton confidențial și grav:

- Cred că a venit ceasul, iubite prietene, să afli povestea tatălui tău și să te umilești întru memoria lui.

XII

Pe tatăl meu nu-l mai văzusem din copilărie. Fusese căpitan de corabie, adunase încă din tinerețe o avere frumoasă și apoi, după ce trăise împreună cu noi prin țări îndepărtate, își părăsise familia, întorcându-se în orașul de baștină, unde după moartea

lui venisem și eu.

Petrecându-mi tinerețea cu mama și cu cei doi frați mai mici, nu mai avusesem decât rareori vești despre el. Știam doar că avea idei bizare și că nu se înțelegea cu mama, ceea ce îl determinase să plece. Într-o vreme, ne parveniseră zvonuri despre călătoria pe care o făcuse într-o țară vecină, măcinată de lupte și de erezii monstruoase, unde l-ar fi întâlnit cineva ca hamal într-un port. Altă dată se auzise că ar fi fost întemnițat după o razie la azilul de noapte pe care-l întemeiasse. Apoi intervenită războaie, prefaceri și n-am mai avut știri despre el, până când aflară că fusese ucis de niște cerșetori în împrejurări necunoscute.

Fascinat deopotrivă de figura și de legenda lui, și poate având încrustată mai temeinic în mine pecetea vechii noastre origini, simțisem adeseori ispita de a-l urma, dar cât timp trăise, după vorba lăsată mamei la despărțire, nimănui dintre noi nu-i fusese îngăduit să-l viziteze. După moarte însă, nimic nu mă mai putuse opri - și astfel m-am reîntors în patrie, mi-am amenajat un atelier și am început să lucrez, beneficiind de partea ce-mi revenea din moștenirea lăsată.

Povestea mea nu semăna însă decât pe alocurea cu aceea a paraclisierului, mult mai amănunțită, dar și mai obscură. El îmi vorbea despre umilința tatălui meu, căruia se mândrea a-i fi fost ucenic, despre rolul lui important în întemeierea unei noi orânduiri și abnegația ce-l caracteriza, mai ales în primii ani, când activitatea lui în cadrul azilului a fost capitală. Cu un vocabular parcă anume creat, îmi povestea felurite întâmplări stupide cărora tatăl meu le fusese eroul principal, întâmplări ce i se păreau, dimpotrivă pline de măreție. Pomenea frecvent Zrga și marea ei popularitate printre cetățenii orașului, tatăl meu fiind unul dintre principalii ei fondatori; apoi mi-a vorbit despre ultima perioadă a vieții lui, când se înstrăinase de spiritul mișcării, făcându-se vinovat de orgoliu, de mândrie și vanitate, care l-au dus la pieirea deplânsă de toți. Până și femeia cu care trăise - ea însăși figură proeminentă a Ligii - a trebuit să-l

dezavueze, cerând pedepsirea lui exemplară. Dar meritele din prima parte a activității rămân pentru totdeauna înscrise în istorie - și eu aș fi chemat să-i fiu un demn continuator.

După ce-l ascultasem, i-am cerut lămuriri asupra morții, spunându-i ceea ce știam eu. N-a negat, dar mi-a răspuns în termeni de un total echivoc, adăugând că voi primi de la cei în drept explicații suplimentare, când va fi cazul. Până atunci, m-a sfătuit să-mi revizuiesc comportamentul, să renunț la felul meu de a fi, la tarele unei educații nefaste și, prin râvna și umilința de care trebuie să dau dovadă, să câștig încrederea celor de sus, ce-și au în permanență ochii cu milostivire ațintiți asupra mea, dovadă locuința repartizată chiar alături de importante persoane din cercurile Ligii, deși eu până în prezent n-am răspuns cum se cuvenea... ere. își recăpătase iar tonul slugarnic și lingușitor, cu temenele grețose și formule de măgulire asiatică, printre care strecură abil câteva amenințări enigmatice, pomcnindu-mi de soarta părintelui meu, de faptul că refuz orice solicitare a disciplinei interne, că sfidez ierarhia (aici îmi reaminti că el însuși se întristase surprinzându-mă la geamul Dumnealor), că mă opun măsurilor luate în loc de a contribui eu însumi la realizarea lor.

Mi-a insinuat că se cunosc toate faptele mele, citându-mi ca argument un crâmpeli din discuția pe care o avusesem cu cei doi evrei. Și a plecat, închizând încet ușa, iar eu m-am culcat din nou, stingând candela și frisonând sub impresia celor întâmplute. În odaie era un miros greu care mă amețea, dându-mi o somnolență tulbure și nefirească. Simțeam că adorm turmentat. Când mă luptam cu somnul, am văzut o umbră strecurându-se pe lângă pereți, deschizând geamul, sărind în cimitir și apoi închizându-l iarăși cu grijă. Era limpede că în tot timpul convorbirii mele cu paraclisierul cineva stătuse ascuns în cameră.

XIII

A doua zi, trezindu-mă târziu, plecai spre atelier. Am dat pe la

biserică și, oprindu-mă în ușă, văzui că mortul nu mai era, în schimb tipul sordid continua să citească rugăciunile, înconjurat de câțiva emuli, printre care zării obrazul bucălat și palid al hermafroditului. M-am bucurat la gândul că voi putea lucra o vreme în liniște, până când își vor face apariția. Și, într-adevăr, așa a fost. Voiam să isprăvesc monumentul funerar ce mi se comandase, căci simțeam că, fie și cu promiscuitatea lui, atelierul meu nu va mai rezista mult. Nesiguranța era starea mea de toate zilele; începeam să învăț a mă lăsa în voia întâmplării și a nu mai pune preț pe nimic. La urma urmelor, soarta orașului în care mă născusem era și soarta mea. Nu eram nici mai bun, nici mai rău decât toți nefericiții din jurul meu - și poate că nu pierdeam decât un pumn de iluzii naive. În ce va fi crezut tata cu atâta înverșunare, încât n-a pregetat să-și sacrifice familia, liniștea, viața? În altceva, desigur, de vreme ce l-au ucis. Nu aveam niciun argument, dar, după toate experiențele mele, după aerul pe care-l respiram în cercul apăsător ce se strângea mereu, eram încredințat că moartea lui nu era streină de noile evenimente din viața orașului. Sânge ascuns, subteran, invizibil...

Intr-o asemenea dispoziție sufletească mă găsi, după-amiaza, un emisar necunoscut, aducându-mi în sfârșit o nouă invitație la Lăga Cerșetorilor. Nu mai era nici plicul roz cu parfum vulgar, nici scrisul stângaci din celelalte, ci o simplă hârtie indoită, destul de proastă, purtând titlul de Circulară și caligrafiată de mâna rutinată a unui funcționar. Până și termenii în care era redactată se deosebeau: Ci comunicăm prin prezenta că sunteți așteptat la sediul nostru etc. Să fi fost o urmare a discuției cu paraclisierul? Oricum, eram decis să mă duc. Și, cu coate că mai aveam câteva ceasuri bune până în seară, când urma să mă înfățișez, mă cuprinse nerăbdarea. N-am mai putut lucra și, părăsind atelierul, pornii spre casă. Deși nu aveam niciun motiv, mă simțeam oarecum liniștit și capul îmi era destul de rece ca să suporte o confruntare de felul celei care mă aștepta.

În dreptul bisericii, îmi ieși în cale o femeie plângând și întrebându-mă dacă nu văzusem cumva unde a fost înmormântat soțul ei care fusese adus cu o seară înainte, trebuind să fie îngropat a doua zi după-masă, dar când a venit, dispăruse. Se pare că-l îngropaseră alții, însă nimenea nu știa unde anume. Am intrat cu ea în incinta întunecoasă a Bisericii Negre, m-am uitat să-l zăresc pe sordidul ce citea, dar nu mai era acolo. Doi cerșetori dormeau zgribuliți lângă altar și, când i-am trezit, întrebându-i de soarta mortului, mi-au răspuns că nu știu nimic și că au fost trimiși să mă conducă la sediul Ligii. În timp ce vorbeam cu ei, femeia plecase. Probabil că i se făcuse frică, deoarece, văzând că mă apropii de cerșetori, tresărise și părea neliniștită de ceva. Cred că, în disperarea ei de a-și fi pierdut mortul, nici nu-i observase până atunci.

Acest incident mă tulbură și nu știu de ce îmi aduse aminte iarăși de moartea tatălui meu. Le întorsei spatele cerșetorilor, spunându-le că voi fi gata de plecare abia peste un ceas, ceea ce înregistrară cu o deplină nepăsare. Erau voinici, cu o expresie de îndobitocire, murdari și mai zdrențăroși decât toți cei pe care-i întâlnisem până acum. I-aș fi gonit bucuros, dacă nu-mi dădeam seama că nu cunosc sediul unde eram invitat și, deci, sunt silit să apelez la serviciile lor.

Am intrat în cameră, am băut un pahar de alcool și m-am încins pe par. Când mă ridicai să plec, a apărut paraclisierul, repezindu-se la mine și sărutându-mi mâna, apoi, scoțând din buzunar o muzicuță, începu să cânte ceva, petrecându-mă cu melodia lui ce-mi rechemă în memorie flașnetarii din copilărie. Cerșetorii mă așteptau cu căciulile în mână și, încadrat de ei, pornii cu sentimentul prizonierului ce se înfundă tot mai adânc și se resemnează în mizeria captivității.

XIV

Însoțitorii mei nu păreau prea comunicativi și nici dispoziția mea nu era propice conversației. Am mers deci în tăcere, până când ne oprirăm în fața unuia dintre principalele palate ale

oraşului, unde fusese înainte biblioteca naţională. Deasupra uşii masive de stej ar cu ferecături vechi, pe o placă metalică scria : Azilul de noapte. Cerşetorii bătură puternic cu bătele lor noduroase şi mă dădură în primire unui majordom care ne deschisese, retrăgându-se amândoi. într-o impecabilă ținută, dar vădit stângaci şi rigid în atitudinea lui, majordomul mă conduse pe o scară de alabastru acoperită cu vechi şi scumpe covoare, luminată cu lampioane de bronz, de cristal, de faianţă; traversarăm apoi un salon îmbrăcat în tapet de mătase vişinie, cu pereţii plini de oglinzi somptuoase şi de tablouri cu scene erotice. în fund, pe un pedestal, acelaşi bust, dar de data aceasta turnat în aur, stătea între candelari mari şi sfeşnice de argint cu trei braţe, în care ardeau lumânări albe. M-am oprit să-l cercetez o clipă. Părea lucrat extrem de rudimentar, de mână unui sculptor lipsit de orice vocaţie, şi contrasta violent cu lucrurile frumoase din preajmă.

În timp ce-l priveam, dintr-o uşă a salonului se iviră cei trei indivizi care-mi aduseseră în odaie puzderia de dulapuri roşii. îmbrăcaţi în haine de ceremonie ca totdeauna, cu pălării înalte şi lucioase, cu mănuşi albe, dar desculţi. De altfel, în ciuda frigului de afară, în toată clădirea era o căldură insuportabilă. Cei trei mă salutară obsecvios şi, fără să-mi spună nimic, îmi făcură o percheziţie minuţioasă, apoi unul din ei, care era fără nicio îndoială bătrânul general, îmi sărută mâna, îi şopti ceva la ureche majordomului şi ne deschise uşa pe care veniseră. în faţă era un culoar lung cu uşi pe ambele părţi. Din loc în loc stăteau cerşetori îmbrăcaţi în haine peticite, dar noi şi de bună calitate, purtând în picioare botfori de lac. Le-am dat câte un ban pe care l-au primit fără să-mi mulţumească, ba chiar privindu-mă cu insolenţă, de parcă ar fi aşteptat să le mulţumesc eu. în sfârşit, ne oprirăm în faţa unei uşi de metal vopsită în negru, care s-a şi deschis în aceeaşi clipă.

Majordomul dispăru din spatele meu şi intrai singur într-o odaie nu prea mare, unde mă întâmpină un personaj auster,

facându-mi o plecăciune și poftindu-mă pe un scaun în fața mesei la care se așeză el. Bine hrănit, fără a fi obez, cu obrazul roșu, nu prea înalt de statură, părea să aibă peste cincizeci de ani. Purta pantaloni și cămașă dintr-o țesătură ce imita pânza de sac, dar se vedea a fi un postav scump adus din țări străine. La coate și la genunchi hainele erau peticite cu bucăți de piele neagră, la mijloc se încinsese cu o funie de rafie și tot din rafie îi era împletită încălțăminte. Un aer de austeritate respira și odaia, deși lucrurile erau toate altceva decât voiau să pară: masa, cele două scaune și dulapurile, simple dar dintr-un lemn de preț, covorul de jos de culoarea sacului era din mătasă, câteva cărți așezate foarte ordonat pe masă aveau legături prețioase și cotoare aurite.

Personajul auster s-a proptit de spătarul scaunului, m-a privit cu bunăvoință condescendentă, chiar familiar oarecum, și a început să-mi vorbească despre viitor, cu sentimentul celui ce-și rezervă lui însuși prezentul, și cu o vădită plăcere de a se asculta. Stilul exprimării și vocabularul semănau cu ale paraclisierului, însă glasul avea o mai accentuată nuanță de certitudine și de putere. 11 urmăream cu greu datorită frecvențelor sale aluzii la lucruri pe care fie că nu le cunoșteam, fie că mi se păreau atât de neînsemnate, încât nu realizam importanța ce le-o acorda el. Am reținut doar o totală răsturnare pe care își propuneau s-o înfăptuiască și aveau chiar impresia că au și început s-o facă. Și îmi păru că eu însumi îmi voi găsi un loc. Simțeam că locul acesta a și fost stabilit de alții, încât nu-mi rămâne decât să dau curs hotărârii lor, lăsându-mă antrenat de iureșul evenimentelor.

La un moment dat, a bătut în gongul de lângă masa lui și peste câțiva vreme apăru un lacheu bătrân într-o livrea strălucitoare de fireturi, îngrijit, pomădat, purtând o tavă pe care erau două pahare cu o băutură orientală. Așeză paharele pe masă în dreptul fiecăruia dintre noi, și personajul auster îi aruncă pe tavă, cu degajare, o mare monedă de argint. Lacheul se înclină sobru și elegant, rosti o formulă de mulțumire servilă și

părăsi încăperea. îl priveam fascinat de figura lui, deși oficia ca și cum nici nu s-ar fi obosit să mă ia în scamă. Nu înțelegeam cum s-a ivit acolo - căci lacheul era bătrânul profesor; un lacheu atât de fără cusur, încât și l-ar fi dorit oricine.

La vederea lui, simții deodată un puternic impuls de a înțelege - și cuvintele personajului auster mi se părură mai limpezi. Am început să-i dau replici și chiar să-l aprob din când în când. După efuziunile lui, trecu la un subiect mai concret: tatăl meu, tradiția, activitatea mea care trebuia să însemne un ajutor substanțial - și îmi spuse că-mi revine o sarcină frumoasă, anume aceea de a organiza noua înfățișare a cimitirului de la Biserica Neagră. Voi fi pus în temă în zilele următoare, mi se va arăta perspectiva lucrării și modul de a concepe viitoarea alcătuire a răposaților. Am crezut că e vorba despre o serie de monumente funerare pe care eram chemat să le realizez, dar mi s-a arătat că rolul meu depășește cadrul problemei: cotul e noua viziune asupra cimitirului, monumentele fiind de fapt elemente neglijabile.

După ce mi-a adresat câteva întrebări de domeniul celei mai stricte intimități, la care am răspuns jenat și cu formulări echivoce, personajul auster mi-a dat a înțelege că întrevederea noastră a luat sfârșit. M-am ridicat, ușa s-a deschis, a reapărut majordomul, conducându-mă de data aceasta printr-un coridor îngust spre o ieșire ce dădea în spatele clădirii, pe o altă stradă.

XV

Se lăsase prin întuneric un ger albastru cu forme imateriale vibrând în văzduh, păsările pieriseră, vântul abia luneca, atingând zăpada înghețată cu urme de pași, de sănii și de copite, un cabotin intoxicat cu droguri răsăritene tremura îmbrățișând extatic felinarul din colț, luna purta masca ei obișnuită, iar stelele aveau clipirea perversă din ochii amantelor de cămătari. Mergeam spre casă gândindu-mă că după această aventură am devenit unul dintre ei. Unul încă strein de stâlpii nevăzuți pe care se rezema tot mai mult viața orașului, unul încă neinițiat,

necompromis, neștiutor - dar, oricum, unul dintre ei.

Ce îndeletnicire mi se pregătise nu-mi dădeam seama și, cu toate eforturile de a-mi aduce aminte, constatai că din conversația cu personajul auster nu reținusem nimic. Nu-mi inculcase decât o sure de spirit. Un fel de infuzie de fals. O falsă încredere, o falsă temeinicie, o falsă speranță, o falsă certitudine. Eu insumi devenisem, într-o anumită măsură, fals. Nu atunci mi-am dat seama, ci mult mai târziu, după nenumăratele avataruri pe care nici nu le bănuiam.

În antreu, paraclisierul mă aștepta cu emoție. Probabil că înfățișarea mea l-a liniștit pe deplin. A intrat, fără să mă întrebe, în odaia mea, având aerul că așteaptă să-i povestesc prezentarea la sediul Ligii. Din păcate, nu prea aveam ce-i povesti și astfel mă pomenii reproducându-i limbajul fără semnificații al personajului auster, dar, spre mirarea mea, el înțelese și aprobă totul cu entuziasm. Nimicul pe care i-l împărtășeam nu era chiar atât de lipsit de sens cum crezusem. Nu i-a plăcut însă (deși nu mi-a spus-o) ideea că mă voi ocupa de noua structură a cimitirului. Cum a auzit acest lucru, mi-a făcut temenelile de rigoare și a ieșit. La scurt timp îl auzii undeva, afară sau în încăperea vecină, cântând din muzicuță - și când, înainte de culcare, m-am dus să iau puțin aer, paraclisierul vorbea foarte agitat și conspirativ cu cei trei gropari lângă ușa bisericii. Ocolindu-i pe departe, cred că nu m-au văzut, în schimb m-a văzut servitoarea ce se ivise pe neașteptate cu hainele ei bărbătești, înfășurată pe deasupra cu nenumărate șaluri și zdrențe, ca s-o apere de gerul tare al nopții. M-am surprins cu vagă neplăcere salutând-o, ceea ce s-a făcut a nu observa.

Mă încerca bănuiala că în biserică trebuie să fie un alt mort. În sticla groasă a ferestrelor cu vitralii tresărea din când în când o imperceptibilă lumină ca de făclie palidă. Cum îi văzui îndepărtându-se din fața ușii, intrai. Era într-adevăr un catafalc; mortul, livid în pâlpăirea lumânărilor, dormea cu mâinile încrucișate. Privindu-l de aproape, am ezitat o clipă, apoi i-am pipăit fața.

Era un mulaj perfect dintr-un material necunoscut. Mortul nu era decât un manechin desăvârșit, așezat în sicriu, acoperit de flori artificiale cu inscripții funerare pe panglici negre și roșii. Dincolo de catafalc, ghemuiți în zdrențele lor, dormeau doi cerșetori semănând cu cei ce mă conduseseră la sediul Ligii', fiind sigur că nu mă zăriseră, plecai în vârful picioarelor spre casă. În odaia vecină, inundară de întuneric, se auzea urlând îngrozitor, ca și când l-ar fi torturat cineva, paraclisierul. A doua zi, când veni să mă scoale de dimineată, era la fel de surâzător și de servil ca întotdeauna; ceva totuși se schimbase în atitudinea lui.

XVI

Mi-am început activitatea în cimitir sub auspiciile unei sărbători ce se apropia. Aveam enorm de lucru și cuvântul de ordine, mereu schimbat, mă silea să-mi controlez toate acțiunile, să fiu încordat între diverse etape contradictorii.

Munca mea de zi nu se coordona cu aceea de noapte a groparilor. Eu mă îndeletniceam cu îngropăciunile - și nu era zi aproape fără să fie un mort - și lucram cu o listă amestecată de uvrieri, supraveghetori, coțcari de toate vârstele, dar mai cu seamă tineri; unii se revoltau făcând-mi dificultăți, alții veneau mereu cu plângeri, propunerj felurite, sugestii, inovații, cereri insistente. Cei doi cerșetori îmi dădeau indicații, îmi transmiteau opinii și aprecieri, iar uneori se iveau pur și simplu ca să mă urmărească, arătându-se ori ascunzându-se fără prea multă grijă pe după morminte,

Groparii lucrau noaptea și aproape exclusiv cu intelectuali. O parte din gropile lor le puteam folosi, altele le închideau rămânând rezervare. Paraclisierul nu părea să se ocupe de activitatea mea, ci, probabil, veghea noaptea asupra lucrărilor de deshumare, așa cum îl surprinsesem mai înainte, iar servitoarea ieșea din când în când seara, traversa cimitirul singură și, în ciuda indifferenței pe care mi-o arăta, amestecată cu slugărnicia ei rituală, simțeam că are întotdeauna un ochi deschis la ceea ce

ftceam.

De altfel, o vedeam tot mai rar, încât aveam credința că se va fi mutat undeva aiurea. În locul ei, treptat, a început să-mi măture odaia o dansatoare cu care trăisem câțeva vreme îndată după venirea mea în oraș, despărțindu-ne ulterior și rămânând în relații neutre. Apariția ei la ore foarte incomode îmi dădea o jenă penibilă, deși se comporta cu detașare și nu-mi acorda absolut nicio atenție, îndeplinindu-și îndatoririle fără un cuvânt. Avea aceeași ținută deplorabilă pe care o afișa cu insolență mută. Pe cât îmi stătea în puteri, căutam s-o evit, neizbutind întotdeauna, căci mătura la ore capricioase și, cel mai adesea, când eram acasă.

De la o vreme, dificultățile crescuseră. Mortii erau înmormântați câte doi în aceeași groapă ce se acoperea provizoriu, în ziua următoare săpându-se iar. Monumentele devenită simpli stâlpi de lemn ori de piatră, înfiți la căpătâi, câte doi la același mormânt. Bocitoarele suprasolicitate nu mai pridideau, sicriile începuseră să lipsească, hârtia de flori asemenea. De dimineața până seara luptam cu neajunsurile, cu încurcăturile, cu aglomerația - abia izbuteam să-mi acord răgazul unei plimbări pe țărnul cotropit de zăpezi. Cu multa bucurie întâmpinai sărbătoarea care veni în sfârșit.

În cele două zile nu s-a lucrat, n-a murit nimenea (au fost proclamate zile de odihnă) și lumea a petrecut în voie. Străzile erau mai animate, pe la răspântii cerșetorii cu coșuri și amfore enorme distribuiau bucăți de pâine și câni mari de vin acru, îndoit cu apă, iarsubt colonada portului saltimbancii dădeau reprezentații spre desfătarea cetățenilor adunați cu mic, cu mare. Cărciumile și hanurile erau pline; fumul frigărilor cu carne de oaie năvălea afară ori de câte ori se deschideau ușile ca să intre ori să iasă cineva. Chipurile tuturor a purtau o veselie care încerca zadarnic să pătrundă înăuntrul lor, dar rămânea înghețată pe fețe.

Amestecat prin lume, mă întâlneam cu fosta mea proprietăreașă plimbându-se într-un grup de femei. Am salutat-o și s-a oprit

împreună cu celelalte, printre care o recunoscui, în ciuda aspectului schimbat, pe servitoare. Era îmbrăcată cu anumită acuratețe, dar mai păstra ceva bărbătesc în hainele ei - și în primul rând căciula mare și nouă de miel care-i cădea pe ceafa. Femeile din jur păreau să-i alcătuiască suita. Spre deosebire de atitudinea ei obișnuită, îmi vorbi direct și foarte cordial, îmi sărută mâna, asigurându-mă că activitatea mea, în ciuda erorilor comise, e bine prețuită și că voi primi în curând o distincție - apoi, luându-mă de braț, mă târî într-un gang, copleșindu-mă cu mângâieri obscene și șoptin- du-mi că mă așteaptă diseară la una dintre petrecerile Ligii, organizată în fosta mea locuință.

Intraseră în gang și celelalte, făcând un cerc strâns în jurul nostru, ca și când ar fi vrut să ne ascundă vederii. Și era oportun, căci tocmai atunci țâșni dintr-o ușă, schelălăind și ținând-se de spate, hermafroditul; după el veneau cei doi cerșetori voinici, urmându-l nepăsători și satisfăcuți.

M-am despărțit de grupul femeilor stânjenit de situația creată și printr-o uliță lăturalnică plecai spre port, luând-o de-a lungul cheiului blocat de gheață verzuie. Eram încă sub impresia acestei întâlniri și mă gândeam dacă trebuie sau nu să răspund invitației. O clipa îmi fulgeră prin minte ideea de a-i povesti paraclisierului cele întâmplate cerându-i sfat - dar, de când începusem să lucrez în cimitir, mă ocolea sistematic și, în afara scurtelor lui efuziuni slugarnice, nu mă învrednicea cu nicio atenție. În cele din urmă, ispita de a mă duce triumfa. Și de aici îmi veniră multe necazuri pe care din păcate nu le puteam bănuî.

XVII

După atâta vreme, intram seara în casa unde locuisem eu însumi, ca un strein. O găseam plină de lume, răsunând de zgomotul petrecerii, glasuri, clinchete de pahare, muzică, toate se-nvălmășeau laolaltă în lumina făcliilor unduind sub tavanul înalt cu grinzi de lemn afumate. Încăperea mare de la parter era ornată cu ghirlande colorate de hârtie aduse, de bună seamă, din depozitul, atât de sărac în ultimul timp, al cimitirului și risipite

pretutindenea. Era un desfrâu de flori de hârtie, încât îmi spuneam că, dacă le-aș fi avut la îndemână, cel puțin câteva duzini de morți ar fi trecut Styxul împodobiți ca niște principii răsări tent. Prin căldura grea mă strecuram discret în căutarea celei ce mă poftise.

La intrare îmi deschisese mai-marele judecătorilor, devenit pe nepregătite portar și îndobitocit peste măsură, încât la întrebarea mea dacă servitoarea venise și dacă proprietărea e în salon, îmi răspunse printr-o bâlbâială nearticulată și se ascunse printre hainele din cuier. N-am reușit să dau peste niciuna din ele, în schimb zării printre oaspeți fața bucălată a hermafroditului. Se întreținea cu paraclisierul, pândit de bătrânul general, prezent și el, dar fără însoțitorii obișnuiți și îmbrăcat în straiul lui militar slinos și peticit, așa cum îl văzusem întâia oară la spital. Numai coiful metalic pe care, scoțându-l, mi-l întinse ca pe o pălărie de milog era nou, și banul aruncat de mine cu oarecare stînghereală suna melodios. L-am lăsat la spatele hermafroditului și am trecut mai departe, salutându-mă cu necunoscuții printre care-mi făceam loc, aruncând zadarnice priviri iscoditoare pretutindenea.

Îmi era sete, dar niciun lacheu nu se iveau. Într-un colț descoperii un butoi la care stăteau în rând convivi, așteptând să-și umple paharele, ceea ce făcui și eu, luându-mi unul de pe tava așezată alături. La un moment dat, apăru și fostul magistrat, cu capul zburlit, năzuind spre vasul de lemn, dar îndată un cerșetor îl înșfacă de guler, scoțându-l afară.

Începeam să regret că venisem, când ușile din fund s-au deschis spre cealaltă odaie a parterului, la fel de mare, unde năvăli toată lumci. Acolo ne întâmpină personajul auster, închinându-se și umilindu-se în fața tuturor, și, scoțând o carte mică din buzunar, ceti din ea câtăva vreme un text vag, cu referiri la mai-marii Ligii și la misterul lor sfânt. Portarul își făcu iar apariția, umblând în vârful picioarelor și aprobând din cap foarte convins, și iar a fost nevoie să fie scos afară cu discreție. Numai servitoarea nu se zărea nicăieri. Și, lucru de neînțeles, nici

proprietăreasa.

De altfel, casa se schimbase, încât era de nerecunoscut. Părea a fi devenit sediul unei instituții sau o școală. Îmi făcui loc, ieșind din a doua încăpere, unde se adunase toată lumea, trecui în prima, care se golise și tocmai atunci zării proprietăreasa urcând scările interioare spre odăile de sus. Era în aceeași ținută cum o văzusem când, întorcându-mă de la spital, îmi deschisese gemulețul de la intrare, spunându-mi că nu mai locuiesc la ea. Prin cămașa scurtă și transparentă îi văzui iar fesele goale și abundente legănându-se. Plictisit cum eram și descumpănit într-o societate unde nu-mi găseam locul, pornii pe scări în urma ei, ajungând-o chiar în clipa când intra în camera unde locuisem eu însumi.

Înlăuntru era semiobscuritate, licărea doar o lumânare într-un sfeșnic așezat lângă polița cu bustul de rigoare. Forme de umbră lăsau bănuiala unor ființe retrase prin colțuri, mobile înalte păreau să mărginească pereții, iar în dreapta era un pat cu tăblii metalice sclipind imperceptibil. Policandrul mare din tavan era ca un păianjen orb. Întunericul lăsa draperii îndoliate, ascunzând jumătate din odaia cu ferestrele acoperite de obloane greoaie.

Surprinsă de urmărirea mea, proprietăreasa rămase nemișcată, fără să se întoarcă spre mine. Am închis ușa, m-am uitat cu luare-aminte la formele încremenite prin colțuri și mi-am părut că nu sunt decât obiecte înalte, neînsuflețite sau poate înșelătoare mulaje de gips, așa cum puteai vedea în atelierul meu când se întuneca și umbrele hașurau conturile lucrurilor din preajmă, populând incinta cu suflete imagine. Eram singuri? I-am ridicat poalele cămășii, plimbându-mi palmele pe fesele ei reci și modelându-le forma până la încheietura picioarelor. A tresărit și s-a lăsat sprijinindu-se de marginea patului.

Și totul a continuat în tăcere, fără a ne mișca din locurile în care încremeniserăm, jucând jocul mut al animalelor înlănțuite în anotimpuri roșii... vârste rememorate fără memorie, simțuri

crispate, spaimă de fiorul câmpurilor originare unde materia a devenit întâia oară sânge și din întuneric s-a înfiripat umbra numărului pereche... dragoste fără veste, fără gând, fără ochi, extaz al protoplasmei dezlănțuite.

Atunci, în clipa supremă, din colțurile împăienjenite se mișcă trei făpturi și privirile mele exaltate întâlniră siluetele a trei bărbați care veneau încet spre noi. Abia avui răgazul de a mă redresa când, trecând pe alături cu pași rari, ieșiseră închizând ușa. Erau groparii. Păreau la fel de calmi și de nepăsători ca în noaptea când îi văzusem în odaia desfrânată din casa paraclisierului. Spre ei urcase deci proprietărea - și totuși, comportamentul ei nu lăsase nicio clipă impresia că în cameră ar fi așteptat-o cineva. Ori se vor fi insinuat acolo fără știrea ei, anume ca să ne surprindă.

Cele mai felurite ipoteze mă bântuiau, dar, nu știu de ce, n-aveam decât o singură neliniște: mi-era teamă să nu afle servitoarea. Eram abătut, moleșit, torturat de o senzație de inutilitate și de stupid. Am încercat să plec îndată, fără a-i adresa niciun cuvânt femeii care între timp se trântise pe pat, dar ușa era încuiată, deși la ieșirea groparilor nu auzisem zgomotul caracteristic al vreunei chei învârtindu-se în broască.

Mă gândii să ies pe fereastră, dar îmi dădui seama că odaia e la etaj. Am deschis geamul spre strada cu felinare înghețate în jurul cărora se adunaseră bețivi clătinându-se, gesticulând fantomatici și fără grai. Doi cerșetori voinici patrulau, plimbându-sc în dreptul casei, oprindu-se din când în când să urineze pe grilajul negru înzăpezit sau asaltând rarii trecători și silindu-i să le arunce câte un ban în căciulile lor mari și zburlete. Liniște, ger îndepărtat cu stele gravate în negrul bolții, troiene moarte. Un fior de inexistență mă traversă... poate că eu însumi am decedat și privesc din mormânt o panoramă glacială de iarnă absentă. Pe stradă, câțiva indivizi apărură cu registre imense și, așezându-se pe marginea de zid a grilajului, opreau trecătorii, obligându-i să scrie ceva în registrele lor. Unii erau

percheziționați din cap până-n picioare. Altora li se distribuia câte un mic obiect ce semăna cu o carte de buzunar. O femeie care încercă să se sustragă, trecând pe celălalt trotuar, a fost prinsă, adusă în fața registrelor și forțată să le sărute pagină cu pagină.

Mă resemnasem și chiar îmi părea bine că ușa e încuiată, că nu mai pot ieși... unde să ies, de unde să ies, unde să merg... cine mă aștepta, ce sens avea să plec fără adresă, umblet prin vid, umblet în umblet. Înghețasem aproape stând la fereastră. Am închis-o tremurând de frig și, suflând în candela care agoniza, poleind bustul cu aur însângerat, m-am îndreptat spre pat, prăbușindu-mă alături de femeia ce părea adormită de-a binelea. În timp ce mă îneca somnul, foarte târziu, auzeam de la parter ecoul unui cor pe o singură voce, ca și când întreaga asistență intona un imn religios.

XVIII

Dimineața, singur cu două pisici mari și galbene care torceau în pat lângă mine. Proprietăreasa plecase. Ușa odăii era larg deschisă înspre palierul de la capătul scărilor. Casa părea goală. În marea încăpere de jos, printre mobile îngrămădite și ghirlande rupte, se tăvăleau zdrențe, o pătură veche mototolită și coiful bătrânului general. Lângă sobă dormea hermafroditul, cu o expresie de spaimă pe chipul lui bucălat de adolescent.

Am icșit în stradă stingherit de sărbătoarea ce continua și în ziua aceea, neștiind încotro s-o pornesc. Aș fi preferat să-mi reiau îndeletnicirile mele obișnuite la cimitir, să am ce face, să-mi pot umple ziua care părea că nu se va mai sfârși niciodată. Lume era puțină. Toți dormeau ori lăncezeau pe la casele lor, regretând ca și mine că orele trec atât de încet, pustii, nemiloase. Mi-am adus aminte că nu mai fusesem de mult pe la atelier, unde va fi domnind netulburat tipul sordid cu emulii săi. Nici nu mai simțeam nevoia. Singura mea obligație fusese rezolvată fără mine; femeia marinarului mort îmi trimisese vorbă că a primit monumentul și că e foarte mulțumită, ceea ce mă făcu să înțeleg

că îl isprăviseră ceilalți. Dar nu mai eram revoltat, ci mai curând mă simțeam bine că scăpasem odată de grija lui.

Poate numai lipsa mea de țintă din ziua aceea mă duse în neștire spre atelier, unde intrai ca și când tot ce era înlăuntru mi-ar fi fost strein și indiferent. O, câte se schimbaseră și aici! Sordidul mă primi ca un patron condescendent, zgârcit însă la vorbă tocmai pentru ca interlocutorul să-i soarbă cu nesaț fiecare replică. Alți doi nefericiți care-i țineau companie îmi aruncară însă o privire disprețuitoare, de parcă ar fi vrut să spună: Ce mai caută fi acest pigmeu în templul artei?

Atelierul arăta ca o magazie invadată de șobolani. Un miros greu și compozit plana peste pietrele și trunchiurile de lemn la care lucrasem cândva; toate purtau semnele altor mâini ce le desfiguraseră cu impetuozitate, continuând anapoda himerele melc de odinioară, excluzându-mă din materia unde mai rămăsesem o vreme. Pe lângă patul mai dinainte instalat al sordidului, apăruseră alte două, improvizate din scânduri și buturugi, acoperite cu haine vechi de sub care ieșeau mănunchiuri de paie și frunze uscate.

Tipul sordid vorbea cu ceilalți, expunându-le teoria lui despre modelarea spațiului dintre obiecte, sculptura fiind, după opinia lui, arta de a crea negativul obiectelor, prin răsturnarea raporturilor existente între volume și linii. Obiectul se naște din replica pe care spațiul o dă luminii și artistul trebuie să pătrundă esența spațiului, morfologia lui virtuală. Emulii îl ascultau cu sfîințenie și din când în când îl contraziceau aparent, ceea ce îi făcea o deosebită plăcere. Mi-am dat scama că sunt un intrus și că e ultima dată când mai trec pragul atelierului care de mult nu mai era al meu.

O, și toate ceasurile stăteau de parcă ar fi fost într-o secretă complicitate cu ziua pustie ce mă ținea în tentaculele ei. Blestemam sărbătoarea cu vidul ei apăsător, teroarea neantului, a stagnării. Am părăsit atelierul, am parcurs străzi fără trecători, străzi adormite ca și mine, crucificate în zăpadă, și apoi,

gândindu-mă că aş putea s-o caut pe fosta mea proprietăreasă, pctrecându-mi vremea cu ea, o luai într-acolo.

Am bătut la uşă cu insistenţă şi într-un târziu mi-a deschis bătrânul general, gol de la brâu în jos, congestionat la faţă, cu părul vâlvoi ca o arătare cenuşie, spunându-mi că femeia pe care o caut păcătuisese grav împotriva principiilor ştiinţifice şi fusese luată să-şi ispăşească pedeapsa. Vorbea laconic şi aluziv, ţintuindu-măcu o privire insinuantă; i-am întors spatele, plecând ros de remuşcări pentru purtarea mea din seara precedentă, care o costase atât de scump pe biata femeie. Nu înţelegeam însă dc ce aventura noastră i se reproşase ei, şi nu mic. Cine va fi tras-o la răspundere ?

Absent şi abătut cum mergeam, mă lovii dc un pieton care venea din faţă. Era paraclisierul. Ne-am oprit amândoi fără voie şi, după ce-l lăsaî să-şi debiteze formulele, am acceptat invitaţia lui la hanul marc din port. Din plictiseală, dintr-o ticăloasă senzaţie de urât şi de moarte vie.

Hanul era aproape gol, nu mai vedeai lume îmbulzindu-sc ca în prima zi a sărbătorii, nu mai fumegau frigările. La o masă alături de noi stăteau cei trei gropari. Li vedeam în lumină şi mi se înfăţişară din nou ca în ziua când îi descoperisem dormind istoviţi în cimitir, palizi, traşi la faţă, purtând pecetea unor neamuri vechi, epuizate într-o genealogie sinuoasă şi târzie în pragul anilor fluieraţi prin vârste putrefacte. îi priveam totuşi cu o anume invidie: erau mai vechi şi mai iniţiaţi decât mine, erau dc noapte, de intimitate, de cârdăşie, părtaşi cum îi surprinsesem la misterioasele concupiscente din odaia vecină, unde şi locuiau poate, dacă vor fi locuit undeva, şi la drumul dc taină al scheletelor plecate pe mare în zori. Beau un vin negru cu reflexe violete în paharele mari şi grosolane ale hangiului. Fără să vreau, ochii îmi lunecau mereu spre masa lor, în ciuda eforturilor paraclisicrului dc a-mi capta atenţia cu vorbăria lui dezlănată.

Groparii tăceau, doar din când în când spunându-şi câteva cuvinte pe care nu izbuteam să le aud. Mi-ar fi plăcut să trec la

masa lor, dar, cum nu-mi arătaseră nicio atenție, nu puteam s-o fac. Mă resemnai deci, zicându-mi că totuși paraclisierul e mai sus situat în ierarhia secretă, de vreme ce el îi supraveghează, deși nu eram întru totul convins. Ceea ce știam bine era că locul meu în

acea ierarhie încă nu se precizase și tocmai de aceea întâmplarea din seara precedentă mă neliniștea tot mai mult.

Cu timpul am observat însă că paraclisierul evita să privească spre masa lor. De bună seamă că intervenise ceva între el și gropari, ceva necunoscut mie, dar în afara oricărei îndoieli. Tocmai când mă gândeam la adevăratele lor relații, unul dintre gropari s-a ridicat de la masă, întorcându-se spre mine și salutându-mă foarte curtenitor, ca și când atunci m-ar fi văzut; m-a luat de braț, poftindu-mă să ies împreună cu el și cu ceilalți doi ce se apropiaseră între timp, încât aproape că nici n-am avut vreme să-mi iau rămas-bun de la companionul meu. Paraclisierul se făcu verde, începu să tremure, bâlbâind un amestec nearticulat de reproșuri și scuze, după care sări, luându-o la fugă și ieșind înaintea noastră. Stingherit oarecum de penibilul situației create de mine fără să-mi dau seama, i-am urmat pe gropari, care păreau impasibili și neafecțați de incident. Și astfel mi-a fost dat să cunosc un alt aspect al lucrurilor, agravându-mi mai mult situația și așa destul de precară.

XIX

Groparii nu erau nici pe departe victime neputincioase, cum îi crezusem. Sacerdoți vechi, exilați o vreme în țări îndepărtate, ei nutreau un dispreț suveran față de toți neofiții, văzând în ei simpli profitori ai unei conjuncturi încă tulburi. Vorbind cu ei în timp ce ne îndreptam spre Biserica Neagră, am aflat, în ciuda limbajului lor reținut, că sus, în cercurile superioare, există divergențe și disensiuni ce se transmit până la nivelele cele mai obscure. Paraclisierul era - și nu de dată recentă - pe poziții adverse. Despre servitoare evită să se pronunțe, cu toate repetatele mele încercări de a-i provoca. Păreau să-i poarte o

imensă stimă și abăteau discuția îndată ce venea vorba despre ea. Dacă stima lor nu era decât o stratagemă a prudenței, n-am reușit să-mi dau seama. Nu pomeniră nimic nici despre scena cu proprietăreasa, la care asistaseră ascunși. Sau poate îi confundasem. Poate că nu fuseseră ei indivizii ce părăsiseră odaia, surprinzându-mă. De altfel, se fereau să-mi dea orice fel de lămuriri concrete, preferând să mă inițieze în principiile lor și să discute probleme teoretice.

Simțind că sunt amețiți de băutură, încercam să profit, străduindu-mă să dirijez discuția într-un alt sens și să aflu câte ceva din nenumăratele aspecte ce-mi rămăseseră cu totul necunoscute. Nu mi-au spus însă mare lucru, dar unul dintre ei, cel mai beat ori poate cel mai nemulțumit de situația lor, a lăsat să-i scape câteva cuvinte care m-au luminat oarecum în privința activității lor: destul, destul, prețul oaselor nu mă mai interesează, aş avea nevoie de alte oase, vii, care merg pe străzi ori zac în scaune aurite!

Care oase? săriră ceilalți doi, fiilgerându-1 cu privirea. Nu vezi că oasele tale s-au cam şubrezit? Ai grijă să nu le revendicefrumosul și tânărul cimitir al Bisericii Negre... ai grijă, amice! Începi să semeni cu tatăl acestui domn... Adevărata milostenie! Din viafa celor umili! Pictorii, poefii, gunoierii timpului, cămătarii, nemernicii, lupii!... Apoi începură a vorbi într-o limbă streină despre care nu aveam decât vagi cunoștințe. Beția îi ajunsese cu întârziere și era imposibil să-i mai poți descifra.

Ne pomenirăm pe malul mării, lângă turnul dărămat, apele înghețate la țarm, orizontul de un verde pal cu floare de negură, cerul de crom aburit, valurile în negru, verde și violet, mai departe, dincolo de întinderea ferecată sub ghețuri, țarmul înzăpezit, cu rare și enigmatice urme de pași. Ne-am așezat pe ruini și groparul care vorbise întâi a scos din buzunar o sticlă turtită, plină de inscripții străine. Ne-a întins-o fiecăruia să bem. Era un vin vechi și tare, de culoarea ambrei, dens, uleios, cu

aromă de eucalipt putred și de stafide, un vin de miazăzi cum nu mai văzusem de mult. L-am băut cu toții și, cuprinși de euforia lui, pornirăm spre casa paraclisierului, urmând strada largă a țărmlui cotropit de singurătate și de zăpadă.

Începea în sfârșit să se însereze imperceptibil. Cea de-a doua zi a sărbătorii se hotărâse să decline, după ce torturase întreaga cetate cu vidul și cu stagnarea ei. Dinspre marc se porni un vânt mai cald, un vânt înșelător în miezul iernii aspre care cucerise ținutul. Tretiți în amurg, pescărușii împânziseră văzduhul cu țipetele lor stridente de corbi ai mării.

Simțeam că oamenii aceia sunt singurii cărora le-aș putea vorbi cu sinceritate și cu căldură, că m-aș putea împrieteni cu ei, împărțind o existență de turpitudine obscură și de lingoare, alinându-mi sentimentul de incertitudine și neliniștea ce mă urmărea de atâta vreme. Când am ajuns în dreptul casei, voiam să-i rog să intre în odaia mea, continuând acolo discuția. Dar dintr-odată zărirăm silueta servitoarei care ieșise din casă și se îndrepta spre biserică. Groparii tresăriri de parcă și-ar fi revenit din amețeala băuturii. Se uitară unul la altul și se întunecară la chip, devenind iarăși taciturni și inflexibili, așa cum îi cunoscusem dintâi. Îmi ziseră un la revedere grăbit și porniră după ea.

În antreu mă întâmpină paraclisierul rânjind cu o slugărnicie batjocoritoare și reproșându-mi foarte aluziv că-l părăsisem la han preferând o altă companie, ceea ce Dumnealor (și arată iar spre odaia vecină) le-a displăcut oarecum. După scena văzută noaptea prin geam, crezusem tot timpul că așa-numiții Dumnealor erau groparii, dar, după câte îmi dădeam seama, nu erau ei. Am intrat în camera mea, de unde țâșni strecurându-se pe lângă mine fosta dansatoare cu care trăisem cândva. Cu înfățișarea ei de pisică murdară, se prelinse pierind. Aveam o presimțire neplăcută, ca un gust rău ce te urmărește. Am adormit târziu și întunecat. Dimineața avea să-mi aducă o confirmare deplină.

M-am trezit aproape de ceasurile amiezii. în mod bizar, paraclisierul n-a mai venit, ca de obicei, să mă deștepte în zori ca să-mi reiau activitatea, și astfel pierdusem o jumătate de zi. Am sărit din pat. îmbrăcându-mă la repezeală și năvălind în antreu, unde pe patul paraclisierului stăteau cei trei inși care-mi căraseră dulapurile și păreau să mă aștepte. Bătrânul general îmi spuse, după ce mă salutară cu toții abia ridicându-și pălăriile înalte și lucioase, că misiunea mea de până acum a încetat, fiindu-mi încredințată o alta, asupra căreia voi primi lămuririle necesare. Apoi mă luară pe sus, ducându-mă la sediul Ligii, crezusem - dar în curând am înțeles că mergeam cu totul în altă direcție.

La malul mării, într-o casă veche așezată pe stânci, unde, din câte știusem cândva, locuiseră ultimii urmași ai unei familii princiare, era acum o instituție foarte greu de identificat. Nicio inscripție la intrare, niciun element care să poată oferi cel mai vag indiciu privitor la sensul activității ce se desfășură aici. La ușă, cei trei mă predară unui cerșetor bătrân și mut, iar ei rămaseră afară. Mutul bătu din palme și se înfățișară doi lachei de o statură impresionantă, îmbrăcați în haine pline de fireturi și nasturi lucioși, facându-mi semn să-i urmez. Interiorul clădirii era vopsit în cenușiu, ușile toate metalice, grele, abia mișcându-se în balamale, ferestrele închise și ferecate cu obloane masive, pereții goi. Coridoarele înguste și întunecoase miroseau a metal proaspăt vopsit, treptele pe care urcam și coboram erau acoperite cu preșuri negre de sac, sălile aveau pardoseala de piatră și pașii răsunau amplu sub bolțile împăienjenite de umbre. O tăcere compactă stăpânea întreaga incintă.

În fața unei uși ne oprirăm. Lacheii au deschis-o și m-au împins într-o încăpere mare și goală, apoi am auzit cheia învârtindu-se în broască și m-am pomenit singur. Înăuntru, un pat de fier, o masă și două scaune. Pe masă câte ceva de mâncare, o cană mare cu apă și două pachete de tutun. Pereții

fără geamuri, tavanul din lemn, pardoseala din piatră. într-un colț, două sfeșnice de argilă cu lumânări groase și lungi, care ardeau luminând întreaga odaie.

Descumpănit de toate cele ce mi se întâmplaseră, mă trântii pe patul unde aveam să zac o zi și o noapte fără a ști nimic despre soarta mea și despre rostul acelei ciudate recluziuni. Eram închis ori nu eram, nu puteam să-mi dau scama. Vedeam în minte noaptea sărbătorii, aventura mea cu fosta proprietăreasă, când fusesem surprins de indivizii ascunși în odaie, rânjetul paraclisierului, discuția cu groparii și apoi altele și altele, vizita la sediul Ligii, chipurile evreilor legați în casa profesorului, boala, tentativa de fugă eșuată. O retrospectivă haotică mi se derula în fața ochilor, neputința de a pricepe ceva, de a stabili puncte de reper într-o învălmășeală de fapte lipsite de sens mă chinuia îngrozitor... Auzeam un vuiet greoi, îmi vuiau capul, sufletul, gândurile... datele memoriei și ale conștiinței și ale simțurilor începeau să-mi devină streine. Simțeam că uit sau că știu lucruri false, inventate de o pseudo-memorie trădătoare, simțeam că mă copleșește o pseudo-viață, obligându-mă s-o crăiesc. Un alt personaj îmi luase locul căutându-și în minte alibiul unor viitoare ticăloșii. Ce va fi, ce se va mai întâmpla, iată întrebările care-mi erau gratii nemiloase, parclându-mi văzduhul și cerul... Nimic, nu se va mai întâmpla nimic, nu voi mai ști nimic, nu voi mai vedea decât duplicatele lucrurilor, voi sfârși prizonier al falsurilor și al aparențelor truate în contrariul lor, mașină de trăit evenimente mistificate.

Începusem a mă împăca definitiv cu ideea că sunt închis și mă liniștisem, ba chiar sentimentul acesta mă reconforta, mă gândeam că singurătatea absolută a temniței mă va reda treptat mie însumi, îmi voi recuceri ființa, voi reveni iarăși în albia adevăratei mele existențe, îmi voi câștiga realitatea și certitudinea, hrănindu-mă nestingherit din trecut, care-mi va fi și prezentul și viitorul.

Dar aceste gânduri tonice se prăbușiră în dimineața

următoare, când ușa pe care aş fi vrut-o zăvorâtă pentru totdeauna s-a deschis brusc şi în odaie a intrat personajul auster. Mi-a vorbit pe un ton grav, felicitându-mă pentru încrederea ce mi-a fost acordată de cercurile conducătoare când mi-au rezervat, în ciuda multiplelor mele abateri, o sarcină atât de importantă. Ce fel de sarcină, încă nu ştiam, dar aveam s-o aflu îndată cu profundă uimire şi neplăcere.

S-a așezat pe scaun, proptindu-se comod în spătar, şi-a pus mâinile pe genunchi şi a început să mă inițieze. În scurt timp, am înțeles că fusesem numit în locul groparilor şi că urma nu atât să continui îndeletnicirile lor, cât îndeosebi să le reorganizez, situându-le pe baze temeinice, lichidând erorile şi... vorbăria lui deveni tot mai generală, văduvită de orice element concret. Voi primi instrucțiuni şi indicații amănunțite de la paradisier, care mă va şi ajuta oricând va fi cazul. După un fel de interogatoriu stupid, cuprinzând aceleaşi referiri la coate intimitățile cele mai jenante, vorbăria lui își relua cursul cu meandre şi sinuozități obositoare, cu tonul acela de entuziasm artificial şi de putere mimată. Elan, abnegație, spirit pătrunzător, hotărâre, clarviziune şi multe alte asemenea cuvinte trebuiau să devină podoabele viitoarei mele activități.

Amețit, îi priveam fața când gravă, când antrenată de un zâmbet sobru şi condescendent. Şi abia la sfârșit observai că nu e acelaşi ce mă primise la sediul Ligii, deşi îi semăna perfect şi avea absolut toate reacțiile, gesturile, inflexiunile vocale ale celuilalt, nemaivor- bind de îmbrăcăminte şi de frazele perfect identice. Când se ridică să plece, strângându-mi mâna şi întinzându-mi pălăria în care cu un gest mecanic aruncai îndată un ban, l-am întrebat despre cei trei gropari. Surprins neplăcut de întrebare, a tușit grav, dre- gându-şi glasul, s-a încruntat ușor şi mi-a spus:

- Mai ai multe de învățat, ești încă ignorant în multe privințe, prietene. Străduiește-te să pozezi principiile fundamentale şi să răspunzi cum se cuvine încrederii ce fi s-a acordat.

Şi a ieșit, lăsând să intre în urma lui cei doi lachei care-mi

aduceau haine aidoma cu ale groparilor. în timp ce mă schimbam - căci mă obligară s-o fac pe loc, luându-mi hainele mele -, gândul îmi era la sărmanii mei predecesori. Eram convins că nu-i voi mai vedea niciodată. Și totuși, aveam să-i reîntâlnesc în împrejurări pe care în clipa aceea nici nu le puteam bănuî.

XXI

După seninul de gheață cu stele reci și cranii nocturne, albe, văroase, în vidul spațiilor selenare ondulate în negru, au venit nopți cu zăpadă și viscol, gerul s-a domolit, peisajele și-au pierdut cristalul, învăluindu-și conturile în ninsoare și vânt. Ziua dormeam în odaia mea, scara venea paraclisierul să mă trezească și noaptea târziu îmi începeam activitatea. Fusesem încadrat de alți doi gropari, subalterni ai mei, dar, din câte-mi dădai seama, fiind investiți cu puteri mai mari și oricum știind mai multe decât mine.

Zgârciți la vorbă, 'întunecați la chip, ascunși, suspicioși, îi purtam cu mine ca pe o pedeapsă; ori poate fiecăruia dintre noi îi era la fel de neplăcută compania celorlalți doi, încât ne închideam fără voie și fără să ne dăm seama în noi înșine, arătându-ne deopotrivă de neprietenoși și de streini. Nu știam nici cine sunt, nici de unde vin sau care le fusese îndeletnicirea anterioară, și nu simțeam nevoia să-i întreb. Poate că nu mai simțeam nici nevoia s-o știi; orice date exterioare cercului meu de senzații imediate începuseră să mă neliniștească și ajunseseam să le ignor instinctiv. Cuvintele tânărului evreu pe care-l găsisem legat fedeleș împreună cu celălalt (poate tatăl său) îmi deveniseră leit-motivul fiecărei clipe: primește totul așa cum ți se arată, nu te strădui să descoperi alte înfățișări decât cele ce le vezi, uită-te chiar pe tine cel de odinioară și năzuiește să te identifici cu cel ce devii pe zi ce trece.

A lucra cu intelectuali era greșos și comod. în fiecare noapte când ieșeam în cimitir toți trei, cu loped și târnăcoape, găseam o duzină de intelectuali așteptându-ne rebegiți de frig, cu gulerele ridicate, dar plini de elan, gata oricând să supraliciteze, să se

dedea la acte pe care nimenea nu le-ar fi pretins de la ei. Mai văd încă ochii lor strălucind de râvnă, extatici, umeziți de saliva canină a zelului mimat cu disperarea și spaima secretă care palpita în pupilele lor dilatate.

Unii veneau decuseară, deși se știa prea bine că munca începe târziu după miezul nopții - veneau să fie primiți, să fie văzuți, remarcați, notați undeva, într-o evidență prezumtivă și poate profitabilă. Alții încercau mereu, în timpul lucrului, să elogieze sensul nobil al acțiunii noastre; să-și mărturisească emoția și bucuria de a putea aduce o cât de modestă contribuție la efortul comun etc. etc... Dar mutismul meu și al celorlalți doi gropari îi deconcerta în cele din urmă și îi vedeam iar tăcuți, mirosindu-și uneltele, rotindu-și privirile anxioase, fără să-și miște capul, încovoiindu-și spinarea și tremurând.

Pe câțiva dintre ei i-am surprins vorbind însă în șoaptă cu paraclisierul venit pe nepusă masă ca să vadă cum merg lucrurile și am fost numaidecât convins că deveniseră uneltele lui. Era o noapte cu viscol puternic, nu se vedea aproape deloc și nu i-am putut identifica din păcate - drept aceea, în noaptea următoare le-am adus un bust grobian din argilă arsă și i-am obligat să cânte pe toți, rânduindu-i în același timp să țină câte o oră bustul în brațe. Atunci se produsese însă nenumărate scandaluri și încurcături. Începură să mi se plângă unii împotriva altora, că li s-a luat bustul înainte de vreme, că unul l-a ținut în brațe două nopți consecutiv, în timp ce altora le ajunge rândul din ce în ce mai rar, că nu știu care ar fi spus că bustul e prea greu, și câte altele. Ba chiar unul mai obraznic - trebuie să fi fost dintre delatorii pe care-i văzusem șușotind pe ascuns cu paraclisierul - a propus să se aducă încă un bust. Ajunsesem să-mi irosesc cea mai mare parte a vremii în discuții, și în cele din urmă a trebuit să limitez timpul fiecărui vorbitor, căci eram amenințat să rămân în urmă cu lucrările propriu-zise.

Trecuse destul timp și încă nu fusesem pe mare. Scheletele dezgropate le adunam pe țarm, le încărcăm în barcă laolaltă cu

resturile coșciugelor putrezite, apoi ceilalți doi tovarăși ai mei se urcau și plecau în larg, spărgând cu lopețile stratul subțire de gheață de la mal, iar eu rămâneam cu intelectualii, ocupându-mă de problemele lor. La început voisem să mă urc și eu în barcă, dar amândoi într-un glas refuzară, spunându-mi că nu e nevoie să mă obolesc, de îndată ce ei singuri mă pot scuti de asemenea eforturi. Era limpede că nu aveam dezlegarea de a cunoaște soarta scheletelor, și hotărârea n-o luaseră desigur ei, ci li se transmisese de foarte de sus.

Atunci mi-am dat seama întâia oară că eu sunt, în fond, adevăratul subaltern, și nu ei, cum mi se spusese când mi-au fost prezentați. Mă simțeam îngrozitor de prost, mai cu seamă că scena avusese loc în prezența intelectualilor și mi-era penibil să-i aud, cel puțin pe câțiva dintre ei, comentând cu voce tare despre grija tuturora față de un om cu o răspundere atât de mare cum eram eu. De atunci m-am ferit s-o mai fac până când, odată, mă invită ei înșiși să-i însoțesc în barcă și astfel mi-a fost dat să mai urc o treaptă sau mai curând să cobor. M-am așezat alături de ei și am luat drumul largului, care ducea în cu totul altă parte decât crezusem.

XXII

Cei doi vâsleau, eu stăteam la pupă cu ochii în noaptea ușor diluată de bănuiala zorilor. Barca sălta ritmic pe valurile înalte care o încoronau cu spuma lor sărată și rece. Țărmlul pieri și jur-împrejur nu se mai vedeau decât apele agitate în semiîntuneric și creste albind, păsări căzute, voaluri de mirese moarte cu mâini palide implorând o clipă cerul ascuns și scufundându-se în adâncimile unde stăpânesc plante oarbe, coloane de marmoră și unde melodioase de harpe verzi. Oooo! Și ce rece, cum simți coborând că făptură ta se împodobește cu aripi de gheață desprinse încet din oglinzi verticale și lungi, lungi, lungi - și tu însuși devii tot mai lung pe măsură ce pătrunzi în jos, în rece, în verde, în translucid, și mâinile devin corzi ridicate pe care trec alte mâini străvezii, ale celor uciși, ale îngerilor adâncului, ale

fericiților... și ești blond, ai devenit blond, ai devenit de la miazănoapte, patria înecaților în imperii reci, patria piraților așteptați de tronuri hieratice,..

Un fior de frig mă zgudui. Tovarășii mei vâsleau în tăcere. Orizontul se depărta împotriva întunericului și a ceții. În față apăru lumina farului de pe promontoriul ce închidea golful mare în adâncul căruia se adăpostea portul. Și barca mergea îndreptându-se într-acolo.

Așteptam mereu să-i văd oprindu-se și trimițând scheletele spre odihna adâncimilor, care bănuisem că le era hărăzită. Îmi și închipuiam dansul lor legănat prin apă, fluieratul subțire al oaselor urmărite de ochii rotunzi și imobili ai peștilor, spectatori privilegiați ai celor din urmă gesturi pe care fostele imperii aveau să le mai schițeze vreodată înainte de a primi botezul altor regnuri. Dar drumul continua și groparii nu manifestau intenția de a-l întrerupe.

Tăcerea noastră era o convorbire mută în care fiecare replică devenea contrariul a ceea ce ne-am fi spus unii altora cu glas tare. Era transcrierea intimă, secretă a adevărului de nerostit - și poate de aceea tăceam atât de înverșunat și de consecvent, cum faceau de cele mai multe ori toți oamenii orașului, când oboseala falsității și a graiului anapoda îi copleșea, ori teama pentru destinul imprezvizibil al cuvintelor rostite se insinua tiranică în spiritele lor turmentate. Niciunul dintre noi nu știa de ce se află alături de ceilalți: ci mă luaseră să-i întovărășesc pentru că li se spusese de data asta s-o facă, tot așa cum, până în ziua aceea, știuscră că nu trebuie să mă accepte alături la drumurile lor.

Ori poate că vor fi știut mult mai multe decât îmi închipuiam eu, poate că singurul care nu știa niciodată aproape nimic și trăia proiectat de voințe streine printre evenimente întotdeauna neașteptate, ascunse în tâlcul lor, umilitoare, eram eu. Gândul acesta se așternea umbrindu-mi mereu existența, întunecându-mi imaginile și jucându-le perfid prin fața ochilor încă nedepriși să fâbuleze realitățile în loc de a le vedea. O, dacă mi-ar fi spus

cineva că nu știe nimic, dacă aș fi întâlnit oameni dispuși să-mi împartă incertitudinile și umbrele sau să mă creadă mai inițiat decât ei, mai vechi, mai aproape de nucleul enigmatic al tuturor lucrurilor! Dar cine să fie, când, fără a putea fi vreodată singur măcar în uitare, în veghe, în somn, eram în lanțurile celei mai implacabile singurătăți. Oricine era lângă mine, era după cuvântul cărții: ca o odraslă fi ca o rădăcină din pământ uscat. Nu avea nici chip, nici frumusețe ca să ne uităm la el și nici înfățișare.

Farul se apropia tot mai mult și vâslașii, întorcând capetele din vreme în vreme, năzuiau spre el. Din noaptea când eșuasem istovit pe stâncile de la temelia lui, nu mai fusesem pe acolo - și între timp se împliniseră schimbări însemnate. De-a lungul promontoriului se improvizase în vecinătatea farului un mic chei unde puteau acosta vase, iar lângă vechiul turn, solitar odinioară, apăruseră încă două clădiri nu prea mari, atât cât îngăduia îngustimea acelei fâșii de piatră prelungită în larg la câteva mile depărtare de port.

Se luminase când barca se alătură cheiului și groparii săriră întâmpinați de un personaj în care o recunoscui cu oarecare greutate pe servitoare. Când și cum ajunsese acolo și ce semnificație avea prezența ei, nu reușeam să realizez. Mai cu seamă însă înfățișarea ei, ce mă derutase la început, părea cu totul neobișnuită: era îmbrăcată într-o elegantă blană de panteră, în ținută de sport, asortată cu gust; numai pe cap purta o pălărie înzorzonată, nepotrivită cu restul hainelor și de o vădită vulgaritate.

Îndată se arătară câțiva slujbași în haine negre, aidoma celor pe care-i găsisem cândva aplecați peste registrele lor mari, în odaia de la baza farului. Cărunți, slabi și trași la față, cu ochi albaștri incercuiți de riduri pergamentoase, ai fi spus că sunt frați sau rude apropiate, judecând după aerul de familie pe care-l aveau cu toții. Aduseră cu ei un așternut de sac și începură să așeze scheletele cu grijă, încet, de parcă ar fi umblat cu vase

scumpe de porțelan. Le-au înfășurat în așternut și, luându-le pe sus, plecară spre una din cele două clădiri noi, iar groparii se retraseră cu servitoarea mai la o parte și discutară ceva, întorcându-se mereu și privind spre mine, care rămăsesem în barcă. Mi se făcuse un somn teribil, căci era ceasul când mă culcam de obicei, de când cu munca mea de noapte. Nu știam ce să fac și ce sens avusese venirea mea acolo. Eram totuși satisfăcut de pasul ce-l făcusem odată cu acea călătorie, în sus ori în jos, spre cei mai mari, mai apropiați de inima noilor alcătuiri.

Probabil că pe acest capăt de promontoriu se va fi întemeind un nou cimitir unde se mută morții din celălalt; așa îmi ziceam când zării o altă barcă purtând trei gropari ce semănau cu mine și cu tovarășii mei, aducând și ei câteva schelete pe care le luară în primire aceiași slujbași ieșiți iarăși din clădire cu așternutul lor de sac. Voiam chiar să urc și eu pe chei, să mă plimb puțin, căutând locul noului cimitir, însă servitoarea care continua să discute cu groparii mei și cu alți doi veniți în cealaltă barcă se neliniști brusc, arătă cu mâna spre larg și îndată săriră toți, apucând vâslele și pornind fiecare în drumul lui. În direcția unde arătase servitoarea apăruse o navă albă, elegantă ca o lebădă sălbatică, înaintând repede spre far. Nu mai văzusem astfel de corăbii decât în țările bogate unde-mi petrecusem copilăria și tinerețea. Pe acei streini îi va fi așteptat servitoarea într-o ținută atât de neobișnuită pentru viața orașului meu. Dar nu-mi era dat să văd care era rostul superbeii nave și ce temeiuri o aduceau, în plină iarnă posomorâtă, spre cheiul improvizat lângă far.

XXIII

La întoarcere, groparii, după ce vâsliseră cu disperare, asigurându-și o bună distanță de nava ce se vedea acostând, devenită mai vorbăreți, începură să-mi mulțumească pentru modul cum dirijez lucrările, pentru tot ceea ce au învățat de la mine, pentru ajutorul și grija mea permanentă față de cei a căror responsabilitate o am, și în primul rând față de ei, deși se simt

datori să recunoască cinstit că munca lor n-a fost întotdeauna la înălțimea sarcinilor, au manifestat nepăsare, spirit anarhic, lipsă de umilință și uneori chiar orgoliu.

După ce îmi aduseră elogii jenante, pe care nu vedeam deloc de ce le-aș fi meritat, și se flagelară acuzându-se de toate nelegiuirile, schimbare din nou tonul și aruncare vina asupra mea care poate că nu întotdeauna i-am ajutat îndeajuns, neglijându-mi uneori îndatoririle, trecând cu vederea anumite slăbiciuni ale altora, tocmai pentru că le manifestasem și eu însumi într-un grad mult mai mare... și așa mai departe... să mă gândesc mai bine, să mi analizez atitudinea... Ce fel de atitudine, eu care eram cel mai străin de toate și lucram ca un prizonier, ca o mașină, ca o stafie ?

O revoltă cumplită mă străbătu și, dacă aș fi putut s-o foc, i-aș fi aruncat într-o clipă în mare, dar mă stăpânii, îmi simții neputința și lanțurile nevăzute, încercam să le vorbesc și eu în stilul lor. Zadarnic însă. Cuvintele mă refuzau ori se desfăceau în silabe nearticulate, întinzându-se ca guma arabică, și sfârșeam prin a le scuipa în valurile de un verde metalic, urmărindu-le cum plutesc și se destramă treptat. În fond marca, ce macerează și scoate la țărni atâtea murdării bastarde, de ce n-ar purta și gunoaiile verbale scuipate zilnic de toate graiurile care putrezesc aici ori aiurea. Dar oamenii nu scuipă cuvintele, ei le înghit. Odată și odată voi învăța, desigur, și eu să le înghit, să nu mai rostesc decât pseudo-cuvinte. Odată și odată voi deveni un papagal perfect și nu voi mai uzurpa colivia în care am intrat de pe acum, pentru că am pierdut aripile și nu mai am tăria să visez la sublima nebunie a junglei.

Ultima aluzie a rolului meu se risipi. Ce fel de subalterni îmi erau groparii, când tocmai lor li se încredințaseră sarcinile cele mai ascunse, în timp ce eu asistam ca un figurant? E adevărat ca noaptea, în timpul activității din cimitir, toată lumea se învârtea în jurul meu ca și când aș fi fost într-adevăr personajul central, șeful suprem. Ei înșiși păreau foarte disciplinați și la

locul lor, ca unii ce-mi erau ajutoarele cele mai apropiate. Aici însă, pe mare, devenită insolentă, făcură chiar o aluzie destul de transparentă la aventura mea cu proprietărea, ba mai mult, insinuară că aş fi avut unele relaţii cu un fost gropar ce se dovedise ostil noilor vremuri, în ciuda treptatei lor reveniri la slugărnicie, am înţeles că li se ordonase să mă ia cu ei pentru a-mi arunca toate murdăriile pe care mi le adresaseră. Şi din clipa aceea duşmănia noastră s-a declarat.

Atitudinea lor cunoscă însă o schimbare nepotrivită adevăratelor sentimente pe care le aveam unii pentru ceilalţi. Din posaci şi întunecaţi la faţă cum îi ştiusese, deveniră de o jovialitate servilă, mă salutau mereu, unul din ei imi sărută şi mâna, laudau întruna tot ce faceam şi îmi adresau felurite invitaţii, ba să bem ceva, ba să-i acompaniez la vreun han, ba să mănânc cu ei din bunătăţile ce şi le aduceau de acasă, felii mari de mămăligă rece cu marmeladă de dovleac. Ajunseseră să mă agaseze cu stăruinţele lor şi-mi era ciudă că, prin forţa lucrurilor, nu-i puteam evita.

Când se apropia miezul nopţii, mă cuprindea sila numai la gândul că voi fi iar nevoit să-i întâlnesc, să lucrez alături de ei, să-i suport - aş fi preferat de o mie de ori să fi rămas acri şi posomorâţi cum se arătaseră la început. Şi mai era cel puţin un capitol suspect în comportarea lor: aveam aproape certitudinea că locuiesc amândoi în odaia vecină sau cel puţin că sunt printre habitualii întâlnirilor de felul celei surprinse de mine prin geam, altădată. Nu-mi spuneau însă nimic şi mi se părea tot mai ciudat că pe mine încă nu mă invitase nimeni în odaia respectivă, deşi vechii gropari erau chemaţi cu toţii. Sau poate că fuseseră o singură dată, când îi văzusem eu. Numai paraclisierul putea s-o ştie şi mă hotărâi să-l întreb direct. În calitatea mea de gropar de noapte, mi se părea firesc să fiu iniţiat în ceea ce-i văzusem făcând pe înaintaşii mei. Şi împrejurarea n-a întârziat să se arate.

XXIV

Zilele treceau devorându-se una pe alta, guri ştirbe şi cenuşii

în care piereau de-a valma fapte trăite, aşteptate, visate mereu mai rar sub semnul metalului rece şi al sufletelor claustrate în iarnă. Albul şi negrul se îngâneau pretutindenea - şi negrul era adânc, insondabil, plin de umbrele necunoscute care-l bântuiau, iar în alb sunau lacăte de argint, lanţuri de argint, lespezi, platoşe, gratii, cătuşe de argint încremenit, legat, îngheţat, mort la suflarea caldă a oamenilor aplecaţi sub povara mutismului.

Prin visele mele, ziua când îmi dormeam somnul, ostent de munca isprăvită în zori, galopau cai sălbatici cu enorme coame despletite în vânt, se prăbuşeau edificii întunecate, se deschideau ferestre izbite de curenţi, vulturi planau în albastrul unor primăveri mirifice şi incendii mântuitoare cu aripi desperecheate izbucneau din pământ traversând un ţinut lepros, mistuind grămezi de gunoaie fetide şi dând craniilor rămase în mormanele de scrum o fosforescenţă miraculoasă. Cineva mă mai purta în memorie poate, cineva îmi mai transmitea poate îndepărtate şi impenetrabile mesaje, dar anotimpul stătea pe loc şi eu, prizonier înlăuntrul lui, rămâneam mereu îndărătul lucrurilor care ţinteau spre mine.

Mă pierdusem într-un spaţiu unde nu credeam să mă mai poată descoperi cineva. Rareori îmi mai aduceam eu însumi aminte de mama şi de cei doi fraţi ai mei, care trăiau undeva prin ţările unde îmi petrecusem anii cei mai frumoşi, prin acele ţinuturi bogate şi decăzute, umbrite de un crepuscul implacabil, bolnave de timp şi de prea mult. Ei erau pentru mine acele ţări, acele orizonturi dispărute din viaţa mea, linii încrucişate în afara memoriei printre zilele care se devorau una pe alta fără timp, fără mişcare, egale şi indistincte.

Când, într-o dimineaţă, întorcându-mă de la lucru, paraclisierul îmi spuse că m-a căutat fratele meu, avui sentimentul că îmi revin dintr-o agonie îndelungată. La început mi-a fost greu să realizez sensul acestei veşti: Care, cine, de unde? l-am întrebat descumpănit, privindu-l probabil cu atâta nedumerire, încât faţa lui slugarnică schiţă un rânjel uşor când

imi spuse că, după un somn bun, mă va trezi și mă va conduce el însuși la locul unde mi-a dat întâlnire.

Am intrat, m-am dezbrăcat absent și abia după câțeva vreme, când, întins în pat, așteptam somnul, izbutii să-mi revin din stupoare, încercând să mă bucur că-l voi revedea pe unul dintre frații mei, desigur cel mai mare, venit să mă caute după câțiva ani buni în care nu mai avusesem nicio știre unii despre alții. Sau poate că ei vor fi avut, vor fi auzit povestindu-se, ca odinioară despre tatăl meu, felurite întâmplări ajunse pe căi sinuoase, mistificate de închipuirea intermediarilor întotdeauna ispițiți să le atribuie altora toate faptele neînfăptuite de ei ori, dimpotrivă, pe acelea de care se rușinau că le împliniseră.

După-amiaza târziu, când pătrarul soarelui era cel din urmă, și paraclisierul mă trezi ca să purcedem la întâlnire, mă cuprinse grija și părerea de rău pentru soarta bietului meu frate; mă gândeam cu o strângere de inimă că, odată intrat în cetate, s-ar putea să nu-i mai fie îngăduită întoarcerea, să rămână și el captiv al existenței mele ticăloase, devenind o dublură a mea în devălmășia mizeriei și turpitudinii stăpânitoare. Îngândurat cum eram, nici nu întrebam paraclisierul unde anume avea să aibă loc întâlnirea. Abia când ne oprirăm în fața unei porți, am înțeles că fratele meu mă aștepta la fosta mea locuință, devenită între timp instituție incertă.

Am sunat, ne-a deschis un cerșetor voinic și posomorât, care nu ne-a lăsat să intrăm până când nu i-am aruncat un ban în șapca slinoasă ce ne-o încinsese. Marea încăpere de la parter își modificase și mai mult înfățișarea: nu mai avea decât o masă lungă acoperită cu pânză vopsită strident și înconjurată de scaune grosolane, parchetul era murdar, pereții albi și goi, numai în colțul unde stătea bustul, pe un postament de lemn, atârnavu câteva fâșii din aceeași pânză. Scările pe care urcaram spre odaia mea aveau un scârțâie insinuant. La capătul lor, pe palier, zării ușa camerei întredeschise. Am intrat cu un sentiment confuz, îngânate de emoție, melancolie și regret. Un individ mic de

statură, dar vânjos și lat în umeri se repezi la mine, scuturându-mi mâna cu putere și învăluindu-mă într-o pulbere de cuvinte care sunau îngrozitor de fals.

M-am oprit contrariat. Părea cu zece ani mai în vârstă decât mine și eram sigur că nu-l văzusem niciodată. Nu știam ce să fac și nu mă simțeam capabil să reacționez în niciun fel. Falsul meu frate se comporta ca și când mi-ar fi fost de adevăratelea; începu să evoce copilăria noastră, amintindu-și mici întâmplări care aseasonau vorbăria lui, dându-i chiar un aer de autenticitate. Părea atât de sincer emoționat, încât mi-a fost cu neputință să-l repudiez, cum ar fi trebuit, și să-i întorc spatele.

Nu recunoșteam nimic din tot ceea ce povestea. Erau plăsmuiri streine, fapte și întâmplări pe care nu le trăisem niciodată, dar le-aș fi putut trăi, mi se păreau din ce în ce mai firești, mai plauzibile, și simțeam cum îmi forțează memoria încercând să pătrundă, să devină ale mele, uzurpând adevărata mea viață de altădată. Nici nu mi-am dat seama când a plecat paraclisierul. Aiurit cum eram, văzui doar ușa deschizându-se. Cei doi cerșetori voinici, intrând, mă înșfacară, ducându-mă la sediul Ligii, unde aveam să primesc o veste de rău augur.

XXV

Cei trei domni în haine de seară mă așteptau impasibili în fața unei intrări lăturalnice, unde mă lăsară cerșetorii. După ce mă salutară cu obișnuitul lor Domnule..., inclinându-se ceremonios și scoțându-și ușor pălăriile înalte și negre, îmi făcură semn să-i urmez. Deși urcarăm în mai multe rânduri câte zece trepte, am ajuns într-un fel de subsol cu galerii întunecoase și umede; picuri de apă încremeneau pe zidurile mucegăite, iar printre grinzile de lemn afumat ale tavanului destul de jos era o rețea densă de pânze de păianjen, în care fluturii de noapte se prinseseră acolo cu sutele.

Aflat încă sub impresia insolitei mele întâlniri cu omul ce pretindea a-mi fi frate, nu i-am întrebat unde mergem, ci mă lăsaî condus. De altfel, nici nu mfarfî răspuns. Erau atât de

tăcuți prin firea lor, încât orice dialog devenea imposibil. Mi se părea că sunt un cadavru pe care trei gropari solemni îl poartă prin labirintul unui cavou fabulos, spre scaunul consacrat într-o ierarhie acheron- tică. Ciudatul sediu al Ligii mi se înfățișă într-o ipostază nebănuită.

La capătul unei asemenea galerii, era o ușă deasupra căreia însoțitorii mei găsiră cheia mare de fier, descuiară și mă invitară să intru. Încăperea părea o anticameră și în fiecare dintre cei patru pereți se vedeau câteva uși capitonate. Înăuntru, un birou la care stătea o femeie mică de statură, ușor cocoșată și tunsă scurt. Cei trei plecară, lăsându-mă cu femeia care mă invită să iau loc și să aștept. În timp ce stăteam, ușile se deschideau pe rând și diverse personaje ieșeau, mai toți îmbrăcați în haine peticite, dar noi și din excelente postavuri. Aferăți, călcând apăsător și cu hotărâre, treceau pe lângă mine fără să-mi arunce o singură privire și ieșeau, lăsându-i femeii de la masă un salut bărbătesc și absurd.

Am așteptat ceasuri în șir, fără să știu de ce. Femeia începu să-mi povestească din viața ei, facându-mi confesiuni penibile privitor la intimitățile pe care nu le împărtășești decât ființelor celor mai apropiate. Din vreme în vreme, dispărea îndărătul uneia dintre ușile capitonate ale încăperii, întorcându-se după câteva minute cu brațele pline de hârtii, pe care le așeza într-un dulap cenușiu de metal.

La început, încercai să aflui de la ea cine mă chemase și cât mai aveam de așteptat, dar primii răspunsuri atât de echivoce, încât renunțai să mai insist. În cele din urmă, îmi era indiferent. Stăteam pe un scaun, ascultam povestirile ei, priveam cu ochii ațintiți la dușumeaua acoperită de un covor colorat în roșu, galben, verde, violet, și eram atât de înstrăinat de mine, încât aș fi putut rămâne acolo zile în șir sau poate ani în șir, bucuros că în existența mea nu intervine nicio noutate, că nimic nu-mi amenință absența și inerția. Nu mai observam nici indivizii ce ieșeau rând pe rând și treceau nepăsători și importanți pe lângă

mine, până când unul dintre ei îmi atrase atenția, făcându-mă să tresar. Era cel mai tânăr dintre evreii pe care-i găsisem legați fedeleş în biroul profesorului. Fața lui cu trăsături subțiate mi l-a dezvăluit în costumul sordid ce-l ascundea.

Cred că ne-am recunoscut reciproc, dintr-odată, cu egală stu-poare. Nu-l mai văzusem de atunci și îi pierdusem urma, dar el părea că știe câte ceva despre soarta mea, căci se opri o clipă ezitând și îmi spuse în șoaptă:

- Tatii meu a trecut spre strămoși. În curând, prietene, vei fi cu mine. Și nu spre binele tău.

Femeia de la birou a început a mârâi ostil, bâjbâind amenințări confuze. Tânărul evreu i-a strigat cu voce exaltată salutul acela stupid și a ieșit repede. În aceeași clipă, ea se repezi la mine, luându-mă de braț și conducându-mă cu mângâieri obscene spre încăperea dc unde ieșise evreul. Deschise ușa, împingându-mă înlăuntru.

N-am avut răgazul de a observa interiorul odăii, căci personajul ce mă aștepta îmi monopolizase întreaga atenție; știu doar că încăperea era enormă, căci am parcurs destul spațiu până când am ajuns în fața biroului mare și greoi, vopsit în același roșu țipător al dulapurilor grosolane înghesuite în camera mea din casa para- disierului. Îndărătul lui stătea pe un scaun înalt și masiv obișnuitul personaj auster, privindu-mă cu gravitate. Ar fi semănat perfect cu ceilalți ce mă primiseră la sediul Ligii, dacă nu l-aș fi recunoscut în persoana lui pe bătrânul profesor, pe care nu-l mai văzusem din ziua când apăruse în chip de lacheu.

Mi-a fost dezagreabilă întâlnirea. Lui însă, dimpotrivă. Ca și când totul ar fi fost firesc, se ridică și, luându-mă de umeri, mă conduse plimbându-se de-a lungul încăperii și vorbindu-mi într-un limbaj sumar despre marile sarcini ce mă așteaptă ca urmare a meritelor activității mele de până acum, apreciate la justa lor valoare de către superiori. Începusem să am aprehensiuni obscure la auzul acestui limbaj; totdeauna când mi se vorbea

despre meritele mele, mă așteptau lucruri neplăcute, mai coboram o treaptă pe drumul mizeriei și al decăderii. Ce puteau să însemne, de data aceasta, cuvintele lui? De bună seamă, cu totul altceva decât păreau a spune, dar ce anume, n-am reușit să înțeleg.

Numai când a pomenit despre Dumnealor și despre importantul rol ce-mi revenea în cadrul ceasurilor de veghe, cum se exprima el, din cealaltă odaie a casei paraclisierului, am știut că voi avea în sfârșit prilejul de a pătrunde șecretul unei îndeletniciri întrezărite cândva. Neliniștea ce mă adia venea din presimțirea că rostul acelor îndeletniciri era cu totul altul decât imi imaginasem atunci când cunoșteam prea puține lucruri și nu trecusem încă hotarul multiplelor experiențe de mai târziu. Era neliniștea schimbării - și nicio schimbare nu putea fi în bine.

XXVI

Seara veni pe neașteptate. întunericul, noaptea și grija de a nu întârzia la cimitir se învăluiau laolaltă când intră la mine falsul meu frate. Nu mai era exuberant și afectuos ca la prima întâlnire, ci grav, reținut, sobru. Mă felicită aproape oficial pentru însărcinarea primită și mă asigură că la rândul său își va da silința ca, preluând activitatea mea de până acum, să fie la nivelul exemplului meu și să ducă mai departe remarcabilele succese pentru care fusesem apreciat de conducători. (Așadar, pierdusem postul din cimitir.) Mi-a luat hainele, lăsându-mi o legătură din care, după plecarea lui, am scos un costum negru ponosit, murdar, o pălărie slinoasă și o pereche de pantofi atât de jupuiți, încât n-ai fi spus că fuseseră odinioară de lac.

Altădată mi-ar fi fost silă și aș fi aruncat la gunoi asemenea vechituri. Acum însă eram altul. Le-am îmbrăcat mașinal. Când eram gata, se insinuă în odaie o umbră: fosta dansatoare, cu care trăisem cândva, stătea privindu-mă cu insolență zâmbitoare. Nu mai avea nimic din umilința ei habituală. Venise să mă poftască la ceea ce numea ea universitățile de noapte și, luându-mă de mână, trecurăm prin antreu, unde paraclisierul

îmi aruncă un ban în pălăria pe care mă surprinsesem că o port în mână, și intrarăm în odaia de dincolo.

Mult mai mare decât mi se păruse prin fereastră cândva, Încăperea era plină de lume. La lumina câtorva sfeșnice cu lumânări de seu mirositoare, se vedeau întinse, legate de paturi, femei goale, cu fața în jos, altele în veșminte sumare se plimbau dintr-o parte în alta, un individ în care-l recunoscui pe șeful justiției (devenit între timp portar și, în cele din urmă, recâștigându-și postul grație unor importante servicii aduse Ligii) purta o tavă marc de lemn, oferind tuturor cîte un pahar cu o băutură incertă; n-am putut scăpa de insistențele lui servile și a trebuit să beau și cu unul.

Așezați pe scaune mai la o parte stăteau doi dintre groparii de altădată, cei cu care mă imprietenisem la han chiar în ajunul dispariției lor. îi descoperii cu bucurie și, îndreptându-mă spre ei, îi salutai, întrebându-i unde e al treilea. Se uitară la mine contrariați și-mi răspunseră aproape într-un glas:

- Glumq ti, prietene! Care al treilea! Al treilea ești tu, știi prea bine...

Mă așezai zăpăcit pe scaunul gol dc lângă ei și tocmai atunci șeful justiției începu să citească o expunere despre caracterul desăvârșit al legilor umilinței, oprindu-se când și când și solicitând aprobarea noastră. Nu eram în stare să urmăresc frazeologia lui și încercai să înfirip o conversație discretă cu groparii. Nu primii însă niciun răspuns la întrebările melc. Păreau alții. Păreau doar purtătorii chipurilor ce fususeseră cândva ale foștilor gropari. Iar soarta celui de-al treilea fusese, din câte înțelegeam, pecetluită pentru totdeauna. Gândul că tocmai lui venisem să-i iau locul îmi dădu un frison și dintr-odată, fără să vreau, începui să aprob și eu stupiditățile șefului justiției.

Când expunerea luă sfârșit, exaltarea participanților era unanimă. începu flagelarea femeilor legate, foștii gropari și cu mine făcurăm dragoste cu câteva dintre ele, ni se dădu să bem

iarăși din băutura îndoielnică... eram complet amețit ori îndobitocit și într-un târziu mă pomenii zăcând pe dușumea, alături de dansatoarea care-mi șoptea felurite crâmpeie din textul expunerii și slogan lipsite de sens, în timp ce se străduia să mă înlănțuie cu pulpele ei descărnate, profitând de starea mea jalnică.

Șeful justiției, în haine de seară, dar gol de la brâu în jos, se strecura în vârful picioarelor printre scaune și paturi, ținându-și o mână în dreptul sexului, dădea sfaturi și căuta să întrețină o atmosferă de fervoare mistică, închinându-se din timp în timp în fața bustului din colțul luminat de candela muribundă. Înainte de a adormi, l-am întrezărit încercând să profite de una dintre femeile legate, aruncând priviri fugare în jurul lui.

XXVII

Noua mea îndeletnicire mi se părea mai umilitoare, mai insuportabilă decât toate cele de până acum. La început, apropierea nopții mă apăsă ca o lespede nevăzută și, când mă îmbrăcam în obișnuita ținută ce mi se impusese, aveam sentimentul condamnatului la un supliciu stupid. Apoi, cu vremea, umoarea mea suferi o metamorfoză neașteptată și căpătai o conștiință a însemnătății rolului meu în noua orânduire a cetății. Mi-am însușit limbajul, reacțiile, întregul comportament al tuturor celor ce se adunau seară de seară în odaia vecină, și aveam chiar satisfacții secrete când izbuteam să parafralez aserțiunile conferențiarului mai abitir decât alții.

Mă urmărea doar gândul că nu cunosc sensul și utilitatea acelor practici și, mai cu seamă, teama de a nu fi singurul care nu le cunoaște. Și tocmai de aceea vorbeam în termeni echivoci, silindu-mă să sugerez că sunt și eu inițiat, că mă port pe dinlăuntru! lucrurilor ca unul chemat să ostenească la bunul lor mers. Atitudinea celorlalți nu-mi spunea însă nimic. Fiecare era atât de ascuns, încât el însuși n-ar mai fi fost capabil să se găsească.

Fosta dansatoare părea să capete pe zi ce trece un rol tot mai proeminent - și eram convins că ea ne conduce. Ceea ce mă

încredință definitiv a fost o scenă dintre ea și șeful justiției, la care am fost martor, fără să vreau, într-o noapte. Era târziu, femeile flagelate adormiseră, foștii gropari piroteau lângă mine pe scaunele lor cu spătare înalte, câteva femei dintre cele ce mânuiau crengile verzi de brad, urâte, slabe, tunse scurt și învelite în zdrențe, stăteau adunate în preajma bustului ca niște vestale crispate și mizerabile, strânse una în alta, lipite de perete, cu spatele spre toți ceilalți. Cred că adormiseră așa cum stăteau, ori poate căzuseră într-un extaz mai copleșitor decât somnul. Candela de sub bust era singura lumină ce mai supraviețuia, pâlpâind vag în aerul otrăvit de fum, de mirosuri sordide și de duhul concupiscentei. Fosta dansatoare lunecă de pe unul din paturi, trăgându-l spre ea pe groparul din dreapta mea. În timp ce se acupla cu el, se desprinsese dintr-un ungher șeful justiției, apropiindu-se de ci și șoptindu-lc ceva, ca o muștrare. Așa cum era, femeia l-a chemat mai aproape cu un gest al arătătorului și nu știu ce-i va fi spus, dar îl văzui îndată ridi- cându-se și aprobând din cap foarte conștiincios, iar apoi înve- lindu-i cu haina lui și trecând la loc în vârful picioarelor.

Pe mine însă începu treptat să mă ignore fără motiv. Și astfel devenii un simplu figurant, participând noapte de noapte ca un obiect neînsuflețit la toate ocupațiile lor. Eram mereu mai abătut din această pricină, mai ales că o încercare de explicație cu fosta dansatoare eșua total. Mă hotărâsem s-o urmăresc ziua și să-i ies în cale în dreptul Bisericii Negre, unde intra să asiste o clipă la ceremoniile înmormântărilor. Am întrebat-o, cu oarecare stângăcie, despre cauzele pentru care eram izolat.

- Tu, prietene, mi-a răspuns, ai primit o sarcină dintre cele mai însemnate. Și ești la înălțimea ei. Noi toți te urmăm, așteptând de la tine îndemn și învățătură.

Atunci pentru prima oară, după îndelungatul drum al mizeriei pe care-l străbătusem tot mai pierdut într-un labirint fără întoarcere, mi-am revenit și mi-a încolțit gândul adevărat al unei ieșiri ce trebuia căutată cu orice preț.

Rămas afară în frigul iernii de totdeauna, pornii spre marc scuturat de frisonul acelei treziri. Țărmul gol, ruinele bastionului împresurate de troiene, pustiul și urâtul mă asaltară. Ce fac, unde merg, nu mai e nimeni în jur, toți sunt închiși în case, în încăperile unde dorm sau lucrează, în încăperile unde mor de vii și învie în moarte. Ca dintr-o peșteră mă întorceam din acele ascunzișuri pe care niciodată nu mi-aș fi imaginat că le port necunoscute în mine. Ideea unei ieșiri nu era decât semnul primei lumini întrezărite după îndelungata mea agonic. Imaginea ei se materializa sub unicul semn al treimii care e fuga, închisoarea sau moartea. Cum nu mă știam în stare să mi-o dărui pe cea din urmă, gândurile mi se fixară la celelalte; și în primul rând fuga imi apăru ca o stea căreia urma să-i fiu închinător în singurătate și taină.

Dc data aceasta știam bine că, odată pătruns în pântecul unei corăbii străine, n-ar mai fi fost putere capabilă să mă readucă la țărm. Regretam vechile mele atribuții de gropar care mi-ar fi îngăduit, poate, să mai ajung vreodată pe cheiul în preajma farului unde văzusem superba navă străină acostând în timp ce mă îndepărtam cu barca.

Dar era târziu. Toți oamenii trecuseră într-o altă lume, dincolo de un Styx necunoscut unde se constituia noua lor existență, unde ajunsesem și eu fără știre, printr-o coborâre treptată, imperceptibilă. Poate că nu mai era nimenea care să fi hrănit gânduri asemănătoare, poate că eram unicul individ ce izbutise să-și ascundă un rest din propria lui viață, atât cât îi putea servi de măsură a tuturor lucrurilor... unicul avorton, unicul monstru... Ori, dacă vor mai fi fost și alții, ei dispăruseră. Și în ochi îmi tresărită imagini hașurate: fosta mea proprietăreasă, cei doi evrei, groparul căruia îi luasem locul printre Dumnealor... cine știe pe unde vor fi, poate în lumea lor, în cealaltă lume... poate că ei nu mai trăiesc decât în trecutul spre care mă poartă un dor mai presus de înțelegere și de iubire, un dor fără timp și fără viață.

Dar de ce nu e nimeni afară? N-am mai ieșit eu însumi pe malul mării de mult, abia acum imi dau seama că n-am mai ieșit de cine știe câtă vreme din albia mea între somn și activitate, n-am mai respirat în singurătate acest aer tare al iernii, al mării, al orizontului...

Începu o ninsoare pe care vântul o viscolea ușor, fluierând pe suprafața zăpezilor încremenite și moarte. Un stol de ciori trecu zburând jos, aproape atingându-mă cu aripile, de parcă aș fi fost un stârv deasupra căruia se lăsau. Senzație de inexistență. Mai vie, mai acută, mai neagră ca oricând. Mă străduiam să mă nasc din nou, intrupându-mă din neantul ce devenise viața mea, curgere monotonă de zile și nopți iluzorii.

Ocolii bastionul ruinat și în spatele lui, lângă mare, mă trezii față în față cu un neașteptat conclav: tipul sordid se întreținea cu emulii săi, așezați cu toții pe bulgări de zăpadă. Cu un semn care era în același timp salut și invitație condescendentă, mă pofti să iau loc - și astfel cunoscui ce se mai întâmplase cu ei de când nu-i mai văzusem.

XXVIII

Părăsiseră orice preocupare pentru sculptură, nu mai trecuseră de mult pe la atelierul meu de odinioară, unde, după relatările lor, se instalaseră serviciile unor arhive secrete. Erau rnulți - majoritatea veniseră printre ei în ultima vreme - și păreau derutați, abătuți, frecvențați de îndoieli și de neliniști. Hermafroditul lipsea. Mi-au spus că fusese luat la unul dintre sediile Ligii și avea mari perspective să avanseze de când părăsise oarecum ostentativ grupul lor. Sordidul făcea eforturi disperate de a-i antrena în jurul său: era limpede că prestigiul lui declina vertiginos, și fiecare dintre ei era prea singur, detașat, obosit de încercările și dezamăgirile înfruntate.

Mi-au povestit că li se repartizase drept locuință pivnița Tribunalului și singura lor obligație era să se lase cuprinși de indignare la diferite procese, dând astfel glas mâniei poporului. Munca era însă obositoare, căci procesele se țineau lanț și foarte

rar aveau prilejul să mai respire în voie. Sordidul căuta să-i înflăcăreze vorbindu-le despre însemnătatea rolului lor în cadrul Justiției Sociale, despre viața lor ca formă de revoltă continuă prin care spiritul se înscrie pe orbita marilor cicluri istorice, și cita opinia unui vechi filosof în legătură cu existența dinamică și refuzul damnațiunii.

Dar cuvintele lui se pierdeau laolaltă cu fulgii mărunți viscolți peste zăpada înghețată, și nimenea nu părea să-l asculte. Scoate plosca, șefiile, îi spuse în cele din urmă unul dintre ei, întrerupându-l brutal, că încep să-mi pierd vocea ! Prefacându-se calm și prietenos, sordidul se căută sub noianul de zdrențe ce-i acopereau trupul și dădu la iveală o butelie de lemn, turtită și colorată în verde, întinzându-i-o celui ce i-o ceruse. Rând pe rând băură cu toții din ea, fără a uita să mi-o treacă și mie. Era un rachiou tare și grosolan, făcut din dovleac turcesc, mirosind a fum și a leșie. Începuseră să se îmbete și sordidul se neliniști. Invocă o importantă întâlnire la sediul Ligii unde, după spusele sale, urma să-și afirme independența gândirii în numele întregului grup, și se ridică să plece. Doi dintre emuli îl însoțiră. Probabil oamenii lui.

Ceilalți îi aruncară priviri tulburi și dușmănoase, continuând să-și treacă plosca unul altuia. Devenită foarte comunicativi, înjurau Hermafroditul și îmi dădură să înțeleg că sordidul și cei doi ce plecaseră împreună cu el sunt complici și pun la cale ceva.

- Numai noi vom rămâne liberi până când vom crăpa de foame fi vom ajunge pe catafalc în Biserica Neagră, unde ei ne vor ceti slujba prohodului, ticăloșii, lașii, carieriștii', strigă unul cu glas subțire și strident.

Urlete izbucniră, aprobându-l. Abia atunci, privindu-l cu atenție, luai seama că era fată și că, îmbrăcate și tunse bărbătește, mai erau câteva fete printre ei.

Erau îngrozitor de tineri, unii încă adolescenți, aveau chipuri încruntate, posomorâte, ostile. În cele din urmă, nu aveau nicio revendicare în afara dreptului de a refuza totul: Suntem fără

părinți, produși ai mașinilor de făcut copii, și păstrăm pentru orice împrejurare un scuiat unanim și magnific... nu ne trebuie nimic de la această societate de gândaci... nu vom perpetua-o, nu vom fi urmașii harnici ai cârtifelorfamiliale... - acestea erau devizele lor pe care tipul sordid nu mai izbutea să le mistifice, dirijându-i în sensul intereselor lui obscure.

Agitația lui mincinoasă se soldase astfel cu consecințe neprevăzute și dezagreabile Ligii al cărei agent fusese, după toate bănuielile mele, încă de la început - și acum se pregătea să-și părăsească emulii, lăsându-i pradă alcoolului, derutei și disperării. Îmi dădeam seama, pe de altă parte, că mulți dintre ei îl vor urma pe rând, trădându-și confrății și devenind treptat oamenii Ligii, încât în tagma lor nefericită nu vor mai rămânea decât cei mai naivi și mai puri, victimele predestinate. Și acest gând mi-i apropia, îndem- nându-mă să pornesc laolaltă cu ei pe drumul fără țință al dezmoșteniților printre care mă numărasem întotdeauna.

Și aș fi pornit-o de bună seamă, dacă n-ar fi fost incapacitatea mea de a rezista singurătății. Le-aș fi fost conducător ideal, o știam prea bine, i-aș fi purtat spre orizontul celei mai deșănțate existențe sub steagul unui enorm și inexpugnabil NU, adresat până și nouă înșine, aș fi ucis în ei fără milă cea mai vagă tentație a confortului și a certitudinii și aș fi exaltat la paroxism înverșunarea lor de fanatici ai neantului - singura zeitățe căreia mai puteai să i te închini pe pământ. Poate că lucrurile s-ar fi schimbat radical, ar fi luat o altă întorsătură, și noaptea neînstelată care ne cotropea ar fi păstrat cel puțin amintirea unei comete.

O simțiseră și ei, căci erau vii - oricât de nesocotită era destrăbălarea lor și viața fără căpătâi ce-i cuprinsese în vortigiile-i ireversibile, rămăseseră vii, nu putreziseră pe dinlăuntru, și ceea ce era viu în mine nu putea să nu-i fi atras, O clipă simții sângele înfierbân- tându-mi-se; luând plosca de la unul din ei, o ridicai în aer, strigând:

- fa iubesc pentru că sunteți vii! Ticăloșiți-vă până în măduva oaselor dacă, în această existență de netrebnici, ingenuitatea voastră găsește un antidot împotriva marasmului. Fie-vă greață de cuvintele frumoase - bacili ai imbecilității! Scuipați-le! Trăi fi într-un mediu toxic pentru ca teniile ce se oploșesc printre voi să moară! Și să muriți voi înșivă, dacă veți deveni tenii!

Un urlet demențial însoți ultimele melc cuvinte. Urlet de entuziasm, negru și otrăvit, prin care emulii sordidului aprobau toastul meu. Ducând plosca la gură, băui cu sete, dând-o apoi celorlalți care o goliră în câteva clipe. Eram amețiți cu toții. Câțiva scoaseră de sub zdrențe ghitare mici și începură să cânte melodii frenetice, acompaniați de țipetele ritmate ale tuturor. În vântul subțire ce fluiera fulgi și viscoalea urme imaginare, în vuietul egal și aiurit al valurilor, cântecele aveau ceva de purgatoriu absurd și zadarnic... înainte de a ne lăsa pielea ca șerpilor, înainte de a ne pierde înfațișarea și sensul, înainte de a ne dizolva în infernul meschin care-și anunțase împărăția.

XXIX

Amețit cum eram, urechea mea auzi deodată pași pe zăpada înghețată. Tresării și-mi încordai auzul. Nu era un umbrelt obișnuit, ci pași răzleți ai cuiva ce se aținea prin preajma noastră cu vădită grijă de a nu atrage luarea-aminte.

Jur-impregjur nu se zărea nimenea, (armul era pustiu și pe întinderea înzăpezită până departe nu se vedeau decât zidurile Bisericii Negre, cavou al nimănui și al tuturor, cetate în care urma să fim rând pe rând cucerți și învinși. Zgomotul încetă. Mă ridicai, dând ocol bastionului ruinat, dar nu văzui nicio urmă de om pe zăpada acopentă cu un strat subțire viscolit de curând. Și totuși, auzul nu putea să mă înșele.

După mine veniră și câțiva dintre companionii mei ocazionali. Auziseră și ei o mișcare și unul dădu ideea de a încerca să pătrundem în incinta bastionului, urcându-ne pe deasupra zidului în partea tinde era mai dărămat. Am început a aduna cu toții zăpadă, reușind să înălțăm o movilă destul de înaltă pentru

a putea ajunge la zid. Când am sărit înlăuntru, se auzi zgomot înfundat ca de ușa trântită în grabă, deși în pereții exteriori ai bastionului nu se vedea I nicio deschizătură. Incinta era însă plină de urme proaspete, semn că, puțin înainte de intrarea noastră, umblase pe acolo cineva care dispăruse cu desăvârșire. Se pare că uitase totuși ceva: într-un ungher dcscoperirăm o traistă mare de sac plină cu busturi minuscule, de mărimea unui ou, făcute din ipsos și reprezentând chipul aceluiași idol care trona pretutindeni. Pentru mine, în clipa aceea nu mai încăpea îndoială că tipul sordid își adusese emulii anume în acest loc pentru a-i da pe mâna agenților care-i spionaseră ascunși înlăuntru bastionului ruinat. Nu înțelegeam însă unde pieriseră dintr-odată, de parcă i-ar fi înghițit pământul.

Seara începea să planeze, umbrind tot mai mult interiorul bastionului, și nimenea n-avea o lumină. Unul dintre emuli prinse a bate din picioare ca să se încălzescă și toți băgarăm de seamă că zăpada de sub picioarele lui are un sunet nefiresc, sună a gol. O dădurăm la o parte și, spre uimirea unanimă, ieși la iveală o mică suprafață metalică, un fel de trapă ce dădea desigur într-o încăpere subterană. Fără lumină, era însă cu neputință să cercetăm rostul acelei trape și mă hotărâi să plec spre casă în căutarea unor lumânări de seu. Ceilalți rămăseseră să mă aștepte; unii înlăuntru bastionului, alții afară, lângă zidurile lui.

Când, după vreun ceas, m-am reîntors cu lumânările, lângă bastion n-am mai găsit pe nimeni. Plecaseră, probabil, crezând că nu voi mai reveni. M-am urcat pe latura dărâmată a zidului, ca să pot sări înlăuntru, dar n-am mai sărit, căci și incinta bastionului era pustie: dispăruseră deci și ceilalți. Totuși, mai rămăsese unul ce se vedea adunând de prin toate ungherele, unde se risipiseră, busturile minuscule de ipsos și așezându-le cu grijă în traista de sac. Atât cât îl puteam distinge prin întunericul ce se lăsase de-a binelea, părea mic, îndesat, cu capul mare, cu mâinile lungi și nu semăna cu niciunul dintre cei

ce pătrunseseră în bastion împreună cu mine.

Am rămas nemișcat pe zid, sus, pândindu-l să văd cum va deschide trapa la plecare, căci eram sigur că e un strein venit din încăperea subterană. Individul nu părea deloc grăbit. A adunat toate busturile și apoi, ca și când n-ar fi știut de existența trapei, și-a agățat traista de gât, ca să-i rămână mâinile libere și a început a se cățăra pe zid cam în dreptul locului unde-l pândeam eu.

Într-o clipă, lăsându-mă să alunec în jos, m-am ascuns în dosul bastionului, de cealaltă parte, încât l-am putut vedea când, coborând, porni încet spre Biserica Neagră. Și vederea lui m-a nedumerit, căci l-am recunoscut fără efort pe falsul meu frate. Să mă fi zărit și el, de vreme ce a preferat să escaladeze zidul în loc de a coborî pe sub pământ, ori poate venise într-adevăr pe deasupra - iată una din întrebările ce mă însoțiră în timp ce-l urmăream, ținându-mă la o bună distanță, până când dispăru în umbra masivei și întunecatei biserici.

Viscolul se întetise. Rămăsesem cu un gust amar după aventura mea cu emulii tipului sordid, cu straniile iscoade ce ne pândiseră și cu deznodământul neașteptat ce rni-l scosese din nou în cale pe falsul meu frate. Și acum urma iarăși ritualul universităților de noapte, spre care mă îndreptam ca un condamnat. Unicul reazim îl aflam în obsesia acelei ieșiri, pe care o purtam cu mine în ultima vreme ca pe un talisman. Când am ajuns în dreptul Bisericii Negre, am găsit-o înconjurată de cerșetori înarmați cu bastoane și răngi de fier ascunse sub zdrențele lor, semn că murise o persoană de vază. Falsul meu frate le împărțea tuturor micile busturi pe care cerșetorii începură a le linge; mi-am dat seama că fuseseră făcute din zahăr, și nu din ipsos, cum crezusem la început. Lucrurile se complicau cot mai mult și eu rămâneam tot mai strein de mersul lor. Și această existență marginală la care eram silit de puterile cele mai de sus nu putea să mă ducă la bine.

Câteva nopți la rând, prezența mea la ritualul din odaia vecină a fost mereu mai ignorată. Ca și cum nici n-aș fi fost acolo, toată lumea tăcea abstracție de persoana mea și chiar intervențiile obligatorii îmi erau refuzate discret. Puneam totul pe seama noilor mele stări de spirit și a intenției ascunse ce mă urmărea, dar nu puteam înțelege cum vor fi aflat-o, de vreme ce n-o mărturisisem nimănui. Și această nedumerire mă neliniștea, învăluindu-mă în rețeaua unor presimțiri obscure. Numai paraclisierul continua să se arate atent și slugarnic, și mai mult ca oricând îmi căuta compania, se aținea mereu pe urmele mele, copleșindu-mă cu elogii stupide formulate în spiritul noului grai al tuturor, oferindu-se să-mi facă diferite servicii. El însă nu participa la universitățile de noapte și aparenta lui bunăvoință nu-mi atenua sentimentul de carantină.

Mă înviorasem o clipă când, într-o noapte, apăru pe neașteptate servitoarea, pe care n-o mai văzusem de mult, și mă trată cu oarecare cordialitate. Venirea ei le produsese o emoție puternică tuturor participanților care-și manifestară bucuria pentru cinstea ce le-o făcuse de a asista personal la desfășurarea activității lor. Nu purta hainele elegante cu care o văzusem ultima oară pe promontoriu, dar nici îmbrăcămintea bărbătească din vremea când lucra aici: era înfășurată în șaluri peticite, făcute însă din postavul scump purtat de personajele austere. Arăta foarte bine, se îngărășase căpătând un aer de femeie agreabilă, ceea ce spori satisfacția mea de a o vedea așezându-se lângă mine și cerând, încă înainte de terminarea expunerii magistratului, să se stingă lumânările, lăsându-se aprinsă doar candela de sub bust.

Întrevedeam în gând posibilitatea de a deveni colaboratorul ei, mutându-mă astfel pe promontoriu, care, pentru împlinirea scopului ce mă obseda în ultima vreme, era locul ideal. În semi-întunericul odăii, se apropie și mai mult de mine, își lepădă șalurile și-mi oferi sânii cu sfârcuri mari, în timp ce mâinile ei mă cercetau pe sub haine, încet și insinuant.

Când eram pe cale de a mă acupla cu ea, lunecând împreună peste șalurile ce-i căzuseră pe dușumea, se apropie brusc fosta dansatoare și, cu un tupeu nemaipomenit, îi șușoti ceva la ureche. Trupul ei se încordă dintr-odată, se desprinse de lângă mine și, goală cum era, se trase spre unul din paturi, dezlegă femeia ce era culcată și se încinse în locul ei.

Șeful justiției își termină îndată conferința, scurtând-o vădit. Se produse un entuziasm general: cei doi colegi ai mei, foștii gropari, care tăceau de obicei, săriră în picioare exaltând puterea exemplului personal, dansatoarea veni s-o flageleze ea însăși, ceea ce nu făcuse niciodată, și ritualul își urmă cursul într-o atmosferă de frenezie generală. Numai eu îmi recluiam locul pe scaun și stăteam cu capul în mâini, amețit, incapabil de orice mișcare. Nemaисуportând să rămân printre ei, am încercat să mă strecur afară neobservat, înainte de încetarea activității. Îndată ce deschisei ușa, doi cerșetori voinici mă îmbrânciră înlăuntrul și astfel am fost silit să particip până la capăt, în prada istovirii și a depresiei celei mai negre.

Din noaptea aceea, universitățile devenită pentru mine o tortură îngrozitoare. Mă simțeam un hoit virtual, un mort neîngropat pe care dimineața îl învie pentru ca seara să-l poată ucide din nou. Dar trebuia să mă obișnuiesc cu toate, să le înving în sinea mea unde fuga, eliberarea definitivă, trona ca o himeră tiranică.

La scurt timp, am fost mutat din nou; într-o seară își făcură apariția cei trei domni eleganți, paraclisierul îmi spuse că gestul de a-mi ceda odaia fratelui meu impresionase cercurile conducătoare și astfel mi se repartizase o altă locuință, dovadă a sollicitudinii și prețuirii lor. O locuință pe măsura noilor însărcinări ce te așteaptă. Cei trei îmi adunaseră, spuneau ei, o parte din lucruri - restul, după cum îi lămurii paraclisierul, le cedasem fratelui meu, odată cu odaia - și porniră urmași de mine. Nu-mi mai luai osteneala de a-i întreba unde anume voi locui în viitor. Îmi devenise indiferent. Iar noutatea schimbării

postului o primii chiar cu o ascunsă bucurie.

Am fost plasat în însăși incinta Bisericii Negre. Patul și unul dintre dulapurile roții le aștează într-o nișă laterală a bisericii, aproape de uță, despărțită printr-o perdea de pluș veche și ruptă, pe care se mai vedeau brodate emblemele unei familii princiare. După plecarea lor, am deschis dulapul, ca să văd ce lucruri binevoi- seră să-mi aducă. Aproape nimic din tot ceea ce fusese al meu nu mai era în rafturi - în schimb apăruseră numeroase obiecte ce nu-mi aparținuseră niciodată. Mă nedumeriră îndeosebi două rânduri de odăjdii preoțești croite cu destulă aproximație pe talia mea, după cât imi dădui seama, dintr-o imitație grosolană de brocart, dublat pe dinlăuntru cu piele de oaie prost tăbăcită, încât răspândea un miros neplăcut. Să-mi fi fost destinate mie, care n- aveam nicio pregătire în acest domeniu? Era cu neputință să le bănuiesc rostul, ca și pe acela al multor alte lucruri îngrămădite în dulap. Așteptam să vină iar cerșetorii voinici sau domnii eleganți îmbrăcați în haine de seară, ducându-mă în fața personajului auster, care să mă ungă solemn în noua mea îndeletnicire. Dar se întunecase de-a binelea și nu se ivea nimeni. Hărțuit și epuizat cum eram după atâtea întâmplări și emoții, m-am întins pe pat și am adormit.

XXXI

Nu cred să fi dormit prea mult, când mă trezi o mână aștezată pe umăr. Sării din pat și privii prin lumina firavă a unui opaiț aprins de cineva în nișa unde mă aflam: în fața mea stătea nelipsitul paradisier. Crezusem că voi scăpa de el odată cu mutarea și cu noile sarcini ce mi se vor da, și revederea lui îmi displăcu profund. Stătea surâzător, privindu-mă pe sub sprâncene, și mi se păru că parcă n-ar mai fi acclați. Dar nu puteam fi sigur, căci semăna perfect și, la drept vorbind, nu reușisem încă niciodată să-i rețin trăsăturile, puține câte le avea.

— Iată cel mai de seamă rol din câte fi se incredinfașă până acum, îmi spuse el, sărutându-mi mâna și gudurându-se pe lângă mine. Vei aduce un ultim salut tuturor prietenilor care ne

părăsesc pentru totdeauna. Le vei exprima regretul nostru, prețuirea noastră deosebită fi cea din urmă, îi vei asigura că amintirea lor va rămâne printre noi de-a pururea.

Mi-a dat o carte mare cu copertile slinoase, mi-a ajutat să-mi pun odăjdiiile preotești și m-a condus spre adâncul bisericii unde, în fața altarului, stătea întins un mort printre coroane de flori artificiale, pline de panglici scrise cu diverse lozinci și aforisme.

Acolo mă alăturai altor preoți care stăteau la căpătâiul mortului și ceteau încet din cărți aidoma aceleia ce mi-o dăduse paraclisierul. Cuvintele nu se deslușeau, dizolvate în murmurul monoton al glasurilor. Paraclisierul se înclină salutându-i și, scoțând din buzunar câteva monezi, îi puse câte una fiecăruia pe cartea din care cetea. Imi puse și mie una, căci, fără să-mi dau scama, deschisesem și eu cartea la întâmplare. Nu mi-a rămas decât să încep a ceti, asociindu-mă celorlalți - ceea ce și făcui cu multă sfială, căci nu știam unde vor fi ajuns cu rugăciunile.

Temerile mele se dovediră însă fără temei: cartea nu cuprindea în întregime ea decât vreo zece fraze ce se repetau la infinit. Nu știu care le era semnificația, pentru că le ceteam cu gândul aiurea și în memorie nu mi se fixară decât cuvinte răzlețe: adâncă învățătură, încercuire, granit, cântece, trepte, organizare, rădăcini și alte câteva.

Confrații mei erau cu toții foarte bătrâni și figurile lor îmi păreau cunoscute. Nu-și ridicau ochii din paginile cărților și ceteau absorbiți, ca și când fiecare ar fi fost singur. Lectura lor era ininteligibilă din pricina vârstei și a dinților ce le lipseau aproape cu desăvârșire. Am încercat să văd cine dintre ei e superiorul soborului nostru, dar niciunul nu părea să fie mai important decât ceilalți. Aveau cu toții odăjdii aidoma cu ale mele, aceleași cărți, aceleași pupitre pe care ne sprijineam cărțile, aceleași sfeșnice de lemn vopsit în culoarea bronzului. La diapazonul murmurului indistinct, nici glasurile nu ni se deosebeau - și poate în lumina drămuită a lumânărilor de seu, în cavitatea enormă și sepulcrală

a bisericii, a nopții, a iernii, până și chipurile deveniseră aceleași pentru ceasul fortuitei noastre tovărășii.

Urma să cetim toată noaptea până la ziuă, când începeau de obicei ritualurile înmormântărilor. Atunci eram liberi să ne întoarcem acasă la binemeritata odihnă, după o muncă istovitoare. Căci orele nopții trecute în acest chip, stând nemișcat în picioare și cetind fără întrerupere, îți dădeau o stare de oboseală îngrozitoare, pe care somnul de ziuă, oricât de lung, aproape nu izbutea s-o aline.

La început, mă consolam gândindu-mă cu voluptate la ziua când nu va muri nimenea și voi avea în sfârșit răgazul unei nopți de somn liniștit și adânc; somn de buturugă neînsuflețită, somn barbar care să-mi readucă puterile, istovite în lungile și nemiloasele mele priveghiuri. Așteptam să văd, trezindu-mă într-o seară, catafalcul gol, făcliile stinse, incinta bisericii cotropită de beznă - dar zilele treceau și morții se iveau nelipsiți, unul după altul, ca și când ar fi avut grijă să nu ne irosim nopțile fără a ne îndeplini datoria.

Apoi renunțai să mai aștept.

Mi-am adus aminte de seara când pipăisem fața unui cadavru și-mi dădusem seama că nu era decât un mulaj de gips - și am înțeles cât de zadarnică îmi fusese speranța. Falși sau adevărați, morții trebuiau să fie prezenți - și o zi fără mort devenea o iluzie naivă. Imitațiile erau atât de perfecte, încât la lumina slabă a lumânărilor nici nu mai știam dacă în sicriul acoperit de flori artificiale zace un om ori un simplu obiect antropomorf. Ceteam înainte, cu ochii ațintiți în carte, mai mort decât cei cărora le privegheam moartea.

Mă împăcasem cu toate și trăiam doar cu gândul evadării. Mă împăcasem până și cu noua mea locuință din nișa aceea a Bisericii Negre, unde noaptea, când imi îndeplineam misiunea, dormea un individ ce venea și pleca nevăzut. Odată, într-o dimineață, am reușit totuși să-l surprind, tocmai în clipa când se trezise și se pregătea să dispară în întunericul încă stăruitor al

zorilor de iarnă. Era cel de-al treilea dintre primii gropari, cel ce dispăruse tară urmă. Slab și ascetizat, cu o privire zigzagată în care ardeau rămășițele unei trufii expugnată, părea beat la ceasurile neverosimile ale dimineții abia presimțite, ca și când somnul i-ar fi fost impregnat de vise alcoolice.

- Dacă-ți pot cere să uiți că m-ai văzut, îmi șopti cu o voce streină, înseamnă că s-ar putea să mă mai zărești uneori pe aia... că nu ești încă mort și că nu vei fi îngropat prea degrabă...

Și, fără să aștepte răspunsul meu, sări din pat și dispăru. Dar mi se pare că bătrânii mei colegi, care-și întrucupau cetania întotdeauna cu câteva clipe după mine, întoarseră capetele și-l văzură. Căci în noaptea următoare veniră câțiva cerșetori voinici, răscolind îndelung prin Biserică, e adevărat, fără să mă întrebe nimic și fără să tulbure bunul mers al oficerii ritualului. Dar fostul gropar nu și-a mai arătat fața multă vreme.

XXXII

Gerul și ninsoarea se rânduită zile și săptămâni în șir. Ningea noaptea și umbrele ninsorii treceau fantomatic lunecând pe înalte și întunecatele geamuri ale bisericii profanate de ticăloșia omului și a vremii - sfinți adormiți în extazul rece al unui ev decăzut... iar ziua gerul sonoriza pustietatea orașului pe care, după ce mă obișnuisem să dorm mai puțin, o străbăteam uneori la îngânarea după-amiezii cu seara. Cheiul, ruinele și bastionul mort, marea cu alb verzui și cu negru îmi decorau placid vagabondările. Sărăcisem, pierdusem totul, eram nepăsător și steril. Unica mea bogăție rămăsese imaginea îndepărtată a strălucitelor țări prin care trăisem cândva și într-acolo îmi zburau gândurile când izbuteam să mi le adun dintre cutele unei existențe mizerabile.

Portul avea intrările ferecate de gheață. Vapoarele străine, puține câte vor mai fi venind, rămâneau la capătul promontoriului pătruns adânc în mare, acolo unde pirotea vechiul far și unde se zidise micul și elegantul chei zărit de mine în dimineața când întovărășisem groparii. Dar în partea aceea nu

se putea trece, căci grilaje înalte, păzite cu strășnicie, și se interpuneau pretutindenea. Totuși, presimțeam ci în cele din urmă dorința mi se va îndeplini și harul ceresc mă va purta intr-acolo, de unde o navă mă va culege ca pe un naufragiat mai mult mort decât viu. Și voi ajunge unde? Oriunde, numai să fiu, să mă simt real, să nu mi se mai pară mereu că uzurpatori absurzi, insinuându-se înlăuntrul meu, îmi mistifică identitatea și existența. Să nu mai văd chipuri fără trăsături, oameni ce nu mai știu dacă trăiesc ori sunt morți și îți lasă cadavrele animate la dispoziția oricui. Cum avea să mi se realizeze această presimțire, nu știam. Și nici adevăratul deznodământ al tuturor viselor mele nu-l bănuiam, deși îl simțeam apropiindu-se.

Munca mea îmi devenise tot mai convenabilă. În primul rând pentru că, în afara bătrânilor ce-mi țineau o tovărășie mută, nu mai vedeam pe nimeni. Puteam fi singur cu mine, și acest lucru mi se părea un dar de prețuit. Tocmai de aceea, după toate încercările de până atunci, un sentiment al provizoratului mă cerceta tot mai stăruiitor. Ceva îmi spunea că situația mea nu era de durată, și că precarul confort îmi era drămuț de sus, urmând să-ți încheie, nu peste mult, sorocul. Teamă umilitoare pe care mi-o dădea acest gând nu mi-o puteam alina însă. În ciuda revoltei și a disprețului față de mine însumi. Era mai presus de puterile mele, era o umbră de sub tirania căreia nimenea nu s-ar fi putut elibera, era o vreme, o zodie, o gheară.

Plimbările mele se prelungeau tot mai mult și odată, întârziind peste măsură și alergând într-un suflet, la ceasul când slujba trebuia să fi început, am găsit, spre nedumerirea mea, biserica goală. Prin întunericul aproape total, o singură lumânare agoniza dinaintea altarului - incinta părea și mai vastă, spații devorante, pături încrucișate sub bolți pe care liliaci și păsări de noapte domnesc în devălmășie. Oprit la intrare, am stat câteva clipe înainte de a mă strecura în nișa unde-mi aveam locuința. În adâncul bisericii, tresări undeva o siluetă. Se auzi un vag zgomot de lemn lovit ușor. M-am strecurat după perdeaua veche și roasă,

ațezându-mă pe pat. Vroiam să văd cine era individul din biserică. Nu prea-mi venea a crede să fie unul dintre bătrânii preoți. Sau să fi fost cu toții acolo, bâjbâind prin întuneric, fără a avea curajul să aprindă obișnuitele lumânări, îngroziți de absența mea ca de o prevestire urâtă, tremurând neputincioși în raza unor fapte neînțelese. Când, după o ezitare, mă hotărâsem să ies ca să-mi dau seama ce se petrecuse, cineva mă apucă de braț și o voce imi șopti la ureche:

- Nu te mișca, să nu simtă că ești aici. Dacă te descoperă, ești pierdut, le-au căutat mereu până de curând. Cu câteva clipe înainte de venirea ta, mai intraseră încă o dată să vadă. M-au întrebat unde ești și le-am spus adevărul. Dacă știam, cred că mi-arfi fost cu neputință să nu le-o spun, dsteaptă-i să plece și vom vedea ce e de făcut.

Vocea imi părea cunoscută, dar, prin întunericul dens care plana în nișă, n-am putut să-l văd pe cel ce-mi vorbise și nu înțelegeam de ce pătrunsese acolo unde locuiam cu. Sub impresia neașteptatelor fapte ce mă împresurau, am rămas nemișcat și tăcerea ne-a cuprins pe amândoi. Cât va fi durat mușenia noastră, nu știu. Cred că vor fi trecut ore până când se auziră pașii celor ce părăseau biserica. Păreau a fi doi, ori poate trei. Trecură prin dreptul draperiei, dar nu mai căutată îndărătul ei, ci ieșiră pe ușă, închizând încet clanța enormă de bronz. O vreme am așteptat, să-i știu indepartându-se, după care ieșii cu multă băgare de seamă, urmat de cel ce-mi vorbise.

În fața altarului, pe catafalc, descoperii mortul, nelipsit ca întotdeauna, cu aceleași flori artificiale jur-impresjur, acoperindu-l aproape în întregime, iar la căpătâi, ceea ce luasem drept lumânare era o candelă sau un opaiț cu seu, abia licărind ca un scuipat gălbui în bezna compactă a incintei. Primul gând pe care l-am avut, ajungând lângă lumină, a fost acela de a-mi vedea tovarășul și de a-l recunoaște, dar, întorcându-mă, nu l-am mai zărit. Dispăruse. L-am căutat fără a reuși să dau de el, când deodată în geamuri începu să joace crescând o lumină venită din

afară, o lumină roșietică deșteptând din negru chipurile sfinților zugrăviți în vitralii, modelând umbre noi pe ziduri și în întunericul dinlăuntru.

M-am îndreptat fără voie spre geamuri, dar erau atât de înalte, încât nici cu mâna întinsă nu le puteam ajunge. Înnebunit cum eram, mă urcai în picioare pe catafalc, alături de mort, și privii printr-o fereastră. Noaptea de afară era plină de torțe mișcătoare ce se apropiau din toate părțile. Înțelegând că se întâmplă ceva și ci aș putea fi surprins, am vrut o clipă să fug din biserică, însă vocile ce se auzeau tot mai deslușit de afară mă opriră la ușă. Era prea târziu. Abia am mai avut vreme să dau perdeaua în lături, furișându-mă în interiorul nișei unde locuiam.

Acolo am regăsit personajul ce-mi ținuse companie și, cum lumina celor ce veneau începuse a se face simțită, l-am întrezărit vag, îmbrăcat în odăjdiiile mele preoțești, cu masiva carte în mână, gata să officieze, așa precum până atunci făcusem eu însumi. Până să dau a-l întreba ce înseamnă această uzurpare și să-i cer socoteală, după cuviință, îl aud spunându-mi:

- Poți fi liniștit, îți voi continua misiunea cu cinste. Vor fi mulțumi fi. Știu că e greu, dar imi voi da toata silinfa. Fii liniștit și păzește-te.

Nu era altul decât falsul meu frate, care ieșea de după perdea tocmai în clipa când se deschidea largă ușa bisericii.

XXXIII

Ascuns în nișa mea și crăpând imperceptibil draperia veche, urmăream nemișcat ceea ce se petrecea înlăuntru. Intrară mai întâi ceilalți preoți, fiecare purtându-și cartea și o lumânare aprinsă, înaintând spre catafalc, unde falsul meu frate se și auzea cetind. După ei veniră câțiva copii în zdrențe, ducând busturi albe de ipsos, apoi fosta dansatoare îmbrăcată într-un palton bărbătesc larg și lung, atârănând pe ea ca și cum ar fi fost spânzurat într-un cuier, și lângă ea personajul auster, având de cealaltă parte un individ ce părea să fie strein, judecând după înfățișarea lui neobișnuită de mult pe la noi. (Se auzise în ultima

vreme că vor începe a veni oaspeți din alte țări și în sinea lor mulți se bucurau crezând că... sau poate că nu se bucurau deloc.) La urmă era un grup compact de cerșetori voinici, hirsuți, murdari, puțin îngrozitor ca niște lăzi de gunoaie. Câteva dintre ei aveau torțe în mâini și incinta bisericii se luminează tot mai mult. N-o mai văzusem de multă vreme luminată, căci ziua dormeam întotdeauna, iar după-amiaza în interior se întuneca repede.

Se făcuseră între timp modificări radicale. Obiectele de cult dispăruseră, înlocuite cu fâșii de pânză, busturi de toate mărimile, coroane de flori artificiale, lopeți, târnăcoape - iar pe geamuri, ceea ce luasem drept sfinți de altădată din vechile și prețioasele vitralii, erau soldați ale căror căști enorme păreau aureole metalice. Fuseseră zugrăviți pe deasupra sfinților, sau poate pe sticlă nouă. (De altfel, și vechii preoți se surghiuniseră undeva, într-o magazie părăsită, unde le slujeau cu spaimă, puținilor devoți.) Ochiul meu, într-o învăluire fugară, fotografiase înfățișarea întregului interior și apoi se opri înghețat asupra mulțimii ce năvălise în biserică.

Preoții se auzeau cetind, cufundați în înțelepciunea cărților, și falsul meu frate părea cel mai absorbit dintre ei. Copiii, așezând busturile la cele patru colțuri ale catafalcului, rostiră câteva slogane agresive, amenințând cu pumnii în direcția ușii, după care se așezară pe lespezile de piatră ale dușumelii, învâlcindu-se și mai tare cu zdrențele ce le atârnavă. Din masa cerșetorilor se desprinseseră unul îngrozitor de rupt, cu un aspect hirsut și dușmănos, care se apropie de capul mortului și îndată falsul meu frate îi întinse cartea, ca să o sărute. Cerșetorul împlini acest ritual și apoi începu o cuvântare pe un ton sumbru și patetic, pornind de la evenimentul morții eroului din sicriu, dar apoi abandona subiectul și vorbind despre dușmanii Ligii, despre vite și stupi și tot felul de lucruri lipsite de orice legătură cu viața și personalitatea defunctului.

Cu oarecare greutate îl recunoscu: era tipul sordid, care-și luase o ținută foarte primitivă și de o voită grosolanie. Cercetând

cu luare-aminte fețele celorlalți cerșetori, mai identificai încă doi dintre emulii săi, schimonosiți și ei cu violență, iar unul, mic de statură și încercând să pară crunt, nu era decât hermafroditul căruia hainele zdrențuite și șapca murdară și mare îi dădeau un aer de paiată cu obrajii bucălați.

Din cele câteva referiri de la începutul cuvântării, înțelesesem că omul din sicriu murise căzând de pe acoperișul unui azil de noapte unde facea reparații - dar sordidul striga vehement, acuzând dușmanii care-l ucisese, proferând blesteme și amenințări la adresa unor țări îndepărtate și chiar denunțând gândirea eronată a unuia dintre metafizicienii orașului nostru, vinovat și el prin izolarea și spiritul său aristocratic de această pierdere gravă.

Cerșetorii scoaseră fluierături și huiduieli groaznice, iar hermafroditul, surescitat, începu să numească dușmani printre care îmi auzii numele și tresării îndărătul perdelei firave ce mă apăra de vederea lor. Eram disperat la gândul că vor încerca din nou să mă caute în nișă, găsindu-mă de asta-dată și livrându-mă furiei generale. Dar, spre norocul meu, personajul auster făcu un semn cu mâna și, când tăcură cu toții, îl auzii cerând să fie adus îndată metafizicianul.

Un grup de cerșetori voinici se năpustiră afara și, la scurtă vreme, se întoarseră ducând între ei un bătrân cu părul alb, cu o față frumoasă și nobilă, îmbrăcat în redingotă neagră și purtând în mână o mică legătură cu lucruri de strictă necesitate. îl îmbrânciră înainte și-l copleșiră cu întrebări fără sens, unele dintre ele privind viața lui familială, intimitățile conjugale (deși, din câte știam, nu fusese căsătorit niciodată). încercările lui de a răspunde erau înecate într-un torent de fluierături și de strigăte de înfierare. Sordidul îi smulse din mână legătura, o desfăcu și, scotocind printre lucruri, dădu la iveală un manuscris voluminos, arătându-l în lumina torțelor și strigând cu voce guturală:

- Iată unde e lâna oilor noastre, iată exemplul cras al

dușmanului ascuns printre noi!

Îl apropie de flacăra unei torțe și, aprinzându-l, îl aruncă să ardă jos pe lespede, în timp ce toți strigau, cerând pedeapsa făptașului, iar câțiva cerșetori voinici, legându-i ochii cu o fâșie de pânză, îi luară pe sus, scoțându-l din biserică.

Atmosfera se încinsese. Oaspetele străin avea chipul exaltat de încântare și șoptea mereu ceva la urechea personajului auster, urmărind însă cu privirea hermafroditul, și în cele din urmă chcmându-l lângă el, strângându-i mâna, în timp ce cu cealaltă îl căuta pe sub zdrențe, își mărturisi admirația pentru toate împlinirile Ligii, declarându-și rușinea de a aparține unei țări sugrumate de întuneric, unde cine știe când vor fi posibile asemenea înnoiri.

Porniră în grup spre ieșire, cu lumina torțelor jucându-le pe chipuri, spoindu-i cu aur însângerat, spoindu-le zdrențele, căciulile mari, ochii obosiți de nesomn - iar eu incremenisem îndărătul draperiei, urmărindu-i cum trec, gândindu-mă la viitoarea mea soartă acum, după ce pentru în tăia oară imi auzisem numele rostit în public, printre acelea ale dușmanilor. Poate că situația bătrânului metafizician era încă de invidiat în comparație cu a mea: el știa ce-l așteaptă, eu însă nu știam decât prea puțin. Sau poate că nimenea nu știa nimic. Nici chiar oamenii Ligii... Numai Liga știa totul.

În biserică rămăseseră singuri preoții, reluându-și cetania, și unul dintre copii care adormise trântit pe lespede și nebăgat în seamă. Întunericul se lăsase iarăși, odată cu retragerea torțelor, și în palida licărire a opaițului și a lumânărilor de seu, îi vedeam livizi, nemișcați, bolborosind monoton - și regretam această îndeletnicire pierdută iremediabil. Mi se părea acum și mai comodă, mai lipsită de griji. Timp prea mult n-aveam însă pentru regrete. Trebuia să dispar undeva pentru o bună perioadă, căci în faptul zorilor aveau să fie iarăși pe urmele melc. Ar fi fost bine, imi spuneam, să-mi găsesc o meserie obscură, ceva care să mă scoată din ambianța bisericii, unde eram prea în văzul tuturor, o

muncă fizică oricât de penibilă undeva la periferia vieții orașului, ca să pot exista nebăgat în seamă, până când lucrurile se vor mai potoli ori va veni o directivă mai largă, mai îngăduitoare.

Până atunci, important era să pot fugi nevăzut, să ies din biserică înainte de a se face ziuă. Și nu era ușor. În preajmă pândeau, desigur, cei ce mă căutaseră. Și nu aveam de la cine aștepta sprijin. Și zorii erau tot mai aproape.

XXXIV

Pe când mă agitam cugetând la o fugă posibilă, auzii un ușor zgomot metalic la ușă: clanța mare de bronz se deschise încet, aproape neauzită, și o umbră lunecă furișându-se pe după draperie în nișa care nu mai era a mea, așezându-se pe pat.

Cum ochii mi se deprinseseră cu semiîntunericul, mi se păru căi recunosc pe fostul gropar. El era, într-adevăr, și de cum intră imi vorbi pe șoptite, muștrându-mă că mă lăsasem uzurpat de falsul meu frate, care procedase cu de la sine putere, fără să fi fost însărcinat de Ligă.

- Acum însă faptul e împlinit. În ochii lor, tu apari ca un individ dubios care, simțindu-se descoperit, se străduiește să dispară. Nu fi stupid. Pe cine poate interesa dacă ai făcut ori n-ai făcut ceva? Și numai iubitului tău frate îi datorezi totul... Nu mai spune că nu ți-e frate. Mie n-are sens să mi-o ascunzi... Cu mine? Cu mine e altceva. Nu trebuie să confunzi. Eu am ceva de apărat. Eu sunt dinlăuntru. Eu voi fi într-o zi unul dintre aceia ce vor schimba radical structura Ligii și viața orașului...

Dar nu e momentul să vorbim acum. Deocamdată, important e să nu ai și tu soarta bătrânului metafizician, așa că nu mai sta pe gânduri. Ai noroc că adineauri a murit clopotarul bisericii - după-amia- ză îl vor aduce aici pe catafalc. Va fi înmormântat fastuos și cu această ocazie vor fi închiși cel puțin trei profesori de la Academie, cărora de mult li se pregătește supliciul Grăbește-te și-i ia load. Uite, ți-am adus hainele lui. Urcă-te repede sus, în clopotniță, care e în cupola cea mare din dreapta. Acolo va fi și locuința ta. Caută să nu bați niciodată primul.

Așteaptă să auzi întâi clopotele altor biserici și atunci începeși tu îndată... Nu, n-ai niciogrijă, nu-și va da seama nimenea, nu se va întreba nimenea ce cauți acolo, te vor lua drept altcineva sau drept nimenea. Ei nu se mai întreabă. Totul e să nu te întrebi tu însuși ce e cu tine, cine ești, ce faci și de ce ești acolo. Pentru ei nu mai ești de îndată ce te-ai situat în albie, devii o simplă funcție, un inel al lanțului, o particulă din banda rulantă pe care, odată pornită, nimenea n-o mai poate opri... Cum vei trăi? De la sine. Totul e prevăzut. Vei vedea-o tu însuși. Fiziologia n-are nevoie de sfaturi. Hai, pleacă! Nu mai ai timp de pierdut!

Turmentat de această conversație precipitată, îmi luai legătura cu hainele clopotarului mort și încet, prin întuneric, m-am strecurat spre ușa pe care mi-o arătase fostul gropar, aflată într-o latură întunecoasă a bisericii, și, tatonând prin beznă, descoperii scările clopotniței. Preoții nu m-au putut simți, pentru că trecusem prin partea opusă altarului unde ceteau ci și mergeam în vârful picioarelor, o stafie, o bucată de noapte mișcându-se înlăuntrul nopții. Am urcat treaptă cu treaptă, pipăind zidul circular al spiralei care părea că nu se mai termină, și am ajuns sus când, prin ferestrele înguste și alungite ale cupolei, curgea în albastru întunecat o presimțire de lumină, atât cât să pot bănuir înfățișarea lucrurilor din preajmă.

Încăperea era enormă și rotundă. Clopotele spânzurau, cadavre de bronz negru cu testicule de taur între picioare. O formă voluminoasă lângă perete se dovedi un dulap plin de sculpturi, o mobilă ce părea de mare preț, foarte veche și lucrată de un meșter strălucit. L-am deschis și pe rafturile lui am dibuit un ulcior cu apă, o bucată mare de mămăligă întărită și aspră, apoi diferite obiecte de lemn, cărți, unelte felurite și multe altele pe care nu le puteam vedea.

Mai încolo un pat de fier, îngust, acoperit cu o cergă lată din blană de oaie sau de capră. Parcă ar fi dormit cineva în el, căci se vedea o formă proeminentă rezemată de pernă. M-am dat în lături speriat, dar, după câteva clipe de ezitare, am scos încet din

dulap un obiect de lemn și, apropiindu-mă iarăși, l-am izbit în cap, intenționând să-l amețesc pe respectivul intrus, ca să-l pot vedea cine e și eventual să-l gonesc după aceea. Se auzi un zgomot sec și ceva părea să se fi spart. Ridicând cerga, mi-a apărut, în albastrul zorilor ce se iveau, un bust de ipsos pe care-l spărsesem. Cineva îl așezase în pat.

Intr-o clipă-l luai - nu era prea greu - și, îndreptându-mă spre geam, l-am deschis; aruncând o privire afară, văzui că lumina care se simțea nu erau zorii, ci viscolul. Începuse o ninsoare puternică, răvășită de vântul răsăritului, cel ce aducea geruri și îmbolnăvea vitele, iar oamenilor le inculca un sentiment de nebunie și de teroare. Era bine. I-am dat drumul, lăsându-l să cadă. Va cădea în zăpadă, îl va troieni zăpada și până dimineața va dispărea cu desăvârșire.

După atâtea întâmplări și primejdii prin care trecusem, o oboseală cumplită mă toropi, o năuceală, o stare de neputință și de abulie. Emoțiile și frigul teribil din cupolă îmi dădură frisoane și mă hotărâi să dorm orice s-ar întâmpla. M-am învelit cu cerga și-am adormit pe negândite. Dar, în ciuda oboselii, somnul mi-a fost scurt întretăiat mereu de glasuri, de zgomote stranii, de fluierături. M-am trezit repede, când se făcuse ziuă, îngrijorat să nu pierd prilejul de a-mi inaugura noua mea datorie.

XXXV

Hainele fostului clopotar, pe care le-am scos din legătură, îmi veneau destul de bine și nu erau nici pe departe sordide, cum mi-aș fi așteptat. Dimpotrivă. Un caftan lung de postav negru, o pereche de opinci din piele de porc cu păr cu tot, ciorapi groși, obiele călduroase și o căciulă (din păcate prea mare) - iată veșmintele pe care le îmbrăcai îndată, pregătindu-mă să-mi încep lucrul.

La prima lovitură de clopot ce se auzi undeva, la o altă biserică nu prea departe, am sărit punând mâna pe funii și trăgând cu nădejde, încât cupola devenise un haos sonor și vuietul mă asurzi cu totul, stăruindu-mi apăsător în urechi încă multă

vreme după ce isprăvisem bătaia. Pentru început, îmi revenisem în fire, mă liniștisem și încetasem să mai gândesc.

După ce clopotele amuțiră, ascunzându-se iarăși în metalul rece din care izbucniră vocile lor, am deschis o fereastră spre mare și am rămas cu ochii în largul ei, pierdut între negru și verde. Clopotnița foarte înaltă domina până departe întinderea apelor și țărmul înzăpezit, oferindu-mi o priveliște pe care n-o bănuisem. Pustiul alb, prezența unor case copleșite și mizerabile, răzlețite ici-colo, scheletele altora ce se construiau, mai urâte, cu forme destrăbălate, obtuze, neprimitoare, ființe umane mișcându-se în neștire, animale fără vlagă, câini de pripas și o cenușă misterioasă, pulverizându-se parcă laolaltă cu ninsoarea ce nu contenise, insinuându-se în pasta puținelor culori, poluând deopotrivă țărmul, marea, oamenii, obiectele, văzduhul... Sau poate că ochii mei purtau în ei această cenușă, risipind-o pretutindenea, ochii mei târâți prin turpitudinea umană, scuipând o lumină amestecată cu cenușă, o lumină murdară.

Căutam promontoriul și farul vechi de la capătul lui, dar nu se vedea nimic dincolo de răspântia echivocă unde se întâlneau cerul, ninsoarea și valurile, escamotând orizontul. Și totuși, era undeva, acolo departe, era cheiul acela miraculos unde abordau din vreme în vreme nave străine venite din țările copilăriei și adolescenței mele... Una dintre ele m-ar fi putut reda unei existențe aproape uitate... să pot ajunge... dar cine știe când, cine știe cum...cine știe dacă... E îngrozitor să te abandonezi celor mai nesăbuite speranțe, să devii un imbecil care speră în timp ce viermii îi cutreieră viața devorând-o ca pe un cadavru anticipat, rcstituind-o, înainte de vreme, nimicului. Și totuși, e bine uneori să fii un imbecil care speră, poate speranța aceasta alterează pentru viermi gustul existenței tale, poate e bine să vezi că ninge și să crezi că dincolo de zăpadă mai poate fi ceva, o altă lume care fluieră când semănătorul își aruncă sămânța, o altă lume așteptând să se înalțe din ape, acolo unde gândurile

neputincioase și privirile cenușii au scufundat-o, și apele au devenit smârcuri, și smârcurile au înghețat, dar în inima lor mai păstrează poate o transparență netulburată, rămasă dincolo de zăpadă în temniță, în tăcere, în gol...

Un zgomot de pași pe treptele clopotniței mă trezi din toropeala mea populată de gânduri zadarnice. Urca spre bârlogul meu cineva - și o asemenea vizită nu-mi putea fi nici agreabilă, nici măcar indiferentă. Nu mă mișcai însă de la geam, așteptând ca individul să intre, găsindu-mă cu spatele spre trapa prin care avea să se ivească.

- Nu e prea indicat, prietene, să te uiți mereu pe geam, l-am auzit deodată și întorcându-mă, văzui paraclisierul care intrase la cupolă și lăsase trapa deschisă. Era poate un semn că nu va sta prea mult. Ar fi mai bine să studiezi ceva. Ai doar destule cărți la îndemână. Studiind vei ajunge să te ridici tot mai mult, să înțelegi mai profund lucrurile, să poți face față în condiții mereu mai bune obligațiilor tale...

Vorbea sacadat și fără nuanțe, ca un mecanism căruia i s-a creat o anume tonalitate constantă, și mă privea neutru, de parcă m-ar fi cunoscut fără să-mi fi descoperit adevărata identitate.

Mi-a atras atenția să fiu treaz la toate uneltirile posibile și, mai mult în treacăt (sau dorind să pară așa), m-a întrebat dacă nu-l văzusem pe... și a rostit numele meu, adăugând că în zilele următoare s-ar putea să-l zăresc și atunci să-l anunț pe el iară întârziere sau, în cel mai rău caz, să dau de știre cerșetorilor voinici. Nu mai avea nimic din slugărnicia lui habituală, părea foarte sigur de sine și chiar cu un vădit aer de superioritate. Doar la plecare îmi întinse căciula - cu multă demnitate însă - și o clipă mă neliniștii că nu-mi luasem monezile din hainele celelalte; băgând însă mâna în buzunarul caftanului, găsii din fericire câteva și îi aruncai una, după care coborî, închise trapa și nu-i mai auzii decât pașii pe trepte, din ce în ce mai încet, până când liniștea mă împresură iarăși.

Eliberat de tensiunea acestei întâlniri, simțeam nevoia să ies din cupolă, făcând o mică plimbare pe țârm, evitând desigur casa paraclisierului și cimitirul, căci de obicei nu-mi plăcea să revin prin locurile unde lucrasem și de unde fusesem scos; un instinct nedeslușit, o superstiție sau o neplăcere mă facea să le ocolesc întotdeauna. Totuși, mă reținea încă teama absurdă de a nu fi recunoscut, cu toate că vizita neașteptată a paraclisierului adusese spuselor fostului gropar o confirmare deplină.

Lâncezind, ezitând totuși să ies, aproape hotărându-mă în cele din urmă, pomii șovăitor spre trapă, dar în clipa când o ridicasem, gata să cobor treptele, o bătaie de clopot mă pironi locului: începuseră brusc să răsunе din toate părțile orașului clopotele, inundând văzduhul înzăpezit. Trapa căzu, închizându-se cu zgomot, sării la funii și, apucându-le, am tras cu disperarea de a nu fi descoperit că întârzasem. O singură nedumerire încolțită în gândurile mele putea declanșa întregul mecanism care continua să mă ignoreze, transformându-l deodată într-un cerc de lumini nemiloase, îndreptate spre mine, prinzându-mă într-o capcană inexpugnabilă și încununându-mi fruntea cu aureola postumă a eroilor deplânși pe catafalc în Biserica Neagră. Nici primul, nici ultimul, niciunul - era singurul principiu, singurul vis.

XXXVI

N-am mai ieșit în ziua aceea și nici în următoarele. Clopotele bateau de câteva ori pe zi, dar nu ca altădată, la intervale anumite, ci fără veste, când nu te așteptai. Uneori stăteam ceasuri în șir pregătit zadarnic să le aud glasurile din cupolele înalte, altelei dimpotrivă, abia îmi încetam lucrul și îndată porneau din nou și trebuia să mă apuc iarăși să trag funiile lungi, înnegrite, și iarăși vuietul acela înnebunitor, negru, și senzația de suspendare în golul unei prăpăstii, după care tăcerea venea cu ameteți și letargii prelungite. Aducându-mi cele necesare traiului, urcau pe rând în cupolă ba paraclisierul, ba vreun cerșetor încruntat și enigmatic, ba copii zdrențăroși cu

priviri încrucișate și ostile, tăcuți, murdari, sălbatici.

Eram fericit că noaptea niciodată nu se auzeau clopotele și astfel puteam dormi până în zori când, la ceasuri capricioase, suna prima bătaie a zilei. Mă găsea însă totdeauna treaz, căci spre ziuă mă chinuiau insomniile pline de pași, glasuri șoptite, foșnete, păsări. De câteva ori mă deșteptă larma întrunirilor mortuare. Se auzeau strigăte, fluierături, vociferări vehemente.

În una din acele nopți roșii cu torțe, cu prezențe multiple, cu vacarm confuz, am coborât încet și, întredeschizând ușa lăaturalnică de la capătul de jos al scărilor, am văzut pe catafalc fața luminată a metafizicianului, căruia i se fiicca, după cât îmi dădui scama, o înmormântare de un fast cu totul deosebit. Probabil că murise undeva într-o închisoare, însă acum lucrurile luau o altă întorsătură. Tipul sordid ținu un lung discurs funebru. Înfățișarea i se schimbbase, încât l-am recunoscut mai mult după insolența tonului, își răsese mustața enormă. Fălcile, gura, gușa, ochii mici și înecați geometric în grăsime, urechile, părul, toate se alcătuiau într-o expresie de agresivă îndestulare porcină. Până și vocea căpătase ceva din grohăitul unui vier satisfăcut, refuzând o nouă parteneră. Se străduia să vorbească academic, foarte ponderat, purta haine lejere, aduse din alte țări, dar toate nu făceau decât să-i sporească vulgaritatea de maidanagiu parvenit. După câteva tururi de frază și citate decorative (din autori pe care nu-i citise niciodată), ceru, printr-o formulă abil ticluită, pedeapsa vinovaților care răpiseră orașului unul dintre titlurile de noblețe - și arătă spre defunct. Âpoi numi cu degajare pe câțiva dintre cei mai buni arhitecți care în ultima vreme deveniseră slujbași la cancelaria unui marc spital, și tăcu brusc.

Urmară ca de obicei vociferări, strigăte ritmate și, în încheiere, însuși personajul auster - lucru nemaivăzut -, făcând un pas spre catafalc și detașându-se de suită, puse câte o monedă pe cărțile preoților, după ce, dregându-și glasul, rosti un foarte scurt cuvânt de adio, referindu-se îndeosebi la nevoile ciobanilor și ale

crescătorilor de albine și, pornind de la prețiosul ajutor dat de metafizician, sfârși prin a da indicații privind activitatea viitoare. Toți s-au retras, preoții rămaseră continuându-și cetania, întunericul copleși incinta.

Voiam tocmai să urc, înapoiindu-mă sus în cupolă, când observai trei umbre îndreptându-se spre colțul întunecat unde mă aflam, îndărătul ușii întredeschise. Se așezară pe prag de cealaltă parte și începură să înfulece dintr-o imensă oală de lut pe care o ținea pe genunchi cel din mijloc. Erau trei dintre emulii sordidului, singurii ce-i rămăsese credincioși după ce renunțase fățiș la orice simulare a revoltei și fusese promovat în cercurile superioare. Ce anume înfulecau, nu puteam să-mi dau seama. Părea o fiertură de crupe amestecată cu scoici - mâncare favorită a lacheilor mărunți. Dar din colocviul lor am aflat multe.

În cercurile Ligii domnea un belșug sfruntat, petreceri secrete, cu streini invitați aproape seară de seară, în sălile celor câteva mari muzee ale orașului sau în palatele vechilor biblioteci ce fuseseră evacuate nu se știe unde. Sordidul, care le povestise totul, avea acces la asemenea conveniri, făcând figură de măscărici preferat al personajelor austere și cu acest prilej obținând numeroase avantaje. Servitoarea (care era, în realitate, fiica unui personaj auster) domina societatea lor cu desfrăul ei generos, mereu mai rafinat, contaminat de toate acele tradiții străvechi și ticăloase ce erau repudiate de însuși spiritul Ligii. În preajma ei erau pomenite numele altor femei necunoscute mie, cu excepția fostei dansatoare ce se ridicase vertiginos, dar niciun cuvânt despre proprietărea mea de altădată.

Bătrânul profesor părea să fi devenit o autoritate în lumea slujbașilor și hamalilor din micul port dc la capătul promontoriului, loc pe care, din cele spuse de ei, l-ar fi râvnit sordidul; fără prea mari șanse însă, căci îi lipseau erudiția și prestigiul intelectual în ce mă privește, nu lipsi din conversația lor nici numele meu. Îmi purtau o ciudată ură, nebănuind unde mă aflu de fapt și temându-se de posibila mea ascensiune, tocmai pentru

că mă pierduseră din vedere, deși păreau a ști că sunt dezavuat și urmărit cu înverșunare. Erau însă, în convorbirea lor, anumite lucruri pe care nu reușeam să le înțeleg; păreau a se referi la un eveniment așteptat cu oarecare neliniște, o schimbare importantă în viața orașului, o nouă orientare poate. N-am aflat prea multe, căci, după ce isprăviră mâncarea, au scos o sticlă cu băutură și în câteva clipe erau beți morți, abia mai bâlbâind cuvinte ftră sens; încât îi lăsaî în plata Domnului, întorcându-mă în cupolă. Începuseră să mă și agaseze - îndeosebi unul dintre ei, cel mai scabros și mai devotat, mic, negru, țepos, cu fața ca o fesă alungită și violent păroasă.

Patul, senzația de stupid, greața, îndoiala, anxietatea confuză și vântul slab, urlând ca un câine îndepărtat, și masca neagră a fiecărui geam prelungit și tavanul boltit al cupolei pe care visele mele erotice de anahoret fortuit zugrăveau sâni enormi, șolduri albe ca luna, coapse desfăcute, lăsând să răsară sexul în formă de stea neagră, roșie, aurie. Nu mă gândeam la femeile flagelate pe care le posedasem profesional în încăperea din casa paraclisierului, turmentat de băutura incertă consumată obligatoriu în ritualul unor ceasuri de exaltare forțată. Mă urmărea fugara și hăituita mea noapte cu fosta proprietăreasă, spasmul acela poate irepetabil, unde se implicaseră și ingenuitatea și libidoul spontan și disperarea și spaima ascunsă. În singurătate, cum se iubesc câinii sub ploaie, maidanul gol, negură de toamnă, clopote înspre seară, pietoni răzleți cu gulerele ridicate, corbul traversând spațiul cenușiu al văzduhului dens, plopul despuiat, frunzele putrede amestecându-se cu șoaptele picurilor de apă și ochii ficși, roșii, înecați de voluptatea ce răvășește încet și ucigător. Vedeam imaginea femeii ca în scara acelei sărbători, cămașa transparentă și scurtă, picioarele goale, pline, albe, urcând pe scări și descoperindu-se mereu mai mult, pânăsus la încheietura umbrită în negru. Totul era virgin și întâia oară văzut, deși trăisem atâta vreme sub același acoperiș cuca... sau poate printr-o desincronizare ea pornise în urmă,

împotriva timpului, reușind să-și reia o înfățișare pierdută încă în anii când eram departe de ea, deopotrivă în spațiu și în vârstă, și să păstreze acea înfățișare o vreme. Era oare bine că-mi readuceam aminte de ea, sau era de rău augur? Nu era nici bine, nici rău. Nu era nimic. O simplă presimțire a lucrurilor ce aveau să urmeze.

XXXVII

Au trecut zile și nopți monotone, a venit ceața după îndelungate ninsori și geruri sticloase, cu îngânarea de alb și negru a pescărușilor și a ciorilor, stoluri bastarde vânturate în văzduhul încremenit, oferind neputinței noastre aripi uitate și pene de podoabă pentru coifurile de lut. Obișnuit fără voie cu zilele mele recluzive terorizate de clopote, îmi treceam vremea întins pe patul de fier, citind și recitind aceleași cărți aflate în dulapul somptuos, lăsându-le mai degrabă să alunece prin mintea mea înghețată ca printr-un labirint tubular ce le restituia neatinse, ori rezemat de geamuri priveam afară, modelând în imaginație forme din troienele de zăpadă, oameni, soldați, cai, toți semănând îngrozitor cu mine însumi din cauza ceții, straturi suprapuse, nimic.

Odată am văzut un individ mărunț și mâncat de viermi venind de departe și prinzând contur pe măsură ce se apropia de biserică, apoi, urcând la mine, mi-a vorbit despre puterea artei de a crea anulându-se. I-am dat o bucată de mămăligă rece pe care a înfașurat-o într-o batistă slinoasă și a plecat, promițându-mi că poate-și va mai aduce aminte de mine câteodată și mă va mai vizita. Am rămas cu o durere de cap și până seara târziu am avut grețuri și vărsături chinuitoare. A trecut pe la mine și un călugăr răspopit, gras și voinic, adept al artei obiective și al clasicismului. Își adusese un butoiăș miniatural din care bea mereu, fată să mă invite și pe mine. Mi-a expus pe larg proiectele sale de viitor. Nu știu când a plecat. Adormisem.

Timp stagnant, zile cu lanțuri la glezne, luminate de ceață,

bandaj murdar, zdrențe cenușii. Singura bucurie a fost aceea de a-1 surprinde într-o dimineață în biserică, unde coborâsem să văd chipul noului mort depus pe catafalc, pe cel mai obraznic dintre emulii credincioși ai sordidului, un tip lung și subțire ca un ascarid, care intrase ca să buzunărească mortul. Căci am deschis ușa (nu mă observase și își continua nestingherit îndeletnicirea) tocmai când scotea dintr-un buzunar un ceas vechi și frumos, din aur încrustat cu pietre albastre și roșii. Nu m-a recunoscut și, luându-mă poate drept om al Ligii venit în control, mi-a spus că e reprezentantul tinerei generații ce se străduiește să dea umilinței un sens mai profund, să ducă mai departe cuceririle, înlăturând incompetența etc. I-am tras câteva perechi de palme, s-a tăvălit speriat și a fugit schelălăind ca un câine, fără să cuteze a protesta. (Ceasul îi rămăsese.) A fost ultima satisfacție pe care-mi era dat s-o mai am, căci în seara aceleiași zile, spațiul imens din jurul Bisericii Negre a început să se populeze dintr-odată, vestind evenimente mari - și valul lor avea să mă poarte aiurea sub zodii necunoscute.

De cum începu să înnegureze, mă arătai la geam. Isprăvisem tocmai cu bătaia clopotelor și aerul mai păstra încă vibrații stinse, fibre deșirate în gol. Din toate părțile vedeam răsărind mici grupuri de oameni, câte doi, câte trei, câte patru, în cea mai mare parte cerșetori, atât cât îmi puteam da seama după ținuta și mersul lor, dar și domni eleganți, cu pălării înalte, femei în haine bărbătești, copii în pragul adolescenței, târându-și zdrențele și adunându-le mereu, rebegiți de frig. Veneau încet, încet de pretutindenea ca și când s-ar fi plimbat cu pași rari și, pe măsură ce se întuneca, unii aprinseră torțe, încât întinderea se luminează și pe zăpadă jucară limbi roșcate de flacără. Numărul lor crescuse pe nesimțite, erau mulți, o masă aproape compactă jur-impresurului bisericii, și nu-i mai puteai distinge pe fiecare în parte, dar în mulțimea lor plutea ceva sumbru, o veste, o amenințare, o nebunie. Nu mai era grupul ritual pe care-l văzusem uneori noaptea venind în biserică la lumina câtorva

torțe, pentru a spori solemnitatea înmormântării cuiva, era o mare de capete, o apă urâtă, întunecată, ostilă - și numai ia gândul că eram singur, înconjurat din toate părțile, fie și neștiut de ei și de nimenea poate, mă cuprinse o amețală ce-mi împăienjenea privirea.

În același timp, din incinta bisericii urca o rumoare crescândă. Am coborât încet și, întredeschizând ușa de la capătul scărilor, am văzut interiorul plin de lume; la lumina torțelor, recunoscu personajul auster, sordidul cu emulii (inclusiv cel pe care-l păl-muisem), fosta dansatoare, grupuri de cerșetori voinici, mai mulți ca oricând. O agitație evidentă domnea printre ei. Se dădeau dispoziții precipitate și laconice. Ușa de la intrare, masivă și ferecată cu bare grele, fusese blocată pe dinăuntru și cerșetorii voinici primiră ordine s-o proptească repede cu drugi de fier. Era limpede că asistam la un asediu al Bisericii Negre și că oamenii din incinta ei trebuiau să se apere de mulțimea care se adunase afară.

Când veniseră însă asediații? Nu-i văzusem, deși mai toată după-amiaza aruncasem din timp în timp câte-o privire de sus, de la geamurile cupolei - semn că se infiltraseră pe altă cale, bănuind probabil ceva. Și totuși, fuseseră surprinși. Iar soarta lor nu-mi inspira nicio invidie.

Dar soarta mea? Luat de vârtej, nici nu avusesem încă răgazul de a mă gândi la mine, de a cugeta ce trebuie să fac în asemenea împrejurări cu totul neașteptate. Fuga era imposibilă. Devenisem fără veste prizonierul asediaților, ei înșiși prizonieri virtuali ai celorlalți. Nu puteam decât să împărtășesc soarta lor. Deși nu eram cu ci. Fără să știu de ce, mă simțeam înclinat să fiu mai curând cu mulțimea de afară. Ca să nu mă simtă, urcai iar în cupolă și mă baricadaai la rândul meu, blocând trapa cu masivul și prețiosul dulap, după care, apropiindu-mă de geam, privii afară, unde asediatorii păreau pregătiți să asculte un orator urcat pe o movilă de zăpadă.

Cuvântul lui a fost scurt, violent, concentrat la obiectivul

asediului. Cei din biserică erau denunțați pentru trădarea intereselor poporului și pentru crime comise în numele marilor mulțimi. Li se adresa un ultimatum, erau somați să se predea în cât mai scurt timp, părăsind biserica fără a aduce prejudicii mortului de pe catafalc, predând planurile secrete ale cimitirului și ale acțiunilor de la capătul promontoriului.

Cei dinlăuntru au răspuns printr-un cântec de luptă foarte sacadat, cântat pe o singură voce de către toți (ingenuncheați, de bună seamă, așa cum se obișnuia să se intoneze acel cântec), cu o solemnitate sumbră și disperată ca o prevestire a morții. Cuvintele cântecului vorbeau despre ura față de părinți și de frați, despre superioritatea oamenilor cu mâinile lungi față de toți ceilalți, despre subjugarea femeilor și despre viitor. Nu era niciun semn că ar fi dispuți să depună armele. Dimpotrivă, păreau mai siguri de sine și mai înverșunați ca oricând.

După ce isprăviră de cântat, izbucniră ceilalți de afară, cântând și ei același cântec, căruia însă îi modificaseră, pe alocurea, textul. Apoi se auzi o trompetă sunând prelung, modulând o melodie sfâșietoare, și se aprinseră focuri: când lumina lor se făcu simțită, am observat că erau de fapt mici ruguri ridicate din loc în loc, pe care ardeau obiecte nedeslușite, dar și documente, manuscrise, cărți, căci în văzduh urca un miros de hârtie arsă. O clipă mă îngrozi gândul că ar putea să dea foc bisericii pentru a-i sili pe asediați să se predea. Și astfel mi-am adus aminte de galeria subterană care lega biserica de bastionul ruinat, aflat pe malul mării la o bună distanță. În ce chip să dau de intrarea acelei galerii, iată întrebarea care mă urmărea când, deodată, lovituri puternice izbiră în ușa ferecată a bisericii. Începuse asaltul.

XXXVIII

Vuietul loviturilor se auzea ritmic, obsesiv. Păreau însă a-ți pierde intensitatea sau în orice caz a nu și-o sporiri întru nimic. Constant, egal, monoton, sunete de tobă enormă, ca o execuție de noapte, condamnații urcați pe podium unde se profilează

spânzurătorile ți, mut, călăul îți încrucișea^ă brațele suflecate în roțu... Asediul semăna ți el unui ritual convenit, impenetrabil - ți toate lucrurile pe care nu le înțelegi îți trimit în oase frisoane de spaimă. Mi se fâcuse trig ți întunericul mă apăsa material, cătușe, glugă lăsată pe ochi, nemișcare dureroasă.

Afară nu se vedeau decât rugurile arzând mereu și mulțimea fremătând în valuri, mișcându-se dintr-o parte în alta, Plânsete izbucneau undeva printre asediatori, femei sau bărbați cu plece se vedeau smulgându-și părul. Mai încolo, izolați oarecum, niște indivizi subțiri începură să cânte, acompaniindu-se cu ghitarele și tcuturându-și trupurile spasmodic, antrenant, irezistibil. Cântecul avea doar câteva cuvinte ce reveneau mereu, strigate și ritmate. Nu puteau fi decât foști emuli ai sordidului, cei care-l părăsiseră de mult cu dispreț. Un cerșetor se apropie de ci și, după o scurtă discuție cu unul, indivizii porniră, strigând și ridicând amenințător brațele, spre zidul bisericii. O mare parte a mulțimii îi urmă și începu să gesticuleze. Aveam impresia că amenințările îmi sunt adresate mie - zăriseră poate silueta mea la geamurile cupolei - și m-am retras în umbră, schimbându-mi brusc dispoziția inițială, de a-i prefera, într-o oarecare măsură, asediaților. Printre aceștia trăisem cel puțin de câțeva vreme, ignorat, mă pierduseră, mă uitaseră, confundându-mă cu un clopotar oarecare sau cu ideea lor că la anumite ceasuri trebuie să sune clopotele.

Dar în aceeași clipă lovituri energice răsunară în trapa din dușumeaua cupolei, facându-mă să sar de pe patul pe care mă așezasem, rcutrăgându-mă de la geam. O blocasem împingând dulapul deasupra ei, dar nu mi se părea suficient acum, când loviturile se înmulțeau mereu. Simțeam că nu mai pot avea scăpare. Repezin- du-mă să trag patul de fier, alăturându-l dulapului pentru mai multă siguranță, m-am împiedicat de ceva și am căzut. Pipăind cu mâna prin întuneric, am văzut că mă împiedecasem de un inel gros de metal, înfipt în dușumeaua cupolei. Părea un mâner. Am tras de el și am simțit că se ridică:

era o altă trapă, deasupra căreia fusese așezat patul. Unde dădea, nu mai avea nicio importanță pentru mine în clipa aceea, când loviturile asediaților care mă asediau la rândul lor se auzeau tot mai amenințătoare, încât era limpede că în curând vor pătrunde în cupolă. Nu-mi rămânea decât să cobor, ceea ce am și făcut, lăsând cu grijă trapa să se închidă în urma mea.

Treptele erau de piatră, înalte și dispuse în spirală, cum le bănuisem prin întunericul opac. Coborâșul era anevoios, dar, știindu-mă urmărit, imi dădeam silința să sar câte două trepte, sprijinindu-mă de balustrada metalică pe care o descoperisem, încât în momentul când se auzi undeva sus vacarmul celor ce ridicaseră trapa, pregătindu-se să pornească pe urmele mele, eu ajunsesem la capătul treptelor, într-o hrubă mare luminată de două lumânări ce ardeau lipite de zid.

Cine să le fi aprins, mă întrebai privind în jur, îngrozit la gândul că s-ar mai fi putut afla cineva acolo. Dar nu era nimeni. Din hrubă porneau trei galerii în direcții opuse. Am cântărit o clipă, apoi, fără să știu de ce, intrai în prima dintre ele, aflată la stânga mea, după ce avusesem fericita idee de a lua cu mine amândouă lumânările, stingând una ca s-o păstrez și luminându-mi drumul cu cealaltă. În urmă se auzeau glasurile celor ce coborau treptele în timp ce eu goneam prin galeria care cotea mereu la stânga.

Intr-un timp, mă oprii să mai răsufli. Era o tăcere deplină. Amuțiseră glasurile urmăritorilor mei, rămași desigur cine știe unde. Parcursesem o bună bucată de drum și galeria continua. Mi-amintii de bastionul ruinat, în incinta căruia bănuiam că voi ajunge. Dar nu se zărea nimic, în ciuda bunei distanțe pe care o străbătusem. Mi-am dat seama că alesesem o altă galerie și că eram sortit să ajung cu totul în altă parte, cine știe unde. Dar era prea târziu.

Pornii iar încet, obosit de urâtul pământului colindat pe dinlăuntru. Pe măsură ce înaintam, se auzea tot mai lămurit un vuiet prelung, ritmic. Drumul imi era din ce în ce mai greu, galeria

devenise noroioasă, din tavan picura apă și vuietul părea respirația unui animal enorm care mă aștepta la capătul nopții ori în măruntaiele ei. Un animal, zece animale, o sută de animale sau o sută de oameni respirând ritmic în așteptarea prăzii ce se apropia. La o cotitură bruscă a galeriei, un curent puternic mi-a stins lumânarea, lăsându-mă să orbecăiesc printr-un întuneric lichid, solzos, murdar. Nu mai știu ce-a urmat. Parcă mi-aduc aminte cum, înaintând prin noroi, târându-mă în ritmul celui vuiet mereu mai deslușit, am sirpțit o lovitură sau am căzut, împiedicându-mă de ceva, sau poate altcineva a căzut peste mine și mi-a adus un somn dulce ca mormântul.

XXXIX

Frig, umezeală, paloare, lătrat de câini. Prin pleoapele încă închise, pătrund zorii sau seara... același roșu de sânge amestecat cu o lumină vagă mai mult presimțită, lumină de naștere ori de moarte... nașterea seamănă prea mult cu moartea... poți ucide pe cineva făcându-l să creadă că-i dai naștere... vis de asasin echivoc... nu știu dacă mor sau mă nasc... sunt singur și în curând voi deschide ochii în... în nimic.

Ochii mi s-au deschis de frig și de câini. Eram culcat pe o grămadă de paie jilave, învelit cu o acoperitoare de pluș, și zăceam într-o încăpere zidită pe jumătate în pământ. Groapă, bordei mizerabil. Prin geamul mic, aflat sus lângă tavan, pătrundea lumina. Și era dimineață, lumina creștea venind din zăpada de afară, și mi se părea mereu că sunt altcineva, acel altcineva întotdeauna așteptat, întotdeauna oportun ca o salvare ce dă lucrurilor întorsătura dorită, când totul părea pierdut.

Încăperea era mică, joasă, eu purtam haine din recuzita teatrului care știam că se desființase de mult, și acoperitoarea nu era decât o bucată din vechea cortină cu ghirlande de trandafiri și cu lire, în jur n-aveam pe nimenea. Și lătratul câinilor se auzea afară neîncetat, readucându-mi ciudat în memorie întâmplările prin care trecusem: asediul, fuga, urmărirea... Oare voi fi scăpat? Sunt singur, în gol, în nimic... încă n-am fost ucis... sau poate

aceasta e moartea... sau poate...

Nu aveam încă puterea de a mă ridica. Abia izbuteam să privesc, să-mi țin deschiși ochii de inecat, cu pleoape de metal și cu genele pline de alge putrede. Mișcându-se încet, ușa bordeiului s-a dat în lături și a intrat un personaj cu alură Bravă, strecurându-se ca o umbră spre mine.

- Ții minte, îmi spuse cu un glas cântat, când, la ultima noastră întâlnire, fi-am destăinuit că vei ajunge laolaltă cu mine fi că nu va fi spre binele tău. Iată-te ajuns fi încă mai înainte de a măfi atepstat eu însumi să te văd aici. De-acum ne vom întâlni mai des, chiar dacă nu vom putea sta de vorbă decât rareori. Oricum, nu mai ai unde ajunge. Ești aici. Orbita e deocamdată închisă.

Îl recunoscusem de îndată, dar abia după ce începu să-mi vorbească mi-am dat seama că e tânărul evreu. El mi-a povestit cum mă descoperiseră câțiva cerșetori voinici prăbușit la grilajul care închidea intrarea subterană, cum era cât pe ce să mă transporte la Biserica Neagră, dar în ultima clipă li se comunicase că nu mai e necesar, întrucât mortul programat pentru seara respectivă fusese adus de către o altă organizație - și astfel mă abandonaseră în bordeiul ce avea să-mi slujească drept locuință. Și tot de la el aflai că mă găsesc pe promontoriu, nu prea departe de vechiul far.

Această știre mă înfloră și-mi readuse toată puterea; idealul meu era deci realizat și nu mai aveam decât să pândesc ocazia de a mă strecura pe una dintre frumoasele corăbii străine pe care le halucinam. Dar bucuria mi-a fost scurtă. Bănuindu-mi gândul după expresia chipului meu, tânărul evreu se grăbi să mă edifice:

- Promontoriul alb la care te vei fi gândind, de bună seamă, e tot ce poate fi mai deosebit de locul unde ne aflăm. E adevărat că e doar la câteva zeci de pași depărtare, însă e de cealaltă parte a limbii de pământ ce înaintează în mare. Epe partea stângă. Aici ne găsim pe promontoriul negru și, când vei ieși din bordei, vei

înțelege că distanța aceasta atât de mică e totuși de netrecut. Ai însă grijă să nu ieși de aici, ca să nu te zărească cineva. Deocamdată, tu nu ești pentru ei. Așteaptă să ți se ofere prilejul de a activa și atunci totul va deveni plauzibil, vei căpăta un loc, un sens... nimenea nu te va mai vedea, nu se va mai întreba cine ești, ce faci, de unde vii, ce-ai făcut înainte...

În timp ce vorbea, ușa se deschise din nou. În bordei a intrat o arătare posomorâtă, îmbrăcată în zdrențe, târându-și opincile murdare. Purta o tavă de scândură pe care erau două lumânări și un mic bust de lut. Așeză tava într-un colț al bordeiului, pe o ladă veche. În aceeași clipă, tânărul evreu se ridică și ieși foarte precipitat, bâiguind câteva vorbe fără noimă. Nu l-am înțeles, căci privirea îmi era fixată asupra personajului care intrase: o recunoscusem pe fosta mea proprietăreasă, deși se schimbase îngrozitor. Îmbătrânise, slăbise și avea în ochi o exaltare de vestală nebuni, care-o făcea să nu vadă nimic, ca și când ar fi privit înlăuntrul tuturor lucrurilor, fără a le desluși formele.

Un fior mă zgudui la gândul că făcusem dragoste cu ea și că deseori după aceea o văzusem în visele mele erotice, plimbându-și formele prin paturi somptuoase, răsturnându-se printre pernele pastelate, înlănțuindu-mă ca o lipitoare enormă. Părea să nu mă fi recunoscut, ori poate că nici nu mă observase, și de aceea stăteam nemișcat, străduindu-mă să nu-i atrag atenția, căci o discuție cu ea mi-ar fi fost imposibilă. Am închis ochii, încercând să adorm. Auzeam marea agitându-se maniacal afară și vântul fluierând stins și câinii lătrând din vreme în vreme, răspunzând unor chemări numai de ei deslușite. Mi-a fost greu să adorm. Gândurile-mi zburau la viitoarele mele zile, la noua indeletnicire ce mă aștepta, fără s-o cunosc deocamdată, la toate întâmplările prin care trecusem în ultima vreme, fără să le fi aflat deznodământul.

Când piroteam în marginea somnului, două bătaii energice în ușa bordeiului mă deșteptară și câțiva indivizi pătrunseră înlăuntru. Se așezară pe jos cu toții, în afara unuia dintre ei, care

se închină în fața micului bust de lut, lăsat de fosta mea proprietăreasă, apoi, apropiindu-se, îmi sărută mâna și începu un discurs foarte marțial, vorbind despre personalitatea mea, elogiindu-mi cultura, inteligența, talentul în termeni bombastici, dar făcând permanente aluzii perfide la unele abateri de la principiile sacre ale Ligii. Din când în când, se oprea și ceilalți aplaudau cu gravitate spusele sale, care-mi dădeau un tremur nervos ce se accentua pe măsură ce-l ascultam.

Tot ce pricepeam din vorbăria lui onctuoasă era insinuarea viitoarelor mele sarcini: pomenea mereu despre spălătoria ce utiliza apele mării, pregătind mărfurile destinate unor negustori streini, și exalta importanța educației estetice a lucrătorilor din acest domeniu. Crezusem o clipă că nu era la curent în privința tuturor avatarurilor mele, dar prin câteva referiri fugare pe care le făcu, și mai ales prin inflexiunile glasului, mă convinsese că știa totul.

Cine era personajul și ce anume urma să fac pe viitor ? Încercam să-l identific, dar imi era greu. Chipurile tuturoră căpătaseră o labilitate derutantă, își schimbau trăsăturile, semănau între ele sau își pierdeau trăsăturile. Eram sigur că-l cunosc de undeva și totuși mi-au trebuit multe eforturi ca să-mi dau scama că e falsul meu frate. Așadar, mă descoperise și aici. Cât despre activitatea ce mă aștepta, aveam să mă edific oarecum a doua zi. Dar noaptea trebuia să-mi aducă mai întâi alte lămuriri.

XL

Indivizii care intraseră în bordei, însoțindu-l pe falsul meu frate, mă dezbrăcată de hainele de la teatru ce-mi fuseseră date numai pentru că eram sortit la început catafalcului din Biserica Neagră. Imi luară și cuvertura făcută din vechea cortină și în loc imi lăsară un cojoc lung și larg din blană de iepure, ce urma să-mi fie unic veșmânt, folosindu-mi și drept acoperitoare pe timpul nopții, iar în picioare n-aveam decât să încălț o pereche de pâslari vechi. Pe piept, în dreapta, cojocul avea atârnată o

medalie mare și grobiană dintr-un metal ieftin, care-mi fusese probabil destinată mie, purtând inscripția: Urmașilor marilor luptători din trecut.

Ziua mi-o amăgii dormind zgribulit pe grămada de paie. Când se înnoptă, de-abia mă trezisem și deodată văd intrând în bordeiul meu silueta zveltă a unui om ce se apropie, așezându-se lângă mine. Era fostul gropar care umbla fugărit de mult. Mă înviorai, bucurându-mă la vederea lui, căci era singurul care mi-ar fi putut spune ceva despre cele petrecute în ultima vreme, ca și despre propria-mi soartă. Mă temeam doar să nu între cineva, surprin- zându-l, dar nimenea nu se ivi și astfel am stat de vorbă până la ziuă.

Teama îmi fusese de altfel neintemeiată, căci, după cum imi povesti fostul gropar, deznodământul asediului la care asistasem părea să schimbe radical orizontul existenței noastre a tuturor. El însuși fiind unul dintre ideologii asediatorilor, avea deci cu totul altă situație decât aceea pe care i-o cunoșteam. Din povestirile lui am aflat că Biserica Neagră fusese luată cu asalt și spre ziuă căzuse în mâinile taberei care o asedia, ca și principalele puncte ale orașului. Asediații, folosind galeriile subterane ce se restauraseră și seextinseseră în ultima vreme prctutindenca dedesubtul cetății, se refugiascră în unul dintre sediile Ligii, unde continuau să reziste. Promontoriul rămăsese și el deocamdată în mâinile lor, deși servitoarea ce-l domina ca autoritate supremă începuse a manifesta simpatii pentru tabăra adversă, și rostul venirii lui era tocmai de alua legătura cu ea pe ascuns, în vederea unor înțelegeri posibile.

I-am vorbit despre indivizii ce mă vizitaseră înainte, și el mi-a destăinuit că falsul meu frate fusese trimis de asediați, ca ajutor al servitoarei, fiind însă investit în secret cu puteri depline și autorizat ca, la nevoie, s-o înlăture, luându-i locul. Se spunea însă - deși nimenea n-o văzuse - că pe promontoriu se afla și fosta dansatoare, venită să-l supravegheze din umbră, căci, în pofida abilității sale, falsul meu frate era și el suspectat în

cercurile cele mai înalte, unde se primiseră câteva denunțuri recente.

Toate acestea nu se simțeau deloc în partea dreaptă a promontoriului, unde mă aflam eu. Aici se tăiasse în stâncă un perete abrupt, înalt de câteva zeci de metri și având săpate jos, la nivelul mării, sumedenie de bordeie asemănătoare celui în care fusesem aruncat. Ca să treci dincolo, pe promontoriul alb unde ancorau corăbiile streine, trebuia să escaladezi peretele abrupt și, mai cu seamă, să scapi de colții câinilor enormi, bine dresați, care patruleau pretutindenea ca niște sentinele sinistre. Ascultam cuvintele lui în întuneric și mă resituam pe orbita unor evenimente precipitate, mereu în pragul dezlegării ce se anunța tot mai apropiată. M-am oferit să-l însoțesc, participând și eu la luptă, dar fostul gropar îmi lămuri inutilitatea oricărui efort al meu, cât timp lucrurile nu se vor decide aiurea.

- Asediații și asediatorii nu sunt, în ultimă instanță, decât mase de manevră. Adevărata luptă se duce sus, în săli închise și inaccesibile, unde cercurile superioare ale Ligii, divizate în două tabere, se confruntă zi și noapte, abia reușind fiecare să comunice cu câte un agent strecurat spre acele încăperi ascunse. Acolo se va hotărî totul. Oraful e gol. Oamenii s-au ascuns de spaimă, căci în asemenea ceasuri cel mai nevinovat cuvânt poate costa mult. Dar victoria noastră e sigură. Și când totul va fi decis, vei fi chemat să-ți ocupi locul de drept; tatăl tău e simbolul însuși al taberei noastre. Până atunci, ești mai adăpostit aici ca oriunde. Comportă-te ca și când n-ai ști nimic. Fă tot ce poți să se ceară și așteaptă cu încredere.

XLI

Și nu mi se ceru mare lucru. După ce soarele era sus, pândit de câțiva nouri iernatici, unul dintre indivizii ce mă vizitaseră împreună cu falsul meu frate îmi aduse câteva foi pline de o calligrafie mărunță, explicându-mi foarte sumar că e o conferință pe care urmează s-o rostesc în fața celor ce lucrează pe lungă și îngusta fâșie dintre mare și zidul abrupt.

leșii afară, la lumina zilei, și privii cu nesaț marea pe care n-o mai văzusem de mult. Aș fi vrut s-o inhalez în plămâni, s-o beau toată, purificându-mă. În spate, peretele de stâncă plin de uși, înalt, mut, dușmănos - și la margini câinii așezați pe etichetele dinapoi, cu urechile ascuțite și cu ochii de sticlă. O turmă de bărbați și femei în haine pestrițe spălau în butoaie de lemn oseminte omenești, frecându-le cu perii mari și așezându-le după aceea în lădițe de lemn. Mai departe se vedeau alții spălând lână. Mi-am adus aminte de cimitirul Bisericii Negre, groparii, cadavrele dezgropate, scheletele... O trompetă se auzea vag undeva, probabil de cealaltă parte a promontoriului. Începui a ceta cu glas tare textul pe care-l promisem, plimbându-mă printre lucrătorii ce nu-și încetau nicio clipă ocupațiile, ca și când n-ar fi auzit nimic.

Conferința avea ca temă relațiile dintre devoțiune și excitațiile senzoriale, și era alcătuită aproape în întregime din citate legate între ele prin fraze rudimentare. După ce-o isprăvii, individul care-mi dăduse textul îmi făcu semn s-o iau de la capăt - și astfel citii până după orele prânzului, când lucrul încetă și oamenii se întoarseră brusc în bordeie.

Așa trecură câteva zile. Încordate pentru mine, care așteptam vești îmbucurătoare, placide și incolore pentru ceilalți, ce nu știau și nu așteptau nimic. Timpul se menținea și el incolor, zile decolorate de iarnă, zăpezi murdare, corbi, câini, pescăruși, marea cu dinți de cașalot și cu piele lucioasă, orizontul încornorat noaptea de primul pătrar al unei luni șterse. În lipsa altor texte, am continuat a ceta mereu aceeași conferință, după care, învăluit în cojocul meu de iepure, rămâneam singur afară privind marca, până când întunericul mi-o ascundea cu desăvârșire. Veștile făgăduite de fostul gropar întârziu să apară. Tânărul evreu ce trebuia să se fi aflat tot acolo, pe undeva, nu se mai arătă nici el. O stare de I tensiune se simțea totuși chiar și în acel loc de pustie și mizerabilă reclusiune. Până și cei câțiva cerșetori voinici și câinii dresați păreau apatici, lipsiți de elan,

terorizați de lânchezeala unanimă și de veștile ce nu mai veneau ori numai de bănuiala obscură a unor vești ce vor fi plutit în aer.

Până când, într-o dimineață, se auziră de cealaltă parte a pro-[montoriului aclamații, uralc și muzici puternice urcară în văzduh, ajungând până la noi. Cetindu-mi conferința, eram tocmai la un citat care vorbea despre puterea inalienabilă a instinctului în condiții de claustru și mă oprii o clipă, dar individul care-mi dăduse textul și mă urmărea pas cu pas în timpul activității îmi făcu semne energice să continui. Pe chipul său deslușii totuși o neliniște care-mi I confirmă bănuielile: așteptatele vești sosiseră. Erau dincolo. Nu putea trece prea multă vreme până când urma, într-un fel sau altul, să le aflu și eu. Și semnele începură să se ivească în după-amiaza acelei zile.

Imi isprăvisem activitatea și, ca de obicei, stăteam înfășurat în cojoc privind în larg, respirând aerul mării cu bucuria ocnașului ce simte planând deasupra lui o amnistie iminentă. Nu știu de ce mă bucuram. Poate că oamenii sunt siliți din când în când să se bucure fără sens, fără motive și fără să vrea. Dintr-un bordei (ce I comunica desigur cu galeriile subterane) ieși un grup de cerșetori i voinici, în mijlocul cărora se vedea figura impunătoare a unui personaj auster. În aceeași clipă, din alte uși năvăliră indivizii ce-1 I însoțiseră pe falsul meu frate, întâmpinându-i cu ploconeli slugar- I nice. Avu loc o scurtă discuție, după care indivizii se repeziră la ușile I tuturor bordeielor, chemându-i pe locatari la o adunare, strigând ■ felurite sloganuri și arătând un entuziasm nemărginit. Din hrubele acelea săpate în stâncă ieșiră o mulțime de chipuri hirsute de troglodiți Înspăimântați, așezându-se pe două rânduri în fața personajului auster și a suitei sale.

Cum priveam spectacolul, veni lângă mine cel ce-mi supra-veghea activitatea, rugându-mă foarte ceremonios să mă apropii și eu, căci va trebui să iau cuvântul în numele locatarilor, mulțumind pentru sprijinul și înțelegerea ce ni se arătau. Am fost poftit în mijlocul rândului întâi și îndată personajul auster, tușind și dregându-și glasul, începu un discurs.

A vorbit scurt, concis și oarecum limpede. Promontoriul negru era desființat și pe locul lui trebuia să înceapă lucrările de construcție a unui mare muzeu al mării. Noi eram rechemați în cetate, unde ni se vor încredința alte sarcini, conform pregătirii și capacității fiecăruia. Liga deplânge erorile comise de către unii slujbași cu vederi mărginite: de pildă, dresorii nu și-au însușit o concepție largă, creatoare, și astfel chiar de curând câinii au sfâșiat câțiva oameni - între care o numi și pe fosta mea proprietăreasă. Așadar, n-aveam s-o mai văd niciodată. Și imi părea rău că o mai întâlnisem aici și nu rămăsesem cu imaginea ei din noaptea aceea petrecută furtiv în odaia mea de odinioară.

Furat de gânduri, n-am mai urmărit cuvântarea ce s-a încheiat de altfel repede. Când mi s-a dat cuvântul, trezit din gândurile mele, repetai în grabă câteva pasaje din conferința cetită de mine, pe care le învățasem pe dinafară. Apoi adunarea luă sfârșit, începură pregătirile de plecare. Mie mi se aduseră în bordei haine de sac, dar noi și de bună calitate, peticite cu bucăți de piele de porc bine tăbăcite, cizme de piele și o cergă de lână, ca s-o port în spate, apărându-mă de frig. Cerșetorul voinic ce mi le adusese mă rugă să fiu gata, căci mă va conduce el însuși spre oraș. Mă gândeam încă la sfârșitul fostei mele proprietărese; când porneam la drum prin galeriile subterane, îmi dădui scama că despre tânărul evreu nu aflasem încă nimic. Nu-l descoperisem printre toți cei adunați și nici printre morți numele lui nu fusese pomenit.

XLII

În oraș, schimbările nu se puteau vedea și deocamdată imaginea de ansamblu era aceeași. Tabăra care triumfase organiza mereu adunări publice unde oamenii ei își acuzau, fără a-i numi, adversarii, r atribuindu-le erori grave și folosind formule bizare: viziune romantică, cultivarea spiritului imanent și mai ales exaltarea I valorilor individuale - iată ce li se reproșa.

Participantii vădeau un anumit entuziasm. Se pronunțau numele celor ce fuseseră, din păcate, uciși fără motiv și memoria

lor eta măgulită cu vorbe generoase. Am tresărit auzind printre ele și numele meu, dar mi-am dat seama că uitaseră să mă șteargă din [evidența decedaților, unde figurasem din ziua când, sosit pe promontoriu, fusesem îmbrăcat și pregătit pentru catafalcul din Biserica Neagră; faptul că ulterior renunțaseră la mine le scăpase probabil.

Cum, după asemenea discursuri, se dădea cuvântul unor participant din mulțime, îl auzii pe unul dintre ei evocându-mă foarte elogios, subliniind devotamentul meu pentru cauza Ligii, abnegația, competența, loialitatea. Spre stupoarea mea care mă crezusem întotdeauna quasi-necunoscut, vorbiră și alții în același spirit și s-a creat un curent de simpatie în public. Primul care mă evocase a propus pe un ton foarte vindicativ să se păstreze un minut de reculegere ca omagiu adus memoriei mele. După ce expiră minutul, îmi făcui loc printre oameni, ca să-l pot vedea mai îndeaproape: era tipul sordid. În imediata lui vecinătate, risipiți printre oameni, îi zării pe emulii săi credincioși, fiecare străduindu-se să pară singur, să pară anonim, cineva din mase... Dar ceea ce mă uimi cu desăvârșire a fost prezența unei alte persoane: printre conducătorii adunării, strânși cu toții pe un mic podium, recunoscui ușor chipul I fostului gropar ce mă vizitase cu câteva zile în urmă în bordeiul meu de pe promontoriul negru și, deci, știa la fel de bine ca mine că sunt în viață.

Cuprins de revoltă și de o indignare oarbă, am făcut atunci un I lucru care m-ar fi putut costa scump. Am început a striga violent că c o imbecilitate, o bătaie de joc, că sunt viu în ciuda canaliilor și a lichelelor care m-ar fi dorit în lumea dreptilor, că totul e o farsă, o mizerie, că așa-numitele schimbări...

Reacția masei nu m-a favorizat însă. Au izbucnit urlete, injurii la adresa mea, am fost taxat de provocator, dușman... înapoiat și ostil noilor direcții... spirit egolatu, descompus, antisocial... Ca din pământ se iviră doi cerșetori voinici, înșfacându-mă discret și scoțându-mă din mulțimea participanților ce continuau să

vitupereze împotriva mea. Intervenția lor mi-a fost salvatoare, căci mulțimea surescitată m-ar fi sfâșiat fără îndoială. Cerșetorii mă târâră după colțul primei străzi ce pornea din piața unde se desfășură adunarea, abandonându-mă apoi cu dispreț și aruncându-mi:

- Cară-te de-aici mai repede, până nu te vede lumea.

Am stat o clipă ca să-mi revin. Eram descumpănit, negru, și mă simțeam ca un stârv. Am luat cu amândoi pumnii zăpadă, presându-mi-o la tâmpile. Zăpada era murdară, apoasă, căci nu mai ninsese cine știe de când, era dezgheț și aerul avea iz de putregai primăvărativ înșelător și otrăvit. Un hazard impenetrabil hotărâse să nu fi fost atunci, la venirea mea pe promontoriu, jertfit pe altarul Bisericii Negre... și cel ce-mi luase locul e acum departe, printre oase visate și capete fără trup, în tărâmul de nicăieri unde apele acherontice poartă bănuielile și spaimile viilor... și e poate mai bine așa, sau e așa fără niciun mai bine, sau e doar poate...

Pornii spre casă. Fusesem cazat provizoriu într-un imens internat, o clădire masivă care adăpostise cândva principala sinagogă a orașului, o singură încăpere fără sfârșit, plină de paturi înguste, unde se pripășeau noapte de noapte cei încă aflați în așteptarea unui rost, lume de adunătură, abia luată în evidență. Nimenea nu-și avea patul său. Când te întorceai, cădeai pe primul pat liber care-ți ieșea în cale, urmând să-ți aparțină în noaptea aceea.

Am ajuns târziu, după ce-mi purtasem pașii la întâmplare, măsurând nenumărate străzi. Mai întâlnisem câteva asemenea adunări prin diferite colțuri ale orașului, cu oratori vorbind despre schimbările ce trebuiau făcute, promițând o ameliorare și mai

sensibilă a traiului și exaltând grija permanentă a Ligii pentru bunăstarea și progresul cetății.

Amestecându-mă prudent printre oameni, ascultam diversele zvonuri ce începuseră să circule. Aflai că servitoarea fusese

dezavuată și că nu mai conducea activitatea promontoriului alb, unde se vorbea insistent despre venirea altui diriguitor. Vestea mă nedumeri, deoarece știusese că-și schimbase poziția, trecând de partea taberei ce triumfase, dar alții șopteau că, în realitate, nici nu mai era în oraș; fugise cu un căpitan de corabie străină și cine știe unde îi vor fi strălucind ochii. Era așteptată și numirea unui alt șef al justiției în locul celui alt, care fusese mutat disciplinar ca portar de noapte la bordelul pentru marinarii streini. De data aceasta n-avea să mai fie niciodată reabilitat și când muri, peste câțiva ani, în necrologul publicat de Academie nici nu se pomenea că fusese cândva șeful justiției.

La internat, alte zvonuri. Unele lipsite de orice noimă, altele părănd a fi mai curând dorințele obscure ale celor ce le răspândeau. Le ascultam trântit pe pat în întuneric, cu gândul la nimicul din care, a nu știu câta oară, urma să se reîntrupeze viitoarea mea existență.

XLIII

În zilele care-au urmat, lucrurile se restabiliră, reluându-și treptat cursul, și toate intrară în normal. Schimbările radicale începură să-și arate efectele. Bătrânul profesor, pe care nu-l mai văzusem de mult, devenise președinte de onoare, fusese decorat și își inaugura seria de opere complete ce avea să se tipărească ani de-a rândul, unele lucrări reluându-se până la completarea numărului de volume prevăzut. Avură loc mari serbări ale artelor și tipul sordid a fost aclamat pretutindenea pentru spiritul său de revoltă și de nonconformism, fiind în cele din urmă însărcinat de Ligă să se ocupe de educația tinerei generații. Emulii ce-i rămăseseră fideli jubilau public și insolent și alții, destul de mulți, le sporiră numărul.

Hermafroditul însă nu se vedea nicăieri. Unii spuneau că suferise un traumatism grav, chiar în zilele marilor confruntări, când fusese violat de tabăra adversă, și în prezent s-ar afla undeva în străinătate, în grija unor medici iluștri. Alții pretindeau că întreprinde o călătorie de studii împreună cu fiica unui înalt

personaj auster, care din perversiune nu se putea lipsi de el. în cele din urmă, ambele variante se dovediră adevărate și, întors, hermafroditul, felicitat oficial pentru intransigența și tenacitatea lui, a fost uns ca șef al justiției. Cei ce luaseră parte la primirea lui povesteau că venise într-adevăr însoțit de fiica respectivului personaj auster, semn că fuseseră împreună.

Numai bătrânul general, neputându-se obișnui cu gândul că nu-l va mai avea Întotdeauna la dispoziție, fusese surprins asupra faptului, chiar la banchetul dat cu ocazia instalării hermafroditului, și, dacă cerșetorii voinici care erau de gardă în noaptea aceea n-ar fi alergat prompt la țipetele disperate ale noului șef al justiției, l-ar fi violat fiiră niciun scrupul, în vomitoriul unde-l pândise. A fost o scenă dramatică, fiica personajului auster a leșinat și bătrânul general a fost silit ulterior să se retragă din multiplele sale posturi, după ce bineînțeles fusese sărbătorit cu toată deferența, cum i se cuvenea unui om din vechea și eroica generație.

Toate acestea le-am aflat de la foștii emuli ai sordidului, care-l repudiascră și continuau să trăiască în pivnițele palatului de justiție, în ciuda refuzului lor total de a mai activa ca exponenți ai opiniei publice, manifestându-și indignarea la diversele procese, după indicațiile de rigoare. Deși le fusese cândva coleg și prieten, odată instalat în noua lui demnitate, hermafroditul îi chemase, cerându-lc să-și revizuiască atitudinea sau să părăsească neîntârziat pivnița, ceea ce și făcură, injurându-l grav, încât puțin lipsise să nu fie închiși. Dar cum toate erau încă la început, oamenii noilor tendințe se fereau deocamdată de asemenea acte.

l-am întâlnit pe chei, unde mă plimbam toată ziua, căci, după atâta vreme, rostul întârzie încă să mi se precizeze. Se stabiliseră cu toții în bastionul ruinat, își improvizaseră acolo un adăpost precar și strigau în gura mare că singurul lor gând e acela de a pleca în străinătate, îndată ce li s-ar ivi un prilej. Dar printre cuvintele lor circula o undă de zădărnici, o ceață, un dor de

neant. Străinătatea lor era un nicăieri ideal, o lume inexistentă și imposibilă, pe care o invoci fără s-o ții tu însuși și fără să crezi în ea - lume născută din sentimentul că mizeriile talc trebuie să-ți aibă antipodurile undeva într-o geografie lucrată de refulările și nostalgiile tuturor dezmoțteniților. Dar oare propria mea străinătate, la care nu renunțasem niciodată pe de-a-ntregul, unde va fi sălățluind?

XLIV

În sfârșit, iacă și ziua căpătuirii melc, pe care obosisem s-o mai aștept. E dimineață. Afară a început a ninge încet încă de cu noapte și, când mă trezii, o privesc albă mi se înfașă dinaintea ochilor. Părăsind internatul cu intenția de a face o lungă plimbare pe cheiul nins, mă întâmpină doi cerșetori voinici, îmbrăcați cu o anume acuratețe, foarte comunicativi și de o politețe ireproșabilă. Îmi dădură o invitație, un plic marcat, elegant, apoi, saluându-mă, se îndepărtară grăbiți, înăuntru, pe un carton alb pânzat, scria: Liga Cerșetorilor vă roagă să aveți amabilitatea de a trece în după-amiaza zilei de azi pe la sediul ei central.

Am găsit sediul în aceași clădire, modificată însă în interior, mai fastuoasă și de un bun-gust evident aproape pretutindenea. Majordomul foarte stilat, mai tânăr, cu o perucă pudrată ireproșabil, covoarele mai somptuoase, tablourile ce împodobeau pereții, reprezentând scene erotice, păreau opere ale unor artiști remarcabili, unele fiind mai recente, cu o vădită pecete modernă, foarte îndrăznețe în subtila lor pornografie.

Am fost condus într-un salonaș intim unde o funcționară, deschizând ușa mică ascunsă în peretele tapetat cu brocart, mă poartă în baia alăturată. După ce m-am îmbăiat, reintrând în salon, funcționara mi-a servit o băutură exotică și m-a invitat în încăperea aflată de cealaltă parte, unde personajul auster ce mă aștepta era fostul grogar.

Întâlnirea mi-a fost penibilă, după scena de la adunare, dar omul din fața mea nu părea deloc să încerce același sentiment.

Abordă discuția cu aplomb și, după câteva întrebări jenante la care nu i-am răspuns, începu să-mi reproșeze conduita mea la adunarea respectivă, pe un ton amical, dar și cu o notă de superioritate în glas. Jignisem grav sentimentele cele mai nobile ale mulțimii.

- Sunt convins că-fi vafi greu să înțelegi și să accepți spusele mele, dar în asemenea împrejurări, ceea ce e important nu sunt măruntele noastre adevăruri personale, ci setea de adevăr a mulțimii și sentimentele generoase care-i însuflețesc pe oameni. Când lumea e înălțată spre sferele sublime ale măhnirii și compasiunii, e stupid să-ți exhibi existența, să-i sfidezi pe toți strigându-le cu brutalitate: n-am murit, exist, sunt aici și n-am nevoie de omagiile voastre postume! Ai anulat, cu un singur gest nechibzuit, tot ceea ce mă străduisem săfac pentru tine. Și totuși - încheie el triumfător -, vei vedea îndată că am reușit să-ți rezolv situația.

Luând de data aceasta un ton mai grav, îmi spuse că mă așteaptă o activitate frumoasă în cimitirul de la Biserica Neagră, unde voi și locui într-o odaie din casa paraclisierului, având toate condițiile de a-mi pune în valoare calitățile, altfel cunoscute și apreciate unanim. Mă voi putea ocupa acolo și de artă... o nouă viziune, mai modernă, mai originală... A vorbit mult, dar nu-l mai puteam urmări. La sfârșitul întrevederii noastre, îmi întinse un plic sosit pe adresa mea de undeva din străinătate, specificând că nu-l deschisese nimenea, ca dovadă a încrederii ce mi se acordă și a noilor maniere introduse în viața publică.

În drum spre noua mea locuință, am deschis plicul și începui să citesc. Scrisoarea era lungă și cel ce mi-o trimitea era tânărul evreu. Izbutise să plece îndată după sosirea mea în acel infern unde-l văzusem în fugă ultima oară. Câte noutăți nu cuprindea scrisoarea lui! Servitoarea fugise într-adevăr și trăia într-un port sudic, de unde însă de câțeva vreme dispăruse și lumea spunea - iar anumiți martori întâmplători atestau - că fusese răpită de niște necunoscuți și apoi se înecase, lăsând o scrisoare de adio.

Tot acolo fusese zărită și fosta dansatoare, venită probabil pe urmele ei împreună cu un grup de indivizi în care-i recunoscuse pe cerșetorii ce o însoțeau de obicei. Doi dintre ei rămăseseră în continuare și-i întâlnea mereu, având chiar impresia că-l urmăresc.

Dar ceea ce mă interesase îndeosebi erau alte noutăți.

Pe aici - îmi scrie el -, cerșetorii s-au înmulțit simțitor în ultima vreme. La anumite ceasuri de după-amiază, orchestre de cerșetori colindă străzile sau se opresc prin piețe și cântă acostând cu tot mai multă îndrăzneală trecătorii care, în mod bizar, încep a se deprinde să le arunce câte o monedă și manifestă chiar o anumită simpatie pentru ei. Sunt zile când și unii oameni remarcabili ai orașelor se costumează în cerșetori și-i poți vedea stând câte o oră-două la capetele podurilor sau sub portalul vreunei biserici. Până și mie insumi lucrurile îmi par, pe zi ce trece, altfel decât le văzusem cândva, poate pentru că le privesc dintr-un alt unghi, ori pentru că timpul e mai presus de noi și ne silește să învățăm pe dinafară toate cele pe care nu le putem înfelege.

A înțelege Înseamnă însă, mai mult ca oricând, a muri — și în timpul morții, ca și după moarte, se instaurează mai întâi un lung întuneric, din imperiul căruia cei ce se întorc sunt întotdeauna alții... Nu te mai gândești la nimic, nu invidia destinele a căror dărnicie e înșelătoare - statornicul și rătăcitorul nu sunt decât cele două jumătăți ale clepsidrei ce-și plimbă prin ele, nemiloasă și impenetrabilă, nisipul de totdeauna, când plinul și golul sunt umbra celui alt...

...plinul și golul, plinul și golul, plinul și golul... Scrisoarea lui mi-a lăsat un gust rău și, gândindu-mă la toate cele cetite, nici nu mi-am dat seama când am ajuns, pomenindu-mă față-n față cu paraclisierul care, întâmpinându-mă, îmi spusese că falsul meu frate, devenit de curând șeful promontoriului, îi atrăsese atenția în mod special să aibă grijă de mine.

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI (1967)

Peste-o mare mare neagră Latră un câine mare negru. (Dintr-un vechi descântec)

FARUL

Dar aceasta e taină finută în păstrarea mea fi pecetluită în visteriile mele.

DEUTERONOMUL - 32,34

I

Era farul și eram noi, care ne adunaserăm ca fluturii de noapte, stăruind în preajma luminii reci și pustii - stăruind fără sens, pentru că nimic din acel ținut al pierzaniei nu ne putea răsplăti.

Dar pentru omenii fără căpătâi n-a fost niciodată binecuvântare mai darnică decât lenea, singurătatea și pustiul. Și orizontul tăcut al mării știa să fie nimb pe creștetele dezmoșteniților ce eram. Altminteri, nu ne căuta nimenea, și de soarta noastră nu se îngrijea decât vântul, care, asemenea vremii, curgea mereu, schimbându-și mereu direcția, învăluindu-ne cu palele lui, alintându-ne sau biciuindu-ne cu violență, răvășind întinderea și purtând nisipul călătoarelor dune.

Farul era o construcție veche, zidită pe coastă, ca să anunțe navigatorilor primejdiile care-i amenințau. Țărmul jos forma o plajă nesfârșită, care înainta lent în mare, iar în unele locuri bancurile de nisip se iveau departe în larg, acolo unde nimenea nu s-ar fi așteptat să le întâlnească. Prin porturi se povestea despre naufragiile de odinioară; drept mărturie, pe un dâmb de piatră, la câteva mile mai jos, stau cruci cu inscripții șterse, menite să perpetueze zadarnic amintirea confuză a unor levantini ce-și aflaseră moartea prin acele meleaguri în cine știe ce noapte străveche.

Clădirea de cărămidă era un turn nu prea marc, cu tencuiala căzută pe alocuri, acoperită cu tablă verzuie, ruginită, cu o balustradă de fier, spre care urca o scară în spirală. Sus, într-un cilindru de sticlă, ardea lampa cu acetilenă, alimentată de

butelii, pe care o dată la două-trei luni veneau să le schimbe doi marinari din portul aflat la vreo patruzeci de mile spre miazăzi. Călătoreau cu o șalupă scundă, abia răsărind dintre valuri, și aduceau, odată cu buteliile, hrana obișnuită a paznicului: mălai, sare, spirt și tutun, îi aduceau și cartușe, cu care vâna rațe și lișițe când se sătura de pește sau, iarna, lua urma lupilor ce rătăceau prin stufărișurile sumbre ale bălții. De altfel, ieșea destul de rar la vânat și la pescuit. Cea mai mare parte a vremii și-o petrecea dormind cu ochii deschiși, cu mâinile sub cap, încremenit ca un mort căruia n-a avut cine să-i închidă pleoapele. Numai noaptea nu știu ce va fi fost cu el, căci somnul îmi era adânc și nu mă trezeam decât odată cu zorile, când îl găseam iarăși întins pe banca de lemn de la picioarele farului. Doar din când în când mi se părea că aud ca prin vis detunături de armă undeva departe în inima bălților. Nu-l întrebam de unde veneau. Sunt sigur că tot nu mi-ar fi spus. Poate că armele nici nu detunau decât în visele melc pline de năluci și de duhuri. Așa îmi spuneam pe atunci, când abia mă ivisem pe țărmul acela și nu cunoșteam încă legile lui.

II

Țărmul avea frumusețea aleanului și a dezolării. Era o limbă îngustă de nisip, lungă de zeci de kilometri și cam tot atâta țineau bălțile care porneau spre nord, dincolo de șirul dunelor mărunte. Dacă te urcai pe dune, vedeai în spatele lor o întindere fără sfârșit, dominată de trestii înalte ca niște păduri. Din loc în loc se zăreau suprafețe de apă, mari lacuri cu insule de plaur rătăcitor sau șiruri de sălcii și plopî cu trunchiuri pline de scorburi negre. Păsări piereau în văzduh, necunoscute, bizare, cu penajul uneori alb, alteori cafeniu sau pătat de culori neobișnuite. Păsări imense, cu gâturi lungi și cu ciocurile în formă de sabie, sau altele mici, stoluri gălăgioase și repezi, răsfirându-se ori adunându-se într-un punct mișcător sub cerul vast, colindat de formele halucinante ale norilor.

Țipetele înfiorau tăcerea ca niște săgeți otrăvite. Țipete care

puteau tălmăci triumful sau groaza. Le ascultam și simțeam că le înțeleg mesajul, deși nu-l voi putea desluși niciodată în graiul meu. Ascultam și foșnetul stufului, încercând să bănuiesc ce se petrece în lumea aceea a germinațiilor oculte. Auzisem că dincolo de bălți începe câmpia, dar calea până acolo e lungă și nesigură. Auzisem despre dispariții absurde și despre oameni înghițiți de mlaștină cu tot cu cai, despre tâlhari și păstori sălbăticiți în lupta cu fiarele și cu balta. Uneori ajungea la urechile mele ecoul vag al unui lătrat de câini, dar priveliștea moartă îmi spulbera închipuirile și puneam totul pe seama vântului, care știe să îngâne și să amăgească.

Dc altfel, balta nu era pentru mine. Stelele care-o vegheau risipire peste cenușiul, galbenul și verdele ei îmi caligrafiau zadarnice și neînțelese hieroglife, iar moartea în mlaștină nu putea să mă aștepte. Nu mă gândeam la un asemenea sfârșit și nici măcar visându-l n-am tresărit niciodată. Cuviosul Apolinarie, schimnicul vagabond, spunea că moartea nu-ți poate veni de la cele străine de sufletul tău, ci numai prin dragoste sau prin ură îți va fi dată. Balta era a nimănui. Sau era a infinitelor vietăți de pe grinduri, din văzduh și din apă, și mai era a copacilor și a stufărișurilor ce se nășteau și piereau pe decindea ei oarbă. Numai cuviosul Apolinarie bolborosea blestemând în graiul lui cu vorbe abia deslușite și chemând mânia cerească asupra câinelui din bălți. Atât spunea cuviosul, și își lăsa vorba neisprăvită întotdeauna. Dar mintea îi era tulbure și nimenea afară de paznicul farului n-ar fi pus preț pe cuvintele lui. Paznicul, auzindu-l, părea că se trezește din obișnuita lui letargie și revine o clipă la viața ce-l părăsise de mult.

III

Pentru mine era marea. O nebunie sau o boală ciudată mă adusese pe țărmul ei, în acea solitudine unde toate păreau că se mistuie în propria lor neființă. Ce putea să însemne marea pentru unul care descindea din oameni ai pădurii și ai munților? Azi nu mai știu eu însumi. Pe atunci însă, eram un adolescent în

pragul celor optsprezece ani care sunt ai deșertăciunii și ai visărilor ticăloase. Terminasem școala într-un oraș din miazănoapte, cu mult alb, cu străzi largi, mărginite de arbori, și cu o obsesie a clopotelor și a cupolelor, ce răsăreau peste cascade ca niște capete enigmatice. Cred că de acolo mi-a rămas pe totdeauna în suflet un fel de tristeță incertă. Ca și nepăsarea de moarte, care era a bătrânilor mei. Elev bun nu fusesem decât în primii ani. Mai târziu mi-au plăcut vagabondajul și lenea. Am îndrăgit cărțile urâte de dascăli, și în paginile lor am găsit primele semne ale vieții. Așteptam să mi se întâmple lucruri nemaipomenite, mi-era dor de ceva mare și grav, fără să știu ce anume, și adeseori noaptea umblam singur pe acoperișul caselor, desenând cu creta peisaje hieratice. Drept răspuns la toate întrebările mele, auzeam în ultima iarnă a școlii nedumeririle corbilor din copacii înșiruiți de-a lungul străzilor drepte și povârnite în ceață.

Apoi, într-o zi, a venit marca. Aproape că nu mai țin minte cum a venit. Aveam un unchi din partea mamei, om întunecat și ascuns într-o biografie obscură. Din câte ne ajunseseră la ureche, multe păreau a fi necunoscute și tulburi în existența lui, dar nimeni n-ar fi fost în stare să afle detalii și fapte neîndoielnice despre o viață purtată pe toate meridianele lumii. Și nimenea dintre ai mei, chiar și cei mai îndepărtați, nu-l mai văzuse de vreme îndelungată. Fotografia lui, îngălbenită prin albumele familiei, mai aducea din când în când chipul unui înecat, cu trăsături abia întrezărite prin jocul capricios al razelor de soare pătrunse spre adâncimile cristaline ale apelor în a căror împărăție pierise.

N-am întrebat de nimenea, și imaginea lui rătăcită am cultivat-o în ceasuri de exaltare secretă, sub steaua mare și rece care se des-tăinuie sufletelor pustiite înainte de vreme. Mi-l închipuiam înalt și negru. Eram convins că pe cheiurile porturilor nu se află bărbat mai deșănțat și mai mândru decât el. Odată am dispărut de acasă, luându-mă după un cerșetor orb care umbla prin lume

în tovărășia câinelui său - și nu m-am mai uitat înapoi.

Am uitat drumul și toate meandrele lui. Nu mi-au rămas în amintire decât bordelurile din preajma portului și prima întâlnire cu marea, care lingea scursorile corăbiilor jucate pe genunchi. Nu peste mult, am dat de omul căruia nu-i știam decât numele - cu totul în altă parte decât mă așteptam -, și la vederea lui mă cuprinse un tremur absurd. L-am găsit pe puntea pilotinei care ieșea în larg Întâmpinând vapoarele și conducându-le printre digurile canalului, tot mai amenințat de nisipuri. Un bătrân mic de statură, puțin adus de spate, cu o căutătură piezișă a ochilor cenușii tăiați între cute, care sclipeau ca niște orbite goale. M-a cunoscut măsurându-mă cu nepăsare și mi-a spus că locul cel mai potrivit pentru mine e coasta vechiului far, aflat la o depărtare de câteva zeci de mile spre miazănoapte. Mi-a mai spus că paznicul farului îi e prieten și că voi putea petrece acolo cât îmi va plăcea, după care singur îmi voi vedea de rosturile mele. Nu prea era vorbăreț; iar eu, încă prins de vertigii noi, nici nu știu când m-am pomenit singur, în plină vară, dormind în odaia posomorâtă pe care paznicul primise s-o împartă cu mine, făcându-mă părtaș și la peștele, și la mălaiul lui. Din când în când mă îmbia și cu tutun, și cu rachiul din sticla murdară în care amesteca spirtul cu apa dintr-un izvor pierdut în baltă. Mai greu m-am obișnuit cu mutismul și cu dușmănia lui ascunsă pe care părea că mi-o poartă. Dar marea știa să mă răsplătească pentru toate. De altfel, nu din cuvinte și nici de pe chipul lui i-am descifrat bănuita ostilitate. Îmi era mai ușor să înțeleg graiul pescărușilor decât vorbirea lui monosilabică și lipsită de sens. Și nici chiar cele ce aveau să mi se întâmple nu m-au făcut s-o pricep decât pe jumătate.

IV

- Tu, băiatule, bagă de seamă, îmi spusese la despărțire unchiul, care nu păruse prea încântat la vederea mea, ești voinic la trup, dar inima ți-epăcătoasă. Și tare mă tem că viața pe care o cauți nu e de tine! Neamurile tale cele din vechime au fost viță de

tâlhari fi războinici, iar tu porți altoi de stirpe străină. Te văd eu bine. Tu mai degrabă ai face bucuria curvelor, frumos cum te arăți. Taică-tău trebuie să fie din părțile de la miazănoapte, unde oamenii sunt albi și puhavi. Bagă de seamă să nu fii înainte de vreme hrană peștilor sau să te mănânce stârcii din baltă!

Era de altfel cam tot ce-mi vorbise, și n-aș putea spune că mi-a plăcut prea mult cuvântul lui, ca și rânjetul strâmb ce-i desfigurase chipul când încercă să-mi zâmbească de adio. Am rămas înnegurat și mi-a trebuit multă vreme ca să mă pot întoarce la ale mele. Abia mai târziu am înțeles însă că din cuvintele lui mi-a pătruns în suflet o otravă care avea să-mi țină de scut. Mi-am dat seama când, la câteva zile după sosirea mea pe coasta aceea a nimănui, am fost silit să iau parte la o înmormântare neobișnuită.

Mă trezisem când se facea ziuă, și ieșind din odaia paznicului îl zării la vreo sută de pași depărtare de farul ce mai clipea obosit, stând tăcut lângă cadavrul unui necunoscut. Mortul era gol și învinețit, culcat pe spate, cu ochii deschiși, prin care umbla o apă verzuie și tulbure. Nu purta nicio urmă de lovitură sau de glonț și totuși, de îndată ce-l văzusem, fusesem convins că-l ucisese cineva. Cine să-l fi ucis și cine era omul ce zăcea dinaintea noastră, atât de aproape de mare, încât uneori câte-un val mai puternic îi uda pletele și-i șoptea în somn aleanul adâncurilor translucide ? N-aveam de unde ști. Părea un bărbat voinic, între două vârste, ars de soare și tăbăcit de apele mării, care aveau să-l primească în sinea lor, dându-i pentru totdeauna transparențele neantului.

Acolo însă, asemenea întrebări nu-și aveau rostul. Singura întrebare ce încolțea în capul paznicului era dacă marea sau balta urma să-i fie mormânt necunoscutului de pe plajă.

Să mergem, zise ca pentru el, apucând cadavrul de picioarele-i țepene, iar eu alergai înainte, ca să împing în apă barca trasă pe nisip.

Îl urcarăm lungindu-l pe fundul plin de apă al bărcii și luând

vâslele ne-am îndreptat repede spre sud, unde apa era mai adâncă.

Farul rămânea tot mai mic pe coasta pustie, pescărușii țipau îngrozitor, mai mulți ca oricând, mai înverșunați, mai urâți, mai sălbatici, iar orizontul roșu se lărgea și se strângea iarăși, ca un cerc blestemat. O senzație de gol punea stăpânire pe mine și vâsleam nebunește, cu ochii spre cer, crispat, pierdut, ca un strigoi întârziat care fuge de teamă să nu-l prindă răsăritul soarelui printre vii.

Ca prin somn auzii glasul paznicului indemnându-mă să las vâslele. Când m-am întors spre el, stătea în picioare la capătul bărcii, ciopbind cu un cuțit scurt o creangă de plop. Era cioclu vrednic paznicul. În câteva clipe, o cruce mică de lemn atârna legată cu sfoară la gâtul mortului. Apoi îl prăvălirăm în apă, și în timp ce porneam înapoi, se ivea pieziș soarele, încununându-ne creștetul ca unor samariteni ai fărădelegii.

V

Calmul și nepăsarea paznicului mi-au părut întâia nelegiuire. Ziua întreagă nu mi-am putut găsi liniștea. M-am sclădat înotând până departe, am dormitat pe nisip și după-amiază, cu arma pe care mi-o împrumuta uneori, am împușcat pe un grind o pasăre mare și galbenă. Mortul era însă mereu pe urmele mele, și către seară mă simții dus de pași spre colibele răzlețe din marginea de dincolo. Erau la vreo milă depărtare de far, ridicate din lemn, din trestie și din nămolul bălții, pe aceeași plajă îngustă între mare și stufăriș. Nu mai fusesem acolo. Știam că se pripășiseră câțiva pescari veniți dinspre sud, din satele lor pierdute printre nenumăratele brațe ale deltei. De ce veniseră, nu știam. Nici n-aș fi putut ști, de îndată ce nu mă întrebasesm de ce-am venit cu însumi. Poate lumina pustie a farului, poate nemernicia, poate aceeași lingoare a solitudinii și a urâtului va fi fost pricina venirii lor.

Mergeam fluierând pe marginea de către mare a plajei și mă jucam în neștire cu valurile ce se culcau pe nisip, amenințând

să-mi ude în fiecă clipă încălțăminte de pânză. Din când în când mă opream și, întorcându-mă spre far, ce începuse a sclipi prin semiobscuritatea serii, înjuram cu glas tare paznicul pentru mutismul lui. Nu știa decât să tacă sau să mintă cu grosolănie, ca și când și-ar fi râs de mine. Minciuna era pentru el o pavază a tăcerii. După câteva întrebări, la care promisem răspunsuri năstrușnice, renunțai să mai stărui și, treptat, nc-am limitat la cele câteva cuvinte ale vecinătății noastre. De aceea nici nu mai adusesem vorba despre mort. La ce bun ? mi-am zis. Eram aproape sigur că-mi va răspunde că l-a adus marea.

Nia n-am băgat de scamă când m-am pomenit în fața colibelor, abia la câteva zeci de metri distanță. Erau negre și moarte ca niște mormane de trestie. Una singură, mai îndepărtată, lăsa să se strecoare printr-un geam mic o fâșie de lumină murdară și părea o cucuvaie enormă, cu un singur ochi derivând prin întunericul ce coborâse pe nesimțite. O umbră se zări strecurându-se încet și ascunzându-se îndărătul unei colibe, iar pe coama dunelor din spate, o formă de călăreț dispăru în stufăriș. Oprit brusc, privii cu atenție. De departe din baltă, răsunară strident un nechezat de cal îndrăcit și un țipăt care putea fi de om sau de pasăre stranie.

După o scurtă ezitare, mi-am urmat drumul spre coliba luminată.

Pe cine cauți, flăcăulei auzii deodată în spatele meu și, întorcându-mă, văzui la o fereastră deschisă capul frumos al unei femei abia trecute de tinerețe.

Mă privea cu ochii ei mari și sumbri - albaștri sau verzi, nu-mi dădeam scama -, sclipind prin beznă ca două inele fosforescente. Părea dezbrăcată, cu părul lung, despletit, cu mâinile sprijinite pe pervaz, purtând în degetul mic al celei stângi o verighetă grosolană de aramă și la gât un șirag de mărgele mari. Glasul îmi pierise și mă uitam ațintit la ea, încercând să ghicesc ce se ascunde în coliba ei întunecată. Trebuie să fi spus vorbe dezlănate, fără șir, căci femeia zâmbi compătimator.

Nu mai țin minte cum m-a îmbiat să intru. Nu-mi amintesc cum am pătruns într-o odaie cu miros de sulfină și de alge; nici nu mai știu bine când a trecut noaptea aceea turmentată și roșie. Mi-au rămas în memorie mâinile ei modelându-mă ca pe-o statuie de războinic și câteva frânturi de obscenități rituale, șuierate la ureche în răstimpurile bănuitelor noastre nerușinări. Noaptea se răsucea în sine ca o moară nebună, și ceasurile ei îmi scăpară nenumărate. La un timp, auzii iar nechezatul de cal. Apoi se întâmplară lucruri neașteptate. Toropit cum eram, mi se părea că cineva umblă încet la clanța ușii încuiate pe dinăuntru, dar n-am fost în stare să acționez. Femeia de lângă mine dormea adânc. Nu-i vedeam fața. Li auzeam doar respirația egală. Aveam sentimentul că toate se petrec într-un vis plin de ceață. O umbră apăru în fița geamului ce rămăsese deschis, și îndată cineva se strecură înăuntru. Până să mă trezesc, simții o lovitură surdă în moalele capului, ca un sac de nisip căzut din tavan. Îmi pierdui cunoștința, cu o senzație de înec și de vârtej care mă absorbea.

VI

Când am deschis ochii, eram undeva lângă mare. N-am fost în stare să văd nimic, din cauza îngrozitoarei amețeli ce mă stăpânea, și pleoapele mi se lăsară din nou, obosite, dar auzeam vuietul monoton și cadențat al valurilor și halucinant cai albi cu coamele incendiate. Cred că voi fi rămas multă vreme în starea aceea de moarte visată. Într-un târziu simții frig, și vomitări convulsive mă chinuită, până ce, liniștindu-mă, auzii tot mai lămurit marea înfiorând nisipul pe care agonizasem. Și, printre valuri, îmi rămânea în auz un fel de bâzâit ca de albine, persistent și adormitor. Ca dintr-o îndepărtată călătorie, mă înapoiam încet în mine, îmi veneam în fire treptat, și când ochii izbutiră în fine să suporte lumina privii jur-împrejur cu nedumerirea naufragiatului ce se deșteaptă într-o țară necunoscută. Eram gol, învinețit, și zăceam pe plaja pustie, cu capul spre mare, cu părul umezit de spumă și îmbâcsit de nisip.

Lângă mine, învăluit în sutana lui decolorată de vreme,

cuviosul Apolinarie stătea încremenit, citind cu glas cântat rugăciuni nedeslușite. Nu observase că îl priveam și își continua psalmodierea, modulând ca bocitoarele din Țara de Sus, care niciodată nu știi când plâng și când cântă. Din cauza cărții deschise din care citea, nu-i vedeam decât partea de sus a feței. Avea ochelarii legați c-o sfoară pe după urechi și ținea închis ochiul stâng, pentru că nu avea decât o lentilă.

Ceasurile păreau a fi înainte de auroră. Cerul, pe care se profila capul călugărului nebun, se lumina pustiu. Marea pălea în zare când, cu ochii dați peste cap, încercai s-o privesc. Frigul puna tot mai mult stăpânire pe mine și un tremur mă cuprinsese în timp ce cuviosul își urma rugăciunea. Pe măsură ce mă străduiam s-o aud, mi se părea plăsmuită pentru cei trecuți în lumea dreptilor. Când am înțeles că era într-adevăr o rugăciune de înmormântare, mi-am dus în neștire mâna la piept, ca să văd dacă-mi fusese legată și crucea de lemn. Mișcarea mea îi atrase atenția călugărului. Tresări, și ochii i se fixară asupra mea, larg deschiși, gata să sară din orbite, chipul i se lungi făcându-se alb ca un craniu adus de valuri, și în aceeași clipă o luă la goană pe plajă, cu mâinile ridicate, purtând în untr-una din ele cartea, iar în cealaltă bastonul lui de mestecăn. Îi urmării cu privirea până când un alt val de amețeală mă scufundă.

VII

M-am deșteptat într-o încăpere. Puterile îmi reveniseră. Ridicându-mă de pe patul pe care zăcusem, mi-am dat scama că mă aflu în odaia mea de lângă far. Gol cum eram, dădui la o parte pătura aspră ce mă acoperea și mă sculai în picioare. Agățate de clanța ușii stăteau un tricou marinăresc decolorat și o pereche de pantaloni scurți din pânză albastră. M-am îmbrăcat, am mâncat mămliga rece de pe masă și cei câțiva stavrizi fripti pe cărbuni și, uitându-mă pe geam, am văzut soarele sus. Singura mea groază era să dau ochii cu paznicul, dar, deschizând ușa, nu-l văzui prin preajma farului și nici pe țărm nu se zărea nimeni. O baie în mare avea să mă inzdrăvenească

pe de-a-ntregul.

Nu-mi aduceam însă aminte de cele ce mi se întâmplaseră, și abia peste câteva zile izbutii să reconstitui în memorie faptele petrecute. Paznicul mă primi cu obișnuita lui nepăsare și, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, conviețuirea noastră a continuat în aceeași atmosferă de răceală și indiferență reciprocă. Eram mulțumit că nu mă întreba nimic, și conversația noastră monosilabică începuse să-mi fie din ce în ce mai comodă.

Nici eu insumi nu cutezam să mă întreb despre sensul pățaniei mele din noaptea aceea - și nu căutai niciun fel de explicații, chiar

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 159 după ce toate îmi reveniseră în memorie. Zilele mi le iroseam pe întinderea țărmului, vegetam la soare, înotam până departe, ajungând la bancurile de nisip din larg, urmăream fumul vapoarelor, care nu se apropiau niciodată ca să le pot zări linia desenată la orizont, sau pescuiam stavrizi, aruncându-i pe cei mai mici pescărușilor ce se roteau ținând pe deasupra mea. Mă gândeam întruna la drumul mărilor, singurul, întreitul, nebunul, la coastele îndepărtate unde, ajungând te naști din nou, de fiecare dată altul și altul. Un fel de dușmănie absurdă mă îndemna să dau cu piciorul oricărui semn lăsat de oameni în calea mea și să mă întorc mereu spre zodia fibră stele sub care mă născusem. Față de disprețul familiei, dezrădăcinatul meu unchi se răzbuna prin mine, care mă simțeam chemat să-i moștenesc ticăloșia.

După un timp începură să mă urmărească imaginea femeii din coliba unde fusesem gata să-mi las pielea și chipul nevăzut al musafirului nocturn, mortul aruncat în mare și nechezatul calului din inima bălții. Știuseseam că-mi vor veni toate în minte și le așteptam pregătit. Aveam o răfuială cu cineva și nu eram omul care s-o amâne prea mult. Noaptea mi se arătase neprielnică; urma să-mi încerc norocul ziua.

Intr-o dimineață pornii din nou. Drumului meu, pescărușii, cu tipetele lor i-au fost crainici. Nu știam decât direcția pe care trebuia s-o urmez, și abia după ce mă îndepărtasem de far am zărit pe țărm colibele, toropite de soare, lâncezind în deșertul nisipului și al stufului ce se apropia amenințător dinspre miazănoapte. Când am ajuns în dreptul lor, am văzut un grup de femei cu fustele sumese, spălând în mare pești care urmau să fie sărați și întinși la uscat pe acoperișurile galbene-cenușii. Nu mă observaseră și, ocolindu-le, mă îndreptai peste nisip de-a dreptul spre colibe, încercând s-o identific pe aceea unde îmi petrecusem o noapte ce putea să fie ultima din viața mea. Oprit îndărătul uneia dintre

colibe, privii înel o dată femeile, cercetându-le cu luare-aminte, dar pe singura căutată de mine n-am văzut-o în mijlocul lor. Cu toate că n-o zărisem decât pe întuneric, eram sigur că așa fi recunoscut-o. Dar, hotărât, nu era printre ele. Altfel, toate erau îngrozitor de urâte, diforme, îmbătrânite, răvășite de uitare și de mizeria idioată a vieții celei mai lipsite de sens - și cum stăteau în apă toate laolaltă, păreau ruinele unui pod vechi, primitiv, batjocorite de valuri și îngropate treptat în nisip.

Le-am întors spatele și, dezgustat de priveliștea lor, am continuat să cercetez colibele, apărându-mă mereu cu bățul de copiii sălbăticiți și murdari ce se țineau după mine, muți și cu priviri tâmp.

Colibele erau atât de asemănătoare una cu alta, încât mi-am dat scama că nu voi izbuti niciodată s-o deosebesc pe aceea pe care venisem s-o caut. Stăteam descumpănit, când auzii un glas îndărătul meu:

Pe cine cauți, flăcăule?

Am tresărit și m-am întors brusc. O clipă, mi s-a părut că recunosc coliba, și vocea, și geamul deschis. Totul se petrecu fulgerător în mintea mea, când, aruncându-mi ochii în direcția din care mă auzisem striga, simții cum, la fel de fulgerător, lucrurile luară o altă întorsătură. La fereastra deschisă stătea o

femeie de peste cincizeci de ani, cu fața desfigurată de vărsat, slabă, costelivă, oribilă, uitându-se la mine cu niște ochi alburii, aproape incolori. Pe capul ei, ascunsă în claia de păr cărunt, stătea o pasăre mică și neagră, ciugulind cu ciocul ei ascuțit puzderia bănuită a păduchilor.

Un frison nervos mă zgudui și m-aș fi repezit s-o sugrum dacă nu m-ar fi învins oroarea. Abia am mai găsit puterea să-i îngaim o înjurătură și, umilit de propriile-mi amintiri, din ce în ce mai hașurate, m-am întors, pomind-o spre far. Mergeam cu capul lăsat în piept, gura mi-era arsă, urechile îmi țiuiau și mă dureau tâmpile ca după o beție de trei zile. Soarele era sus și ardea, nisipul imi frigea tălpile. Ziua se arătase și mai vitregă decât noaptea.

IX

Urmi o vreme de somnolență și de lingoare. Ca o umbră mă însoțea pretutindenii urâtul și o stinghereală nearticulată mă apăsa mereu, dându-mi senzația unei cuști nevăzute, dar implacabile, în care m-a ferecat firă știre o putere necunoscută. Mi se închisese o ușă pe care strădania mea n-o putuse învinge și mă simțeam tot mai pierdut, mai incapabil.

Atunci pentru prima oară simții nevoia să mă apropii de paznicul farului, ceea ce mi se păru că nu-l lasă cu totul nepăsător, deși continua să tacă ori să-mi spună aceleași vorbe fără noimă într-o seară ne-am îmbătat împreună și ne-am întins pe nisip, binecuvântați de umbra cuviosului Apolinarie, beat și el și dedat unui delir magnific.

Nu spusese nimănui nicio vorbă despre cele ce mi se întâmplaseră; mă urmărea însă gândul că dintre toți eram singurul care nu cunoștea mai nimic din adevărata viață a acelui pustiu stăpânit de zadarnica lumină a farului vechi. Încercam să uit eu însumi totul, dar cu atât mai tiranice erau întrebările ce mă bântuiau.

Mi-a venit atunci ideea de a încerca să aflu cum și unde își petrecea paznicul nopțile lui de lunatic - și odată, deșteptându-

mă din somn, îl pândii, și când, luându-și arma, plecă spre baltă, mă nălucii pe urmele lui. Păstram o distanță mai mare, ca să nu mă descopere, și din vreme în vreme întârziem culcat pe nisip, până când dispăru în stufiguri. Pornii mai repede și, cum nu-l mai puteam zări, ascultam foșnetul abia auzit al pădurii de trestie, străduindu-mă să nu-l pierd, fiindcă altfel nu m-aș mai fi descurcat prin ochiurile de apă și prin mlaștinile pe care pasul lui știa să le ocolească.

Am reușit să-l urmăresc îndeaproape o bună bucată de drum, apoi nu l-am mai auzit. Se întetise briza, și stuful se mișca scuturându-și aripile și scoțând un sunet sec și aspru, un fel de scrâșnet de gingii știrbe, uscate de vânt și de soare. Foșnetul ușor al pașilor se pierdu într-o maree de şuierături stinse și bocete sau blesteme proferate în șoaptă, și o neliniște mă înfioră, singur cum eram în faptul nopții, rătăcit în acel pustiu nemăsurat și sinistru. înaintam ezitând. Mă lăsam călăuzit mai mult de întâmplare și de instinctul pe care tni-l bănuiam.

Întunericul crescua odată cu dispariția lunii într-un hățiș de nori și. pe măsură ce se dezlănțuia vântul, mi se părea că eu insumi sunt urmărit de o prezență nedeslușită, iar prin imaginație îmi defilau toate ororile pe care le poate plăsmui un sfârșit de adolescență rătăcită.

În curând mi-am dat seama că paznicul imi scăpase și că drumul meu nu mai era decât o Încăpățânare zadarnică. Nu mai vedeam nimic. Nu mai auzeam decât larma aceea mistuită a stufărișurilor în vânt, monotonă, stăruitoare, plină de sugestii obscure. Două păsări mari, luându-și zborul speriate chiar de lângă mine, mă hotărâtă să iau calea întoarcerii.

Abia acum veni ră însă greutățile pe care le prevăzusem înainte de a poci. Cărarea - dacă va fi fost - îmi fugise, ascunzându-se în trestii, și la fiecare pas eram silit să mă opresc, să cercetez tăria pământului. Nu mai știam nici direcția și mă gândeam cu groază că m-aș putea îndrepta, fără să-mi dau seama, în partea opusă, pătrunzând tot mai adânc în bălți, unde mă aștepta o soartă de

cadavru suav pentru voluptatea șerpilor și a călifarilor roșii.

Atunci îmi dădură de știre câteva focuri de armă. Intr-o clipă, imi amintii de împușcăturile pe care le auzisem nopți de-a rândul prin somn. Pornii în direcția de unde mi se păru că răsunaseră, însuflețit dinrr-odată, uitasem de primejdii și alergam prin trestii ce-mi zgâriau picioarele, mâinile, fața. In goană, m-am lovit de o masă neagră și am căzut.

Când m-am ridicat, scuturându-mi părul de nisip și de iarbă uscată, am văzut că mă împiedicasem de un cal care zăcea la pământ. înecat într-o baltă de sânge, agoniza sfâșiat de dureri ce-l faccau să zvâcnească și să-și întunece și mai mult ochii plini de luciri ciudate; în oglinzile lor negre fulgeră o clipă imaginea capului meu hirsut, purtând drept aureolă ștreangul pretimpuriu legănat veșnic deasupra lui.

Jur-împrejur - nimic. Nu se zărea nicio urmă. Nu părea să fi trecut nimenea. Noaptea se încolăcea în vânt, și sub puținele stele cc se iveau dintre nori eram singur cu calul, pierduți in posomorâta marc de stof. Animalul se zvârcolea tot mai dureros și ochii lui mă înnebuneau. Nu știu de cc mă gândeam că era unica ființă vie cu care m-aș fi putut împrieteni, dacă ne-am fi întâlnit cândva in pustiul aceluia tărâm, și de aceea chinurile iui îmi dădeau o durere insuportabilă. Aș fi ucis zece oameni pentru acel cal ce-mi ieșise in cale atât de neașteptat și mă sortise să-i veghez moartea. N-am plecat decât după ce începuse a se răci. Nu știu cât timp trecuse. Cerul era parcă întors, și vântul nu mai contenea. Luna căzuse de pe boltă prin cine știe ce mlaștină. Am rătăcit în neștire și, când am ajuns la far, oprindu-mă departe, ca să nu dau ochii cu paznicul, l-am zărit pe țărm, lângă mare, privind încremenit în larg, unde se arăta o auroră șovăitoare. Strecurând-mă spre odaia ce trebuia să-mi mai păstreze câteva ceasuri de somn ori de insomnie, aruncai o căutătură veninoasă spre turnul vechi, în care pălea lumina, contopindu-se cu zorile.

X

Vântul care începuse în noaptea petrecută de mine prin baltă

nu era, cum crezusem atunci, o simplă briză nocturnă. Ultimul pătrar al lunii adusese spectrul unei furtuni care se întetea tot mai mult. Seara următoare nu mai izbutii să mi-o trec înotând ca de obicei, până departe, pe dunga aurită a lunii. Cerul se întunecase - abia se zăreau, din loc în loc, stele pierind printre norii grei, și valurile creșteau amenințătoare, invadând plaja îngustă și spărgându-se cu zgomot pe nisip.

După câteva ceasuri, marea era atât de agitată, încât talazurile ajungeau până la zidul farului, în jurul căruia se auzeau țipetele ascuțite ale pescărușilor cuprinși de exaltarea și isteria furtunii. Năluci albe prin văzduh, săgeți otrăvite, prevestitoare de rele, ivindu-se și dispărând în beznă, aveau și acele păsări ceva din urâtul și dezolarea pustiului, care începuse să-mi dea și mie aerul de familie al faunei lui.

Ci un imens liliac negru, cuviosul Apolinarie se strecură iezind din odaia de lângă far și porni, fluturându-și sutana în vânt, spre colibe pescarilor. Nu-mi venea să mă culc pe o asemenea vreme. Dădeam ocol farului și priveam lumina lui, care părea mai intensă, cu nuanțe de verde și albastru. Lumină pustie și rece, blestemată ca un ochi al infernului, blestemată ca mine și ca toți nemernicii sortiți să rămână veșnic în preajma ei. Plecai într-un târziu către locul unde pescuiam de obicei. Mă culcai pe o dună, rămânând în ascultare.

Vuietul surd creștea mereu. Oameni, țipete, popoare dispărute, magi călători pe coamele despletite în vânt, pești, generații de monștri antediluvieni, ruine de cetăți devorându-se între ele pe întuneric - iată himerele ce-mi populau singurătatea și noaptea. Când m-am ridicat, aruncând o privire în larg, mi se păru că văd la orizontul scufundat o lumină jucând pe valuri, când mai aprinsă, când pălind și aproape stingându-se. Cu cât mă uitam, cu atât mai clar vedeam lumina mistuită în zare. Dar n-am rămas prea mult privind-o, căci o toropeală cumplită mă cuprinse brusc și adormii pe nisipul dunei, închizând ochii odată cu ultima stea.

XI

Dimineață, furtuna slăbise. Cerul limpezit aștepta răsăritul, când mă treziră furnicile. Eram plin de furnici mari, negre, care ieșiseră din nisip odată cu zorile. M-am rostogolit de câteva ori amețit de somn și, scuturându-mă, izbutii să le alung. Marea era încă agitată și la câteva sute de pași, pe plaja umedă, zării un grup de oameni. Singurul pe care l-am recunoscut era paznicul farului. Ceilalți erau o femeie și doi bărbați îmbrăcați în tricouri negre și purtând fiecare câte-o mică legătură în mână. De unde dracu vor Ji apărut? mă întrebam, când observai nu departe de ei o barcă răsturnată. Imi era greu să înțeleg cum putuseră veni cu o simplă barcă înfruntând furtuna îngrozitoare ce bântuise - și cu cât

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 165 priveam valurile, încă puternice, mi se părea tot mai ciudată prezența lor acolo.

Discutau cu oarecare aprindere și nu peste mult porniră spre far. Mai înaltă cu un cap decât toți ceilalți, femeia domina grupul, proiectat pe cerul roșu de culoarea carminului.

Nu-mi plăcea prezența acelor necunoscuți și simțeam o aversiune împotriva lor, deși nu știam nici cine sunt, nici de unde vin și nici măcar ce-ar fi putut căuta pe țărmul pustiu pe care mi-l alesesem drept patrie. Puteau foarte bine să-și lase hoiturile prin ierburile din adâncul mării, în loc să se ivească nepoftiți în acel loc unde singurii de care nu se simțea nevoie erau oamenii.

Am mai rămas o vreme, până când soarele apăru, impasibil ca totdeauna, și mă îndreptai spre far. Pe drum întâlnei paznicul. Pleca la pescuit și-mi spuse că în odaia noastră de lângă far dorm trei naufragiați cărora furtuna le scufundase vasul, un mic iaht împotmolit noaptea trecută pe bancurile de nisip din larg. Mi-a mai spus că erau levantini bogați. Alte lămuriri nu mi-a dat. De altfel, nici nu aveam nevoie. Cele ce mi se întâmplaseră m-au învățat să nu pun niciun preț pe cuvintele oamenilor, străduindu-mă a înțelege mai curând ceea ce nu-mi spun.

Ajuns la far, am luat pușca pe care o găsii atârnată deasupra ușii și am pornit-o spre baltă, cu gândul la lișițe și la stârci. Norocul vânatului nu mi-a ieșit în cale. După ceasuri de hoinăreală, n-am dat decât de calul ce-l văzusem murind. Îl devoraseră lupii sau păsările de pradă și nu rămăsese decât un schelet alb, dintre coastele căruia țâsniră, la apropierea mea, câțiva șobolani mari, pierzându-se în stufuri.

XII

Fusesem îndreptățit în presimțirile mele. Indivizii aruncați de furtună în noaptea trecută erau hiene dezgustătoare, deprinse să lingă ordurile unui atemporal Levant, să vegeteze pe coaste lăncede în văzduhul cu arome tari care amestecă miresmele cu duhoarea

fetidă. Erau dintre aceia între nașterea și moartea cărora se înscrie o spirală vicioasă, mișcare perpetuă, dar stagnantă în creșterea ei părelnică, simbol al agoniei și al decăderii din timp.

Am simțit-o dc cum i-am văzut mai dc aproape, întorcându-mă după-amiază din baltă și găsindu-i la umbra farului. Jucau cărți cu paznicul și vorbeau grecește. Numai bărbații jucau. Femeia stătea deoparte, cu ochii spre marc, și urmărea în larg delfinii cu spinări negre. Valurile se potoliseră, apa revenise la albastrul ci verzui obișnuit, păsările se roteau în larg, mereu mai departe, mereu mai înalte și mai ameteite de soare.

La apropierea mea, s-au făcut a nu mă băga în scamă, deși eram convins că paznicul le vorbise despre mine. Agațai pușca la locul ci și începui să-i observ în tăcere, plimbându-mă dc ici-colo. Bărbații păreau abia trecuți dc cincizeci de ani, și femeia de patruzeci. Erau atât de asemănători unul cu altul, încât păreau doi gemeni bătrâni, cu fețele smochinite și tăbăcite de soare, cu priviri iscoditoare și colțurile gurii lăsate, ca niște măști eline rămase să putrezească la gurile Nilului.

Mi se făcu o greață teribilă de mutrele lor și-mi mutai privirea spre femeie. Înaltă, robustă, cu plete negre și lungi, avea ceva de Hercule feminin. Numai ochii - de un verde strident, tăios,

incrustați în obrazul măsliniu cu trăsături dure - păreau luminile aprinse într-un turn de cetate posomorâtă și străveche. O clipă îi întâlnii privirea și avui o senzație de gol și de neliniște.

N-am rămas prea multă vreme cu ei și am pomit-o spre miazăzi, dispărând după o cotitură a plajei înguste. M-am dezbrăcat, am intrat în mare și, după ce înotai puțin, m-am lungit pe nisip, ascuns printre tufe de salcie care creșteau din loc în loc. Când mi-am ridicat ochii spre mare, am tresărit: femeia ieșea din valuri goală, cu părul ud, cu apa șiroind pe trupul ei de statuie uriașă, arămie, și se îndrepta spre tufișurile în care mă ascunsesem, fără să știe că eram îndărătul lor.

Stăteam Înlemnit, privind-o cum se apropie mereu, și o spaimă stupidă puneă stăpânire pe mine. Sângele năvălea în obraji, capul începea să-mi ardă, inima să zvâcnească precipitat. Văzând-o la abia câțiva pași, am sărit, pomind-o în goană piezișă spre marc, urmărit de țipătul și apoi de hohotul ei de râs. Alergam fără să mă uit înapoi și multă vreme îi auzii râsul, ce se prefăcu într-un nechezat lugubru.

Marea m-a primit tandră ca totdeauna. Am început să înot cu desperarea înecatului și când, liniștindu-mă, după o bună bucată parcursă, mi-am întors fața spre țărm, n-am mai văzut-o.

Abia atunci m-am trezit, cuprins de o ciudă neagră. Inapoiindu-mă la far, pe inserate, ocolii grupul celor trei, ce continuau să joace cărți, și strecurându-mă în odaie îmi luai lucrurile, plecând din nou la pescuit. Noaptea era întunecoasă, și marca avea o respirație lină, care-mi aducea aminte de sânii imenși ai femeii aceleia.

XIII

De când veniseră levantinii, nu mai dormeam în odaia de lângă far. Vara era călduroasă, și nisipul rămânea încins până târziu. Dormeam pe plajă printre tufe de salcie și visam stele cu aurite cozi de păun. Că puteau însemna visele acelea, n-avea cine să-mi spună. Singuri pescărușii îmi tâlcuiau în țipetele lor o soartă necunoscută, pe care mi-o hărăziseră ursitoarele ameteite

de băutură la botezul meu.

Mă deprinsesem cu furnicile și cu briza de noapte, ce vorbește singură și tulbură sufletele celor chemați. Niciodată nu mă voi mai simți ca atunci, răsfățat de adieri și de duhuri. Fie senină de-a pururea amintirea acelor nopți tară lună și fie ca rouă să plângă în zori pe nisip și să fie lacrimă nostalgiilor melc de azi și de totdeauna, pentru ținutul acela, căruia blestemul îi ține loc de binecuvântare și har.

Ziua abia schimbam câteva cuvinte cu paznicul, care se împrietenise cu cei doi bărbați și aproape tot timpul erau împreună. Aflasem că sunt hotărâți să plece când va veni șalupa din port să schimbe buteliile farului. Era pentru ei unica posibilitate; și mai trebuiau să treacă destule zile până atunci.

Cuviosul Apolinarie dispăruse cu desăvârșire. Îmi spuneam că va fi plecat cu barca lui spre celălalt sălaș, în satul unde auzisem că-și face veacul. Nici femeia nu se vedea nicăieri, dar în una din zile o zării de departe, venind dinspre colibele pescarilor. Și plecai repede, ca să nu mă întâlnesc cu ea, nebănuind cât îmi va fi de zadarnică strădania.

Noaptea următoare, la scurtă vreme după ce voi fi adormit, mă trezii toropit ca de o beție ciudată. După câteva clipe, dezmetindu-mă, simții mângâierile cele mai nebunești din câte vor fi existând și văzui femeia cu capul culcat pe coapsele mele. Ca două animale fără grai, ne zvârcolirăm pe nisip și puțin a lipsit să nu mă sugrume cu înlănțuirile ei. Era în prada unei isterii mistuite și nu semăna cu niciuna dintre femeile pe care le întâlnisem. Până și sexul îi era ca o emblemă absurdă ori ca o stea-de-mare, bună de pus pe fruntea noctambulilor. Așa îmi spunea în somn o față necunoscută și cu aceste imagini mă găsiră zorile, singur, la câteva zeci de metri de tufarii unde-mi luasem obiceiul să dorm. Mai jos, lângă mare, se desenau pe nisipul umed două tipare ovale, spre care valurile, salamandre enorme, își aruncau limbile.

Noapte de noapte se succedară aceleași vertigii.

Viața mea se schimbase. Zilele aveau multă pulbere și multe păienjenșuri. Soarele apunea cu întreaga lui curte și cobora în mare pe trepte pardosite cu aur și verde, iar cu mă închinam ca un eretic fiecărei raze ce se stingea. Și așteptam întunericul. Așteptam ceasul acela, care se muta după lună ca umbra ei și ca umbra valurilor când ne încorona îmbrățișările. Vedeam trupul ei născându-se din beznă cu forme șerpuitoare de basm sau de mic apocrif și simțeam cum eu însumi dispar odată cu ea, rătăcindu-mă într-o lume apusă, căreia nicio ruină nu-i poate perpetua amintirea...

Până când într-o noapte n-a mai venit. Am stat până târziu așteptând-o; rătăcind pe țarm și urcându-mă pe o undă, am privit

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 169 jur-împrejur, dar nu se vedea decât farul luminând pustietatea, în sânul căreia marea, nisipul și balta își dizolvau conturile hașurate de întuneric.

Apoi am înțeles că nu va mai apărea ca de obicei și o presimțire bastardă mi-a spus că n-o voi mai vedea niciodată. înapoiat la culcușul meu, cu mâinile sub cap, numărai stelele care-mi vegheau insomnia. De câteva ori mi-a părut că-i văd statura înaltă umblând pe valuri, venind spre mine cu părul în vânt, cu ochii sticlind în beznă. Și nu era bine. îmi amintii de o credință a bătrânilor mei, că de la omul pe care-l visezi umblând pe ape ți se va trage moartea. Dar eu nu visam. Sau poate visam fără să știu. Poate că-ntr-adevăr visam de prea multă singurătate și alean; chiar fără să dorm, fără să mi se închidă pleoapele visam, de prea multă patimă și de prea multe stele.

Abia târziu, după miezul nopții, îmi veni somnul. Tocmai când, departe, se auziră iarăși focuri de armă. Mai dese ca altă dată și mai îndepărtate; cine știe unde în inima bălții?...

XV

Lumina lăptoasă curgea printre nori, și marea calmă sub cerul

mare și gol avea un luciu nefiresc, un luciu straniu și posomorât. O barcă venea din larg, abia ivindu-se din apă și înaintând încet ca o muscă pe o imensă oglindă murdară. Stăteam pe bolovanii de la temelia farului, cu capul rezemat în mâini, privind în vid, trăgând în neștire fumul țigării, pe care mi-o făcusem groasă cât degetul, din ultima rămășiță de tutun aflat în sertarul mesei.

La far nu era nimeni. Când venisem dc dimineață, ușa odăii era închisă, și totul - lăsat în voia soartci, totul avea un aer de paragină. Până și farul rămăsese aprins și scliffea aproape neobservat în lumina mată a zilei fără soare. Unde plecaseră cu toții, așa deodată? Nu găseam niciun răspuns la întrebarea mea și mai cu seamă nu-mi puteam închipui ce se petrecuse cu femeia pe care o așteptasem zadarnic.

Barca din larg se apropia tot mai mult. Începură a se distinge trei oameni, dintre care doi vâsleau cu mișcări rare, iar al treilea stătea în spate, aplecat spre bord, de parcă privea apa, căutând ceva în transparențele ei. Nu mi-a fost greu să-l recunosc după un timp. Era paznicul farului. Bănuii deci că tovarășii lui trebuie să fie cei doi levantini și, ridicându-mă, pornii spre ei. Poate că se vor fi uimit văzând că veneam spre ei, după ce zile de-a rândul mă ferisem să-i întâlnesc și trăisem ca un sălbatic. Dar nu manifestară nici mirare și nici nu se sinchisiră de prezența mea. Singurul care mă luă în seamă a fost paznicul. Dc la el aflai că plecaseră dis- de-dimineață în larg, ca să ducă moarta spre sălașul cel veșnic. Când și cum murise, nu mi-a spus.

După ce-au tras barca pe uscat, s-a mai apropiat o dată de mine și mi-a vorbit despre vânătoarea pe care o făcuseră astă-noapte împreună cu câțiva pescari, departe, în adâncul bălții. Nu auzisem împușcături? Da? Acolo se prăpădise biata femeie. O găsiseră sfâșiată de lupii pe care-i urmăreau. Trebuie să-i fi rânjit foarte grosolan ascultându-l, căci se retrase cam stânjenit, grăbindu-se să-i ajungă pe levantinii care o luaseră înainte.

XVI

Vremea cenușie mi-a fost singurul balsam. Fără nicio adiere,

fără soare, fără valuri pe întinderea spălăcită a mării, fără păsări sau fără aripi, ziua deriva somnolentă, concavă, absorbindu-mă în vidul ei tem. De când venisem, nu încetaseră să se petreacă întâmplări fără sens, jalonându-mi existența cu semne bizare. Ce avea să mai urmeze ? Și cine erau acei oameni, acea strânsură fără căpătâi care se adunase în preajma vechiului far? Odată ce nimeriserăm laolaltă, nu mă gândeam decât să fiu demn de ticăloșia lor.

Nu crezusem o iotă din vorbăria paznicului despre vânătoare și lupi; fețele ascuțite ale pelor doi levantini și chiar crisparea ce se citea pe chipul lui mă faceau să cred că alt fel de vânătoare se desfășură și că coate - până și naufragiul, până și nopțile cu femeia dispărută subit - nu fuseseră decât mijloace de mistificare, pulbere aruncată în ochii celui ce nu trebuia să vadă. Asistam la o luptă surdă, o înfruntare în întuneric sub pavăza nedeslușită a unor I taine ce continuau să-mi rămână străine. Și ceea ce mă tulbura era doar faptul că nu izbutisem încă, în ciuda tuturor încercărilor mele, să-mi găsesc locul în luptă.

Atmosfera, lăncedă până nu demult, se precipita mereu și se ; presimțeau izbucniri violente. Pe cei de la țărm îi știam sau cel puțin îi vedeam zi de zi, chiar dacă uneori îmi apăreau doar ca niște stafii enigmatice, supuse ritualului care era legea lor. Țara stufărișurilor continua să-mi rămână însă necunoscută. Nu știam decât o vorbă a călugărului nebun, care în blestemele lui delirante amintise uneori despre câinele din bălți. Și în ultima vreme, gândul îmi era mereu la vorbele lui, pe care nici până atunci, nici de atunci nimenea nu le mai rostise vreodată.

Și vara începea să decline. Ultimele zile ale lui august aveau mirosul amărui al ierburilor coapte de soare, care ardea mai stăruitor, mai nemișcat pe bolta ușor aburită de neguri, iar noaptea, - ochiul încercănat al lunii privea în gol. Înainte de a intra în septembrie, întreaga priveliște leșina de căldură și toate lucrurile se mistuiau într-o liniște nefirească. Până și brizele veneau cu aripi obosite, veneau bolnave, pline de febră.

XVII

Odată cu schimbarea lunii s-a iscat un vânt dinspre bălți. Un vânt insinuant și indecis, care scotea din stufărișurile uscate foșnete prelungi și înfiora în văzduh stolurile cuprinse de o vagă neliniște. O neliniște mă încerca și pe mine când mă gândeam la toate cele întâmplate și vedeam cum se strecoară cenușa în umbrele de verde ale bălții, până departe, unde se închidea zarea peste ținutul mort.

Dar vântul, ca întotdeauna, îmi dădea o euforie ciudată, o beție a solitudinii, un fel de nebunie care te exaltă și te face să dormi cu ochii deschiși. Toate sunetele ce se nășteau ziua și noaptea îmi erau apropiate și dragi, pentru că murmurul, foșnetul, răsuflarea, oftatul pierdut îmi aduceau ecouri dintr-o lume nevăzută și fabuloasă, către care zburau anii mei ca un triumghi de optsprezece cocori fără țintă.

Revenisem să dorm în odaia de lângă far, căci levantinii se mutaseră undeva în cocioabele pescarilor și câteva zile nu-i mai zării. Paznicul era mai mult în preajma lor, și la far rămăsesem eu singur, purtând nimbul palid al anotimpului ce se presimțea, începusem să duc viața lui, să hoinăresc noaptea pe țărm până târziu, bântuit de o insomnie de care nu-mi dădeam seama decât înspre ziuă, când adormeam pe banca de lemn de lângă turnul bătrân și păărănit.

Aveam senzația că ochii îmi creșteau mereu, se deschideau ca niște cercuri pustii, luminând prin întuneric și căutând o pradă străvezie care-mi dădea târcoale, sau absorbind noaptea, aspirând-o cu zadarnică lăcomie. Mă simțeam profet și mag cu ochi instelați, fără dureri, fără dorințe, fără vârstă, așa cum se va fi simțit poate și farul acela, exilat pe o coastă pierdută între o vreme care ar fi trebuit să treacă de mult și alta ce nu va veni niciodată.

Într-un capăt de noapte vegheată, când mă pregăteam să mă întind pe banca de la picioarele farului, am văzut cerul luminându-se de o flacără mare, spre partea unde trăiau pescarii. Focul

izbucnise brusc, și vântul, care bătea dinspre baltă, îi îndoaia flăcările, purtându-le mereu către mare ca pe niște valuri incandescente, îngânându-se cu revărsatul zorilor. Le-am privit astfel un timp. Apoi a învins în mine o nepăsare venită de undeva de aiurea. Eram incredințat că vor arde pe de-a-ntregul acele cocioabe lipite cu trestie, acoperite cu trestie, născute din încrucișarea trestiei cu pământul. Că vor arde la fel de bine și fără prezența martorului inutil care-aș fi putut să fiu, tot așa cum eu insumi aș fi putut pieri fără veghea nimănuia, în noaptea aceea când încercasem să aflu ceea ce nu mi se cuvenea să știu.

Focul pornise, după cum l-am văzut, dinspre baltă, de pe dunele pe care zărisem atunci umbra călărețului mistuit în stuf. Și mi se păru că aud, înainte de a adormi, un nechezat tăios, triumfător și sălbatic.

XVIII

De pe dunele pe care mă urcasem, nu departe de păguboasa așezare a acelor pescari, vedeam a doua zi ultimele rămășițe ale colibelor arzând cu vâlvătaic potolită. La o margine, lângă mare, se adunaseră oamenii laolaltă cu femeile și copiii, cu fețele trase, cu o expresie de îndobitocire și groază. Stăteau privind cum pier înghițite de flăcări șubredele lor adăposturi și din când în când, în mutismul lor, ridicau mâinile spre cer. Pe nisip zăcea o bătrână desfigurată de arsuri, cu fața umflată, monstruoasă, dezgustătoare. Nu-mi dădeam seama dacă e moartă sau nu, deși în nemișcarea ei părea să fie mai curând trecută în lumea dreptilor.

Un bărbat desfăcu și întinse pânza murdară a bărcii care se legăna pe valuri lângă țărm, și îndată vântul începu s-o umfle. Alți doi ridicară bătrâna și, înaintând încet prin apă, o aruncară în barcă. Bărbatul dădu drumul pânzei și, așezându-se cu spatele spre țărm lângă micul catarg, porni. Vântul prielnic dinspre baltă purta barca repede, făcând-o să salte ușor peste coamele albe ale valurilor nu prea mari.

Nimenea dintre cei de pe plajă nu-și întoarse ochii de la

flacără, care continua să ardă mai roșiatrică, mai obosită. Eu singur priveam barca depărtându-se - și deodată am văzut cum bătrâna se ridică pe jumătate și încearcă să-și susțină trupul, apoi recade și iar se ridică, luptându-se mai mult cu viața decât cu moartea. Dar bărbatul așezat la proră n-o observase. Rezemat de catarg, cu mâinile încrucișate, se uita neclintit înainte, în larg, în timp ce barca aluneca tot mai repede, micșorându-se treptat până ce o înghiți orizontul.

Abia atunci băgai de seamă că levantinii dispăruseră. Fără voie, întorsei capul spre far, dar în preajma lui nu se zărea decât silueta paznicului.

Apoi, două femei se ridicară de pe nisip, îndreptându-se către foc. Mergeau cu pași mari, bălăbănindu-și brațele nefiresc de scurte. Ajungând printre grămezile fumegânde, luară mai întâi câte-un pumn de cenușă, cu care își spoită fețele, iar pe urmă. apucând fiecare câte-un tăciune aprins, înaintară spre capătul dunelor, aruncându-i în pădurea de stuf.

O flacără violentă izbucni și începu a se întinde în toate părțile, devorând trestii uscate și pătrunzând tot mai adânc. în văzduh se înălțară, țipând, stoluri de păsări felurite, învalmățindu-se în zbor, rotindu-se înnebunite sub cerul brăzdat de nori prelungi. Vântul aduse deodată un val de dogoare cu miros de scrum și de ierburi arse. Acrul tremura, luând înfațișări de zburătoare fantomatice. Fumul se risipea și se învăluia pe deasupra flăcărilor aproape albe, care galopau cu coamele răvășite, mereu mai departe, în lumea galbenă și cenușie a bălții.

XIX

După-amiază, vântul își mută bătaia și se întări. Aducea valuri înalte, rostogolindu-le pe nisipuri, și alunga focul cu iuțea sporită, în curând, o întindere arsă se deschise vederii, iar flăcările abia se mai deslușeau undeva în zare, secerând stufărișurile ori dezlănțuindu-se prin pâlcurile de sălcii bătrâne, care păreau ruguri solemne ridicate întru pierzania unor eretici necunoscuți.

Păsările înnegreau cerul. Era o nebunie de păsări. Se roteau la orizont ca niște rotocoale de scrum purtate de vântul care le spulbera, și din negrul lor mi se păru că începe a se înfiripa înserarea, în timp ce soarele cobora în mare, ascuns după somptuoase draperii.

Pescarii se pregăteau de plecare. Îți încărcaseră femeile, copiii, năvoadele și toți păreau beți, întunecați, plini de ceață. Pânzele se desfăcută, și bărcile începură să taie valurile spre miazăzi și apus. Din ațezarea pe care încercaseră s-o întemeieze, nu rămânea decât cenușa răscolită de câte-un vârtej ce se înfiripa ca un dans al neantului. Și în timp ce pânzele colorate de amurg se îndepărtau tot mai mult, ca și flăcările care goneau înainte spre adâncurile pădurii de stuf, pe plaja goală, invadată de întuneric, rămâneam singur cu paznicul și cu farul.

Și aveam sentimentul că toate se iscaseră din lumina rece și otrăvită care ardea în turnul cu tencuiala căzută, luminând pustietatea pământului și a apelor, sub cerul striin, cu stele dușmănoase și oarbe. Vedeam în ochiul lui de Polyphem pietrificat o lume de vid și de moarte iradiată și, răsturnat în negativ, îmi apărea proiectând în lumina diafană a zilei o fâșie de întuneric.

Dar într-o clipă, toate mi se păzură mai frumoase ca oricând, și sufletul mi se umplu de o bucurie calmă. Poate că bucuria aceea venea dinspre mare. Poate venea de la vânt. Mai curând de la vânt, dintre aripile lui de colibri și de vultur, dintre nenumăratele-i aripi pe care le împrumută când valurilor prefăcute în grifoni albaștri, când nisipurilor călătorite, când vreunei păsări căzute.

Eram singur cu paznicul, adică la fel de singur cum aș fi fost și fără el sau cum ar fi fost el fără mine. Și totuși, când mă apropiai de far, paznicul era în prada unei neliniști pe care încerca zadarnic să și-o ascundă. El trăia într-o lume a lui, unde nu puteai fi niciodată singur. Și poate tocmai gândul la acea lume, pe care eu n-o puteam înțelege, îl schimbase acum, când peste

toate începuse să planeze deznodământul.

Ca într-o doară, l-am întrebat de levantini, mai mult din nevoia de a-i spune ceva decât în speranța că mi-ar putea da cea mai neînsemnată lămurire. De data aceasta mă înșelasem însă. A tresărit, și-a rotit ochii jur-împrejur, pleoapele i s-au strâns, lăsând să se strecoare o privire tăioasă și fixă, și mi-a răspuns cu un glas sacadat:

- Poți fi încredințat că-i vom mai vedea, îi vom vedea chiar aici - fi nu peste multă vreme. Iar dacă nu se va întâmpla să apară, vești cu atât mai fericit, cu cât mai nenorocit voi fi eu. Să nu te înșeli cumva crezând ci ei nu ți-au cunoscut deopotrivă toate zilele fi toate nopțile. Dacă nu ți-au arătat-o, e pentru că n-au avut încă răgazul: altele sunt deocamdată gândurile fi îndeletnicirile lor. Unii fac ceea ce nu izbutesc să-nțeleagă, iar altora le-a fost dat să cuprindă cu mintea până fi ceea ce nu se va înfăptui niciodată.

XX

Frică și zic că mi-ar fi fost, n-aș spune adevărul. Sentimentul acesta nu l-am încercat niciodată. Celor ce iubesc peste măsură marea, frica le rămâne străină, și în sufletul lor numai golul stăruie uneori, și o sete de spații pustii și de vânt îi face neoameni, îi robește, le răvășește viața.

Două zile trecură într-o liniște apăsătoare. Și levantinii nu se arătaseră. Focul bălții pierise la orizont, lăsând în urmă un câmp ars, ciumat, pe a cărui întindere, în amurg, sclipeau din loc în loc oglinzi ruginite. Singur cu paznicul, îmi treceam vremea într-o așteptare nelămurită și iarăși simțeam că ne apropiem unul de altul. Dar de data aceasta el încercase apropierea și eram tulburat, pentru că nu reușeam s-o înțeleg altfel decât prin mijlocirea unor vagi și neguroase presimțiri.

Pustiul era tot mai desăvârșit. Brize intermitente măturaseră scrumul fostei așezări a pescarilor, în dreptul căreia, ca un simbol, apără într-o dimineață pe plajă un delfin mort. Nu se mai zări nici cuviosul Apolinarie; aflând desigur despre plecarea

enoriașilor săi, nu-și mai lua osteneala sufletelor noastre. Nici nu ne-ar fi fost de folos cu nimic; pentru cele ce putea să ni se mai întâmple, era de ajuns crucea de lemn, pe care fiecare dintre noi ar fi știut, la nevoie, s-o atârne - legată - la gâtul celui alt. Iar peștii - nevăzută - la gâtul amândurora.

Paznicul urmărea mereu largul, ca și când ar fi vrut să vadă, ori să nu vadă ceva. Umbla nedespărțit de binoclul mare și vechi, cu ajutorul căruia scruta, din timp în timp, orizontul. Nu se vedea însă nimic în afara valurilor și a pescărușilor ce se roteau prin aer sau pluteau pe ape, departe, cine știe unde, pândind cu ochii lor sticloși peștii adâncurilor.

În a treia seară a singurătății noastre, paznicul m-a luat de umeri, spunându-mi cu o voce care părea a altui om decât acela ce mă întovărășise până atunci:

- Măine în zori, înainte de a se lumina, plec în baltă. Dacă vrei să mă insofești, sunt bucuros. Mi se pare că ne asemănăm întrucâtva, și de aceea cred că drumul pe care-l vom face nu te va lăsa nepăsător. Te-am văzut cum îți sclipeau ochii când l-ai auzit pe călugăr pomenind de câinele din bălți. Acum s-ar putea să-l auzi lătrând mai de aproape.

XXI

Ni se făcu ziuă după o bună bucată de drum.

Când se luminează, priveliștea apăru și mai cavernoasă. Ne pomenirăm în mijlocul unei întinderi de scrum și cenușă. Un ținut mort, vid, populat doar de siluetele negre ale unor sălcii carbonizate, printre ochiuri de apă înfiorător de clare, pe care le ocoleam urmărind o direcție pentru mine cu totul necunoscută. Din loc în loc rămăseseră mlaștini verzi, cu plante joase, crescute din smârcuri; focul trecuse zburând pe deasupra lor și acum răsăreau nefirești în pustiul răvășit de flăcări, mai sumbre, mai moarte decât cenușa din jur, ca o ciupercă stranie crescută pe un cadavru.

Pe neașteptate, cerul se înroși de auroră. Soarele se pregătea să se ridice, și noi ajungeam la malul unui lac încrețit de adierea

ușoară ce se purta prin văzduh. Cât vedeam cu ochii, lacul era înconjurat de același ținut pustiu, semn că focul gonise, încercuindu-l și trecând mai departe. În mijloc se zărea o insulă, mult mai apropiată de malul dimpotrivă, iar pe insulă - aceleași sălcii arse, ca o luncă deasă, printre care înnegrea ceva nelămurit.

Pornirăm pe mal înspre partea unde insula părea aproape contopită cu uscatul, și după câțeva vreme ne aflam în fața unei așezări neobișnuite, peste care plutea un aer de moarte ireală. Se vedea că fusese un pod de lemn ce lega insula de mal, dar focul îl mistuise și nu mai rămăseseră decât picioarele arse, abia ridiciându-se din apă, și câteva trunchiuri care pluteau.

Am improvisat o mică plută, îndreptându-ne spre insulă. Plopi și sălcii negre ne străjuiau. Forme sugestive de coșmar, capete și brațe carbonizate, răsucite reptile. Fusese o luncă deasă, menită să ascundă vederii locuința lacustră pe care o descoperirăm în mijlocul insulei. O casă mare și joasă, cu pereții de pământ bătut, era singura pe care flăcările o lăsaseră aproape întreagă, după ce-i nimiciseră acoperișul. Celelalte clădiri ce fuseseră durate din bârne căzuseră pradă focului și se prefăcuseră în mormane de scrum.

Înainte de incendiu, așezarea trebuia să fi fost atât de ascunsă, încât nimenea n-ar fi putut-o descoperi, chiar dacă s-ar fi aruncat nebunește în pădurea de trestii. Fără voie, îmi amintii de cuvintele călugărului și un fior mă pătrundea pe când intram în casa joasă, forțând împreună cu paznicul ușa îngustă, ferecată pe de-a-ntregul cu tablă.

Totul părea pustiu și domnea o atmosferă de cavou.

Eram încordat și parcă așteptam să-și ia zborul din prima odaie în care intrasem un stol de bufnițe enorme, suflete exilate din vechi și întunecate existențe. Pereții erau negri de fum și se mai vedeau pe tencuiala lor semne ciudate, zugrăvite ca pentru un ritual de taină, în jurul unei păsări mari, ce se desena la mijlocul peretelui din fund. Aerul era greu, și cum intram într-o odaie, paznicul spărgea cu patul puștii ferestrele mici, cu geamul

zidit în perete. Și chipul lui era transfigurat, scăldat de o lumină care-l făcea să pară fără vârstă, ca un strigoi materializat ce revine, după secole, să descopere albia vieții lui de altădată. Nici trăsăturile nu-i mai erau aceleași: se schimbaseră, se dezlegaseră, păreau întoarse dintr-o noapte bătrână, prin care rătăciseră înstrăinare.

Într-o încăpere mult mai marc decât toate cele prin care trecusem, o parte a tavanului era căzută și domnea beznă, căci ferestrele erau acoperite cu perdele negre. Cum intrarăm, ne izbi un aer otrăvit și dens. Ne-am repezit la ferestre, smulgând perdelele, spărgând geamurile animate, și, încremeniți, am privit cu răsuflarea tăiată: pe dușumeaua de pământ zăceau, întinși, șase bătrâni morți, cu fețele crispate, albe, cu sprâncene stufoase și cu bărbi lungi, care-i faceau să semene între ei. Erau înalți și voinici. Purtau toți pantaloni și cămăși de in, cenușii, încinse cu chimire late din piele, iar în picioare - cizme înalte. Păreau loviți de moarte bună, căci nu purtau urme de arsuri. Unul dintre ei, al cărui chimir era roșu și ținut cu argint, ținea în mână o lădiță îmbrăcată în catifea viorie, cu încheieturi de bronz patinat. Paznicul se și repezi s-o deschidă, însă o găsi goală. Cineva i-o luase înainte.

Atunci, dezmeticindu-se parcă, se uită jur-împrejur și se întreabă, aproape fără voie: Dar unde-i al șaptelea? Părea să știe rostul tuturor lucrurilor și să fi prevăzut cele ce se puteau întâmpla. Și totuși, avea să cunoască îndată o împrejurare pe care n-o bănuise.

XXII

Credeam că nu rămăsesem prea multă vreme în casa pustie din insulă, și totuși, când am ieșit, soarele era la amiază. Un cerc galben se lărgea la orizont, sângerând pe Întinderea metalică a lacului luminat parcă dinăuntru, și undeva, nu prea departe, se auziră cai sălbăticiți. Era desigur dincolo de marginea la care se oprise focul, și ne îndreptarăm privirile spre partea de unde se auziseră. După un grind ars, se vedea o altă apă, nu prea largă,

dincolo de care continuau întinderile cu sălcii și stuf.

Dacă am fi luat-o pe mal, după un înconjur de câțiva kilometri, am fi putut ajunge acolo, și astfel, trecând iarăși cu pluta peste brațul îngust ce despărțea insula, pornirăm tăcuți la drum. Paznicul își rotea ochii, iscodind în jur, ca și când s-ar fi temut de o prezență străină, dar nu era nimenea; noi singuri dădeam viață unui ținut încremenit.

Am trecut iarăși prin mlaștini verzi, scufundate, și ne-am încrucișat cu arbori uciși, care implorau cerul răsăritului cu brațele lor contorsionate, ca împărații orbiți de săbiile incinse ale dușmanului, cerșind la porțile unei cetăți adormite. Liniștea ne învăluia și ne apăsa și ne amenința. Liniștea care-și ascunde ghearele ei de pisică, liniștea cc-și află sălașul în mormintele goale și stăpânește trecerea tuturor. Primului vultur ce se zări în slavă, rotindu-se larg, și primelor broaște din marginea celui alt lac le-am surâs ca unor soli ai bălții pline de viață, ce ne întâmpina în sfârșit, după atâta cale prin pustiul celei moarte în flăcări.

Apa cotea mereu, și după alte și alte întorsături ne trezirăm în fața brațului dincolo de care se întindea, netulburată, jungla de stuf, semănată cu pâlcuri răzlețe de sălcii atinse de primele semne ale toamnei. Cum priveam, deodată trestiile se învălmățiră ca de o goană, și în aceeași clipă țâtniră câțiva cai. Fuseseră, de bună seamă, speriați de ceva și, oprindu-se la malul din fața noastră, se răsuciră îndată, dispărând în stufărițuri. Cine putuse să-i sperie ? Nu ne rămânea decât să așteptăm și, drept aceea, ne-am culcat la pământ, cu ochii către locul de unde veniseră caii. Paznicul se uita ațintit prin binoclul lui mare.

După o vreme, se simți iarăși o mișcare și se ivi un călăreț ascuns pe jumătate în trestii. Calul - înalt, zvelt, negru - stătea cu capul spre noi. De după coamă se văzu o femeie, iar îndărătul ei - o față bărbătească nedeslușită. Paznicul își înăbuși un strigăt de uimire și lăsă binoclul să-i cadă, iar eu, culegându-l și ducându-l la ochi, am recunoscut chipul femeii. Era aceeași, nu

mă puteam înțela, aceeați care mă imbiase în coliba întunecată, unde mă găsisese apoi cumplita lovitură a lui - a cui altuia decât a aceluia care se întrezărea în spatele ei pe cal? El îi era stăpân și domn.

Și, uitându-mă cu luare-aminte, am văzut un bărbat trecut bine de jumătatea vârstei, cu trăsături frumoase și nobile, încordat ca și armăsarul pe care-l călărea. Purta haine aidoma cu ale bătrânilor morți din casa în care fuseserăm cu câteva ceasuri în urmă. Iată-l deci fi pe al șaptelea, mi-am zis în gând.

Al șaptelea, al șaptelea, repeta lângă mine, cu voce sugrumată, paznicul farului.

Și al șaptelea nu era altul decât cuviosul Apolinarie.

XXIII

Era el, cu toate că părea altul, și îmi dădeam seama că niciodată până atunci nu-l privisem atent, nu-i observasem de fapt infa- țițarea. Nu mai avea nimic din nebunia care mă împiedicase întotdeauna să-l văd. Sau poate că abia acum chipul i se lumina de adevărata lui nebunie. Altminteri, aceleași plete încărunțite, aceleași mustăți, aceeași barbă îi încadrau fața prelungă. Doar ochii nu mai erau aceiași. Țrau mari, limpezi, pătrunzători și aveau ceva de noapte, sau mai curând de amurg.

Paznicul, revenindu-și din stupoarea ce-l cuprinsese, și-a tras, cu mișcări încete, pușca de pe umăr și a ochit călărețul. Când a apăsat pe trăgaci și s-a auzit detunătura, calul, speriat de ceva, tocmai se răsucise într-o parte, și glonteile a trecut pe alături. În aceeași clipă, călărețul întoarse și pieri în trestii. Paznicul își rezemă fruntea de armă și rămase multă vreme așa. Apoi, ridicându-ne, pornirăm pe drumul întoarcerii.

Trecurăm încă o dată pe la casa din insulă, unde se vedea că mai fusese cineva între timp, dar paznicul nu părea îngrijorat.

Târziu, ticăloșilor, spuse ca pentru sine, și se îndreptă spre odaia cea mare.

O găsirăm pustie: cei șase morți dispăruseră. Pe zidul pe care se deslușeau semnele enigmatice și pasărea cu aripi desfăcute, o

mână scrisese ceva în grecește, și paznicul tâlmăci la rugămintea mea: Binecuvântat fie spiritul hierofantului.

Jur-împrejur nu se vedea nimenea. Soarele se lăsa tot mai jos, coborând, crescând și sunând ca un scut aurit. Mergeam repede; nu știu de ce ne grăbeam, de vreme ce nicăieri nu puteam fi așteptați. Am ajuns la țărm când umbra amurgului, mare și roșie, contamina pescărușii, iar farul își destrăma în ape chipul însângerat.

Marea era agitată. O barcă se îndepărta în larg, cu pânza umflată de vânt. Fețele celor doi oameni pe care-i ducea nu se mai deslușeau, dar nu ne-a fost deloc greu să bănuim că erau levantinii. I-am privit în tăcere, alături amândoi ca niște obeliscuri încremenite pe țărm, până când orizontul și întunericul i-au înghițit.

Paznicul revenise la starea lui de absență și iar era cel pe care-l cunoscusem punând piciorul pe limba de nisip dintre baltă și mare. Trăsăturile-i dispăruseră parcă din nou, și când îl văzui întins pe banca de lemn de la picioarele farului imi păru ca și altădată: un mort căruia n-a avut cine să-i închidă pleoapele.

XXIV

Toamna se întetea. Zilele păleau. Zilele se-nvăluiau în brume albastre. Aerul tremura deasupra valurilor înlănțuite, care-mi țineau loc de țară, și noaptea, stelele mai reci, mai adâncite-n orbitele lor, visau gene de stuf. Numai firul, care-și ucisese fluturii, avea un surâs de zeu asiatic, ascuns în piatră, perfid, pândindu-și din umbră devoții.

Începusem să am fobia luminii verzui, ce se revărsa noapte de noapte. Mi se părea că învăț, fără voie, să semăn la față cu paznicul și că mă afund într-o lume fără timp. Pierdusem până și senzația solitudinii, cu toate că meleagul pe care continuam să exist era mai pustiu ca niciodată. Poate că de aceea m-am bucurat când am zărit, într-o dimineață, șalupa din port apropiindu-se de coastă.

Cred că-mi voi fi luat rămas-bun de la paznic, deși nu-mi aduc

aminte. Mai văd doar o mare agitată și o linie galbenă pierind la orizont. Un țarm pe care nu-mi va fi dat să-l revăd.

În port nu l-am găsit pe unchiul meu decât după o căutare de câteva zile. Nu mai era pe puntea pilotinei ce ieșea în calea vapoarelor oprite în larg. Intrase în legătură cu niște negustori care aduceau, cu un vas mic și șubred, marfa de contrabandă, cine știe de unde. S-a mirat că mă vede viu și mi-a povestit că o femeie înaltă, voinică și neagră, pe care o dusesse cu corabia, mai demult, i-ar fi spus că murisem în baltă la o vânătoare de lupi, cu doi prieteni ai ei naufragiați pe coasta pustie a farului.

Era mai străin și mai nepăsător chiar decât la prima noastră întâlnire și mi-a fost silă să-l revăd. Poate că-și va fi dat seama de asta, căci m-a chemat într-o cârciumă din port și, așezându-ne la o masă, mi-a spus:

- Trebuie să fții că nu fi-am fost fi nu-fi sunt niciunfel de unchi. Numai numele mi-e același cu al unchiului tău, pe care l-am cunoscut cândva într-un port unde m-a scăpat de la o încăierare. De atunci a trecut timp destul și am rămas prieteni. Și i-am plătit fapta, lăsându-mă o dată închis în locul lui, ca să poată fugi până se lămuresc lucrurile. Nu trebuie să-fi pară rău. L-ai cunoscut fi tu. Unchi îți este paznicul jarului, acela care te-a găzduit, jări să știe nici el că-i ești nepot. Nu te întuneca lafață și nu fi supărat. Viața lui e sub o zodie de blestem și de taină. Și e mai bine să nu afli nici puținul pe care-l știu eu!

Am ieșit din cârciumă beat și năucit. Ceasuri în șir am zăcut pe cheiul canalului, culcat cu fața spre cer, urmărind norii și ascultând freacăta portului. Revedeam farul cu marea la picioarele lui. Revedeam pustiul plajei înguste și balta schimbându-și inelele și umilindu-se în cenușă. Dar mai presus de toate imi stăruia în față chipul aceluia despre care am aflat cu întârziere un adevăr ce, cunoscut la timp, mi-ar fi modificat radical biografia.

Astăzi surâd cu nepăsarea ce-mi e tezaurul agonisit în viață. Dar atunci clocotea în mine patima celor optsprezece ani, și în

frigurile ei m-am repezit din nou după falsul meu unchi, implorându-l să mă ajute să-l caut pe cel adevărat. Să mă ducă iarăși acolo, pe coasta farului.

Răspunsul m-a făcut să înțeleg zădărnicia încercărilor mele. Paznicul nu mai era la far. De altfel, meseria de paznic nu fusese decât un scurt interludiu în ciudata lui existență. Îl văzuse pe chei cu puțin înainte de a mă fi întâlnit pe mine. Era pregătit de călătorie. Se interesă dacă nu cumva luaseră vaporul un călugăr cu mintea tulbure și o maică de prin părțile Răsăritului. Și, auzind că plecaseră într-adevăr, chiar în ajun, se și urcase pe puntea primului vas ce părăsea portul, îndreptându-se spre Levant.

FUGA PIETRARULUI

Siento el dolor mas no veo la mano, Ni puedo huir, ni me es dado escudarme.

FRAY LUIS DE LEON, A nuestra senora

I

Zi și noapte, orașul părea adormit. Numai ochii stăteau totdeauna larg deschiși umbriți, înecați în ceață, și îndeosebi iarna aveau culoarea galbenă-cenușie a sticleților din crângul pierdut pe țarm. Poate din cauza ulițelor largi, mult prea largi, tară cruci, fără arbori, firă pietre. Nicăieri n-am mai văzut asemenea ulițe goale, mărginite de case înfricoșate, ghemuite una într-alta, pe care nu izbuteai să le ții minte, și în fiecare dimineață, privindu-le, aveai impresia că peste noapte a mai dispărut una din ele; și nu ți-o puteai închipui niciodată plecând pe mare ca o arcă veche și putredă, ci mai curând răpită de o tiranică prezență, ce părea că pândește orașul dinspre stepa de la miazănoapte.

Oamenii erau puțini și risipiți ca după o invazie sau o epidemie necunoscută. Și eu eram unul dintre ei. Singurul meu rost în acea așezare îndepărtată era să aștept iarna și să cioplesc troițe pentru mormintele care se înmulțeau mereu în cimitirul mare și agresiv, aflat în mijlocul orașului.

N-aș putea spune că eram cunoscut - și cei ce veneau să mă caute nu-mi vorbeau niciodată. Un gest, o privire îmi erau de ajuns, mai cu seamă că, după obiceiul nostru cel vechi, toată ziua băteau clopotele celor șapte biserici ori de câte ori murea cineva, și noaptea se auzeau bocitoarele tânguindu-se ca viscolul la ferestrele cu obloane închise.

Troițele semănau una cu alta, și le ciopleam în neștire, fiind adeseori cu gândul cine știe unde și tresărind doar când corbii strigau prin văzduh, coborând pe acoperișuri, sau dimpotrivă, stoluri de pescăruși, gălăgioase, năvăleau dinspre mare.

Ciopleam piatra aproape fără să mă uit. Măinile învățaseră forma celor trei brațe, iar dalta nu mai avea nevoie de mine. Odată

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 185 cu venirea primăverii îmi spuneam mereu că voi pleca pentru totdeauna din acel oraș, că mă voi duce aiurea. Dar zilele treceau la fel fi, în pragul iernii, simțeam iarăși o ciudată dorință de a rămâne. Marea, zăpezile, vântul și clopotele mă înlănțuiau din nou și mă purtau printr-o lume în care visam că se petrece, departe, undeva, adevărata mea existență.

II

În oraș, toate își urmau cursul în aceeași albie monotonă. Nu pleca și nu venea nimenea, iar locuitorii erau - rând pe rând - veseli, posomorâți, îngrijorați, plini de speranță, nepăsători sau vag melancolici, și tot rând pe rând se împrieteneau unii cu alții, se dușmăneau ori își arătau o atenție plină de gingășie. Câtăva vreme am încercat și eu să-i urmez, dar întotdeauna sfârșeam prin a-i îndepărta de mine tară să-mi dau seama. Abia după aceea înțelegeam că-mi manifestasem speranța când ei erau cuprinși de îngrijorare sau că mă copleșise tristețea în timp ce toți ceilalți își surâdeau încrezători unul altuia.

O singură femeie a simțit nevoia să se apropie de mine.

Era într-o seară târzie de noiembrie și ne-am plimbat împreună pe țărm până spre miezul nopții. Cred că, vorbind

amândoi, ne-am spus multe, ne-am destăinuit și ne-am făcut promisiuni. Obrajii ei fără culoare, talia zveltă, părul aproape alb, ochii plini de reflexe tulburi, trădând o convulsivă isterie, au venit după mine în somn, ținându-mi tovarășie noapte de noapte. Umbra și isteria ei mi-au rămas credincioase, și numai iarna se așternea între noi o tăcere hieratică.

Se mai legase și-un câine de casa mea. Uneori părea mic, jalnic, adunat în sine și toropit ca de o febră ascunsă; alteori, dimpotrivă, se îndrepta, creștea, își schimba înfățișarea, și blana lui căpăta o culoare mai întunecată, mai roșie, mai nocturnă. Îl recunoșteam întotdeauna, în ciuda nestatorniciei lui și a obiceiului ce-l avea de a nu semăna niciodată cu sine. Era un câine tară tristețe și fără

nostalgii în privire, o vietate cu ochii pustii ca stelele moarte ale sfârșitului de toamnă. Imi plăcuse să-l văd umblând prin curte și mai ales să-l știu că doarme încolăcit la ușa mea toată noaptea, lătrând din când în când, fără sens, sau adulmecând marea și scoțând un urlet prelung și stins, chemare sau plângere în gol pentru duhul neodihnit al corăbierilor și al vântului.

Erău și câțiva șoareci, mai mult bănuți, ca și păianjenii pe care nu-i vedeam niciodată; le zăream doar pânzele țesute prin colțuri sau la ușă - țesute și părăsite la voia întâmplării, legănându-se ca niște scări de mătase coborâte de la fereastra unui castel nelocuit. Vor fi fost desigur și altele multe dintre acelea ce stau neștiute în preajma fiecăruia. Dar acestea nu mă supărau cu nimic.

Ceea ce mă supăra peste măsură era insolita apariție a unui cerșetor dubios, care începuse să mă neliniștească din ce în ce mai mult cu insistența lui. Prima oară când, într-o dimineață, l-am văzut la ușă, am avut un sentiment neplăcut, în care o presimțire incertă se îngâna cu repulsia. L-am lăsat să aștepte mai mult decât era firesc și, într-un târziu, deschizând fereastra, îi aruncai o monedă, pe care o prinse din zbor cu un gest obscen. Îi arătasem foarte limpede neplăcerea de a-l vedea și antipatia,

mai mult instinctivă, ce mi-o provocase și eram convins că nu se va mai ivi, dar mă înșelasem, căci a doua zi, la aceeași oră matinală, când, stăpânit de o vagă bănuială, privii afară, l-am văzut iarăși postat în fața ușii. M-am hotărât să-l ignor și, întorcându-mă la ale mele, l-am lăsat să aștepte zadarnic. Nu știu cât va fi stat. Spre ceasurile prânzului, nu mai era; în sfârșit, eram bucuros că scăpasem de el.

Prea statornică nu mi-a fost bucuria. În seara aceleiași zile începuse o ploaie mărunță, amestecată cu vânt. Întunericul aiura, și puținele lumini ce mai rămăseseră undeva pe ulițele încremenite se clătinau galbene, căutând un reazim pentru sufletele lor chinuite, încercam să citesc o carte dintr-un secol uitat, dar mă surprindcam din timp în timp cu gândul evadat din paginile ei. Deodată aud pași pe acoperișul de tablă al casei, și peste câteva clipe, câinele de la ușa din curte a schițat un scâncet melodios. M-am grăbit să ies, și prin bezna umedă deslușii făptură aceluiași blestemat cerșetor; casa mea fiind lipită de cea vecină și mult mai joasă, am înțeles <ă venise urcându-se pe gardul despărțitor, ce era aproape de înălțimea acoperișului meu.

De atunci, seară de seară, era nelipsit de la ușa mea din curte. Mă resemnasem să-i aud de fiecare dată pașii sunând pe tabla acoperișului, ca un memento al neputinței și apăsării.

III

De la o vreme, oamenii orașului începură, pe nesimțite, să-și schimbe atitudinea fațade mine. Mutismul lor deveni insinuant, gesticulația căpătă o expresivitate stranie și sarcastică. În fiecare dimineață găseam lipite de geamuri etichete decolorate, cu inscripții stupide și jignitoare, caligrafiate foarte stângaci, iar peste zi mi se aruncau în curte fel de fel de obiecte, fără să-l pot surprinde vreodată pe cel ce-o făcea: când ieșeam în stradă nu se vedea nimenea, și casele din preajmă păreau mai toropite, mai moarte, mai pustii ca oricând.

Mă gândeam că toate acestea nu trebuie să mă îngrijoreze și-

mi spuneam mereu, îmi recitam pe dinafară pasaje din cele câteva cărți de căpătâi cu ajutorul cărora încercam să-mi fortific, tot mai în van, cugetul. Silabele zburau în jurul meu cu traiectorii de fulgi sau de fluturi. Eram copil, ascultam povestiri cu sfârșit fericit, imi proiectam imagini mirifice și porneam, mereu mai obosit, în închipuite și palide călătorii fără țință. Mă străduiam să închid ochii și să privesc înlăuntrul meu. Dar încetul cu încetul, toate cele din jurul meu mă invadară. Nu-mi rămase decât să le accept.

Ceea ce imi dădea sentimentul cel mai apăsător era complicitatea tacită a celor apropiați mie, cu toate adversitățile subterane ce mă înconjurau. Femeia isterică nu numai că încetase să se mai preocupe de spălatul geamurilor, așa cum făcuse la început, ci într-o dimineață am surprins-o cum lipea ea însăși o mică etichetă, pe care scrisese câteva reproșuri laconice. Altă dată, pe când mă întorceam de la marc, am văzut-o întreținându-se cu patru indivizi. care la apropierea mea se întoarseră, plecând fără să-mi arunce o singură privire.

Până și câinele își luase obiceiul de a nu mai dormi la ușă; când ieșeam dimineața din casă, îl vedeam venind dintr-un colț al curții unde-mi țineam blocurile de piatră pentru troițe. Ajunsesem din ce în ce mai singur, mai ferecat în solitudinea mea desperată, căreia numai iarna, marea și vântul îi aduceau aceeași alinare zadarnică.

De aceea, când îmi isprăveam lucrul, când dălțile îmi cădeau din mâinile obosite și sângerate, porneam spre mare, treceam de crângul de sălcii și, odată ajuns pe plaja pustie, mi se făcea iarnă, pescărușii îmi risipeau gândurile în văzduh, vântul îmi răspundea la întrebările cavernoase ale unui glas pe care nu mi-l recunoșteam, și până târziu hălăduiam într-o lume fantastică, populată de ființe înalte și generoase, măști ale unor idealuri din ce în ce mai încețoșate.

IV

Apoi, într-o zi, cerșetorul, ivit la ușă ca întotdeauna la

ceasurile când se întuneca, mi-a părut a fi altul. Statura, costumul, mersul, umbra, toate erau altminteri decât le știusem până atunci, și chiar zgomotul pașilor pe acoperiș nu mai avea rezonanța ce-mi devenise familiară. Cine să mi-l fi schimbat ? Semnul putea fi grav, dar, cum nu izbutii să-i aflu tâlcul, am continuat să observ chipul și comportarea lui, cu gândul de a descifra sensul substituirii.

Femeia însă îl primi ca și cum l-ar fi cunoscut de mult. Poate că ei i se va fi părut același sau - așa cum crezusem atunci - poate că ea însăși nu era cu totul străină de cercul ce se strângea tot mai mult în jurul meu. La plecare îl zării pe geam cum risipea prin colțurile curții și la poartă o cenușă albă, ce lumina vag în întunericul compact.

Noaptea care a urmat mi-a fost plină de o spaimă nedeslușită; mă deșteptam, mi se părea că văd fețe necunoscute la fereastră, sau simțeam pe pleoape cenușa albă aruncată de cerșetor, iar când

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 189 adormeam din nou, mă urmăreau glasuri ce-și șopteau unul altuia felurite indemnuri absconse. Era o noapte de la sfârșitul lui martie, o noapte bătrână, răvășită, obscură. Undeva se auzeau răbufnirile unor ghețuri plutitoare, izbite de poduri metalice, deși niciun fluviu nu trecea prin oraș. Se auzeau din timp în timp chemări venind din câmpul mare și gol, ce pornea de la nord, pierzându-se prin orizonturi încremenite.

Spre sud, marea se liniștise, și deasupra ei umbra o adiere de moarte, o adiere tremurată ca undele clopotelor scufundate odinioară, care pătrund venind de departe spre noi, mângâindu-ne și aducându-ne în memorie întâmplări din viața necunoscuților.

Chiar de a doua zi, oamenii începură să nu-și mai ducă troițele pe care le ciopleam pentru ei. Mi le plăteau doar și le lăsau în curtea casei mele, unde se adunară din ce în ce mai multe, una lângă alta, ca într-un cimitir părăsit. Surori pietrificate, stane tăcute și amenințătoare, mumii trismegiste, troițele mă sufocau,

imi torturau zilele și nopțile, când le visam căzându-mi pe piept, îmbrățișându-mă cu brațele lor poroase și reci, sugrumându-mă pe întuneric, asemenea unor călăi muți ai cine știe cărui tiran bizantin.

Primăvara veni repede. Crizele femeii se înmulțiră, iar câinele avea în jurul ochilor cercuri roșii. Am uitat iama, am uitat viscoalele de pc țărnuul pustiu, aripile lor albastre și albe, stelele lor. Numai gândul pieziș al plecării, numai fuga mă obseda. De undeva, cine știe din ce deltă ascunsă, se întoarse un singur cocor; obosit și bolnav, l-am văzut într-o dimineață căzând mort peste acoperișurile Îngrămădite ale orașului. Și în prima noapte care a urmat am ieșit pe nesimțite din casă, pornind la un drum al disperării și-al groazei.

Multă vreme simții pe urmele melc o umbră care dispărea îndată ce mă întorceam, încercând zadarnic s-o surprind. Putea fi om, câine sau pasăre moartă. Putea fi gândul meu, care nu mai era cu

mine, sau o parte din propria-mi viață, rămasă în orașul acela. Când anii se scutură de umbrele lor, se face un gol în suflet și ți se pare mereu că te urmează cineva.

Apoi toate au pierit, s-au limpezit orizonturile și mi-au ieșit în cale zile și nopți feerice. Poate și luni, poate și ani, întorși dintr-o altă viață. Am întâlnit ținuturi fermecate, unde mi-ar fi plăcut să mă opresc și să rămân prins în rețeaua de raze a unei lumini generoase și dătătoare de vlagă. Dar nu mi se părea că m-am îndepărtat îndeajuns de răspântia pustie de care fugisem, și întotdeauna îmi spuneam că vor veni alte și alte balsamuri să mă întâmpine.

Foarte târziu, când m-a cuprins o oboseală din ce în ce mai puternică, am început a mă gândi la un popas și într-o noapte, după amurgul lunii, intrai într-un oraș încețoșat, scufundat în brumele dense ale lui noiembrie. Nu aveam putere să-mi continui drumul și nu m-am uitat cu prea multă luare-aminte la casa ce mi-a deschis ușile în crucea miezului de noapte zăbrelit de beznă

și ceață. înainte de a adormi, am văzut câteva poligoane fosforescente cum se desenau ca niște solii ale distanțelor străbătute fără odihnă și amintire.

Însă, în cele din urmă, dat nu mi-a fost să adorm.

Ochii nu izbuteau să mi se închidă, gândurile nu le puteam alunga. La ferestre se iveau capete îngrămădite, privind în întunericul încăperii mele; oameni, fiecare cu brațele sprijinite pe umerii celuilalt, se aglomerau la ferestrele mele și profilul unui grifon se ghicea pe ziduri, dilatându-se și strângându-se iar, pierzându-și aripile și tremurând în tăcerea spectrală. Noaptea părea că se întoarce înapoi către seară. Un zgomot se-nfiripa vag și creștea, venind ca un tunet îndepărtat, până când m-am trezit numărând: unu, doi, trei, patru... Erau pași, ce sunau tot mai clar pe acoperișul casei. Bezna de afară se dilua mereu, și oamenii de la geamuri începură să-și arate în lumină brațele și capetele de piatră.

CEL-MAI-MARE

...net te quaesiveris extra.

PERSIUS -Sat.. 1,5

I

Nimenea dintre noi nu știa în ce chip avea să ni se înfățișeze Cel-mai-mare. Nu ni se spusese aproape nimic despre venirea lui, pe care o așteptam ca pe-un eveniment menit să ne deschidă orizonturi nebănuite și să aducă între noi legea rătăcită de mult. Aflaserăm doar că ne va fi dat să-l întâmpinăm într-o noapte pe țarm, lângă valurile monotone ce spălau nisipul, desenându-și întruna aripile de Icarî prăbușiți, îngropați în galbenul plajei. Atât izbutiserăm să auzim, și mai mult nimenea nu ne spuse.

Cine era, de unde avea să ne vină, care erau virtuțile lui, de îndată ce soarta îl alesese neștiut, sabie necruțătoare și dreaptă deasupra capetelor noastre? Toate încercările de răspuns erau neputincioase conjecturi, păreri efemere și goale, ce nu faceau decât să sporească nedumeririle tuturor.

În răstimpul îndelungatelor așteptări, mai vârstnicii își

aduceau, ca întotdeauna, aminte de trecut, povesteau întâmplări de odinioară, când Cel-mai-mare se alegea cu puterile neadormite ale cetății, și glasurile oamenilor îi strigau numele, chemându-l în fruntea lor. Erau timpuri de neînțeles pentru noi, căci de multă vreme niciunul n-ar mai fi fost în stare să rostească alt nume decât al său. Și de mult nimenea nu-și mai închipuia că dintre noi înșine unul ar putea fi Cel-mai-mare.

Cetatea noastră de pe coasta mării era plină de fluturi enormi, plină de goluri întunecate și de amintirea unor fapte despre care nu știam dacă se întâmplaseră într-adevăr vreodată, dar le cultivam pentru noblețea lor, ce ne amețea și ne dădea o letargie mirifică. Locuitorii își scădeau numărul an de an, se împuținau imperceptibil, deși tuturora ne părea din ce în ce mai neîncăpătoare incinta unde ne petreceam viața și întotdeauna credeam că suntem tot mai mulți. Cu timpul, rămăscserăm puțini de tot și începuserăm a visa țări îndepărtate și puternice, primăveri eterne, cu vulturi și stânci aurite. Unii se și rosteau, solemn și satisfacți de sine, că din acele meleaguri avea să ne vină și Cel-mai-mare.

II

Ne obișnuiserăm cu gândul că o navă superbă ni-l va aduce, de vreme ce știam că-l vom întâmpina pe țărm. O navă fastuoasă, siluetă feerică desprinzându-se din întunericul zării și apropiindu-se de coastă în sunetul muzicilor de pe puntea iluminată de reverberații. Chiar și cei mai umili dintre noi, chiar și cei mai tăcuți, mai retrași, mai palizi erau în adâncul lor fascinați de imaginea unei nave pe care noapte de noapte o halucinau în largul mării stăpânite de adâncimi.

De cum se lăsa amurgul, și primele păsări de noapte coborau asupra cetății, atrase de puzderia fluturilor cu cap de mort pe aripi, ne îndreptam cu toții spre țărm. Luna de toamnă, trecută de-al doilea pătrar, avea profil marmorean de hetairă decapitată cândva în cine știe ce colonie elină pierdută printre seminții barbare. Văzduhul vibra lângă obrazul ei mort, sus, în țării, unde

heralzi necunoscuți vesteau un timp al încremenirii și al stârvurilor.

Plaja ne primea indiferentă. Numai printre plopî, adunați într-un pâlce, trecea un fior. Erau singurii copaci rămași pe la noi, după ce toți cei din cuprinsul cetății fuseseră tăiați. Înalți, zvelți, cu brațele lăsate în jos, desfrunziți în acel sfârșit de octombrie, plopîi sângerau până târziu, șiroind de violetul sevei nocturne ce se scurgea din arterele lor, și păreau să păstreze umbre pentru fiecare dintre noi.

Adunați laolaltă, stăteam privind largul, numărând fără glas diademele înșelătoare ce cădeau rând pe rând, învăluind crestele valurilor. Noi într-o parte, plopîi în alta, ca două grupuri ostile, supraviețuitori apocrifi ai cine știe cărei vițe ilustre, purtători abuzivi ai armelor moștenite fată drept, într-un cerc de pravile mistificate.

Uneori vorbeam despre aceleași lucruri anodine, atât de mărunte, încât mai niciodată nu izbuteam să ținern minte cuvintele interlocutorului și replicam în neștire, monologând mai mult, ca să ne îndulcim trecerea vremii. Nu ne deosebeam unii de alții decât prin timbrul vocii și prin mărimea palmelor. Poate și prin înălțime - ceea ce era totuna, căci aproape toți cei cu palmele mari erau mici de statură. Orele lunecau încet ca și luna și într-un târziu, când ne dădeam seama că nu va veni în noaptea aceea, luam iarăși calea cetății. De obicei ne-o spuneau plopîi, cu fluierăturile lor subțiri, la ceasurile când briza își schimba direcția, semn că noaptea se trecuse de jumătate.

III

La începutul întâlnirilor noastre pe țărm, nimenea nu se întrebase cum va trebui primit Cel-mai-mare și, dacă s-ar fi întâmplat să vină în una din primele nopți, cred că ar fi avut o impresie detestabilă la vederea adunăturii informe dc oameni care eram: un stol de pinguini posomorâți, bipezi de circumstanță, stăruind în nisip cu hainele noastre negre cam ponosite, cei mai mulți dintre noi desculți, deși cu un aer solemn

și cu o expresie de gravitate istorică întipărită pe fețe.

Ulterior, s-a simțit o mișcare, și un mic grup dintre cei cu palmele mari a dat semne de închietudine. Chiar în noaptea următoare s-a pornit la construirea unui podium căruia i s-au adăugat apoi și câteva trepte, iar mai târziu, noapte de noapte, apărea printre noi și un personaj cu un steag, vopsit de fiecare dată în altă culoare. Avea o figură enigmatică și nimenea nu părea să-l cunoască, deși nu putea fi decât locuitor al cetății noastre.

S-au ivit și patru măturători, la fel de necunoscuți. Pe unul dintre ei l-am surprins tocmai când se desprindea de lângă trunchiurile plopilor și pornea spre noi. Avea, în ciuda staturii obișnuite, un cap foarte mic, un cap de copil nou-născut, ceea ce m-a făcut să-l ocolesc cu atât mai mult, cu cât simțeam că-mi caută vecinătatea.

Cei patru începură să măture plaja, adunând fiecare câte-o grămadă mică de ierburi, aripi de fluturi și solzi, pe care până a doua zi vântul le împrăstia din nou pe nisipul plajei, ceea ce nu-i supăra cu nimic. Mi-a atras atenția și un observator tăcut care se agita pretutindenea, căutând să vadă cum se desfășoară pregătirile, fără să intervină însă în niciun fel. Dar tocmai de aceea îi arătam toți un respect amestecat cu frica, și-mi amintesc că eu însumi simțisem la un moment dat că are dreptate.

O nemulțumire vagă, nedeslușită, mă încerca - o nemulțumire până și de mine însumi. Trebuiau încă multe, erau încă atâtea de făcut, se mai puteau încă face destule. Starea febrilă ce mă cuprinsese mi-a fost prielnică, pentru că în prada ei am uitat de măturătorul cu cap de copil. Ca și mulți alții, nu bănuiam ce întorsătură aveau să ia lucrurile.

IV

Tot mai acut se simțea, pe zi ce trecea, lipsa profețiilor, a deschizătorilor de drumuri, a vizionarilor care tâlmăcesc texte uitate și cunosc tainele vechilor, eternelor legi. Pe măsură ce nopțile treceau una după alta și pregătirile se înteeau mereu, am

înțeles cu toții că, fără a fi anunțat de profeți și de cărturari, Cel-mai-mare nu va putea descinde printre noi. Gândul acesta nu ne-a venit de nicăieri, ci s-a înfiripat pe nesimțite în noi înșine.

De altfel, ne schimbaserăm treptat și, fără să ne dăm seama, începuserăm a ne supune unei ierarhii tot mai tiranice, în fruntea căreia se bănuia a fi observatorul tăcut, deși el însuși părea urmărit de spectrul altei ființe, neștiută de nimenea. Cele din jurul nostru căpătată înțelesuri, deveniră semne pentru înaripata și oarba călătorie cu gândul a magilor ce întârziiau să se arate.

Până când, într-o noapte, se arătară!

Stăteam ca de obicei pe plajă, adunați în jurul podiumului, în nepăsarea îndepărtată a lunii. Măturătorii, după ce-și isprăviră lucrul, ne dădură pe toți îndărăt și deodată pe podium urcară trei bărbați în puterea vârstei, ținând fiecare în mâinile-i mari, cu degete noduroase și acoperite de păr, câte-o carte deschisă. Un Hor străbătu adunarea, și liniștea ne copleși, o liniște venită de dincolo, apăsătoare ca spaima adâncă și mută a ochiurilor de apă și a peșterilor necercetate.

Cărțile erau tomuri voluminoase, ferecate în aur, și aveau în întuneric luciri piezișe, ostile și reci. Personajul cu steag trecu în față, desfășurându-l mai larg decât îl știusem până atunci, iar observatorul tăcut încuviință din cap. Numai cei trei cărturari stăteau nemișcați, încremeniți și impenetrabili, cu ochii plecați pe cărțile deschise. Apoi, cel din dreapta începu să citească încet, monoton, cu mari pauze, un text pe care nu-l știam, dar știam cu toții că încheie în slova lui profețiile așteptate cu tot mai multă înfrigurare.

Urmară, la rând, cel din stânga și apoi cel din mijloc, care citi vreme îndelungată. În timp ce rostea cuvintele, mai rar, mai cântărit decât ceilalți, se auzea din când în când un scâncet, un fel de scheunat stins, ce venea din spatele lui, abia ajungându-ne la urechi. Simții o neliniște indefinită la auzul acelor sunete, scoase parcă de un animal agonizant, umilit de propria lui

ticăloșie - și tocmai atunci zării în preajmă făptură măturătorului cu cap de copil. Mă cuprinse un tremur pe care, străduindu-mă să-l ascund, fața mi se luminează de încredere și înflăcărare, teșii strecurându-mă dintre rânduri și trecui pe nesimțite spre marginea podiumului, fără să am curajul de a privi în urmă ca să văd dacă omul mă urmează sau nu. Așteptam cu desperare fluierul de la miezul nopții, al plopilor, anunțând sfârșitul adunării, dar nu auzeam decât scâncetul, tot mai des, al acelei ființe ascunse.

M-am târât mai la vale, unde alții câțiva stăteau la pământ, cu ochii măriți de uimire și de neliniște, și m-am amestecat printre ei. Vedeam acum din profil imaginea bărbaților care citeau pe podium, și am băgat de seamă că paginile cărților ferecte în aur erau goale. Dar ceea ce mă înlemni a fost apariția unui călugăr bătrân și acoperit de zdrențe, care stătea îndărătul cărturarilor, ghemuit în genunchi, ținând deschis un opuscul cu scoarțe rupte. Cel din mijloc continua să citească, rostind ceea ce-i șoptea din spate călugărul care scâncea încet când învățătorul îl lovea cu o mișcare abia văzută a piciorului.

V

Din noaptea aceea am căzut bolnav și multă vreme n-am mai știut ce se petrecea. Foarte târziu, când am părăsit patul și în prima seară am pornit-o, după obișnuință, spre țărm, încrucișându-mi calea cu trecători ce mă priveau uimiți și bănuitori, am găsit plaja pustie, adormită în liniște și în dezolare. Nici valurile nu mai năvăleau impetuoase, ca altădată, spărgându-se pe nisip, ci se destrămau undeva în larg, lăsând să vină spre țărm doar câteva fire de spumă și un vuiet tot mai îndepărtat, mai străin.

Nu se vedea nimenea. Nimenea dintre toți cei ce, noapte de noapte, așteptaserăm fericita venire a Cclui-mai-mare. Să fi sosit oare, de vreme ce oamenii nu se mai adunau pe plajă, pregătiți să-l întâmpine? Un regret înecat mă chinuia la gândul că nu-mi va fi fost dat să fiu printre cei ce-i ieșiseră înainte, salutându-l

cu bun-venit pe alesul între aleși al unor meleaguri binecuvântate, trimis să fie coroană pe fruntea obositei noastre cetăți.

Am privit către plopi. Nu mai erau. În locul lor stătea un grup de cioturi negre. Am încercat să mă apropiu, dar m-am oprit pe loc, întorcându-mă numaidecât; ceea ce luasem drept cioturi nu erau decât călugări bătrâni și zdrențăroși, aidoma celui pe care-l văzusem ghemuit la spatele cărturarilor. Cu pași ușori, abia simțiți, m-am îndepărtat, îndreptându-mă iar spre cetate, deasupra căreia fluturii roiau, făcând mai albastru, mai dens întunericul din văzduh.

Cetatea era de nerecunoscut. O animație domnea pretutindeni. Nenumărate podiumuri se ridicaseră, și altele erau în construcție. Peste tot mișunau măturători, observatori tăcuți, iar cărturarii și magii treceau maiestuoși, purtându-și cărțile ferecate în aur. O febră ciudată însuflețea oamenii, Îc dădea un aer de exaltare, îndărătul căreia tremura umbra incertitudinii și a anxietății — mai ales când, în diferitele colțuri de cetate, se ivea măturătorul cu cap de copil, singurul care păstrase în priviri seninătatea de altădată. Toți erau atât de preocupați, îndeosebi la venirea nopții, încât nu mai aveau răgaz să se gândească la Cel-mai-mare. Toți păreau să-l fi uitat de mult.

AUREOLA NEAGRĂ

În amintirea lui Mihail Sadoveanu

Drumul ce șerpuia de-a lungul țărmului era o veche șosea desfundată, pe alocurea năpădită de ciulini și de ierburile tari ale stepei - o șosea pe unde foarte rar, din ce în ce mai rar, se rătăcea câte-un călător.

-Cu ani în urmă, mai puteau fi văzuți fi călăreții mândri ai țării ce se întindeau spre miazănoapte și răsărit, dincolo de pădurile abia zărite în negura orizontului; galopau în pâlcuri nu prea numeroase, stărnind praful adormit al drumului și pierind departe, acolo unde șoseaua cetește spre dunga albastră a codrilor. îmbrăcați în haine cafenii strânse pe corp, călărind mai

totdeauna pe cai albi cu coame bogate, necunoscuți, întunecați la chip, lăsau în trecerea lor un amestec de măreție și neliniște, ce se mistuia ca și nourii de pulbere purtați de vânt către marea care vuia la țărm.

Ei au fost, veacuri de-a rândul, sufletul și podoaba acestei pustietăți, sub stelele căreia tânjeau păsări și fiare nebune, iar zilele și nopțile se îngâneau fără scriptură și număr. Tâlhari enigmatice, vânători sau călugări în zale ascunse sub mantii, cu paloșe grele și lănci verzi, călăreții se iveau și dispăreau fără noimă, ca și când legea de care ascultau ar fi fost dintotdeauna hărăzită să rămână necunoscută de nimenea.

Apoi își schimbă calea. Sunt ani de când niciunul nu s-a mai arătat în zarea adormită și stinsă. Șoseaua căzu pradă paraginii. Singurătății nu mai are cine să-i purtă hotar. Am deprins a lăncezi între toamne aurite de soarele sterp și primăveri chinuitoare, pline de febra înșelătoare a celor sortite să nu aducă bucurie. Timpul nu mai are aici decât înfățișarea străvezie a urâtului. Nicio clepsidră nu s-ar osteni să mai numere clipele. Nicio pasăre nu mai poate fi decât

ECHINOXUL NEBUNILOR și ALTE POVESTIRI 199 o săgeată în gol. Până fi lupii în miez de iarnă au urletul lunatic al vântului și par geamanduri uitate pe uscat.

Nu cred să puteți rămâne prea multă vreme pe aici, cu toate că meseria mă silește să nu dau sfaturi și să nu cer socoteală nimănui. Dealtfel, poate că nici n-ați venit cu gândul de a Întârzia îndelung pe coasta aceasta, unde nimic nu v-ar putea reține. Nu v-am întrebat și nu vă întreb. Nu v-am întrebat nici măcar despre scopul pentru care ați poposit în sihla mea. Am învățat de mult că oamenilor ce se abat pe la mine nule plac întrebările.

II

Astfel ne-a vorbit hangiul la care trăseserăm, în timp ce ne așteama pe masă o hrană săracă, alcătuită din stranii viețuitoare marine, condimentate cu ierburi amare. Hanul era vechi și

aproape pustiu. O clădire cenușie, imensă, dărăpănată, acoperită cu trestie, pe care creșteau flori umile aduse de vânt - o clădire cufundată în trecut sau poate mai curând lunecată din albia timpului și suspendată în vid. La parter, unde ne aflam, erau o încăpere marc cu mese, o tejghea, câteva uși ce dădeau undeva aiurea, iar sus se zăreau, de-a lungul palierului răsucit, camerele de dormit, multe și mici ca niște colivii părăsite.

Din acoperiș se înălța o nuia metalică, înaltă și elastică, vibrând în adierea brizei. Putea fi un paratrăsnet sau o antenă. Însă toate păreau la fel de zadarnice în acea paragine somnolentă, cum zadarnică părea însăși așezarea pierdută în pustiu, la marginea drumului alb între două singurătăți necercetate.

Eram de altfel unicii locatari vremelnici ai hanului. La ceasul prânzului și la cină, masa noastră era singura care învia; celelalte păreau moarte, acoperite de praf și de pânzele păianjenilor, ce nu încetau a țese veșmintele lor mortuare. Noaptea însă, când nu dormeam prea adânc, auzeam chiar de la venirea noastră scârțâind prelung al scărilor de stejar și un zgomot de pași ce trebuiau să fie ai unor oameni voinici și sprinteni.

Hangiul ne spunea că el e acela care umblă noaptea, deprins să vegheze, cu toate că știe cât de inutilă e orice veghe acolo unde niciodată nu vine nimenea. Și noi l-am crezut, ori poate n-am acordat prea multă atenție zgomotelor nocturne, pentru că eram cu gândurile într-altă parte. Pe noi ne urmărea o himeră nebună, o umbră înșelătoare, întrevăzută între închipuire și vis, pe un pod aurit, cu balustrade șerpuite înalte în inima unor secole adormite.

Veniserăm, eu și prietenul meu, în căutarea locului bănuț, unde fusese odată ca niciodată marele altar al lui Zamolxis, în preajma unei cetăți ridicate de greci la capătul împărăției slăvite a geților, lângă valurile întunecate și ostile ale Mării Negre ; marele altar pe care, după legendele auzite pe întuneric din neam

în neam, arseseră - cu tot cu corabia lor - primii elini ce n-au știut să pună stavilă cutezanței la țărmurile străine stăpânite de războinici fără nume. Noptile noastre erau vândute pe de-a-ntregul unei stihii secrete, în țara căreia nicio minune nu ne-ar mai fi putut atinge.

III

De cum venirăm, așezându-ne la hanul uitat ce părea stafia întoarsă a unui alt han dc odinioară, de mult spulberat de ploii și de pustiul posomorât al anilor, ne-am și început căutările. Zi de zi hoinăream pe țarm, urmăream nisipul mării și stepa sălbatică până departe, loveam cu târnăcopul movilele și ridicăturile de pământ, singuri, înconjurați de întinderi bănuitoare și mute. Prin văzduh se roteau deasupra noastră vulturi albaștri, ciulinii fremătau, iscodindu-ne cu priviri fixe, și cranii dezgropate surâdeau în lumina soarelui.

Ne întorceam în amurg obosiți și mâneam în liniște la aceeași masă, în timp ce hangiul rămânea îngândurat îndărătul tejghelei, cu ochii pierduți în gol, cu barba roșcată răvășită, asemenea unei ființe căreia cineva i-ar fi vorbit de departe într-un alfabet de semnale nevăzute. Era un om tară vârstă hangiul, un om fără țară, fără iubiri, fără patimi. Pe zidul din spate tremura, abia văzută, o umbră circulară, desenându-se în jurul capului, ca o aureolă de întuneric, sincronizară cu toate mișcările lui.

Apoi venea iarăși noaptea cu vise falnice, și nălucirile unor timpuri scufundate își începeau pantomima în somnul nostru greu, saturat de narcoza pustiului și a mării.

Uneori, prietenul meu vorbea prin somn rostind cuvinte neînțelese, frânturi dintr-un grai pe care nu izbutisem să-l învăț. Era arheolog și avea obsesia neostoită a pietrelor, a sufletelor mistuite în timp, a tiparelor șterse, rămase pentru totdeauna să dea formă nostalgiilor nedezlegate și bănuielii. În ochii lui ardeau flăcări de mult apuse și tresăreau amăgitoare armele mileniilor moarte, întru cinstirea cărora îl urmasem vrăjit ca un somnambul.

Și iată că într-o zi, pe un câmp ridicat, târnăcopul lovi în piatră. Cuprinși de febră, ne-am apucat de lucru, și spre seară izbutirăm să scoatem la lumină un colț de zid clădit din uriașe lespezi de piatră. Zidul era îngropat sub valurile de pământ nisipos, aduse de mare. Dormea acoperit de straturile depuse deasupra lui; ca într-un mormânt cu oseminte pietrificate, relicvele păreau amorțite, învăluite în giulгии invizibile, logodite cu tăcerea lacătelor ce cad pecetluind ușile sortite să ruginească închise.

Un fluierat ca de șarpe se auzi, dar nu ne-am putut da seama de unde vine - și pe lespezile descoperite se iscă un vârtej de cenușă subțire, înălțându-se și pierind în văzduh. Un miros ciudat de ierburi arse adia, dându-ne o amețală ușoară, ce ne cuprinse pe nesimțite, silindu-ne să abandonăm săpăturile. Abia atunci văzurăm amurgul pe mare, și câteva clipe urmărirăm coroanele lui de fier înroșit cum, una câte una, cădeau innegrindu-se și dispăreau în valuri.

Când ne-am întors privirile la drum, pornind spre han, am zărit în penumbra serii un om mărunț de statură, ca un pigmeu, mergând înaintea noastră la câteva zeci de pași. De unde se ivise, nu puteam înțelege, și oricât ne-am străduit, nu l-am putut ajunge. Sosind acasă când se întunecase de-a binelea, n-am văzut dacă intrase în han, ori își urmase drumul mai departe. Hangiul ridică din umeri la întrebările noastre, incredințându-ne că n-a văzut niciodată prin partea locului un asemenea călător.

IV

Noaptea aceea am petrecut-o între somn și trezie. Adormeam pentru scurtă vreme și iarăși mă deșteptam, cu toate că liniștea era deplină. Nu se mai auziră nici zgomotele pașilor, nici scârțâind scărilor de lemn, ca în alte dăți. Într-un târziu, deșteptându-mă și aprinzând o mică lanternă, îmi rotii privirea prin odaia noastră și văzui două umbre pe care lumina le facea să apară și să dispară pe rând. Una, în formă de lănci încrucișate, juca în dreptul geamului, iar cealaltă, care se

aștemca pe perna prietenului meu, era circulară și stăruia în jurul creștetului ca o aureolă de întuneric.

Am stins brusc lanterna și m-am repezit la geamul cc dădea spre drum. Luna scăpăta, și noaptea avea semnele palorii înfiorătoare a oaselor de cai risipite pe câmpuri. Nu se vedea nimenea pe vechiul drum năpădit de ierburi și de ciulini. Și totuși, departe se auzi un galop, ca și când câteva zeci de călăreți ar fi gonit urmă- rindu-se unii pe alții. Un vânt puternic se dezlănțui dintr- odată, clătinând luna și cele din urmă stele, clătinând câmpul negru și mort, clătinând hanul și aducând dinspre mare un vuiet prelung. Mă dureau pleoapele și-mi simțeam buzele ca de plumb, și primeam în piept rafalele vântului, ca o corabie naufragiată în alt tărâm. Uitam încet-încet totul, și amintirile mi se învolburau tot mai confuze, arzând pe altarul de altădată, pe marele altar al lui Zamolxis, întru gloria căruia hălăduiau războinicii sub steagurile cu cranii de lup.

Am închis fereastra, culcându-mă din nou. Pe chipul prietenului meu, care dormea adânc, rățăceau surâsuri străine, și în ritmul lor trăsăturile îi jucau, apropiindu-se de suprafața lacului înghețat unde părea că se înecase. Imaginea lui imi stăruia multă vreme dureroasă în fața ochilor, până când ultimul val de somn mă acoperi. Când adormii, pluteam într-o nelămurită părere de rău, o mahnire obscură mă legăna, nu știam că-mi va fi dat să-l plâng cu adevărat.

V

Ne-am trezit odată cu zorile. Drumul vechi avea pulberea roșie a răsăritului când pașii noștri grăbeau spre lespezile dezgropate în ajun. Mergeam tăcuți, și eu credeam că fiecare dintre noi halucinează noile pietre care aveau să iasă la lumină, dezgropate de târnăcopul și lopețile noastre. Credeam în perfecta simetrie a gândurilor și a tăcerilor noastre, dar cele ce aveau să urmeze, cu neputință de presimțit, trebuiau să-mi spulbere deopotrivă încrederea și speranța.

Am ajuns la locul cercetat cu o zi înainte. Zidul dispăruse.

Fusesse acoperit din nou cu atâta desăvârșire, încât nu-mi venea aproape să cred că într-adevăr îl vom fi dezgropat. Câmpul înalt în marginea căruia îl descoperiserăm înfiorați își reluase înfățișarea obișnuită, cu aceiași ciulini, cu aceleași ierburi aspre. Prietenul meu nu răspundea însă nedumeririi ce mă încremenise, ci părea netulburat, ca și cum nimic nu l-ar fi surprins. Dădu un ocol larg ridicătorii de pământ, oprindu-se din când în când și privind sau ascultând, și se comporta în așa fel de parcă ar fi fost singur.

Soarele se ridicase pe boltă, aproape alb. Marea se auzea cu vuiete prelungi de gong metalic. începusem să-mi pierd șirul gândurilor și nici nu băgai de seamă când prietenul meu dispăru. Zadarnic am alergat în toate părțile, strigându-l și încercând să-l caut. O izbitură de ușă grea îmi veni în auz, dar nu puteam înțelege unde se va fi închis. După multe strădanii, o descoperii la o margine a micului platou, ascunsă de câțiva tufari, și bătui cu putere în lemnul ei vechi, brăzdat de fiare ruginite. Ecoul bătailor mele se auzi undeva în adânc, dar ușa rămase închisă. Peste câteva clipe, simții iar mirosul de ierburi arse, amețitor și grețos, care mă sili să mă îndepărtez.

Până târziu am rămas prin acele locuri, în speranța că, în cele din urmă, prietenul mi se va întoarce. Seara pomii spre han abătut, urmărit de pustiul și de urâtul ce puneau stăpânire pe mine.

Hangiul n-a părut deloc surprins că mă vede singur - și între-bându-l dacă nu-l întâlnise cumva pe prietenul meu, îmi răspunse că adineauri a urcat spre odaia noastră. Nu știu de ce ezitam să alerg pe scări în sus tocmai acum, când dădusem, în sfârșit, de urma lui. Poate că purtarea ce-o avusese față de mine în ziua aceea îmi dădea un sentiment de jenă și mă facea să Întârzii.

După un timp, pornii. Am deschis ușa, intrând în odaie. Luminile erau stinse. Lanterna se îndreptă de la sine spre patul unde dormea într-adevăr. Perna albă purta umbra circulară în

jurul capului pe jumătate ascuns sub pled. Tresări! ușor la vederea aceleiași aureole negre. Dar ceea ce mă înfioră de-a binelea era imaginea celui care dormea: privindu-l cu luare-aminte, văzui un om mic de statură și-mi dădui seama îndată că e pigmeul Întâlnit pe drum în seara precedentă.

Scuturându-mă de zăpăceala care mă cuprinsese, mă repezii pe scări, să cer socoteală hangiului pentru această batjocură nerușinată, dar nu-l mai găsii jos la tejgheaua lui. L-am strigat prin curte, am cercetat celelalte încăperi ale parterului, l-am căutat pretutindeni - la fel de zadarnic. Hanul părea pustiu, părea mai mare, mai deșirat, ca o sperietoare de duhuri Împlântată la răspântia unor timpuri întoarse, pe care niciun amurg nu le mai poate îndupleca. Părea scheletul unui alt han, de demult, dezgropat de falanga eoliană și ridicat să întâmpine pelerinii nebuni și fugarii.

N-am mai așteptat dimineața. N-aveam de ce s-o mai aștept. Luai drumul întoarcerii, drumul vechi, părăsit, pe care venisem însoțindu-mi prietenul sortit să rămână jertfa nevăzută pe marele altar scufundat. Am aruncat o ultimă privire spre locul din marginea mării unde dădusem de colțul zidului clădit din enorme lespezi de piatră. Prin întunerici văzui peste câmp alergând torțe aprinse și auzii ropotul unui galop îndepărtat. Mi-am adus aminte de călăreții din țara de peste păduri, despre care auzisem în prima seară, și mi-am urmat drumul.

VI

Au trecut ani de atunci. Am trecut și eu, mereu împotriva lor, și am început să uit episodul trăit pe coasta singuratică și trădătoare. O vreme mă urmăriseră oglinzile și apele încremenite, în care încercam să surprind o umbră circulară deasupra creștetului meu, până când am înțeles că aureola neagră o porți față să știi și fără să ți-o poți vedea vreodată.

Amintirii celui ce-mi fusese prieten îi închinam ceasuri mute, risipite prin viața mea asemenea semințelor duse de vânt. Și într-o zi, biruindu-mă o nostalgie haină, luai hotărârea de a revedea

acele locuri.

Am găsit hanul și vechiul drum părăsit sub pulberea albă ca oasele măcinate de timp. Nu se schimbase nimic, și îndată ce m-am așezat la o masă - poate aceeași la care stătusem cândva -, hangiul a venit, aducându-mi mâncare și povestindu-mi despre solitudinea așezării lui și despre drumul părăginit, bătut odinioară de mândrii călăreți de la miazănoapte:

- ...Sunt ani de când niciunul nu s-a mai arătat în zarea adormită și stinsă. Singurătății nu mai are cine să-i pună hotar. Am deprins a lăncezi între toamne aurite de soarele sterp și primăveri chinuitoare, pline de febra înșelătoare a celor sortite să nu aducă bucurie. Timpul nu are aici decât înfățișarea străvezie a urâtului...

Îi recunoșteam glasul, barba roșcată și răvășită, înfățișarea lui de om fără vârstă, fără țară. Îi recunoșteam până și cuvintele, dar încetasem să-l mai ascult. Ochii îmi stăteau pironiți asupra lui, căci hangiul nu era decât prietenul meu, care mă privea străin, ca și când m-ar fi văzut prima oară.

ÎNCEȚOȘATUL ORFEU

Pentru că din vinul aprinderii fi al curviei ei au băut toate neamurile, fi împărații pământului cu ea au curvit...

APOCALIPSA SE IOAN - 18,3.

I

Printre clădirile incolore ale orașului, printre pereții lor de un cenușiu murdar, care nu se deosebea de culoarea geamurilor prăfuite și tulburi, pata albastră a bordelului de pe țarm părea o pensulă aruncată pe nisip de vreun zugrav beat, călător prin acele meleaguri. Zidită pe o temelie de piatră înaltă și netencuită, plină de mușchi și înnegrită de-a lungul anilor, casa era masivă și avea forma unui patruleter neregulat întors spre mare, unde era și intrarea cu trepte roase de pași, cu fire de iederă agățate de zidul albastru.

Jur-împrejur, printre tufele de cătină și ciulinii adormiți, care se înmulțiseră sub pulpana generoasă a vântului, se mai iveau

ici- colo mănunchiuri de trandafiri și de liliac, firave, stoarse de vlagă, secătuite de nisip și de pietre. Acolo, noaptea dormeau păsări mari și copii vagabonzi. Ochi aprinși, otrăviți de lună, licăreau printre frunze și spini, strigăte răzlețe izbucneau în întuneric, și umbre se strecurau, alungite pe plajă până la marginea înspumată a mării.

Îmi plăcea adeseori să mă abat pe acolo, mai ales când ploua noaptea și marea era agitată. Treceam pe țărm, ocolind de departe casa. Stăteam privind ferestrele, fiecare luminată altfel. Unele aveau lumină puternică, altele abia lăsau să se strecoare o rază roșiatică sau verzuie, portocalie sau violetă, și clipeau în beznă, până când se stingeau cu totul.

Eram singur, n-aveam prieteni, și hoinărelile nocturne îmi făceau bine. Dacă mă gândesc bine, cei mai mulți dintre locuitorii orașului n-aveau prieteni, dar aproape niciunul dintre ei nu ieșea din casă decât rareori, și îndeosebi pe țărm noaptea nu se plimba nimeni.

Multă vreme, clădirea albastră a bordelului mă ținu la distanță, mai ales că în oraș nu se vorbea și roți păstrau o tăcere inexplicabilă în această privință. Vedeam uneori intrând pe câte cineva, alteori zăream la geamuri siluete abia conturate sau mi se părea că aud glasuri, planșete, șoapte. Nu știu de ce, mă gândeam cu tristețe că va veni totuși ziua când voi bate și eu în ușa greoaie de lemn și voi aștepta să mi se deschidă și voi pătrunde în incinta casei albastre amețit de imagini nemaivăzute și de propria mea viață întoarsă, apăsătoare și obsesivă. Și nicio sirenă nu se va mai găsi să pună capăt sumbrului joc și să vestească moartea prin cântec, singura la care mă simțeam condamnat.

II

Plimbările mele se prelungeau tot mai mult. Ajunsesem să mă culc după miezul nopții, când stelele păleau, și ursa cădea răsturnată în mare. La un asemenea ceas, fiind odată pe țărm, nu departe de casa zugrăvită în albastru, am văzut o navă

apropiindu-se din larg și oprindu-se. După câțeva vreme, se desprinsă o barcă mare, cu mai multe rânduri de vâsle și cu felinare multicolore, pornind spre țărm. îndată ce ajunsese și vâslașii o traseră pe nisip, coborâtă din barcă patru bărbați înalți, cu coifuri ascuțite și bărbi negre tunse scurt, cu mantii lungi prinse pe umeri în paftale strălucitoare.

Îi urmăream ascuns printre tufișurile ce înconjurau casa spre care i-am văzut grăbind, în timp ce barca pleca, înapoiindu-se la vas. Unul dintre ei bătu cu putere în ușă. Cineva le deschise, și cei patru bărbați intrară. în larg, nava plecase, dispărând la orizont.

Bălăriile și tufarii din preajma bordelului se animară deodată. Chiar de lângă mine țâșniră doi copilandri în zdrențe, pterzându-se prin verdeață. Ferestrele casei orbiră, scufundate în beznă, dar dinlăuntru se auzi o muzică sfâșietoare și nostalgică, plină de armonii ciudate, în care glasurile și corzile se împleteau, îngânându-se. Niciodată până la venirea acestor străini nu mai auzisem revărsându-sc o asemenea muzică din casa albastră - deși petrecusem destule ore în preajma ci - și niciodată n-o văzusem stingându-și toate luminile. Era limpede că în viața bordelului intervenise ceva.

Așa îmi spuneam, când, deodată, ușa se deschise, și o femeie năvăli, luând-o la goană spre mare. I-am zărit făptură și am pornit alergând în calea ci, dar în același timp în prag se ivi o bătrână, care o chemă înapoi, strigând și proferând tot felul de amenințări absurde. Ca la un semn, ieșiră din tufișuri o puzderie de copii, aținând calea femeii care fugea. Se produse o învălmășeală și, când am ajuns, am văzut-o doborâtă la pământ și imobilizată de ceata vagabonzilor, care tăbărăseră asupra ei. Era goală, și la amândouă mâinile purta brățări enorme cu brelocuri, pe care unul dintre copii, apropiindu-le și prinzându-le printr-un cârlig, le prefăcu în cătușe.

M-am repezit între ei, încercând s-o eliberez, dar în mâinile câtorva mai mari sclipiră cuțite lungi, și întreaga ceată începu să

mârâie ca o haită de buldogi. Cum n-aveam nicio armă asupra mea, am fost silit să mă retrag, iar femeia, aruncându-mi o privire de spaimă amestecată cu uimire feroce, se ridică, pornind înapoi spre bordel, împinsă de copiii murdari, zdrențăroși, dezgustători.

Am făcut câțiva pași, apropiindu-mă de casă. Bătrâna din prag rânjea mulțumită și, după ce-și înfipse gheara în părul femeii, trăgând-o înlăuntru, se întoarse și le aruncă nemernicilor un pumn de monede.

Era târziu. Pomii spre casă descumpănit de tot ceea ce-mi fusese dat să văd și mi se păru că unul dintre copii mă urmărește. Nu mi-am putut da seama bine, pentru că se ținea atât de departe, încât distingeam doar o formă labilă, ezitantă, înșelătoare, proiectându-sc pe ulițele livide, prin negrul tot mai decolorat al nopții.

III

Câteva seri în șir după neplăcuta întâmplare, am evitat să mă mai plimb pe țărm prin dreptul bordelului. Chipul femeii și privirea ei continuată să mă urmărească însă, și adesea mă surprindeam gândindu-mă la soarta ei și imaginându-mi felurite moduri de a o salva, deopotrivă de irealizabile.

Îmi luasem obiceiul să hoinăresc prin alte părți, unde marea era singură, fără oraș, fără urme de pași pe nisip, fără umbre nocturne, și toți sfinții din calendarele vântului îmi povesteau frânturi dintr-o hagiografie visată. Dar pretutindenea înainte de amurg, jocul delfinilor, pânțele lor albe răsturnate, întoarse spre cer, îmi reaminteau trupul gol al femeii aceleia și scena la care, fără voie, fusesem martor. Și de fiecare dată mă invada o tristețe nelămurită, de care nu puteam scăpa multă vreme.

Se pare că nici bătrâna patroană nu mă uitase, căci într-o noapte, privind cu totul din întâmplare pe geam, înainte de a mă culca, am văzut-o trecând prin fața casei mele și iscodindu-niă cu ochii ei rotunzi, ca de câine. Tocmai când eram gata să mă îmbrac, repe- zindu-mă după ea bucuros că-mi căzuse în mână,

doi polițai se apropiată, salutând-o foarte ceremonios, și porniră s-o conducă, plini de un respect nemăsurat. Am renunțat să mai ies, dându-mi seama că era inutil.

Aveam chiar impresia că ticăloasa voise să-și bată joc de mine în acest fel, fapt ce mi se confirmă a doua zi dimineață, când am găsit, strecurat pe sub ușă, un plic, în care era o fotografie oribilă, reprezentând-o pe femeia ce încercase să fugă, surprinsă într-o atitudine umilitoare și obscenă cu unul dintre bărbații veniți de pe mare. Poate că mi-o adusesse bătrâna însăși sau trimisese pe vreunul dintre copii. Oricum, batjocura întrecea măsura și îmi era cu atât mai greu s-o suport, cu cât înțelegeam că bordelul avea o pondere nebănuită în viața orașului, iar patroana lui era omul cel mai temut și mai influent.

Totuși, nu izbutii să mă resemnez. Tristețea am lepădat-o în mare. În locul ei, am lăsat să-mi pătrundă în suflet înverșunarea și ura. Schimbarea mea și gândul neînduplecat nu făcură decât să sporească șicanele și dușmănia. Într-o zi am observat că nici vecinii nu mă mai salută ca de obicei, ci mă privesc indiferent sau trec pe lângă mine, făcându-se că nu m-au văzut. Știam că n-am cui să mă destăinui și n-am cu cine mă sfătui, că sunt singur într-un oraș cenușiu, unde numai albastrul cu care erau zugrăviți pereții bordelului aducea o notă de veselie. Dar imi fusese hărăzit încă mult zbucium, și aripile de condor desfăcute deasupra mea în chip de simbol și de arme numai de mine văzute mai aveau puterea de a nu cădea frânte.

Nemaiputând răbda starea de încordare și incertitudinea în care mă găseam de la o vreme, hotărâi să-mi reiau plimbările obișnuite și să mă las în voia întâmplărilor. În prima seară, am pornit spre bordel, având grijă să mă strecur cât se poate de nevăzut. Am ajuns la țarm de cealaltă parte și am văzut geamurile iluminate fiecare altfel, ca întotdeauna. Cum stăteam privind în zare, se ivi iarăși corabia, se desprinsе aceeași barcă, apropiindu-se de coastă, și ușa bordelului se deschise, lăsând să iasă cei patru bărbați cu mantii și coifuri. Porniră spre mare,

săriră în barcă și în curând noaptea înghițea deopotrivă făpturile lor și nava ce-i adusese.

IV

Un sentiment de ușurare mă adia. Simțeam puteri sporite; nu bănuiam că mă așteaptă cea mai dureroasă înfrângere. Când, la înapoiere, după ce umblasem până departe pe țărm, am trecut pe lângă tufișurile și bălăriile din jurul clădirii, nu se simțea nicio mișcare. Ascunși printre frunze, copiii dormeau pe nisip. Somnul le era atât de greu, încât nici chiar împiedicându-mă de unul dintre ei n-am izbutit să-l trezesc. Aveau fețele schimonosite și galbene în lumina vagă a lunii, abia intrată în cel de-al patrulea pătrar, și zăceau încremeniți în zdrențele lor deplorabile, iscând un luciu aidoma lemnului putred de risipite în păduri. I-aș fi crezut morți, dacă n-ar fi început deodată să plângă și să se vaiete în somn, sperind câteva păsări mari care-și luară zborul dintre tufișuri, trecând atât de aproape, încât mă atinseră cu aripile.

Am înaintat spre casa de care mă mai despărțeau doar câteva zeci de pași.

Pe măsură ce mă apropiam, mi se înfățișă mult mai mare decât crezusem întotdeauna. Geamurile se adânceau în pereții masivi, treptele își arătau reliefurile greoi, ușa înaltă și neagră se vedea prinsă în balamale puternice de fier, acuzând și mai mult aspectul de castel vechi, reclădit din generație în generație, decăzut dintr-o măreție pe care nimeni nu se mai simțea în stare să și-o aducă aminte.

Mă opream la fiecare pas, absorbit de imaginea casei. Copiii își încetaseră urletele și tăcerea coborâse iar. Zidurile se înălțau și creșteau, colțurile, mai proeminente, păstrau ceva din urmele contraforturilor căzute, după cum în haita de copii vagabonzi sufereau reminiscentele umilite ale gărzilor, și în mine agoniza simbolul cine știe cărei bande de corsari cutezători, care asaltaseră pe timpuri bătrânul castel.

O rușine insuportabilă mă apăsa și, când ajunsei la trepte, n-am mai avut putere să le urc. Parcă uitasem dintr-odată și chipul

femeii văzute atunci noaptea, când încercase să fugă, și ticăloșia bătrânei ce mă urmărise cu șicanele ei, și toate cele ce-mi hrăniseră înverșunarea. M-aș fi culcat și eu, amestecându-mă cu bălăriile, cu tufarii și cu trupurile vagabonzilor, în noaptea letargică și cotropitoare.

Dar ușa se auzi scârțâind lung și se deschise. Patroana apărură în prag. Cobori treptele și, luându-mă de braț, mă târî înlăuntrul, bolborosind ceva ce semăna a văicăreală de milog și a penitență. Eram atât de turmentat, încât n-am înțeles nimic din vorbăria ei, dar îi eram recunoscător că pusese capăt stării de neputință și prăbușire din care singur nu m-aș fi putut smulge.

Am intrat cu pași mecanici într-o încăpăre boltită, un fel de sală lungă, luminată de sfeșnice, am trecut printre portretele afumate, atârinate pe pereți de amândouă părțile, din care mă priveau chipuri șterse de arhonți bizantini sufocați de o costumație debordantă, chipuri de marchizi, de principii răsăriteni și de cavaleri înzăoși. Defilai prin galeria acestei genealogii înstrăinate, fără să bag de seamă că bătrâna nu mai era lângă mine; abia ajuns la capătul sălii, am observat că dispăruse.

În fața mea era o draperie de brocart ros și murdar, îndărătul căreia se auzeau șoapte. Am dat-o în lături și am văzut o firidă unde, pe un pat acoperit cu piei de cal păroase și lucii, o femeie se străduia să facă dragoste cu unul dintre copiii vagabonzi. Și nu era decât aceeași femeie pe care o căutasem atâta timp, gândindu-mă la ca zile și nopți de-a rândul.

L-am înțâcat pe băiat de părul crescut și netuns și l-am îmbrâncit cu atâta putere, încât s-a rostogolit pe dușumeaua sălii, dar femeia a sărit la mine, țipând, și apoi, dându-mă într-o parte, s-a repezit să-l ridice, aducându-l iar lângă ea. Fără nicio rușine, a reînceput jocul, iar eu, scârbit și tulburat, m-am retras, lăsând draperia să cadă, acoperind dezgustătoarea și sordida scenă.

Tocmai atunci, revenită lângă mine, bătrâna patroană mă

imbia cu glas mios să bea un pahar ți, deschizând o uță neobservată, mă împinse într-o cameră plină de fum, de femei goale ți de bătrâni decrepiți care le țineau pe genunchi. Am băut licoarea stupidă pe care mi-a întins-o ți m-am rostogolit ți eu laolaltă cu toate acele cadavre care viermuiau în lumina tremurată a câtorva lumânări, înainte de a fi amețit, auzeam râsul chicotit ți batjocoritor al bătrânei.

V

Dimineață m-am trezit într-o odaie mică, întins alături de femeia pe urmele căreia umblasem. Simțurile mele mai păstrau încă ecoul îndelungatelor voluptăți, ți formele ei albastre îmi cutreierau ochii; ațadar, ea îmi ținuse tovărășic toată noaptea. Amintiri ți senzații confuze se învălmăteau în mine ți nu reușeam să reconstitui aproape nimic din cele ce se petrecuseră. Dormea. M-am ridicat ți am plecat încet, ca să revin seara ți să reparc umilitorul itinerar.

Dar a doua zi dimineață n-am găsit-o lângă mine. Eram cu alta. Și astfel, zi de zi mă dețeptam lângă alte ți alte femei, din ce în ce mai țterse, mai urâte, mai bătrâne, însă pății mă duceau fără voie spre casa albastră de pe țarm în care mi se amestecară vârstele, gândurile ți umbrele. Mi se părea că sunt blestemat să suport, trăindu-le, toate ordurile unor biografii străine, ale unor existențe

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 213 exilate din timpuri, ca să se purifice trecând prin filtrul propriei mele vieți.

Mă obișnuisem treptat cu ambianța acelor nopți: copiii în zdrențe, femeile goale, bătrânii cu chipurile lor extatice, uneori sfâșiate de rictusuri, alteori jalnice, cu obraji căzuți, cu pielea atârând în cute pergamentoase împrejurul ochilor. Larve dezgustătoare, incapabile să treacă pragul constituirii biologice; și totuși, eram cu ei, curgeam laolaltă cu ei spre aceeași deltă incertă unde aluviunile se depun și se devorează încet, iar apele lăncezesc și pătrund moarte în mare.

În oraș devenisem un om respectabil, pretutindeni salutat

obsecvios; pe măsură ce mi-o acordam din ce în ce mai puțin eu însumi, semenii mei se întreceau să-mi acorde stima lor. Tot mai rare îmi erau clipele când încercam să mă reîntorc la singurătatea mea părăsită și cugetam la o evadare. Odată, într-un asemenea interludiu ce se întâmplase să fie noaptea, târziu, aproape de revărsatul zorilor, cum mă trezisem înainte de ceasurile obișnuite, m-am ridicat din patul unde zăcusem alături de o bătrână adormită cu un rânjel lubric pe față și, stingând lumânarea care agoniza, am împins încet ușa, strecurându-mă din încăpere. În semiobscuritatea odăilor prin care treceam, întrezăream cupluri nedeslușite dormind. Am reușit să ajung în sala lungă plină de portrete vechi. Era pustie, iar după draperia din fund, patul acoperit de piei de cal se zărea gol.

Ca întotdeauna în momentele de trezie, când îmi recăpătăm stăpânirea de sine, gândul îmi era la femeia pe urmele căreia venisem acolo. Prin ușa întredeschisă privii afară și, văzând că fauna vagabonzilor era liniștită, am ieșit cu pași ușori, pornind spre mare. O siluetă se deslușea pe țărm și, apropiindu-mă, o recunoscui pe femeia al cărei dor mă adusese în casa cu zugrăveală albastră.

Văzându-mă, în sfârșit, singur cu ea, am întrebat-o de ce nu fuge acum, când e liberă, așa cum încercase în noaptea aceea. Am implorat-o să vină cu mine, să fugim amândoi din captivitatea patroanei, să evadăm pentru totdeauna din albia nopților ticăloase care ne înlănțuia.

- Tocii îmi strigă. Uite-i, nu-i vezi cum vin? Nu-i vezi cum ne înconjoară, nu-i auzi mârâind, gata să ne sfâșie?

Ochii i se umplură de spaimă și de uimire și ardeau ca atunci când era doborâtă.

Mă uitai spre bălării. Din toate ungherele se ridicau zdrențăroșii, apropiindu-se amenințători, mulți, mai mulți ca oricând, mai agresivi, mai fanatici, mai negri. Când mi-am întors capul spre mare, corabia se ivise ca din pământ și stătea oprită în larg, iar barca luminată de felinare multicolore pornea către

țarm.

Plecai grăbit spre casă, în timp ce femeia se îndepărta, înapoiindu-se la bordel, urmărită de haita copiilor.

VI

Nu mai știu când plecară iarăși cei patru bărbați cu bărbi tunse scurt și cu coifuri.

Poate că n-au mai plecat, sau poate - cine știe ? - vor fi venind și vor fi plecând mereu, așa cum îi văzusem în nopțile care inauguraseră umilitoarea mea aventură.

Senzația dc silă vine și pleacă și ea, duh migrator supus unor legi pe care cugetul meu nu se mai simte în stare să le stăpânească. Uneori sunt cu mine, eliberat de lumea căreia pe negândite i-am devenit prizonier. Sunt cu ochii deschiși, cu pupilele lărgite și mistuite de adevărurile ce se dezvăluie celor capabili să treacă suferințele în cristale de gheață.

Dar prea adesea mă trezesc iarăși copleșit de nopțile fetide ce m-au cucerit - și toate ororile se ridică în față, tiranice colonne ale pierzaniei, printre care trec în neștire spre orizontul meu prăbușit. Atunci îmi reiau existența din casa zugrăvită în albastru. Poate că sunt acolo mereu. Poate că n-am părăsit-o niciodată.

ECHINOXUL NEBUNILOR

Thou art like a pilgrim, which abroad hath done Treason...

JOHN DONNE, Divine Poems

I

Începuseră furtunile. Septembrie trecuse de jumătate, și cerul continua să rămână mai mult senin. Ziua, goniți de vânt, norii alburii erau un amestec de cai și lupi, cerbi și lupi, tauri și lupi, avalanșă ce dispărea Însângerată spre seară, iar noaptea bolta se limpezea neagră și același vânt își multiplica nestingherit ecourile în golul dintre valuri și stele. Marea avea un delir sec. Orașul amuțise sub invazia rafalelor care măturau străzile pustii, bateau amenințător în obloanele Închise, zgâriau acoperișurile dc tablă cu ghearele lor, sugrumau felinarele.

Trecătorii erau rari, grăbiți, incovoiați de spate și îi vedeai strecurându-se pe lângă ziduri, ferindu-și ochii de vârtejurile nisipului zburător care şuiera prin aer, și dispărând în curțile ascunse ori în clădiri joase și lungi. Ușor Înclinate spre mare, largi, drepte, străzile păreau manevre pentru hergheliile nevăzute, cărora numai coamele verzui li se zăreau din când în când, departe, dincolo de nisipul țarmului, unde valuri înalte se prăbușeau, risipind mii de aripi albe.

Printre vuietul și răbufnirile vântului, din timp în timp, se auzeau strigăte izbucnind în plină zi, de undeva dinspre chei, ca niște chemări nearticulate. Așadar, au apărut, imi zisesem. Trebuie să-i cunosc, să-i văd, să dau de urma lor înainte de sosirea străinului menit să se furizească neștiut în oraș, pierzându-se printre locuitori și rămânând până când va izbuti să-l descopere și să-l ucidă pe cel mai marc dintre frații săi, pe care nu-l văzuse niciodată.

Fusesem Înștiințat printr-o scrisoare de venirea lui. Cel ce-mi scria era un fost servitor al casei unde copilărisem, un bătrân de care însă nu reușeam să-mi amintesc, după cum nici casa nu știam în ce parte se va fi aflat. Casele prin care crescusem erau multe, și zidurile lor rând pe rând le-am auzit prăbușindu-se mai târziu; le-am visat negre sub ochiul mort al lunii, pietre arse și măcinate, spre bucuria șerpilor și a glicinei sălbatice.

Care să fi fost bătrânul servitor și de unde-mi venea insolitul mesaj ? Derutată, memoria rămânea captiva unui imens osuar, al unui labirint plin de crani odihnite pe tibii încrucișate, asemenea câinilor care dorm cu capul pe labele dinainte. Toți erau morți, toți trebuia să fi murit de mult, toți rătăceau de-a valma într-o țară în care poate că numai mie-mi fusese scris să nu mă mai pot întoarce.

Si iată că, în scrisoarea lui, servitorul de altădată îmi vorbea despre frații necunoscuți unii altora, despre cel ce urma să vină de undeva de departe ca să împlinească ritualul răzbunării, în orașul unde mă crezusem totdeauna dispărut. Îmi vorbea despre

vremea echinoxului de toamnă, despre furtuni și despre strigătul celor ce se vor chema, cunoscându-se întâia oară înainte de venirea străinului, frați de la aceeași mamă. Ei trebuiau să-l afle și să-l apere pe întâiul născut dintre frați, împotriva morții ce-i fusese jurată de frații vitregi.

Dar cine erau și de ce-mi scria mie, tulburându-mi singurătatea ? Și de unde va fi aflat că trăiesc în acel oraș ? La început nu luasem în seamă scrisoarea, însă timpul echinoxului se apropiase odată cu furtunile cele de obicei, și strigătele ce se auzeau prin vânt, după-amiaza, pe străzile goale mă făcură să înțeleg că toate erau pline de adevăr. Fără să știu de ce, m-am simțit părtaș la întâmplările care se pregăteau și am ieșit în căutarea necunoscuților.

II

Vântul creștea mereu. începusem a vedea capete despletite și dinți roșeați. Lipindu-mă de case, înaintam spre țărm, mai oprindu-mă să ascult strigătele nebune, amestecate cu urletele furtunii. Era limpede că veneau dinspre cheiul spre care dădeau toate străzile. Veneau dinspre mare. Mergeam și eu într-acolo, cu gulerul ridicat, ascunzându-mi fața de tăișul nisipului.

Ajuns pe chei, mi-am aruncat privirea până la capătul portului, dar îmi era aproape cu neputință să văd ceva, căci întregul văzduh se încețoșase de vârtejurile ridicate de pe plajă. Totuși, uneori mi se părea că întrevăd o făptură îmbrăcată în alb, ivindu-se și iarăși pierind învăluită de pulbere. Am strigat și parcă mi-ar fi răspuns, apoi îndată alte strigăte se auziră din ce în ce mai departe, ca o înlănțuire de ecouri.

Pornii înspre făptura zărită prin nisipul solar, dar în curând am observat că omul merge și el înainte. Grăbind pasul și apropiindu-mă, am văzut dincolo de el o altă siluetă, și ceva mai departe o alta. Par a fi trei, mă gândii. Peste câteva zile, unul va fi poate fără suflare.

Când i-am ajuns, se adunaseră. Toți purtau haine albe și semănau între ei. Zadarnic încercai să-l identific pe cel mai în

vârstă; niciunul nu părea mai bătrân decât ceilalți. Stăteau așezați pe lespezile de piatră ale cheiului și mă priveau fix, cu ochii lor ciudat de mari și fără culoare, iar vântul, mișcându-le pletele și flutu- rându-le violent, le dădea aerul unor meduze mitologice.

Mutismul și stupoarea reciprocă au durat câteva clipe, apoi, intrând în vorbă, încercai să le sugerez neliniștea mea în legătură cu scrisoarea primită și cu toate cele ce aveau să se întâmple în aceste zile din preajma echinoxului. Drept răspuns, își luară chitarele, pe care le țineau la spate, și, sărind în picioare, începură să cante o melodie cu ritm îndrăcit, scoțând din când în când strigăte asemănătoare celor auzite de mine înainte. Cântau scutu- tându-și trupurile și capetele cu coame răvășite de vânt, iar melodia imi părea tot mai frumoasă, în ciuda nedumeririi și revoltei ce puneă stăpânire pe mine. Ridicau chitarele-n sus, făceau piruete, se indoiau, se frângeau, ritmându-și cântecul cu mișcări clasice - zvelți, înalți, mlădioși, ca niște enormi greieri albi. Înnebuniți de furtună și de soare.

Uimirea triumfă în cele din urmă asupra mea și imi paraliză toate gândurile, toate pornirile. Uitasem scrisoarea, uitasem bănuielele și presupunerile mele anterioare, uitasem și de străinul ce trebuia să sosească. Mi se părea că sunt undeva aiurea și că orașul în care trăiam de atâta vreme e o localitate bizară, necunoscută, descoperită dintr-odată pe un drum generos și secret. Până și furtuna dezlănțuită căpătase accente de orgă electronică, acompaniind cântecul celor trei oameni în alb, care se depărtau încet, în ritmul muzicii lor, lăsându-mă singur, încremenit pe cheiul pustiu.

III

Abia ajungând acasă, m-am trezit. În vijelioasa inserare cu boi jertfiți pe altare cerești și cu aripi sumbre crucificate în vânt, priveam, rezemat de pervazul ferestrei, strada care ducea spre port, încercând să alung din memorie melodia cântăreților cu chitare. Nu știu de ce mă străduiam s-o alung și-mi aplecam

capul de parcă furtuna ar fi putut să-mi spele din memorie acea melodie frumoasă și deșănțată. Departe în josul străzii apărură trei forme omenești, apropiindu-se de casa mea. Veneau încet, cu pași șovăitori. M-am retras puțin, atât cât îmi era necesar să-i urmăresc neobservat de ei. Nu-mi aprinsesem lumina. Vântul zguduia cu putere fereastra - vântul amestecat cu bezna coborâtă pe nesimțite.

Cei trei ajunseră în dreptul meu, priviră geamul deschis, încăperea întunecată. Apoi își scoaseră pălăriile mari și se așezară pe piatra caldarâmului, înfașurându-se cu pelerinele lor negre. Aveau chipuri alungite și păreau obosiți ca după o îndelungată și grea călătorie. Eram sigur că nu-i văzusem niciodată și că veniseră de undeva de departe, cu toate că nu le distingeam decât vag trăsăturile; atât cât să-mi dau seama că seamănă toți între ei.

Frații, mi-am zis. Ei trebuie să fie cei despre care îmi pomenea scrisoarea bătrânului servitor. Dar îndată ce începură să vorbească, bănuielile mele se risipiră din nou, mă simțeam iarăși străin și aceeași nedumerire puneă stăpânire pe mine. Vorbeau într-o limbă pe care o învățasem în copilărie, cândva, și n-o mai auzisem de mult, o limbă moartă, o limbă a secolelor legendare, intrate în ceață.

Am înțeles că sunt actori ambulanți și că vor încerca să reprezinte o tragedie în oraș, undeva pe chei, în aer liber, în furtună, în gol. Va fi o tragedie despre fiul tânăr al unui rege, care și-a ucis mama, despre o răzbunare moștenită din neam în neam între frați, o răzbunare neîmplinită, ce străbate prin timp ca o flacără otrăvită și sacră, alimentată de vestale necunoscute.

Li auzeam rostind blesteme pe seama unui popor ce locuia țara vitregă unde strămoșii lor luptaseră zadarnic să întemeieze așezări durabile și muriseră rătăciți în păduri, Înghețați pe țărmuri neprimitoare și aspre, inecați în valurile posomorâte ale unui fluviu mare, stăpânit de păstori ciudați și de războinici cu înfățișare hirsută, care săgetau din goana cailor lor sălbatici și

păroși sau din luntrile cioplite în trunchiuri de arbori.

Multe din cuvintele lor îmi rămăneau neînțelese, le uitasem sensul, sau poate nu-l știusem niciodată. Am tresărit doar când au pomenit numele meu. Ceea ce m-a făcut să mă înfior era faptul că rostiseră numele meu cel neștiut de nimenea în oraș, numele adevărat, pe care-l purtasera înaintașii mei. Eu însumi îl uitasem de mult, de când, sub zodia impusă de răspântia marilor cicluri ce se încrucișau în biografia mea, mă lepădasem de tot ce putea să-mi aducă aminte de mine. De unde să-l fi știut ei ? Chipurile lor lungi și istovite, țara glorioasă și moartă din care veneau, cuvintele neînțelese, frânturi de tradiție disparentă sau poate dispărută, rămasă doar în relicve de piatră - toate mă îndepărtară din nou de scrisoarea primită.

Când se ridicară să plece, am așteptat o clipă și m-am luat după ei, dar nu i-am putut urmări, căci ajungând la prima răscruce se despărțiră, pornind fiecare în altă direcție.

IV

Noaptea echinoxului se apropia. Nu mai rămăseseră decât două zile. Furtuna bântuia mereu, și orașul era tot mai inert. Părea insensibil la zguduirile vântului, ascuns în sine, tăcut ca o uriașă îngrămădire de pietre.

Am recitit scrisoarea bătrânului servitor și mi-am reamintit de străinul ce avea să sosească în oraș, dar nu-mi dădeam seama cum ar fi putut veni când marca era atât de agitată, încât nicio navă nu s-ar fi avântat. Iar stepa din miazănoapte era vadul urâtului și al spaimei; vegetația ei răvășită de vânt lua înfățișarea unei armate barbare cu lănci și cu săgeți care șuierau, cu piei de animale, cu ochi pustii și cu tășuri însângerate. Numai nebunii și fiarele s-ar fi încumetat s-o înfrunte.

Și totuși, trebuia să vină. Eram încredințat că va veni, pentru că aveam o presimțire din acelea care nu înșală. Un singur lucru nu-mi trecuse prin minte, și anume că străinul se afla de mult în oraș.

În zilele următoare, nu i-am mai întâlnit nici pe cei trei

cântăreți, nici pe actorii ambulanți care stătuseră odihnindu-se sub fereastra mea. O stare de exaltare mă cuprinsese, alternând cu ceasuri de neagră melancolie. Nu mai eram stăpân pe mine și mă surprindeam făcând gesturi bizare, inexplicabile, vorbind singur, rostind nume de necunoscuți, recitând fragmente de vechi și uitate poeme.

Mi se părea mereu că am înviat dintr-o moarte pe care demult, cu secole în urmă, o cântaseră barzi rătăcitori și că port în mine sufletul mare și nemângâiat al unor neamuri trecute unul în altul, metamorfozate în succesiunea anilor și în ritmul capricios al unor cicluri încheiate întotdeauna înainte de timp. Identitatea mi se pierdea risipită în mii, în sute de mii de oameni, îmi apăreau amintirile unor fapte pe care nu le trăisem niciodată, ale unor ținuturi ce nu mai erau ale mele, și toate se învălmășeau în mine, tulburându-mă, traumatizându-mi spiritul și desfigurându-l.

Așa m-a găsit după-amiaza echinoxului.

Am ieșit pe chei în furtună și, cum m-am ivit, cei trei actori, făcând o mare plecăciune, începură să joace tragedia lor. De la primele replici mi-am dat seama că o cunosc, că o știu pe dinafară, că am jucat-o eu însumi cândva. Și îndată, apropiindu-mă de ei, am luat asupra mea rolul celui de-al patrulea personaj, care lipsea. Din cauza vântului și a vuietului mării, replicile erau strigăte puternice, și în curând alte strigăte le răspunseră de undeva. Apoi năvăliră cei trei cântăreți cu chitarele, repezindu-se asupra noastră, și se născu o încurcătură îngrozitoare. Actorii o luară la goană, urmăriți de ceilalți, după care alergam eu. Era o sarabandă nebună, un dans de trupuri încordate, ce se adunau, se încheștau și se desfăceau iar, durând până spre seară, când am văzut deodată cum unul dintre actori, despărțindu-se de ceilalți, aleargă spre mine. Dar cei ce fugeau urmăriți de cântăreți erau tot trei. Din goană am înțeles că acesta trebuie să fie străinul venit să-și îndeplinească răzbunarea și că primul născut dintre frații vrăjmași sunt eu.

O luptă desperată se încinse, o îngrămădire de oameni încăierăți, căci se năpustiseră cu toții, amestecându-se laolaltă. Nu știu cât va fi durat încăierarea. M-am pomenit culcat pe chei, amețit, plin de sânge. Nu eram decât ușor rănit la cap și, ridicându-mă, pornii spre casă. Prin întuneric, vântul mistuia undeva cântecul îndrăcit al celor trei cântăreți cu coame lungi și răvășite.

V

Febra acelui echinox a trecut. Au venit zilele calme, pline de adâncul albastru al toamnei și de umbre galbene tremurând în văzduh ca niște fantome diurne. Brume aurite patinau posomorâtul oraș, dându-i o nobleță trecătoare și iluzorie.

Pe o uliță lăturalnică, am întâlnit într-o zi trei oameni îmbrăcați în salopete murdare, purtând pe umeri lopeți și târnăcoape, mergând încet; fețele inexpresive, șterse, părul țepos și tuns scurt abia mi-au îngăduit să-i recunosc. Erau cântăreții. Au trecut pe lângă mine fără să-mi arunce o singură privire. Tăcuți, cu ochii în pământ, impasibili, luaseră înfățișarea obișnuită a tuturor locuitorilor orașului, și de atunci nu i-am mai văzut, ori poate n-am mai fost în stare să-i recunosc niciodată.

Actorii dispăruseră și ei. Fuseseră văzuți urcând pe puntea unei nave și luând calea țării lor, peste care timpul își lăsase pleopa lui mare. Plecaseră trei. Unul dintre ei rămăsese pesemne ascuns în oraș. Rămăsese, desigur, cu gândul la răzbunarea care-i era singurul rost în viață. Prezența lui nu-mi dădea însă neliniști: mă gândeam la îndelungul șir al înaintașilor mei, asupra cărora planase aceeași mână amenințătoare a celor ce le juraseră moartea, și îmi spuneam că dacă tocmai mie imi va fi dat să plătesc o dușmănie moștenită prin sânge, măcar pentru urmași va veni o vreme de liniște.

Într-o după-amiază, plimbându-mă pe plaja din afara orașului, priveam câteva bărci de pescari apropiindu-se de țarm. Aduceau năvoadele. Când le-au tras pe nisip și le-au scuturat, odată cu grămezile argintii de pești a ieșit la iveală cadavrul unui bărbat

înfășurat într-o pelerină bogată. Ochii mi s-au fixat, larg deschiși, asupra chipului său, pe care se descompuneau trăsături ce semăna năseră cu ale mele.

Pescarii se închină spre răsărit și, ridicându-l, îl așezară într-o barcă, pornind să-l ducă spre somnul migrator din care îl treziseră. Unul dintre ei i-a smuls din spate cuțitul, ce stătea infipt adânc, și l-a aruncat pe nisipul plajei, aproape de mine.

Am urmărit barca până departe în larg. Briza ușoară ce adia răspundea indecis unor gânduri și întrebări cenușii. Încă o generație trecea pragul neliniștii: peste mine, răzbunarea zburase străvezie și oarbă, spre cei ce erau încă văzduh și lumină, undeva dincolo de albia anilor. Era un triumf, sau poate o înfrângere. Sau nu era decât ritualul trecerii implacabile printre jocul neînvățat al cuțitelor văzute și nevăzute, infipte la întâmplare, ca niște semne de hotar.

Privirea îmi căzu pe nisip, unde zăcea pumnalul aruncat de pescar. Îl ridicai și, ca prin vis, recunoscui mânerul de fildeş încrustat cu argint. Era al meu.

BUFNIȚA

Întorcându-mă seara dinspre mare, la ceasuri târzii, când toacă lumea dormea de muk, mă întâlnisem de la o vreme cu un personaj care se plimba foarte agale prin dreptul casei așezate pe chei la colțul străzii mele. Îmi atrăsese atenția prin prezența lui cu totul neobișnuită la orele la care orașul se pustia cu desăvârșire și se oferea vântului ca un cimitir păgân, monotonă alcătuire de cripte și tnausolee necercetate.

Se pare că nici el nu rămăsese cu totul indiferent la vederea mea, căci la prima întâlnire ne surprinseserăm întorcând capul unul după celălalt. Tocmai de aceea m-am hotărât să-l ignor și să trec întotdeauna pe partea opusă a străzii. Dar o anumită neliniște nu înceta să mă stăpânească și, în cele din urmă, obsedat tot mai mult de apariția lui și de ideea că s-ar putea să mă urmărească pe mine însumi, din cine știe ce motive necunoscute, mi-am zis că ar fi mai bine să încerc a-mi da seama

care-i sunt rosturile.

Observam că nu se îndepărta niciodată de casa în dreptul căreia îl întâlneam. Imi era deci mai ușor să-l supraveghez și astfel, odată, venind mai devreme decât de obicei, m-am pitit îndărătul unui stâlp de piatră împlântat pe chei. Vedeam foarte bine casa și eram protejat și de umbra ce învăluia acel colț.

După o scurtă așteptare, se ivi. Ajuns în fața casei, aruncă o privire scrutătoare jur-împrejur și, asigurându-sc că nu e nimenea, se apropie de una dintre ferestre, rămânând nemișcat, de parcă ar fi urmărit cu atenție ceea ce se petrece înlăuntru. Din când în când, se mai uita în preajmă, făcea câțiva pași, dar revenea îndată la fereastră, continuând a privi la fel de încordat.

Fereastră dădea pe chei. O vedeam bine și nu înțelegeam de ce stătea privind-o cu atâta luare-aminte, cât timp era întunecată, sau nui curând părea complet acoperită cu o perdea neagră, opacă, prin care nu pătrundea nicio sclipire de lumină. M-am gândit că poate va fi ascultând ceva, cu toate că era de neînchipuit să auzi o convorbire obișnuită printr-un geam dublu, bine închis și situat destul de înalt.

În întuneric, în tăcerea neprietenoasă a cheiului, ritmată îndepărtat de marea calmă, așteptarea mea devenea un supliciu absurd. Nu știam nimic despre omul pe care îl pândeam, nu-i înțelegeam intențiile, nu realizam sensul prezenței lui acolo. Eram doar incredințat că nu mă urmărește pe mine, dar asta nu mă liniștea, cât timp atitudinea lui lipsită de orice noimă nu făcea decât să-mi declanșeze în suflet stările cele mai apăsătoare. Îmi venea să mă duc direct la el și să-i cer socoteală pentru ceea ce face, să-l bruschez, să-l ameninț, să-l gonesc. O furie înăbușită creștea în mine, dar îmi dădui seama că n-aveam niciun drept să mă amestec în lucruri ce nu-l priveau decât pe el. Orice om e liber să se oprească pe trotuar acolo unde dorește și să rămână cât îi place, cu ochii pironiți la vreo fereastră.

Cum însă toate cele ce-ți par inexplicabile îți lasă adesea consolarea că într-o zi le vei cunoaște, am sfârșit hotărând să

revin acolo dimineața, pe lumină, și să încerc a vedea ce se petrece-n casa aceea, dincolo de negrul mat și impenetrabil al geamului. M-am furișat deci de-a lungul cheiului și, făcând un ocol mare, pomii spre casă pe alt drum.

II

A doua zi, casa îmi păru mai tristă, mai părăsită decât o bănuisem noaptea în ajun; cu pereții plini de resturile abia vizibile ale succesivelor tencuieli ce căzuseră, cu acoperișul mare, greoi, din talbă ruginită, pe care se mai zăreau pe alocurea crâmpie de roșu decolorat, cu un imens plop pe jumătate uscat, veghind adormit în văzduh deasupra porții încremenite în balamale, avea ceva din atmosfera locurilor unde nu mai are cine să moară. Ceva de

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 225
încremenire sau de alunecare într-un vis pe care nimeni nu-l va visa niciodată.

Nu îndrăzneam să ating zăvorul porții. Mă temeam de urâtul care se presimțea între acele ziduri rămase ca niște schelete pietrificate, urme ce nu mai pot aminti nimic din îndepărtata lor viață.

Am ezitat o vreme și apoi, când niciun trecător nu se zărea pe amândouă trotuarele, am deschis poarta și am intrat într-o curte mică, sufocată de liliac, tufe de trandafir sălbatic și viță, printre care se desenau câteva trepte de piatră și ușa masivă cu ferecături tentaculare. M-am strecurat pe sub vegetația convulsivă și am bătut cu putere în ușa ce semăna să nu se mai fi deschis de mult.

Bătăile mele, sunând ca bulgării de pământ pe capacul sicrielor, treziră odată cu ecoul lor straniu un zgomot de pași. Venea cineva. Nici nu mi-am dat seama când s-a ivit în prag un evreu bătrân, cu ochelari tulburi și cu părul revărsat în inele albe sub tichia mică de satin. Purta o redingotă neagră, lucioasă, pe care în dreptul inimii era brodată cu galben și cu roșu întunecat o bufniță.

Apariția lui m-a descumpănit. N-aș fi crezut niciodată că în casa urmărită cu atâta înverșunare de omul pe care îl văzusem noapte de noapte încremenit în fața geamului și cu înfățișare de muezin al cărților inaccesibile, al paginilor ce cuprind, mai presus de tipar, tâlcuri nevăzute și îngânate pe întuneric. De altfel, în oraș nu mai întâlнисem evrei, deși se spunea că pe vremuri fuseseră câțiva, despre a căror plecare sau moarte nu mai rămăseseră decât frânturi de amintire confuză.

Bătrânul păru însă foarte liniștit la vederea mea. Nimic nu semăna să-l nedumerească. Îmi făcu semn să intru, ca și când m-ar fi așteptat ca pe-un obișnuit al casei sale, fără să acorde atenție expresiei de stinghereală și de stupeoare ce se va fi citit pe fața mea.

Încăperea unde am pătruns era întunecoasă, cu o fereastră mare, acoperită de draperia ce cădea în falduri grele, cu un sfeșnic de bronz, ori poate de argint, în care lumânările ardeau atât de repede, încât bătrânul era silit să le înlocuiască întruna. Când, după câteva clipe de tăcere, am încercat să-i vorbesc despre următorul nocturn și să-l întreb ce anume ar putea însemna prezența acelei umbre insidioase în preajma schimnicului ce mi se arătase a fi, a tresărit

ușor și pe chipul lui coborî o paloare. S-a întors spre sfeșnicul aprins, a rostit o rugăciune în graiul străbunilor lui de la Marea Moartă și apoi, lăsându-se obosit în jilțul de lângă scaunul pe care mă așezasem, a început o povestire ce trebuia să fie răspuns la întrebarea mea.

III

Povestirea bătrânului evreu era plină de corăbii vechi, de turme și cirezi bogate hălăduind prin câmpuri sălbatice și mlăștinoase. Vremurile pe care le povestea erau îndepărtate; lumea lui îmi era străină și doar din când în când recunoșteam printre cuvinte crâmpoșe din culegerea unei existențe ce bănuiam că va fi fost odată sau mai curând ar fi putut să fie a mea. Firul întâmplărilor se aduna tot mai mult în jurul orașului unde

trăiam și cu cât se apropia, cu atât pierdeam înțelesul celor povestite, în ciuda eforturilor ce le faceam.

Atunci, deodată, l-am văzut ridicându-se și pornind spre geam. Părea neliniștit, tulburat ca de o teamă lăuntrică. Liniștea se fteu mai apăsătoare. Lumânările își tremurau flacăra și umbrele lor scriau pe tavan litere ale unui alfabet blestemat. O răbufnire de vânt deschise fereastra, stingând luminile, și draperia flutură puternic, învăluindu-l pe bătrân și doborându-l.

Afară se întunecase. Nici nu-mi dădui seama când ziua trecuse și o noapte fără lună cucerise orașul. N-aveam puterea de a mă ridica din scaun; păream sortit să rămân încremenit de-a pururi în acea încăpere cu bătrânul evreu, cc zăcea fără cunoștință pe dușumea, acoperit de bezna pe care o mlădia draperia neagră infoiată dc vânt, in dreptunghiul decupat al geamului apărură două siluete și după o clipă săriră înlăuntru doi oameni mici de statură, cu capetele vârate între umerii largi și cu brațele atâr- nându-le până aproape de genunchi. Porniră încet, căutând cu mâinile prin întuneric, și, împiedicându-se de trupul bătrânului, se aplecară, îl ridicară pe sus, ducându-l spre geam, și apoi săriră iar. dispărând in noapte și lăsându-mă singur, ținut pe același scaun pe care stăteam.

Mi-am revenit curând din starea de stranie hipnoză ce mă subjugase. Vântul se potolise și inceptu o ploaie deasă, prin rețeaua căreia privii noaptea compactă, cu arome înăbușitoare dc flori moarte, de alge putrede și de solzi. Trebuie să fi fost târziu, căci strada goală, sumbră, dormea răsucită în ploaie ca o reptilă terțiară, puținele felinare mocneau, iar formele destrăbălate ale caselor se năluceau copleșite de negură și de spaimă.

Necunoscuții care-l răpiseră pe bătrânul evreu se făcuseră nevăzuți. Nu știam dacă mă vor fi observat când au pătruns in odaia lui. Nădărduiam că intunericul nu le va fi îngăduit-o. Aerul greu mă îndemna să caut ușa; ieșii strecurându-mă cu luare-aminte, ca să nu atrag atenția celui ce urmărea casa. Cu toate că, uitân- du-mă pc fereastră, nu-l văzusem nicăieri, aveam

sentimentul că se ascunde undeva pe aproape și continuă să pândească.

Ploaia cădea oblic și săgețile ei, sporind bezna opacă, mă protejau ca o perdea de ceață, la adăpostul căreia mă furișam pe lângă ziduri, ocolind răscrucile și oprindu-mă pe sub poezi. Înnegrite ca să-mi trag suflarea și să arunc în urmă aceeași privire bănuitoare. Am ajuns acasă după ce miezul nopții bătuse de mult și m-am scufundat într-un somn negru și dens ca o noapte ploioasă interminabilă.

IV

Zile multe se numărară, egale cu ele inele și amănunțuri în trecerea lor, asemenea valurilor și pescărușilor, care sunt mereu aceiași, ca și când nu s-ar naște și n-ar muri niciodată, zboruri, culori, forme și țipete ale văzduhului. Uitam încet-încet toate cele petrecute, umblam cu sufletul adăpostit între norii sfârșitului de vară, norii albi pe care vântul amurgului îi bandajează ca pe niște mumii plutitoare, surzând enigmatic în hotarele neantului.

Măhnirea pentru soarta acelui bătrân evreu mă mai urmări o vreme și mă gândeam în răstimpuri la trupul lui, închipuindu-mi-l înecat undeva în adâncuri marine, unde plante necunoscute de oameni se înfioară atinse de umbra peștilor, fantomă fluidă și rece proiectată de jocul razelor rătăcite în verde - sau alteori îl vedeam zăcând decapitat, departe, pe un poligon de plajă pustie, însângărând apele și răspândindu-se în undele lor, simbol crepuscular al unor țărături ce nu mai puteau aștepta decât somnul.

Apoi am înțeles că soarta celor născuți într-un spirit e în gândurile și în cuvintele lor, pe care mâna nu le poate atinge: singure, nedeslușite ochiului cuprins de nevăzutul cercării al morții, ele rămân să ardă veșnic, sângărând în sine și în neființă. Și mi-a venit în minte, mereu mai clară, povestirea bătrânului evreu, așa cum o lăsase neterminată în noaptea dispariției lui. Cum se va fi terminând, mă întrebam? Sfârșitul ci îl vor scrie mereu alții și alții, ori de câte ori mâinile întoarse în gheare vor

căuta pe întuneric. Eu îl voi caligrafia după faptele ce urmară să mi se arate.

Nu mai trecusem de mult seara târziu pe lângă casa evreului. Când întâmplarea făcu să mă abat pe vechiul drum pe care mă întorceam într-o vreme din îndelungatele mele plimbări pe țărm, am privit casa și mi-am adus aminte de următorul nocturn. Nu mai stătea în fața ei. Desigur că se va fi mutat la altă fereastră, unde-l vor fi chemat sumbrele lui însărcinări. Geamul era luminat, înlăuntru se vedeau așezați la masă și mâncând cu gesturi lacome câțiva oameni, ce păreau a sărbători ceva. Li se vedeau îndeosebi mâinile mari, întinzându-se și contractându-se cu o vigoare mimată. Pe chipurile lor, sub masca stridentei veselii, citeam nesiguranța, bănuiala și teama.

Toamna veni repede, cu furtuni și cu meduze moarte ce se descompuneau pe nisip, dând miasme dezgustătoare și dulcege. Țărmul se pustiise. Pescarii cântau și plângeau, beți și nebuni după năvoadele rupte, iar bărcile lor dormitau pe nisip în latura de miazăzi a orașului, unde rămăseseră netăiați câțiva copaci, adunați în pâlcuri, puținii supraviețuitori ai unor ierni mizerabile. Frunzele lor galbene și arămii risipeau în vânt o bogăție inutilă, aștemând

ECHINOXUL NEBUNILOR ȘI ALTE POVESTIRI 229 în calea clinilor și a cailor zdrențe răzlețe din fastuoasele covoare de altădată.

Intr-o după-amiază, purtându-mi pașii pe sub coroanele despuiate ale unor copaci, răscolind în mers frunzișul căzut la picioarele lui septembrie, am dat peste un obiect neașteptat: amestecat printre foile uscate și veștede, se tăvălea cercul de stofa de pe redingota evreului, cercul pe care cu galben și roșu întunecat era brodată o bufniță.

L-am ridicat, scuturându-l de nisip, și l-am dus acasă. Când am ajuns, se întunecase de-a binelea. Am aprins lumina și am stat singur cu mine într-un colocviu fără cuvinte, mut ca stâncile munților de la miazănoapte, de la care bunii și străbunii mei au

învăţat neclintirea şi patima formelor. Un spaţiu imens se desfăşura înaintea mea, dar la capătul lui se profila o bornă cernită. Am tresărit cunoscând-o şi m-am apropiat de fereastră: pe stradă, în dreptul casei mele, silueta unui om. Crescut din pulbere, stătea nemişcat lângă geamul pe care l-am închis trăgând obloanele şi cutremurându-mă doar la gândul că întregul oraş e cufundat în somn şi că poate nu va mai fi nimeni asemenea mie celui de altădată, să se întrebe şi să se neliniştească la vederea lui.

ARTIȘTII DIN INSULĂ

I

Auzisem de multă vreme că la o oarecare depărtare de țărm, în dreptul oraşului unde locuiam, se află o insulă cu păsări şi arbori - o mică oază în deşertul marin - înconjurată de stânci şi de valuri. Se spunea că acolo se pripăşiseră pictori şi sculptori, ducând o viaţă retrasă, petrecându-şi timpul cu penelurile şi dălţile lor şi neavând alte griji în afara artei.

Mă gândeam adesea cu invidie la soarta lor, pe care mi-o imaginam în fel şi chip, şi întotdeauna după asemenea clipe de reverie îmi propuneam să pornesc într-acolo, însufleţit de propriile mele himere, proiectate într-o lume cu atât mai generoasă, cu cât n-o văzusem niciodată.

Zilele însă treceau, prelungind mereu termenul acelei călătorii ce părea sortită să nu se mai împlinească, rămânând în sfera proiectelor născute doar ca să-ţi poată alimenta regretele de mai târziu. Nu găseam puterea de a mă hotărî. Paşii mei învăţaseră câteva drumuri, din a căror reţea cu greu s-ar fi putut desprinde. Lanţurile acelor drumuri obişnuite rareori le-am înlăturat, căci erau ale unui refugiu în cel mai ascuns colţ dinlăuntru! meu şi răspundeau monotoniei indifferente ce-mi fusese dată ca să-mi slujească de platoşă împotriva urâtului şi a vremii.

Poate că, dacă i-aş fi văzut pe alţii plecând către insulă, dacă s-ar fi întâmplat să fiu la țărm, să mă plimb de-a lungul cheiului când o şalupă frumoasă, plină de culori şi de glasuri vesele, s-ar

fi desprins, pornind-o spre miazăzi și răsărit, unde bănuiam că se află, m-aș fi urcat și eu alături de ceilalți. Dar nimănuia nici prin gând nu i-ar fi trecut să părăsească fie și pentru scurtă vreme orașul. Răgazurile erau doar pentru casă și somn, pentru tăcere și somn. pentru uitare și somn. Chiar și în visele lor, locuitorii nu părăseau aproape niciodată orașul.

Și totuși, imaginea insulei continua să mă frecventeze. Aveam uneori aproape certitudinea că într-o zi tot îmi va fi dat s-o văd. Nici nu bănuiam că o voi face chiar Iară să vreau, și nu peste multă vreme.

II

Iernile erau aspre pe tărâmul acela. Erau ierni de exil și de amintire barbară. Marea îngheța până departe, cu verdele ei oțelit printre întinderi copleșite de zăpada pe care înfloreau sângele sălbăticiunilor devorate de fiare. Orizontul purta nimb galben și primea închinarea de dimineață a negurilor înaintea ninsorii prin care orbecăiau pescăruși rătăciți. Cuvintele rostite își sunau silabele în alb și călătoreau în clopote de gheață, iar ecourile înalte le dilatau în încremenitul văzduh.

La capătul unei asemenea ierni, când primăvara nu mai era prea departe, veneam odată de-a lungul plajei. Era o după-amiază târzie, cu nori palizi, prin care se putea bănuși lumina soarelui înclinat spre amurg. Vântul sufla încet de la miazănoapte în direcția largului, unde o imperceptibilă ceață se confunda treptat cu primele semne de scară. Jur-împrejuri - zăpadă. Înaintam urmând o cărare îngustă, făcută de pașii cineștie cui. Poate chiar ai mei. Poate ai altora. Eram absent, îmi lăsasem gândurile să dialogheze în gol. Nici nu mi-am dat seama când, părăsind urma pașilor ce trecuseră înaintea mea, am luat-o de-a dreptul prin zăpadă peste marea înghețată.

M-am trezit când ajunsesem aproape de marginea gheții și-am auzit deodată vuietul înăbușit al valurilor ce clocoteau sub sloi. Dar în aceeași clipă, undeva înapoia mea se dezlănțuită trosnete succesive, ca și când o mână uriașă din adânc lovea cu securea

în suprafața gheții. Urmă o zguduitură ce mă făcu aproape să-mi pierd echilibrul. Îndată ce mi-am revenit, încercai să fug spre țărm. Era zadarnic. N-am izbutit decât să ajung la celălalt capăt al sloiului ce se desprinsese și se depărta mereu.

Mi-am rotit privirea în jur și am văzut o înserare străină. Am văzut spinări de valuri violacee, balene lichide pe care aluneca insula de gheață, ducându-mă în larg, legănându-mă cu tangajul ei ușor. Am văzut albul țărmului cum rămânea maculat de umbre și orașul toropit de somn, cu ochii injectați licărind printre gene întunecate. Vântul se întetise și, sub puterea lui, blocul de gheață înainta ca o navă căreia fără veste îi devenisem catarg.

Apoi ; una dintre cele mai negre din câte mi-a fost dat să traversez. Fulgi singuratici îmi atingeau fața. Nicio lumină nu se ivea la orizont. Iarna, vapoarele ocoleau apele nesigure ale acelor ținuturi și treceau la depărtare de câteva zeci de mile, spre miazăzi. Speranța n-avea temei. Gândurile pluteau în derivă. Strigătul se năștea mort.

Căutam în beznă creștetul aureolat al aceluia ce umblase pe ape cândva, într-o vreme dc început și de taină, și, potrivindu-mi memoria după cadența largă a valurilor, îmi reaminteam cântecele corăbierilor morți, care plângeau trufia lor risipită pe mare, stelele lor, gleznele lor înghețate. Și mă pierdeam tot mai departe pe apă, într-o direcție pe care n-o cunoștea decât vântul.

III

Trecură ceasuri în șir. Nenumărate, istovitoare, pustii. Pe întuneric, marea se auzea respirând larg, destrămând din când în când câte-o creastă de val și spulberându-i perlele reci. Nu simțeam nici frigul, nici vântul; aveam doar o senzație de nicăieri, dc moarte anticipată.

Intr-un timp, îmi ajunseră în auz niște țiپete îndepărtate, pe care n-am izbutit să le deslușesc. Ghemuیت pe zăpada ce acoperea sloiul, începui să dormitez, și țiپetele mi se părea că sunt ale visului, deși le auzeam din ce în ce mai aproape. Și tot auzindu-le, se ivi în sfârșit un vapor, pe puntea căruia am fost adus cu o

barcă. Era cald, dar din vreme în vreme răbufnea câte-o rafală de vânt înghețat, săgetându-mă și facându-mă să tresar, clătinând luminile care umblau prin ochii mei și încununându-mi fruntea cu spini. O voce ascunsă îmi șoptea neîncetat la ureche povestea obsesivelor mele apostazii. Sufletul tău e șarpele ce te sugrumă, spunea. Nu te lasă niciodată să-ți întorci privirea. Cauți mereu drumul de dincolo de lucruri, vrei mereu să vezi fața lor cealaltă, aceea spre care privesc numai ochii cu pleoapele pe totdeauna închise.

Nu-mi plăceau șoaptele insinuante și aș fi vrut să-i succesc gâtul celui care vorbea. Dar n-am mai apucat. Vasul se lovise de ceva, ori se împotmolise pe un banc de nisip, cutremurându-se. Țipetele se întesiră. Am deschis ochii în albastru. Se lumina de ziuă. Vântul și marea șuierau oblic, învăluindu-mă cu frigul lor pătrunzător și dându-mi un tremur ce mă readucea de departe: stăteam pe sloiul de gheață ce se oprise la un țărm încă înnegurat, iar deasupra mea, în văzduh, se roteau țipând pescărușii.

Am sărit în picioare, scuturându-mă de frigul ce se cuibărise în mine, și am privit stolul păsărilor care începuseră a se răzleți sub cerul tot mai luminat. Mișcarea mea le alungase. Mă crezuseră mort. Ar fi putut să-mi scoată ochii. Pescărușilor le plac îndeosebi ochii morților pe care marea îi aduce la suprafață, după ce-și lasă sufletele în adâncuri.

Apoi am privit țărmul la care mă oprisem. Avea o plajă îngustă, acoperită cu zăpadă nu prea mare, îndărătul căreia se înălța malul de stâncă ascuns de copaci. Trezit de-a binelea, mi-am adus aminte de insula despre care auzisem, la care mă gândisem de atâtea ori, și mi-am dat seama că mă aflam la țărmul ei.

Nu mi-a fost greu să trec de pe sloiul de gheață pe țărm și în câteva clipe, găsind o cărare, am urcat pe malul înalt. Insula părea destul de mare și era în bună parte acoperită de pădure. Se făcuse ziuă. Cerul înnorat. Am luat-o la întâmplare, pornind în căutarea unui suflet de om, dar n-am întâlnit pe niciunul

dintre pictorii și sculptorii ce se spunea că-și făcuseră acolo sălașul. N-am văzut decât copaci plini de cuiburi și pretutindenea stoluri de păsări felurite, proliferând ca într-un paradis abandonat.

Zăpada era puțină și vânturată printre trunchiurile cafenii, peste ierburile acoperite de frunze uscate. Începusem a crede că pictorii nu erau decât o născocire a locuitorilor orașului unde trăiam și că soarta nu mi se schimbase prea mult când părăsisem insula plutitoare pentru alta încremenită în piatră la mijlocul mării, la fel de pustie și de pierdută în vânt. Mă gândeam că, dintre cei ce-mi vorbiseră despre insulă, niciunul n-o văzuse. Toți îmi spuneau că auziseră și ei la rândul lor de la alții. Unde, când? Nimenea nu mai știa.

Deodată, pe când stăteam odihnindu-mă rezemat de un arbore secular, auzii un foșnet de ierburi uscate. Mi-am întors capul, dar n-am văzut nimic. Parcă se mișcase ceva - o făptură, o umbră, un dub - departe, printre trunchiurile copacilor. Am pornit într-acolo și am nimerit într-o poiană mărginită jur-împrejur de statui enorme de lemn. Erau arbori cărora li se retezaseră coroanele și apoi în trunchiurile lor masive fuseseră sculptate nuduri de femei cu trupuri alungite, cu capete mici și cu membrele subțiri ca niște lujere. Toate aveau o expresie de suavă demență, și la vederea lor m-am simțit stingherit, ca și cum aș fi pătruns într-o incintă interzisă.

Mă apropiai să le cercetez mai atent, aruncând mereu priviri iscoditoare în jur, și mi-am dat seama că sunt monumente funerare. Fiecare statuie veghea la căpătâiul mortului ce va fi fost înhumat, ori mai curând avea să fie, sub movila de pământ de la picioarele ei.

IV

Timpul trecut pe negândite s-a întors împotriva mea. Veni după-amiaza cenușie și se auziră fluierături dinspre mare. Puterile nu mă părăsiseră cu totul și încă mai speram să aflu urma unor ființe vii. Am luat-o spre țărm, hotărât să înconjur

toată insula. Marea încărunțită, bătrână, singură cu sine. Cerul mare și mort. Păsări cădeau aruncate pe valuri de mâna unui zeu primitiv și impenetrabil; foi dintr-o carte a serii, pe care cei născuți între pietre sonore n-o vor înțelege niciodată. Și eu mergeam în întâmpinarea amurgului. Și toate sunau, sunau, sunau, stele metalice într-un înalt arcuit, stele mătăanii, stele clopote auzite, neauzite.

O lumină se ivi în depărtare de-a lungul țărmului. Iată și viața pe care-o căutam. Grăbii pasul ți, după câtăva vreme, am ajuns în dreptul acelei lumini. Plaja era mai largă, și malul stâncos se zărea ascuns de copaci. În peretele de piatră se vedea un geam luminat, de la care privea, dinăuntru, un bărbat blond, îmbrăcat în haină albastră. Lumina din încăpere era slabă, afară nu se întunecase încă, iar copacii se îndesau în fața geamului și de aceea nu deslușeam bine chipul bărbatului.

Înaintai privindu-l și, când m-am oprit, am văzut că nu era decât o pictură pe sticla ferestrei, înfățișând un om încă tânăr, cu fața frumoasă marcată de trăsături severe, cu ochi albaștri și păr inelat încadrându-i fruntea înaltă și palidă. Geamul era al unei încăperi ce fusese tăiată în stâncă. Alături stătea ușa masivă de lemn. Am apăsat clanța și ușa s-a deschis, lăsându-mă să intru într-o odaie goală, al cărei interior mă umplu de uimire, de încântare și de tristețe : pereții purtau o frescă alcătuită din nenumărate imagini distribuite pe mici suprafețe dreptunghiulare, mărginite de chenare negre, pe dușumeaua de piatră stăteau vase de lut ars, iar în două firide ardeau opaițe cu seu. într-o altă firida era un pat de piatră și lângă el o ladiță de lemn plină de vase metalice și de diverse obiecte.

Pictura pereților, în tonuri violente de verde, roșu, galben, reprezenta scene din viața unor ocași ce fuseseră cândva relegați în insulă, pentru erezii săvârșite în cetățile de pe țămurile mării. Tablourile povesteau faptele și credințele lor, evocau orașele lor de baștină, printre care îl recunoscui și pe acela unde trăiam eu însumi, mulțimi adunate, corăbii cu

oameni ce purtau lanțuri la picioare, femei despletite plângând pe nisipul plajelor, cheiuri nocturne unde flăcările mistuiau statui de lemn și imense picturi. Apoi o insulă cu arbori, cu stoluri de păsări și turme de capre păzite de păstori hirsuți, îmbrăcați cu cojoace grosolane sau înfașurați în țesături aspre, pe jumătate goi, desculți, cu bărbi și plete încâlcite, cu priviri înstrăinate. Și multe alte priveliști și aspecte, pe care n-am reușit să le înțeleg; cei ce le zugrăviseră își ascunseseră gândul.

Cu toții păreau a fi din țări păduroase, cu zeități pogorâte în întunericul sihlei și, urmăriți de culorile cu care se născuseră pe retină, își acceptaseră soarta până la capăt. I-am simțit apropiati și mi-am zis că poate eu sunt ultimul dintre ei, sunt întârziatul care și-a rătăcit timpul și drumurile și n-a mai fost demn de lanțuri...

M-am așezat pe patul de piatră și priveam absorbit. încet, cu o mișcare abia simțită, ușa s-a deschis și a intrat o bătrână înaltă și falnică, ftră un singur fir cărunt în părul ei negru și bogat. S-a uitat la mine ca și când aș fi fost unul dintre obiectele aflate în încăpere, a turnat seu în opaițele care ardeau în cele două firide laterale și a ieșit, ftcându-mi semn s-o urmez.

V

De partea cealaltă a insulei, pe un mic platou, trăiau câțiva păstori. Bordeiele lor nu se ridicau decât foarte puțin deasupra pământului și staulele pentru capre erau tot în pământ. Acolo m-a condus bătrâna. Am intrat prin întuneric într-un bordei umed și friguros, am mâncat laolaltă cu ei și am căzut într-un somn greu. Nu mai întâlнисem în viața mea oameni atât de tăcuți, în ciuda fețelor luminate, deschise, pe care nu trecea nicio umbră. Treceau însă aceeași uitare și aceeași demență vagă pe care o exprimau chipurile femeilor cioplite în trunchiuri de arbori.

Când s-a luminat de ziuă, m-am deșteptat. Eram singur. Plecaseră toți cu caprele. Dar caprele erau cu mine: pereții bordeiului purtau în piatra lor nenumărate capre desenate cu vârful unui cuțit de metal sau dc cremene. Pe urma cuțitului se

insinuase o culoare verde-închis, provenită din cine știe ce ierburi sau frunze. Siluetele aveau o grație și o mișcare subtilă, în ciuda liniei simple, cu naivități și stângăcii infantile.

Am ieșit afară și l-am întâlnit pe unul dintre ei. Părea senin, împăcat, și înfățișarea lui mi-a dat curajul să-i vorbesc, întrebându-l despre pictorii și sculptorii ocnași, despre încăperea cioplită în stâncă, despre păstorii din bordeie și statuile de lemn. Răspunsul lui a fost o povestire ciudată, incoerentă, plină de elemente ininteligibile și de expresii necunoscute mie. Un singur lucru mi se părea că-l înțelegeam din spusele lui, și anume că pictorii și sculptorii, ocnașii, păstorii sunt unii și aceiași, că au venit demult, demult, și fiecare dintre ei a murit la capătul unei vârste și s-a născut iarăși la începutul celeilalte, simțindu-se altul, uitându-și propriile lui fapte, propriile lui gânduri de altădată.

Nimenea nu mai știa când veniseră în insulă, nimenea n-ar mai fi putut spune cine zugrăvisese splendida frescă din odaia în care fusesem: casa aceea era pentru ei un fel de biserică, un loc de reculegere și de exaltare. Nu mai știau nici măcar cine desenase pe pereții bordeielor lor siluetele caprelor colorate cu verde. Divinitățile ce le patronau viața erau ei înșiși, în ipostaze revolute și uitate cu desăvârșire. Totul era înecat într-un demult, demult, pe care păstorul îl rostea cu evlavioasă nostalgie, parcă mai mult uitând, decât aducându-și aminte.

VI

Am rămas în mijlocul lor până s-a desprimăvărat de-a binelea. Ploi abundente căzuseră și arborii se acoperită de flori și de frunze tinere, ascunzând cuiburile fără număr din crengile lor.

Venirea primăverii, sau poate venirea mea, părea să le fie nefastă: îmbătrâniseră îngrozitor, slăbiseră, li se pustiiseră ochii - și soarele lumina fără cruțare fețele lor pământii, și vântul cald îi înfășură cu giulгии ademenitoare, ca și când s-ar fi pregătit să-i ducă undeva, în altă parte, să-i înalțe pe nevăzutele tronuri ce le erau hărăzite. Până și bătrâna își pierduse măreția, se prăbușise

pe nesimțite, era albă, ușoară, umbrită de aripa străvezie care începuse să coboare încet deasupra ei. Ca niște făpturi de zăpadă se topeau păstorii treziți din îndelungata lor hibernare sub firmamentul cu neguri galbene, unde se mistuise de mult steaua la care se închinaseră odinioară.

Numai păsările insulei continuau să umple văzduhul, ciripind fiecare în graiul ei, cuprinse de o neliniște care ar fi fost a anotimpului dacă n-ar fi trădat semne întunecate, căci plaja din fața bordeielor era în fiecă dimineată plină de păsări moarte.

Intrase și în mine o toropeală ce mă făcea să rămân zile în jir culcat în bordeiul umed și-mi dădea sentimentul că nu-l voi părăsi niciodată, că voi rămâne pe totdeauna captiv în insulă și voi lăncezi uitând de mine însumi, trecând cu timpul în orbita duhurilor vrăjmașe, cele ce poartă noaptea podoabe înșelătoare, iar ziua se risipesc în cenușă.

Nu mai fusesem de mult în poiana cu statui de lemn. Aproape că nu-mi aminteam unde am văzut-o. Când, într-o zi, pornii s-o caut, a trebuit să umblu mult și abia spre amurg am ajuns în marginea ei și am tresărit la vederea statuiilor trezite la o viață care era moartea lor. Le dăduseră crengi subțiri, pline de frunze. Din coapse, din umeri, din șolduri, din sâni, de pretutindenea creșteau mlădițe verzi, multe, nenumărate, învăluind formele în voaluri, estompându-le cu nimbul lor. Expirând sub razele lungi ale amurgului, statuile se întorceau în stejari.

N-am mai putut să le privesc și mă îndreptai spre țărmul stâncos unde era încăperea cioplită în piatră, cu pereții zugrăviți. Lumina abia pâlpâia înlăuntru. Opaitele agonizau și se vedea că bătrâna nu mai venise de mult să le îngrijească. Chipul bărbatului pictat pe geam suferea o metamorfoză fantomatică. Prin colțuri se așternuse deasupra frescelor un mușchi gălbui, ce înainta acoperindu-l, iar din tavan în câteva locuri picura apă.

Îmi părea rău că venisem: regretam din suflet acea călătorie nocturnă de la capătul iernii și blestemam sloiul de gheață că mă purtase spre insulă.

Mi-ar fi plăcut să uit totul și să rămân la imaginea de altădată a artiștilor din insulă, așa cum îi văzusem atunci când mi se vorbise despre viața lor. Mi-ar fi plăcut să-mi mai pot închipui un paradis copilăresc și absurd, în mijlocul mării, între lucruri pe care mâna cu penel sau cu daltă le descifrează în pustietatea colindată de vânt și de păsări, între toate cele mai tari decât fluidul nevăzut al

unor vremuri moarte și inviace în vis. Dar eram acolo, invins, descumpănit, față-n față cu propria mea neputință.

Am adormit pe patul de piatră, și în zori m-au cules bărcile unor vânători de delfini, pe când rătăceam singur pe plajă. Veniseră dc undeva din sud, să vâneze prin apele acelea necunoscute pentru ei. Am luat iar drumul orașului meu și în timp ce vântul umfla pânzele, ascultam în vuietul valurilor un repetat și obsesiv demult, demult, care suna adâncindu-sc mereu, ca o prăpastie unde se mistuia o lume.

ULTIMUL ROL

I

Sc număraseră ani de când nu mai fusesem la teatru.

Știam pe dinafară cele două sau trei piese - toate tragedii - ce se reprezentau invariabil, seară de seară, în fața acelorași spectatori nelipsiți, învățasem până și inflexiunea glasului cu care actorii rosteau fiecă replică, până și gradul de entuziasm descifrat pe fețe în anumite momente, și puteam spune, fără să întorc capul, unde stau, ce fac și cum sunt îmbrăcați cei mai mulți dintre obișnuiții acelei săli înguste și lungi, nesfârșite.

Mă oboseau îndeosebi noii actori, mult prea cabotini, jucând în stilul declamatoriu și patetic cu care nu m-am împăcat niciodată. Cei din generația veche muriseră, fuseseră pensionați sau primiseră cu timpul slujbe modeste de bibliotecari, casieri, arhivari prin diverse instituții necunoscute, unde-și fumau țigările îngândurați, privind cu nostalgie spre propriul lor trecut de multă vreme uitat, dialogând fără cuvinte cu somnul, cu muștele și cu moartea.

Unii dintre ei aveau crize intermitente când, rememorându-și vechile roluri în care străluciseră, aclamați la scenă deschisă, începeau să gesticuleze și să declame îndărătul ghișeului lor, spre nedumerirea și iritarea publicului ce li se adresa, ori sonorizau cavernos incinta pustie a cine știe cărui depozit de arhivă, speriiind șobolanii și fluturii de noapte ascunși printre rafturi. Câțiva mai suspecti fuseseră o vreme închiși. Alții, inofensivi prin vârstă, erau tolerați cu discreție și îngăduință. Noaptea îi mai întâlneam uneori pe chei plimbându-se agale, solitari, cu capetele lor mari și clătinate, cu părul alb ridicat în vânt, sugrumați de tăcere și de întuneric, prezențe spectrale în somnolență și turpitudinea orașului.

Tineretul era impetuos și plin de râvnă. Talente deosebite nu se iveau printre ei, dar erau prețuiți de regizori pentru că primeau cu egală plăcere rolurile, fie ele importante sau episodice, și nu manifestau ca înaintașii lor dorința de a excela, de a ieși în evidență, de a se face cunoscuți și admirați. Nici n-ar fi putut s-o facă. Publicul gusta nediferențiat și piesele, și interpretarea lor, convertind delectarea în datorie și aplaudând nu atât jocul actorilor, cât sensul anumitor replici, momente, situații.

Din când în când, puteau vedea spectatori ridicându-se din sală și urcând pe scenă pentru a repeta o replică, iar unii dintre aceștia erau chiar angajați ulterior în trupa teatrului. Așa s-a întâmplat și cu vecinul meu care, după ce frecventase ani de-a rândul spectacolele, cu o ardoare nemărturisită, participând activ mai întâi în sală, apoi, cu timpul, urcând chiar pe scenă, sfârși prin a fi luat ca actor și distribuit în una din cele două piese aflate pe atunci în repertoriu.

I se dase un rol secundar pe care l-a păstrat multă vreme, deși auzisem că trecea în lumea teatrului drept o persoană importantă. Nu l-am văzut jucând. Probabil că rolul, părăndu-i-se totuși, în sinea sa, prea neînsemnat, nu mă invitase nici el cu prea multă insistență; îmi dădeam seama că așteaptă să o poată

face îndată ce va primi unul din cele principale. Și prilejul n-a întârziat, mai generos poate decât l-ar fi bănuit vreodată.

II

Era vară. De undeva, dintr-o țară îndepărtată, venise un nou regizor la teatrul orașului și prima lui inițiativă cu care își inaugură activitatea a fost reluarea unei piese ce nu mai fusese reprezentată de lungă vreme.

Autorul era localnic, dar se vorbea în oraș că piesa fusese scrisă de fapt de un călugăr neisprăvit alungat din cetate și în cele din urmă ajuns pensionar al unui ospiciu sau al unei temnițe, ori poate mort pe undeva, nu se știa bine. Vântură-lumc, emigrant lunatic pe meridiane streine, omul devenise fantoma propriei sale legende, și amintirea lui era cultivată cu secretă și clandestină venerație printre locuitorii orașului, dispuși să-i atribuie orice li se părea o faptă demnă de admirat și mai presus de puterea cea de toate zilele. Să fi fost piesa într-adevăr scrisă de el? În ce mă privește, nu mai încăpea nicio îndoială.

Acțiunea se desfășură în jurul unei căpetenii militare dintr-un timp imprecis. Eroul se întorcea victorios dintr-o luptă și în cetate i se pregătea o primire triumfală, pe care el o aștepta cu mândrie și satisfacție. Odată ajuns, e însă acuzat de trădare, și cei ce depun mărturiile peremptorii sunt înșiși prietenii și ajutoarele lui cu care împreună purtase războiul.

Surprins pe nepregătite, el nu e în stare să se apere și pare strivit de afirmațiile martorilor. Când, după o clipă de reculegere, își revine și încearcă să-și lămurească acuzatorii, arătându-le că de îndată cc-a învins, zdrobindu-i pe dușmani, trădarea nu putuse avea loc, argumentul său e respins, spunându-i-se că învinsese tocmai spre a-și ascunde trădarea.

Derutat, torturat de violența și absurditatea procesului, cade înfrânt și, în vreme ce i se rostește sentința de moarte, scoate o mică fiolă cu otravă, pe care o păstra pentru împrejurarea când ar fi fost făcut prizonier în războaie, o înghite și se prăbușește fulgerat de puterea ei.

De obicei, după cum îmi aduceam aminte de la reprezentațiile anterioare, din vremea când puteam fi văzut și eu adesea în sala teatrului, uneori chiar în primele rânduri, actorul cc interpreta personajul principal avea o ținută lamentabilă, se comporta ca un adevărat trădător, părea prea puțin convins de argumentele lui. Publicul colabora cu acuzatorii de pe scenă, se producea o animație și un vacarm insuportabil, iar când eroul se sinucidca, sala izbucnea într-un enorm hohot de râs, prelungit minute în șir după cc cortina luneca necruțătoare ca un tăiș de ghilotină. Erau chiar spectatori cc rămâneau, râzând în scaunele lor, după cc majoritatea celorlalți părăsiseră sala, și nu se ridicau să plece decât la insistența plasatoarelor și a femeilor de serviciu venite să măture.

Această punere în scenă, precum și clamarea stridentă a actorilor care-și supralicitau fervoarea lor confectionată, îmi dădeau, după o vreme, senzații de vid zgomotos și de intervertire umiltoare. Nu mai puteam suporta nici stereotipia reacțiilor publicului, nici obrazul satisfăcut și suficient al autorului prezent întotdeauna în primul scaun din dreapta al rândului întâi, alături de cei ce verificau biletele de intrare. Îmi era silă să-l văd surâzând recunoscător când actorii - așa cum se întâmpla frecvent - modificau textul, rosteau replici inexistente în piesă ori omiteau altele ce li se păreau nepotrivite, nesocotind sensul lor și sfidând evoluția acțiunii, unitatea, gradăția. Și astfel luasem hotărârea de a nu mă mai duce la spectacole.

Dar, după o îndelungată absență, se iviră circumstanțe deosebite determinându-mă să-mi calc pentru o seară cuvântul dat mie însumi.

III

Odată cu venirea noului regizor, se zvonise în oraș că în activitatea și atmosfera teatrului vor surveni schimbări capitale. Cel ce îmi vorbise foarte înflăcărat era chiar vecinul meu, care-mi destăinui că rolul protagonistului urma să i se încredințeze lui, asigurân- du-mă că vor fi spectacole de mare interes, că vor

participa și oaspeți streini și că nu voi avea de regretat dacă voi accepta invitația.

La început, ezitasem. Oboseala și sila de toate îmi erau ancore nevăzute. Și serile treceau aruncând pe deasupra capetelor, înșelătoare și ironice, umbrele lucrurilor care ar fi trebuit să fie și nu erau, ca într-un blestemat patruleter al mistificării, unde singura bucurie a vieții se deslușea în arderea ei oricât de mocnită, în fuga ireversibilă a unor zile fără altă virtute decât aceea a trecerii și a dispariției.

Totuși, eram sortit să nu rezist prea mult stăruințelor vecinului meu, care îmi vorbea aproape noapte de noapte, când se întorcea de la teatru, povestindu-mi despre succesul crescând al spectacolului și despre aportul lui. Așa se face că, într-una din convorbirile noastre nocturne, i-am făgăduit că voi merge și l-am rugat să-mi rețină, pentru seara următoare, un bilet.

Ajuns la teatru, am regăsit ambianța pe care o știam de atâta timp. Oamenii în hainele lor cenușii, ponosite, femeii cu priviri vanitoase și acre măsurând încăperea disproporționat de lungă și căutând repere secrete pentru invidia sau curiozitatea lor, murmurul înăbușit al vocilor care-și vorbeau în șoaptă. Tavanul mi se păru mai jos ca altădată, poate pentru că nu mai purta inscripțiile obișnuite, ci era zugrăvit într-o frescă țipătoare și căutată, care nu făcea decât să redea alegoric vechile texte ce fuseseră șterse. O zugrăveală asemănătoare purta și cortina greoaie, iar pe ziduri erau desenate ferestre mari ce păreau deschise spre luxuriante grădini, pictate chiar cu oarecare talent. M-am bucurat că fotoliul autorului și cele câteva din preajmă erau goale, deși, după câte știam, nu lipsise încă niciodată.

Spectacolul începu, spre consternarea mea, în același stil de totdeauna, cu mici și ciudate amendamente, dintre care unul ieșea în evidență mai pregnant: din timp în timp, actorii se adresau direct sălii și comentau succint un gest, o afirmație, o împrejurare din piesă, suscitând aprobări laconice. Totul se desfășura după cum mă așteptasem până la ultimul act, când se

petrecură surprizele pe care urmează să le povestesc. Era tocmai actul unde se pronunța acuzația de trădare și avea loc judecarea protagonistului.

IV

De la primele replici se observă că vecinul meu e tulburat de ceva. Juca tot mai pătruns de rolul său cu care părea să se identifice treptat, ceea ce deruta ansamblul și le dădea celorlalți actori un sentiment de stinghereală și stângăcie. Privea mereu spre rândul întâi, unde în fotoliul autorului și în cele alăturate apăruseră câțiva spectatori neașteptați.

Nici sala nu mai avea reacțiile ei habituate. Nu se mai auzeau intervențiile publicului, rumoarea, râsetele ce răsunau în toate serile. O liniște densă, întunecată, începea să planeze deasupra tuturor.

Protagonistul încetase de a mai fi actor: redevenise un simplu om, acuzat pe nedrept, care se apăra cu tărie și cu o demnitate disperată, respectând cu sfințenie textul și zdrobindu-și adversarii cu argumente mortale. Mereu cu ochii la aceleași locuri din rândul întâi, vecinul meu devenise de nerecunoscut; era transfigurat, vibra de o emoție ce electriza spectatorii, iar revolta ce-l cutremura dădea fiecărui cuvânt rostit o sclipire de spadă lunară. Și tăcerea sălii era tot mai grea, mai compactă, mai închisă în cercul ei negru.

Când veni clipa finală a otrăvirii, își duse mâna la inimă și, cu un gest de durere, de care nu sunt capabili decât marii actori, căzu ca o pasăre săgetată din zbor, peste masa publicului prefăcut în stană de piatră.

Lumina se aprinse în sală, dar lumea continua să stea nemișcată. Actorii, palizi la față, încremeniseră neputincioși în jurul protagonistului care zăcea pe scenă. Ochii mi se îndreptară îndată spre primul rând, unde, în fotoliile din dreapta, recunoscui câțiva dintre bătrânii actori pe care-i întâlneam uneori pe chei. Iar lângă ei, în locul rezervat celui ce iscălea piesa, stătea un om cu fața prelungă încadrată de plete lungi

castanii, cu ochii mari și hipnotici, iluminându-i figura chinuită, hieratică, ireală, întoarsă parcă dintr-un exil acherontic. Nu-l mai văzusem niciodată, dar nu mi-a fost greu să înțeleg că era adevăratul autor al piesei.

Lumina se stinse din nou și din fundul sălii se auzi o cadență de pași apăsăți: un grup de oameni îmbrăcați în negru înainta spre scenă. Se opriră în față, năpustindu-se asupra celor din rândul întâi, imobilizându-i și pornind să-i ducă spre ieșire, în timp ce doi săriră pe scenă și ridicară protagonistul. Dar vecinul meu nu mai mișca. Era mort.

Blestem vouă! - se auzi un glas în tăcerea apăsătoare, și în clipa următoare se reaprinseseră luminile. Sala întreagă privea spre oamenii în negru, care-i duceau pe bătrânii actori și cadavrul protagonistului. Numai adevăratul autor al piesei dispăruse dintre ei.

Și în timp ce actorii erau târați afară, publicul izbucnea într-un hohot de râs enorm, crispat, sufocat de exaltare și groază.

CIMITIRUL PIRAȚILOR

I

Multă vreme n-am putut dormi, gândindu-mă la cimitirul din marginea mării.

Trecusem o singură dată prin preajma lui, pe drumul îngust și nisipos care ducea la țărm. Era într-o după-amiază de toamnă și, întorcându-mă de la plajă, pornisem fără să vreau pe urmele răzlețe ale altor pași și mă pomenisem dintr-odată pe drumeagul acela neștiut până atunci, pe care, urmându-l, mi-a fost dat să zăresc neobișnuita îngrămădire de cruci și de lespezi. Înconjurată de un zid căzut, năpădit de mușchi și de insecte enorme.

Am stat o clipă contemplând cimitirul de mult părăsit, despre care auzisem că ar fi locul de veșnică odihnă al piraților de odinioară, cei ce întemeiaseră orașul și portul tot mai încreștat în existența-i obscură din ultimul timp. I-am privit crucile vechi de piatră, lespezile abia ivite din ierburi țepoase și plante cu frunzele de un verde-închis, printre care se împleteau iederi roșii, ca într-

o învăluire de reptile încolăcite.

În mijloc, o mică biserică, părăginită și ea, dormea ca o pasăre cu ciocul ascuns sub aripa-i cenușie, vegheată de plopî uscați și aurită de soarele lănced, care-i ucisese de-a lungul anilor cele din urmă tresăriri și-i pecetluise ruina.

De prerutindenea se răscula nisipul cu termitelile lui nevăzute, devorând crucile, ștergând semnele de hour ale morții și răstignind nemilos amintirile risipite de sufletele celor sortiți să rătăcească străvezii și tăcuți printre umbrele lor de altădată. Mirosea a tămâie neagră și a basilic. A piatră încinsă, a cuiburi goale printre frunze căzute în straturi su lăcomia vegetației carnivore, care hălăduia nestingherita. Hipnotizat ca prada șarpelui, stărui lângă zid în bătaia tuturor duhurilor, în melancolicul du-te-vino al gândurilor dezmoștenite, singur cu viitoarea mea cruce. De unde avea să-mi vină mai târziu obsesia acelui cimitir, frecventându-mă noapte de noapte?

Somnul orașului era adânc și întunecat. Oamenii aveau chipuri umbrite de un amurg implacabil. Se vorbea despre apropiata plecare a celor mai mulți dintre ei, care aveau să părăsească pentru totdeauna acea așezare întemeiată de pirați. Se și insinuase, pe cele câteva străzi drepte și lungi care-o alcătuiau, o atmosferă de toropeală inertă, sortită să pună stăpânire pe toate ungherele. Numai eu, sustras de la neliniștea generală a locuitorilor ce hotărâseră să-și schimbe albia, eram întruna cu gândul la vechiul cimitir de pe țărm.

II

Nu mă putea ispiti nicio plecare. Unde să merg? în ce alt colț m-ar fi putut aștepta o soartă mai darnică?

Cutreierasem lumea, văzusem soarele răsărind și apunând pe mări, peste ținuturi bogate, peste pustiuri și munți. Puterea celor ce crezuseră în steaua lor am văzut-o de atâtea ori spulberată, frumusețea desfigurată, bogăția risipită în vânt. Ce-mi rămăsese oare să mai doresc? Nicio furtună nu mai putea să mă sperie. Nicio anxietate nu mă mai putea tulbura.

Traectoria răsucită ca o spirală înșelătoare sfârșise în același loc pe care rînd pe rînd îl iubisem, îl exaltasem și-l hărăzisem blestemului, pentru ca, în cele din urmă, să-i aduc prinosul nepăsării. Nu mai avea să vină decât moartea. Dar nu gândul ei îmi desfășura înaintea ochilor imaginea ciudatului cimitir: insomniile mele veneau de aiurea. Poate că presimțeam ceva, poare întrezăream fără știre viitoarele întâmplări care trebuiau să-mi dezvăluie ascunzișuri secrete din propria mea existență.

Absorbit de asemenea gânduri, nici nu mi-am dat seama când oamenii începuseră să plece. În curînd, am văzut orașul aproape pustiu. Casele goale erau învăluite de lumina mereu mai palidă a toamnei ce-ți istovea cele din urmă zile, străzile colindate de vînt și de câini vagabonzi care urlau noaptea și făceau dragoste adunați în haite, cerul plin de ciori și de pescăruși speriați, rotindu-se și săgetînd în văzduh, țipînd lugubru deasupra singurătății și a vidului.

Am parcurs ulițele dintr-o parte în alta și până la cheiul îngust n-am întâlnit decât un mic grup de bătrîni bolnavi, aproape orbi, târîndu-se sprijiniți unul de altul. Erau singurii pe care-i lăsaseră, căci nu aveau pe nimeni, și, incapabili de orice muncă, rămăseseră să moară odată cu orașul unde au văzut întâia oară lumina. Nu m-au văzut, căci trecusem la o bună distanță de ei și desigur, așa cum aveam să înțeleg mai târziu, continuau a se crede unici locuitori ai orașului intrat în perimetrul posomorâtei lor agonii.

Toamna sfârți dizolvată în albul primei ninsori. Lanțuri grele de gheață sunară: ca într-un temei de pedeapsă postumă a piratilor niciodată prinți, orașul întemeiat de ei trebuia să moară încătușat. Așa l-am și văzut expirînd, în timp ce viscolul, laolaltă cu marea, îi cânta sinistrul marș funebru al unei nopți de pierzanie.

III

Priveliștea iernii cumplite mi-a adus mai întîi o pace deplină, pacea pustiei desăvârșit, când toate înfațîndu-și-se în alb și

negru te recompun altfel decât te țiiuseși tu însuși, te modifică și îți dau iluzia armoniei. Nimenea nu te cunoaște mai bine decât vântul cu aripi albe, cel care cântă duios, cel ce-ți scutură capul, dezlănțuitul, nebunul. îl lăsam să-mi repovestească viața și să-mi troienească toate părțile ei negre, toate mocirlele prin care am trecut.

Dar, cu vremea, pereții se strânseseră amenințători în jurul meu. Singurătatea se prefăcu într-un gol străveziu și începu să mă absoarbă ca un ochi enorm cu pupilă amenințătoare. Auzeam sunete de corzi metalice, și o senzație de imponderabilitate mă sufoca. Numai gândul că undeva rămăseseră încă bătrânii, așteptându-și sfârșitul, punea apăsării o imperceptibilă surdină.

Ieșeam întruna pe cheiul înzăpezit și îi întâlneam fără ca ei să mă vadă.

Se mișcau din ce în ce mai greu, erau cu fiecă zi mai livizi, mai spectrali. Până când, simțindu-și moartea apropiată și înspăimântați de imaginea viitoare a propriilor cadavre, sortite să zacă neîngropate, neputincioși cum erau, începură să înainteze pe dig și să-și dea drumul, căzând și pierind în valuri. Unul câte unul s-au dus, ținând în brațe câte-un câine mic, cu care împreună dispăreau în marea turmentată de viscole.

Nu mai rămăsese decât unul dintre ei, pe care într-o după-amiază îl văzui pornind și el spre dig, sub cerul de crom, cu fulgi rari și cu țipete. Ajuns la capăt, se opri. îl pândeam de departe. Deodată, câinele pe care-l ținea în brațe sări sprinten, se tăvăli prin zăpadă, se scutură. Era mult mai mare decât bănuisem. Omul se îndreptă de șale și porni înapoi, urmat de câinele lui. Mergea repede și nu mai avea nimic din bătrânul șubred, aproape orb, pe care-l văzusem cu câteva clipe înainte abia târându-se pe digul copleșit de zăpadă.

De teamă să nu mă zărească, mă dădui după un zid, continuând să-l urmăresc până când mi se păru că intră într-o curte. Nu peste mult apăru iarăși, complet schimbat: un domn elegant, îmbrăcat în negru, cu un guler somptuos de blană, cu

baston și cilindru, purtându-și dc zgardă câinele mare și zvelt. Părea că merge la un duel ori că se îndreaptă spre ceremonia de seară a tagmei patronate de spiritul amăgirii. Negru în albul încremenit din jur, în filguirea ușoară a unei ninsori care ezita, în angoasa tuturor bănuielilor mele, în perspectivele reci ale spațiilor îngânate și nestatornice, omul se îndepărta mereu într-o direcție ciudată.

Aș fi vrut să fi căzut și el în valuri, asemenea celorlalți, cu toate că, atunci când îl văzusem pe dig, singura mea dorință era să-l ajut să întârzie. Prezența lui mă tulbura. Nu mai era cel din urmă ecou al orașului care murise. Nu mai era semenul meu, bătrânul frate al sinucigașilor. Nu mai era un obstacol în calea inexistenței ce mă amenința. El devenise pentru mine solul purtător al unui mesaj ce mă putea privi direct, dar pe care începeam a mă teme că nu voi izbuti să-l cunosc la vreme.

Seara veni repede și neașteptat. îl mai vedeam. Mă luai după el, ascunzându-mă și tresărind. Apoi, întunericul și ceața ne despărțiră.

IV

Abia ajungând acasă mi-am dat seama că direcția în care-l văzusem dispărând era aceea a cimitirului unde-și dormeau somnul pirații. Mă frisonă descoperirea că ne reîntâlniserăm în gânduri. Ce va fi căutând acolo ?

O ușoară bătaie în ușă mă descumpăni.

Cine-îf strigai.

Niciun răspuns.

Am întrebat încă o dată, apoi, cu un gest brusc, am deschis ușa: la o depărtare dc câțiva pași, stătea câinele străinului, care îndată ce mă văzu se întoarse, luând-o la fugă. Crezusem că și stăpânul lui va fi fost pe undeva pe aproape, dar, privind în lungul uliței, nu-l zării nicăieri. Totuși, era limpede că aflate despre mine, mai repede chiar decât aș fi bănuir, și nu-mi mai rămânea decar să aștept clipa când urma să mi se înfățișeze el însuși.

În zilele ce veniră, nu l-am mai întâlnit. Colindam străzile fără suflare, cheiul, țarmul, până departe, dincolo de oraș, dar totul era zadarnic. Și într-o seară, umblând prin zăpadă la întâmplare, obsedat de gândul că poate el e acela care se ascunde, urmărindu-mă preturindenea, cum îl urmărisem și eu, m-am pomenit lângă zidul căzut al cimitirului.

Un lung țiuit îmi stăruia în urechi și, dincolo de nisipurile acoperite de zăpadă, marea suna cu mii de cristale, ca un candelabru stins zguduit de cutremur. Forme înzăpezite se năzăreau înecate în albastru, iar în mijloc licărea o lumină slabă, spre care pașii mă purtară fără voie. Am ajuns la biserica părăsită, a cărei fereastră lumina, și, împingând ușa, am intrat.

Înlăuntru nu mă aștepta decât același câine al străinului, care sări gudurându-se la picioarele mele, în timp ce priveam uimit în jur, recunoscându-mi obiectele, recunoscându-mi propria casă, toate așa cum le lăsasem acolo în orașul mort, în chiar după-amiaza aceea. Căzui obosit pe un divan și, luând cartea de stătea deschisă cu copertile în sus, am citit de la pasajul unde se părea că mă oprisem: „Odată te vei întoarce și te vei minuna de propria ta viață petrecută în țara al cărei drum l-ai uitat, și-ți vei aduce aminte de unul căruia singurătatea i-a dat chipul tău...”

Am rămas până târziu citind și gândindu-mă, iar dimineața, când m-am trezit, am văzut în cuier, atârinate, un palton somptuos de blană și un cilindru - hainele acelui străin, pe care n-aveam să-l mai întâlnesc niciodată.

V

Toată iarna mi-am petrecut-o în noua sau poate în vechea mea locuință din cimitirul părăginit. Din când în când, ieșeam cu câinele și hoinăream prin orașul pustiu. Ninsori abundente îl copleșiseră și străzile păreau mai neînsufleteite decât aleile mărginite de mormintele piraților. Vântul și golul fluierau pe deasupra caselor moarte, printre care nu mai izbuteam s-o gădesc pe aceea unde trăisem eu însumi.

Nici cheiul nu-l mai cercetam.

Abia spre primăvară, când zăpezile începuseră a se topi, m-am îndreptat spre port, ca să văd cum cădeau blocuri enorme de gheață, răsucindu-se și sunând în valurile agitate.

O navă ivită la orizont se apropia și în curând, oprindu-se legănată la chei, coborâtă câțiva oameni înalți și palizi, care veneau de departe, să porceadă la o nouă întemeiere a orașului. I-am văzut pornind pe dig și oprindu-se cu toții să privească ceva ce se zărea nedeslușit.

Mă îndreptai și eu într-acolo și, ajungând, am văzut o imagine de care încercam să-mi aduc aminte: pe zăpada muiată zăcea cadavrul unui bătrân purtând în brațe un câine mic și alb. Cu cât priveam bătrânul și câinele, pe care dezghețul îi dezgropase din zăpezi, cu atât mi se limpezeau ochii și îmi părea că n-avusesem unde să-i fi văzut.

REFERINȚE CRITICE

Referințe critice

Dc la Trântorul lui Emil Botta n-am citit alte proze fantastice românești mai tulburătoare ca acestea. Densitatea poetică, unitatea de atmosferă, tonul lor dezabuzat, sub care se ascund adânci neliniști neprccizabile, le dau dintr-odată o notă aparte. Volumul poartă o marcă stilistică foarte puternică, se așază deliberat sub semnul unui romantism sumbru, trecut prin filtrele moderne, întors spre reflexivitate și individualizat de o originală localizare a peisajului spiritual osianic pe meleagurile noastre. Cadrul celor nouă povestiri e țărmul Mării Negre. Dar avem o reprezentare a lui întunecată, devastată de repetate dezastre, pustie, rece, peste care veghează ochiul neguros al Septentrionului. E universul Tristălor lui Ovidiu, pământul Sciției hirsute, bătut de valurile inospitalierei mari sarmatice, pars ultima mundi. Dc la început, izbește arta cu care A.E. Baconsky face din acest spațiu un tărâm fantomatic înrudit cu coastele neguroase ale Nordului. Întâmplările istorisite se desfășoară în locuri stăpânite de o singurătate apăsătoare, un far izolat, o așezare pescărească pierdută printre trestii, o insulă

ascunsă sub ghețuri, un han uitat la o răscruce pe unde nu mai trece nimeni. Peisajul e dezolant, plaje nesfârșite, câmpuri arse, ciumate, cu cioturi de arbori carbonizați, sloiuri murdare, stufărișuri imense, uscate și sălbătice, alge putrezite care răspândesc peste tot mirosul lor dulceag, dezgustător. [...] Pictura locurilor și a oamenilor dă strania impresie a rezulta din zugrăveli suprapuse făcute la mari intervale de timp, decolorate și încurcate acum între ele. O ambarcațiune aduce la casa deocheată de pe țărmul mării, lupanar mizer în care se petrec orgii nocturne, niște oșteni înalți cu coifuri și sulii (înțeșosatul Orfeu). În apropierea unui han păraginit se ascunde sub nisipuri altarul lui Zamolxc. Când săpăturile îl scot la suprafață, o cenușă subțire se înalță de pe lespezile sale în văzduh. Ritualuri misterioase par să reînvie, un miros amețitor de ierburi arse umple aerul, amintind mistuirea corăbiilor străine capturate, pe care localnicii le jertfeau zeului lor (Aureola neagra). Într-o insulă, printre păstori barbari se păstrează vestigiile unei arte rafinate. Pereții colibelor mizere sunt acoperiți de fresce fascinante, care în tonuri violente, cu mult verde, roșu și galben, istorisesc soarta unor ocași relegați cândva aici. O poiană din pădure e străjuită de nenumărate statui enorme. Sunt arbori cu coroanele retezate, din trunchiurile cărora au fost sculptate trupuri de femei. Păstorii își amintesc vag de semnificația picturilor, cu toate că ei le-au executat odată „demult, demult**”. În poiana bizară, o primăvară explozivă face să dispară statuile sub miile de crengi care țâșnesc la venirea ei din trunchiurile copacilor (Artiștii din insula).

O senzație de sincronizare enigmatică a vârstelor revolute într-un timp împietrit ne e comunicată treptat cu o rară artă. Totul pare a mai fi fost cândva. O predestinare grea apasă asupra existențelor. În Echinoxul nebunilor, naratorul primește o scrisoare care-l vestește că o crimă va avea loc curând, că niște frați învrăjbiți se vor întâlni spre a perpetua o străveche vindictă familială. Profeția se împlinește inexorabil în cursul unui

spectacol dement (istoria omorului), jucat pe malul mării printre vârtejuri turbate de vânt și țipete asurzitoare de pescăruși. În Fuga pietrarului, la fel, tentativele de evitare a blestemului care-l urmărește pe povestitor eșuează. Rătăcirile lui îl aduc înapoi de unde a plecat și semnele că în juru-i se urzește ceva amenințător și grav revin (troițele din curte se înmulțesc neconținut, pe acoperiș noaptea se aud pași etc.). Momentul în care starea de anxietate ajunge copleșitoare, silind faptele să compună un tot mai evident oracol funest, c fixat cu o deosebită forță paralizantă. [...]

Înțelese în toate implicațiile lor, evocările fabuloase ale lui A.E Baconsky se vădese a fi sub haina lor fastuoasă simbolică, de o acută actualitate. Două motive fantastice revin în proiecțiile poetului: acțiunea devastatoare a timpului, incertitudinea memoriei noastre istorice și jocul substituției indivizilor la care se pretează, cu o ironie tainică, soarta. Primul îl întreține însuși amestecul vestigiilor atâtor civilizații îndepărtate pe țărmul Mării Negre, într-un spațiu al veșnicului mister arheologic, dar și întâmplările istorisite. Femeia tânără, iubită cu câteva nopți în urmă, e, ziua, o arătare veștejită, care întoarce către povestitor o față oribil desfigurată de vărsat și niște ochi alburii, aproape incolori, fără să-l recunoască {Farul}. Artiștii din insula au devenit păstorii sălbăticiți de capre. Euridice c o prostituată comună. Străvechii actori tragici își plimbă printr-o cetate neprimitoare siluetele lor negre, care acum aduc cu ale unor ciocli obosiți. Senzația că tot ce se petrece răscolește amintiri șterse, cu mari găuri temporale, intervine mereu. Celălalt motiv constituie reversul surprinzător al aproape tuturor povestitorilor. Călugărul nebun Apolinarie e de fapt călărețul fantomatic care terorizează întreg ținutul. Paznicul farului se dovedește a fi complicele lui și adevăratul unchi al naratorului. În culcușul prietenului său, acesta descoperă dormind pe pigmeul care i-a urmărit când au dezvelit altarul lui Zamolxe. Amicul disparut c recunoscut, după ani de zile, sub trăsăturile hangului.

Pumnalul cu care a fost ucis unul dintre frații învrăjbiți din Echinoxul nebunilor îi aparține povestitorului. În Cimitirul piraților următorul devine cel urmărit printr-o egală substituție stupefiantă de persoane. Acest transfer de destine, ca și fenomenele de falsă memorie ne dăm scama că au o rațiune profundă în sistemul simbolurilor cu care operează A.E. Baconsky. Disparitatea aparentă a faptelor se organizează pe un plan superior într-o perfectă coerență de ordin poetic. Întâmplările la care asistăm sunt numai aventuri spirituale, n-au loc efectiv, ci se petrec într-o imaginație bogată, stăpânită de mistuitoare visuri himerice. Personajele povestirilor s-au născut din aceste lungi reverii, din proiecțiile inconștiente ale unui singur cu, multiplicat în variate existențe ipotetice. De aici, posibilitatea facilă a substituițiilor. [...] Practic, se joacă o unică dramă și autorul deține, fără să bănuiască, toate rolurile. Surpriza lui, filozofic vorbind, este de a constata aceasta, visurile poetului sunt premonitории și blestemul său ni se relevă prin ele a fi asumarea condiției întregii umanități. Iată forma onirismului tragic, angajat și extrem de original pe care-l realizează povestirile fantastice ale lui A.E. Baconsky.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU, „A.E. Baconsky: Echinoxul nebunilor fi alte povestiri*, în Viața românească, nr. 9, 1967, pp. 108-112

Dar oricâte raportări s-au făcut și s-ar mai putea face, ele nu vor știrbi întru nimic reala originalitate a poetului, căci poet c, prin toate fibrele sale, autorul acestui volum de o intenționalitate cu totul inedită în scrisul nostru. Fantezia lui c de o elasticitate athletică, totodată ca are ceva surprinzător ironic și chiar sarcastic, uneori fără știința autorului, pe care îl vor fi surprins de-a binelea unele echivalențe în ființe vii ale vocilor dinlăuntru. Și cu aceasta am venit la ceea ce voiam să subliniez. „Vocile” acestea - fel de a figura ideile trăite, halucinate - se traduc la autorul nostru într-un limbaj cinetic, în niște hieroglife de un tip special, care împrumută forma și mișcările trupului uman.

Sarcasmul dă acestor mișcări și ființe un aer straniu, grotesc, de început de mitologie, cu saurieni și homunculi, dar pentru că autorul nu părăsește niciun moment scena umană (și chiar socială), saurienii și homunculi aceștia capătă forma unei infinite serii de copii malefici, de vagabonzi, măturători, păstori hirsuți, oșteni în armură, levantini, pigmei, prostituate, bătrâni - totul în ceață dacă se poate, sau vizitându-l pe om cu insistența unui coșmar sau, în fine, beneficiind în cel mai înalt grad de însușirea substituibilității, proprie, de asemenea, visului. Cu această capacitate morfogenetică, Baconsky exprimă cele mai felurite lucruri, dar ar fi, desigur, o exagerare să ne închipuim că el posedă și o idee mai adâncă despre ce s-ar putea face cu atari însușiri. Cu alte cuvinte, nu-i de căutat aici un mod propriu vizionar de a organiza lumea, realul, ci cel mult intenții parțiale, unce mai bine traduse în limbajul lui, altele mai palid, mai risipit. Cea mai interesantă preocupare, în care descifrez și o sugestie țuculesciană, e aceea de a sonda peisajul, de a-l sonda cu un fel de hipnotică fixitate, ca în transă, până când acesta se animă, se populează hieratic cu neamurile toate care l-au locuit, se brobonează cu dramele învăluite pe care le-a adăpostit, preocupare și mai bine pusă în valoare de buna inspirație de a alege drept cadru și obiect al halucinației sale unul și același peisaj, al țărmului ovidian. Pentru numeroase motive și pentru acesta, în special, am și găsit că reușita cea mai spectaculoasă a poeziei lui-prozator este asigurată de piesa care dă și titlul volumului: Echinoxul nebunilor, transpunere animată - în ființe ale unui sabbat meteorologic - a anotimpului care se schimbă. Toate aceste însușiri sunt însă sensibil contracarate de o manifestare care - în intenția autorului - era chemată să sporească prețul acestor proze. E vorba tot de calofilie în ultimă instanță, dar de o variantă extrem de virulentă, în care pasiunea potrivirii de cuvinte atinge forme aproape gongorice, în așa fel că prin chiar atenția covârșitoare acordată cadențelor și parafelor de efect se pune în pericol spontaneitatea imaginației, dar mai ales

se pun sub semn de întrebare autenticitatea și funcționalitatea poziției de interceptator de mesaje și semnale a autorului, cuprins cum e de frigurile deconspirării și venindu-i la tot pasul să strige: „sunt aici, sunt aici*.

Cornel REGMAN, *Echinoxul nebunilor și delirul criticilor*, în *Tomis*, nr. 12, 1967, pp. 25-26

De la prima și până la ultima povestire, întreg volumul de „proze* al lui A.E. Baconsky mărturisește o structură evident lirică, grav marcată de obsesii și nostalgii convergente într-o atmosferă aparte, în motive generatoare de simbol și mit existențial. Nu de „poetizarea* prozei e vorba, desigur în *Echinoxul nebunilor*; scriitorul are un prea acut simț al artei esențelor pure pentru a putea să se complacă în artificii mixturii, al hibridului. El e structural un liric și de aceea lirismul nu e în această proză de excepție un „ingredient*, ca la atâția prozatori de un „farmec* făcut (cărora li se și datorează, la urma urmei, acru minimalizator al „etichetei*). Într-un spațiu interior incert, sugerând aventura onirică, se consumă experiențele fundamentale ale existenței, sunt explorate toate căile ce par a duce spre altceva, spre o salvare din sine, pe omul singur, hăituit de obsesii, ros de sentimentul unei culpabilități obscure. Pentru A.E. Baconsky, „povestirea* este transcrierea. În primul rând, a acestei epopei interioare și tocmai sensul montajului în care se organizează episoadele ei conferă lirismului nuanța sa aparte.

Eroul prozelor din *Echinoxul nebunilor* (există, fără îndoială, un singur erou pe care-l redescoperi mereu dincolo de măștile sale succesive) este Omul, un Ulysse al mitului total, ontic, figurat în confruntările fundamentale ale existenței: din cenușa aripilor arse în aceste zboruri frante se alcătuiește statuia unei umanități irevocabil tragice; infernul coșmarurilor, al destrămării fostelor speranțe și credințe, ridică odiseea lăuntrică a eroului baconsky la sensul unei confirmări a omenescului, pe treapta lui supremă, în absolutul suferinței, al frustrării nu numai de orice salvare, ci și de iluzii.

„Uvertura** volumului, Farul (dc altfel cea mai întinsă din cele nouă povestiri), conține in germene aproape toate ipostazele ulterioare ale eroului, schițând motivele dominante ale întregii cărți; ea joacă totodată rolul dc „prefață*, dc justificare a aventurii printr-o pronunțată conștiință a damnării.

Itinerarul interior parcurs de adolescentul din Farul poartă amprenta distinctă a unei anume vârste lăuntrice, cea a inițierii: acest neofit al păcatului se caută pc sine, chiar in imaginea, acceptată o clipă, de „samaritean al firădclogii*. el parc a se întreba mereu care e drumul pe care va să meargă. Dc aici „disponibilitatea* eroului baconslyan, atracția sa mai cu scamă pentru ceea cc îi este ostil, nociv chiar, totul stând sub semnul unui blestem enigmatic, al unei fatalități contemplate adesea cu voluptate. [...]

Piesa titulară a volumului este construită pc sugestii oedipiene. Asupra povestitorului din Echinoxul nebunilor planează un pericol ascuns, aripile dc umbră ale unei amenințări, ecou îndepărtat al unei vindicte de familie, omorul pus la calc dc frații săi vitregi parc a izvor! dintr-un fel dc nou „blestem* al Atrizilor. In spiritul marilor romantici, atmosfera de tensiune se dcnsifică intr-un fel de comunicare prevestitoare - cu agitația stihiilor naturale. Furtuna echinoxului imprimă parcă un suflu crescând de nebunie, recognoscibil in acea bizară căutare reciprocă a celor desemnați pentru a trăi insolita dramă a demenței și a morții; dansul grotesc al cântăreților „zvelfi, înalți, mlădioși, ca niște enormi greieri albi, înnebuniți de furtună și de soare* nu este altceva decât semnalul acelei pulverizări a contururilor obișnuite și a reacțiilor normale dincolo dc care începe „echinoxul nebunilor*. Sensul aparte al povestirii se dezvăluie in Întorsătura pc care o ia drama printr-un qui-pro-quo neașteptat: hazardul răstoarnă destinul sau poate întâmplarea nu este decât calea surprinzătoare care duce spre Împlinirea acestuia în adevărata sa „literă". Luând asupra-și „rolul celui dc-al patrilea personaj, care lipsea*, eroul transmite parcă celuiilalt

destinul său, sustrăgându-se morții. Descifrezi în uimirea celui care descoperă pe nisip, extras din cadavrul celui desemnat pentru a ucide și nu pentru a fi ucis, propriul pumnal, condiția tragică a omului dominat de neputința pătrunderii în tainele și surprizele destinului său. Sugestiile acestei povestiri, de un farmec bizar, în sensul unei vizibile interpretări a „lumii ca teatru”, fac posibilă raportarea substanței și viziunii moderne a acestei proze, nu numai la scriitori contemporani străini, ca, de pildă, Robbe-Grillet (Gumele) și numeroși alții, ci și la fructificarea eminesciană a motivului.

Dualitatea primordială a eroului baconskyan nu se exprimă poate nicăieri mai explicit decât în Înceșosatul Orfeu, istorisire a damnării prin carnal. Înger căzut sub tirania patimii trupului, dar conștient de decăderea sa, acest Orfeu al păcatului respiră un patetism al său, fără mari crispări, rezultat din tensiunea interioară a memoriei purității și a prezentului pervertit. Ciudata Euridice, femeia din casa albastră de pe țărmul mării, c ea însăși captiva infernului de ruguri ale patimii și prin ea Orfeu parcurge treptat momentele unei destrămări interioare nedezațuite însă.

Simetriile de destin, corespondențele peste timp deschid drumul spre o receptare a istoriei, a trecutului, cu mireasma lor de civilizații apuse, încrucișate la această întâlnire a Levantului cu rătăciții ai Nordului, din perspectiva unei comuniuni, a unei identificări aproape, cu straturile de viață deshumate: c ceea ce antrenează substituțiile din Aureola neagra, fantasticul ei de mit al predestinării. [...]

Cu sfârșimarea iluziei perenității artei (Artiștii din insula afirmă tocmai triumful vieții asupra artei: statuile înfrunzite și portretul năpădit de mușchi sunt semnul eșecului artei de a rezista timpului), căile încercate de om pentru a ieși din impasul singurătății sale cosmice încheie un cerc complet: dragostea, credința în ceva, responsabilitatea umană, comuniunea cu trecutul, nimic nu îl salvează pe om de la condiția sa ontologică tragică. Pandantul Farului (istoric a intrării în viață, a inițierii).

Cimitirul piraților este o antecameră a morții. Povestirea subliniază, reluând motivul romantic al dublului și acumulând cu o marcă artă a atmosferei notele sumbre ale unui antologic tablou al crepuscului definitiv, ideea regăsirii de sine a omului, dar și a umanității în „solidaritatea prin moarte”.

Volumul se rotunjește astfel ca expresie a unei sensibilități de romantic modern, atras de capacitatea simbolului și a mitului de a absorbi obsesii fundamentale, semnificații adânci existențiale. Ni se pare cu totul dominantă și demnă de relevat sugestia continuă, proprie prozei lui A.E. Baconsky, de incert, de mișcare halucinatoric. [...]

În jocul substituițiilor și al corespondențelor bizare peste veacuri, destinele converg în imaginea condiției umane tragice, în mitul ontic căruia i se subsumează adesea sugestia de metempsihoză: eroul baconsky, depozitar al biografiilor esențiale posibile ale Omului, apare într-o viziune crescută, în egală măsură, din trunchiul lirismului, dar și dintr-o specifică interpretare mitică a existenței. Toate acestea fac din Echinouxul nebunilor o excepțională apariție în proza noastră. Dacă e adevărat că povestirile din volum sfârșesc întotdeauna în cuvinte sau imagini amare, sceptice, nu e mai puțin vizibil sensul de profund catharsis al fructificării acestui infern al obsesiei.

N. CREȚU, „A.E. Baconsky: Echinouxul nebunilor”, în *lașul literar*, nr. 2, 1968, pp. 54-57

Universul poetic din *Cadavre în vid* nu poate fi considerat inedit într-un mod absolut, fiindcă toate elementele acestei schimbări au fost anticipate în culegerea de povestiri *Echinouxul nebunilor* (1967). Piese de virtuozitate stilistică, funciar poetice (proza poetică fiind simptomul unei crize a conștiinței literare), aceste povestiri cu aspect fantastic și alegoric sunt de fapt reprezentări într-un caracteristic registru scenic de fantezie grotescă ale unei sensibilități exacerbate și unilaterale, căreia universul i se impune exclusiv sub latura extincției; spiritul teatral se păstrează. Epic, fiecare povestire conține relatarea unei

experiențe simbolice trăite de un eu inocent, croul-narator fiind de obicei un adolescent sau un ins cu înclinații artistice, pătruns pe neașteptate într-o lume crepusculară unde trece printr-o suită ascendentă de „umilitoare aventuri**”. La capătul acestor itincrării, a căror relativă monotonie este compensată printr-un impecabil stil de ornamentație barocă, abundent în metafore prețioase, împodobit până la exces cu imagini rare și cautate, se ajunge de fiecare dată la o alienare văzută sub aspectul estet, fiindcă se manifestă mai mult prin conștiință decât prin sentimentul unei totale abulii. [...]

Transformarea unor fapte de conștiință în stări de sensibilitate, proces definitoriu pentru poezia lui A.E. Baconsky, este și trăsătura cea mai însemnată a povestirilor din Echinoxul nebunilor, găsindu-și expresia în risipa de aurărie stilistică, menită să favorizeze alchimicul transfer; predilecția pentru crepuscularul somptuos are o valoare nu atât existențială, cât una decorativă.

Mircea IORGULESCU, Rondul de noapte. Editura Cartea Românească, București, 1974, pp. 50-51

Că se observă numaidecât în proza surprinzătoare a poetului A.E. Baconsky (Echinoxul nebunilor, 1967) e atmosfera ei mateină, fantastică într-un chip special. Mai toate povestirile se fixează într-un spațiu scitic, indeterminat, bătut de burnițe cumplite, lins de o mare rea, geroasă, năpădit de o vegetație sălbatică, ars de crivăț iarna, carbonizat de un soare crud vara. Pe aceste locuri „de exil și de amintire barbară**” se petrec niște întâmplări rămase de la bun început până la sfârșit sub pecetea unei desăvârșite taine. O bună tehnică de a nara gradează această senzație de mister că înconjoară totul, oameni și locuri. Autorul a deprins de la Matciu Caragiale, pe care se vede că-l ține pe masa de lucru, dar și de la alți poeți ai enigmaticului, știința de a întreține vie curiozitatea pentru fapte ce par a fi de pe alt meridian, cunoscute, cândva, poate în lecturile unei vârste îndepărtate. Tonul e, la început, solemn, rapsodic și, urmărind

sonoritățile pline ale textului, urechea se pregătește să asculte melodia unei lungi proze lirice. Impresia e înșelătoare. Nota lirică nu e decât un simplu acord, narațiunea tinde spre altceva, faptele târăsc după ele simboluri mai grave și, în cele din urmă, trecând prin pădurea de metafore oraculare, află înțelesul adevărat al prozei: o parabolă, mai totdeauna, a existenței, simbolul unui destin care fuge de expresia directă și caută, pentru a se confesa, granițe mitice. Odată cheia descoperită, cartea se citește cu un alt ochi, invită la reflecție, sfârșind prin a te cuceri pe de-a-ntregul. De la prima la ultima pagină, ea indică, în fond, sub învelișuri mitice și livrești, o dramă spirituală, tratată peste tot în proza modernă. Expresia ei nu e directă, ci parabolică. O parabolă nu a morții, a vieții, a timpului în general, ci a existenței artistului. Care e, în acest caz, personajul ei adevărat? Autorul, decis să nu spună nimic exact, ci doar să sugereze, să întrețină o discuție calculată: confesiunile sunt vagi, au acea notă neguroasă, ireală a romantismului nordic. Cum se înțelege cu adevărat existența unui adolescent întârziat, rătăcit sau exilat într-o lume stăpânită de ritualuri crude. Ele sunt luate, aici, ca simboluri sau termeni ai parabolei. Înțelesul ei adânc e condiția artistului, motiv vechi și nou în literatură. Curiozitatea că de-a-1 afla tratat în cadrele unei proze fantastice lucrate savant, ca armura de paradă a unui cavaler. Farul, întâia povestire, e și cea mai îndepărtată de acest înțeles grav al metaforei. Sensul mai adânc al faptelor ar fi, aici, imposibilitatea comunicării. Nu e însă singurul și nici cel care iese, mai întâi, în bătaia ochiului. Substanța narațiunii stă îndeosebi în poezia lucrurilor misterioase, în evocarea pasiunilor năprasnice, a bălții, mai ales, în care viața proliferază monstruos. Ai sentimentul la lectură că subiectele prozei lui Voiculescu sunt tratate în maniera de estetic al lui Mateiu Caragiale, cu fraza amplă, bine nituită. La Baconsky metaforele indică un climat de mister și o anumită exaltare a solitudinii. Așa și trebuie înțeleasă povestirea: un poem al singurătății aspre. Se suprapune peste acest strat liric al narațiunii un

altul epic, plin de aventuri și taine nedezlegate. [...]

Cu încețoșatul Orfeu ne întoarcem la simbolurile artei. Intriga c, ca peste tot în proza lui Baconsky, atemporală. Personajul - același tânăr care suportă presiunea unor inerții tiranice. Misteriosul inadaptat ocolește bordelul în care trăiesc femei frumoase și fatale, babe urâte, malefice, păzite de haite de copii zdrențăroși, agresivi. Către acest loc fetid, aflat în stima întregului oraș, coboară, ca într-o epopee grotcască, bărbați înalți cu coifuri de fier și bărbi retezate. Tânărul rezistă, e dușmănit de ceilalți, până când într-o noapte „letargică și cotropitoare” pășește și el, după ceilalți, în casa blestemată (altă imagine a Arnotcnilor), devenind astfel respectat în oraș. E un mod mai ocolit de a spune că artistul autentic poate fi victima unei conjurații a inerției. [...]

Simbolul izolării e, sub alte chipuri, reluat și în celelalte povestiri din volum, multe de un fantastic negru, hoffmancsc {Aureola neagra), altele [Cimitirulpiraților) uzând, în sensul lui Poc, de ideea dedublării, de poezia enigmaticului. în Echinoxul nebunilor c tratat, în formula pe care am definit-o, mitul străinului, cu trimiteri la Kafka și Camus. Cineva trebuie să moară, nu se știe de ce, un străin se furișează în oraș, altcineva (eroul narațiunii) e pus în gardă, iară a ști, la rândul său, că el e cel căutat. Din apărător devine mobilul crimei, din victimă devine, în fine, ucigaș. Cine c, aici, străinul, care c vina lui, pe cine a ucis cel mai mare dintre frați? A ucis cu adevărat, ca Meursault, sub obsesia unei complicități generale sau e la mijloc un simbol tragic al dedublării, o imagine a damnațiunii artistului?

Fidel principiului că a numi locurile înseamnă a le distruge adevărata lor poezie, autorul se abține de la a face prcciziuni. La o primă impresie, această exagerată tehnică a obnubilării pare anacronică într-o epocă în care proza tinde, dimpotrivă, să străbată și zonele cele mai ascunse ale psihologiei umane, să nu se lase nimic nelămurit, nici chiar stările ei iraționale. Formula

prozei lui Baconsky e însă justificată de chiar substanța ei cvasimitică. Asistăm, în fond, la o încercare (cu rezultate bune în Aureola neagra, Cimitirul piraților și altele) de a înnoi fantasticul, introducând stări existențiale, mituri moderne în cadrele unei evocări neguroase. [...]

Acest înțeles spiritual al povestirilor e concurat de altul, pur literar, derivat din plăcerea lui Baconsky de a scrie frumos, de a-și construi metaforele, unele surprinzătoare, de efect, altele strict ornamentale, livrești („țărmlul avea frumusețea aleanului și a dezolării**”, „narcoza pustiului și a mării**” etc.). Stilul e solemn, ușor prețios, în maniera fin de siècle. Să recunoaștem, trecând peste excesele calofilei, că acest parfum vechi place: când observi ce străduințe se pun de către unii pentru a distruge armonia propozițiilor, nu poți să nu prețuiești această proză cu toți nasturii frazei închiciați.

Eugen SIMION, Scriitori români de azi. Editura Cartea Românească,

București, 1974, pp. 417-423

Va fi destul de greu să se stabilească o dară pentru totdeauna dacă povestirile lui A.E. Baconsky din volumul Echinouxul nebunilor constituie o operă singulară în literatura română sau ele sunt încadrabile unei scrii, fie și mai mici decât cele obișnuite, serie începând cu Craii de Curtea-Vechi. Ideea din urmă poate încolți mai ales în mintea cuiva care își amintește vag de aerai ciudat al acestor povestiri, de personajul acela (mereu persoana întâi singular) care se perindă prin toate, mereu singur, meditativ plimbându-și lingoarea pe același pierdut mal de mare, mereu venind în contact cu fapte pe care nu poate să le explice. [...]

Poezia și alegoria, ne învață Țvetan Todorov, sunt pericole care pândesc fantasticul, adică literatura fantastică, adică sâmburele ei pur fantastic, precum - tot el ne spune - straniul și miraculosul. Privind astfel lucrurile, cu o atât de marc exactitate, aproape matematică, aritmetică în orice caz, nu toate povestirile cuprinse în volumul din '67 al lui A.E. Baconsky sunt de

domeniul fantasticului. Ne gândim la povestire-parabolă a naturii omului care este rentat adesea să st mulțumească repede cu mult mai puțin decât visase inițial din marele adevăr: „Toți erau atât de preocupați, îndeosebi la venirea nopții, încât nu mai aveau răgaz să se gândească la Cel-mai-mare. Toți păreau să-l fi uitat de mult.^{4*} Deși o explicație cât de cât logică, naturală, nu se poate da schimbărilor treptate din fizionomia (sic!) cetății ce așteptase atâta vreme, cu ochii spre marc, apariția inexplicabilului - și el - personaj ce trebuia să le aducă lumina. Farul însă și Echinoxul nebunilor sunt povestiri - credem - exemplare în sensul celui mai rafinat fantastic, precum și acea yfwreoZtf neagra, unde schimbarea identității arheologului se face atât de tulburător, părând că luminează brusc un unghi ascuns al lumii, al istoriei, în realitate dezvăluind, o dată în plus, lucruri de neînțeles, inexplicabile până la sfârșit cu instrumentele care sunt la îndemâna noastră de când lumea și odată cu ea. Și poate că tocmai acesta c sensul literaturii fantastice, acest fulger care se șterge mai repede chiar decât secunda pe care n-a ocupat-o în întregime, lăsând în urmă doar o impresie tulbure pe care suntem tentați s-o confundăm prea adesea cu poezia, însăși această confuzie izvorând din dorința noastră de a explica totul prin ceea ce știm deja. [...]

Frazele în care se transcrie cartea de proză a lui A.E. Baconsky nici nu sunt arhaice decât prin ceremonia cu care spun și nu spun lucrurilor pe nume, prin ceremonia și fastul cu care încearcă să facă - parcă - înțelese lucruri mai noi unui ipotetic personaj de altădată. Și, mergând mai departe, acest unic personaj al tuturor povestirilor, când adolescent doritor de aventuri ciudate la marginea lumii, când cioplitor urmărit de fantomele întruchipate în piatră de ci însuși, când promeneur solitar pe malul mării, acest unic personaj al tuturor povestirilor cuprinse în cartea lui A.E. Baconsky este el însuși un om de altădată, rătăcit parcă într-o lume al cărei înțeles când parc a i se revela, când - dimpotrivă - îi scapă cu desăvârșire. Acest

personaj duce cu el uneori o istoric de familie cu aluzii la crâncene întâmplări vechi, este urmărit de o răzbunare ce se amână din nou, acest personaj provoacă fantasticul prin trecerea lui dintr-o întâmplare în alta, prin mișcarea lui într-o lume închisă și fără orizont.

Cane ciudată, singulară și singură. Echinoxul nebunilor și alte povestiri invită la o nouă lectură, completând imaginea autorului ei cu o față nouă, complexă, și poate că ca, și nu alta, este aceea care va fi medalia lui A.E. Baconsky în literatura română.

Nicolac PRELIPCEANL', „După o a doua lectură a povestirilor lui A.E. Baconsky-, în Tribuna, nr. 28, 1975

Proza din Echinoxul nebunilor (1967) presupune și lecturi din romanticii germani și lecturi din literatura eterată a simboiștilor francezi, colorate cu voluptate în nuanțe din familia grâului. E o proză fantastă, cu personaje bizare, interesante prin complicarea bizareriei lor simbolice; totul spune ceva, explică inițiativ un fenomen social, discrtcază despre lume și universuri numai aparent imposibile. Chiar plasarea acțiunii povestirilor la marginea mării este o intenție emblematică; marea c un teritoriu deschis visării. Chiar ornamentația barocă a parabolelor c un decor marin dus până la gratuitate. Micile povestiri compuse din spirale egale cu fragmentele poetice sunt mai mult un exercițiu de stil decât drame existențiale.

Tipică pentru întregul volum e povestirea Artiftii din insula, povestire în care se pune problema degradării misterului prin cunoașterea lui. Insula era un fel de oază într-un deșert marin, o oază în care trăiau niște artiști bizari (pictori și sculptori). Nimeni nu-i cunoscuse și nimeni nu călcase cu piciorul în insulă. Naratorul ajunge printr-o întâmplare dramatică în misterioasa rezervație, într-o iarnă când marca înghețase și când o imensă bucată de gheață pe care se aventurase se rupe de țărm și-l duce - ca o navă a infernului - până acolo. Ajuns în acel ținut bizar, descoperă o lume cc trăia - static - sub o vrajă a artei. Pământul era plin de statui, nu de arbori, casele erau niște construcții pure

de piatră albă, ornate cu impresionante fresce, în tonuri violente de verde, roșu, galben, reprezentând scene din viața unor ocnași. Populația himericei insule era formată din ciobani patriarhali, fiiră vârstă, cc-și păzeau caprele ca-n timpurile biblice. A fost de-ajunsca intrusul să stea o singură zi acolo, să doarmă într-o casă albă o singură noapte, ca vraja statică să dispară o dată cu primăvara: statuile să odrăslească lujerii și să devină arbori, frescele să-și decoloreze tonurile, oamenii să îmbătrânească subit și să dispară ca niște fâpturi de zăpadă. Desigur, în final, naratorul se întoarce în portul lui infernal cules de pe plaja insulei de niște vânători de delfini.

Exercițiu de stil și parabolă, acestea sunt sensurile narațiunii: zonele pure ale artei absolute sunt teritorii onirice, friabile, pe care orice cunoaștere le degradează prin profanare. Himericele peisaje descrise de Baconsky sunt rezervații ale sacralului (în viziunea lui Mircea Eliade).

Imaginea păstorilor din insulă este similară cu aceea a pescarilor din prima povestire, Farul, în care naratorul, sub imperiul vrajei, trăiește o aventură erotică orgiacă, soldată dincolo de narcoza visului cu un eșec: aceeași femeie extraordinară, pe care o iubise și care părea un exemplar primitiv paradiziac, îi apare - la lumina zilei - o bătrână în zdrențe, cu un trup decrepit, plină de păduchi; portretul femeii are trăsături grotești: eroina poartă, așezată pe cap, o pasăre care-i ciugulește păduchia.

Povestirea Încețoșatul Orfeu scoate în relief o stare de demență a unui oraș în care nu artele, nu religia, nu rațiunea formau normele de conviețuire, ci orgia erotică de bordel dusă până la degradarea absolută. Naratorul își capătă stima concetățenilor numai în momentul când devine practicant al bordelului. Bordelul e un fel de instituție tutelară, iar curvia, o religie. Și în această bolgie erotică naratorul e un intrus, pentru că trișează legislația nescrisă a perversității: el iubește pe una dintre pensionarele bordelului, cu puritatea îndrăgostitului, motiv de

izgonire din cercul sordid în care intrase. [...]

Povestirile lui Baconsky nu au substanță epică, au în schimb o simbolistică inițiatică, punând existența umană sub o „pecete a tainei** și creând atmosferă. Este evident că avem în față proza unui poet preocupat de straniu și de enigmatic, având chiar voluptatea cuceririi și a părăsirii acestor teritorii, deopotrivă romantice și simboliste, categorii estetice actualizate.

Emil MANU, „A.E. Baconsky, prozatorul”, în Steaua, nr. 4, 1983,

pp. 14-15

În Echinoul nebunilor c o atmosferă nobilă, prețios încărcată, cu o notă de epuizare fin de siècle, cum au observat cei mai mulți comentatori. În cadrul acestei atmosfere, rolul cel mai important îl joacă sugestia, provocată de mici scene și gesturi bizare sau de semne care se leagă între ele simbolic, nu propriu-zis narativ. În Farul, marca aruncă pe țărm un delfin mort, în Fuga pietrarului un cocor întors dintr-o deltă se prăbușește epuizat peste acoperișurile orașului, noaptea se aud împușcături pentru care se dau explicații incontrolabile, altă dată o barcă se apropie de un mal și din ea coboară „patru bărbați înalți, cu coifuri ascuțite și bărbi negre, tunse scurt**”, care pleacă peste câteva zile, fără să știm cine sunt și de unde au venit. Din „trucurile**” prozei de acțiune, Baconsky n-a reținut decât procedeele care amorsează fantasticul - anticipările, fixate în general la sfârșitul micilor capitole, presimțirea, întrebările provocatoare, care declanșează efectul căutării unui răspuns. [...] Componentele cele mai rezistente ale unei povestiri tradiționale, personajul, spațiul și timpul se dizolvă și ele, în măsura în care lipsesc determinările exacte, totul plutind într-un misterios vag aluziv. Majoritatea personajelor sunt roluri fără nume (povestitorul, paznicul, un călăreț enigmatic, trei naufragiați levantini, femeia cu trup de statuie uriașă, supraveghetorii), circulând într-o zonă de trafic istoric, cu planuri care se amestecă în timp, de la cel îndepărtat, scitic, până la momentul mai apropiat al eventualelor

antene de pe case și al buteliilor cu acetilenă din Farul. Singura certitudine rămâne micul spațiu aflat în apropierea mării, pe o insulă, lângă un far sau într-un port. Dar și acestea sunt tot spații simbolice, pline de semnificație, nu și de concretețea obișnuită a unui decor realist. Lipsind principiul narativ al șirului de determinări cauzale, nu vom avea deci o „taină epică**”, un mister refuzat, ca în Remember, sau imposibil de elucidat, ca în cele câteva povestiri mateinc din Sub pecetea tainei, ci un tâlc parabolic, pentru care cel mai apropiat termen de comparație rămâne Kafka.

Și totuși, care sunt semnificațiile posibile ale acestor parabole melodioase? În linii mari ele pot fi căutate în câteva registre mai clare, de la scenariul biblic și ritual, până la acela profan al implicațiilor sociale imediate. Spre prima direcție suntem îndrumați chiar de mottourile unor povestiri, extrase din Tech tul Testament {Deuteronomul}, din hermeneuții Bibliei sau din Apocalipsul Sfântului Ioan. Din mitologic este extrasa substanța povestirii Începșatul Orfeu, cu reinterpretarca profană a căutării lui Euridicc în Infern. Alteori, aluziile ne sugerează că este vorba de condiția artistului în lume sau, mai vag, de un ritual al căutării tatălui (în Farul) sau al răzbunării (uciderea fătului mai marc, în Echinoxul nebunilor). Din toate însă, Baconsky a ales partea întunecată, apocaliptică, apăsată parcă de un blestem. De aici și calendarul aproape fatidic al tuturor întâmplărilor, în care tonul îl dau succesiunea fazelor Lunii, venirea iernii, furtunile sau incendiile izbucnite din senin.

Și mai radical este simbolismul din Biserica neagra, mic roman compus în 1970. apărut mai întâi în limba germană, în traducerea aceluiași Max Demeter Pcyfiiss, și publicat abia astăzi la noi.

Chiar dacă reia decorul marin și principalele procedee sau obsesii din Echinoxul nebunilor, formula adoptată aici de Baconsky e mai puțin obișnuită în România, căci rădăcinile ei trimit spre proza conspirațiilor și a societăților secrete din

romanul german de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, spre recuzita tenebroasă a romanului gotic și spre contrautopia care s-a impus în Europa mai ales după al Doilea Război Mondial. [...]

Nu este greu de observat că în Biserica neagra Baconsky a vizat principalele mecanisme de funcționare ale totalitarismului și că aceste mecanisme încep chiar cu limbajul, care atunci când e citat pare a fi scos din cel mai recent dicționar al limbii de lemn („mânia poporului”, „noile sarcini”, „dușmanul ascuns printre noi”, „trădarea intereselor poporului”, „directive” și „indicații privind activitatea viitoare”). Se adaugă la aceasta luptele pentru putere dintre fracțiuni, compromiterea unor personalități (academicienii, filosoful), urmată de reabilitarea lor cinică și în cazul eroului povestitor, obsesia evadării, a fugii din infern („Dacă poți pleacă. E mai bine. Dar nu uita că țara ta e aici.”) Sunt detalii care explică cel puțin două lucruri. Mai întâi de ce romanul nu a putut să apară atunci când a fost scris și, în al doilea rând, cât de direct poate lovi în inima realității un text fără determinări exacte și aparent fantezist.

Într-o măsură mai mare decât poezia, proza din Echinoxul nebunilor și din Biserica neagra îi asigură lui A.E. Baconsky un loc de primă mărime printre scriitorii români de după război.

Florin MANOLESCU, „Baconsky - prozatorul”, în Luceafărul, nr. 26, 1990

Legăturile cele mai exacte le-a descoperit mai demult Mihai Zamfir, incluzând narațiunile din Echinoxul nebunilor în studiul său din 1981 despre Poemul în proză și derivându-l din texte similare ale lui Macdonaldski, Emil Botta și Ion Vinca. Factura postsimbolistă, acru „decadent” (în felul de la Huysmans și de la ceilalți prozatori de la finele veacului trecut), straniețea morbidă, protagonistul solitar, dcambulând continuu prin labirintul realului, conștiința frisonată, anxioasă, esoterismul detaliilor, acestea și altele sunt absolut frapante în povestirile din Echinoxul nebunilor. Scrise, fără excepție, la persoana întâi (ca mai toată proza postsimbolistă), ele nu numai situează acțiunea

în afară de orice determinare temporală, dar produc și sub raport artistic aceeași senzație de atemporalitate. Locul acțiunii este țărmul unei mări nordice, agitată de furtuni, sau un oraș (mereu același) așezat pe acest țărm și separat de lume, de o parte prin marca impracticabilă la vreme rea, de cealaltă, prin sălbatice dune de nisip. Vagul, imprecisul, cultivate de neoromantismul fin de siècle, sunt, așadar, la loc de cinste în aceste povestiri cu atmosferă ciudată (mai curând decât fantastică) destul de inegale ca valoare.

Două sunt foarte frumoase și ar merita un colțișor în orice antologie a nuvelei românești. Una este chiar povestirea titulară, Echinouxul nebunilor, în care se relatează o crimă (s-ar zice că însuși naratorul ucide, tară să știe) explicabilă prin ereditate morbidă și vendetă ceremonială. Crima e „mascată” de un spectacol cu actori și cântăreți, sosiți nu se știe bine de unde în orașul de pe țărmul mării. Linia demarcatoare dintre realitate și Acțiune se șterge. Spectatorii și actorii se amestecă. Motivul e shaksparian, dar probabil Altrat prin Botta. El se numără printre motivele recurente la Baconsky. Altele sunt inițierea, substituirea (sau dublul), pigmeul, artistul damnat (motiv postsimbolist) ș.a.m.d. O dublă inițiere ni se relatează în cealaltă povestire antologică, Farul-. în sexualitate și în moarte. Asemănarea unor situații cu cele din Thalassa lui Maccdonski (semnalarea a Aicut-o Zamfir) nu poate fi rodul hazardului. Baconsky era funciar un tip maccdonskian, poseur incurabil în viață și în operă, așa că e greu de închipuit că nu citise micul roman al înaintașului său (cu o versiune franceză. Le calvaire du feu, și cu una românească), genial în capacitatea de a metaforiza sexualitatea, cea mai îndrăzneță, sub acest raport, proză de la noi dinainte de a lui Arghezi. Și alte proze macedonskicne ne sunt evocate de Farul. N-am spațiul necesar să fac dovada, dar garantez că așa încurcă pe mulți cititori din cei mai avizați, dacă i-aș invita să deosebească o pagină din Farul lui Baconsky de una din O noapte la Sulina de Maccdonski. [...]

Romanul Biserica neagra se află cuprins pe de-a-ntregul în acest stil fin de siècle, cu deosebirea (importantă că A.E. Baconsky se servește acum de el nu doar într-un scop pur artistic, așa zicând „gratuit”, ci ca să edifice o contrautopie politică, una dintre cele mai coerente și mai complete scrise la noi în urmă cu două decenii. Cum regimul politic vizat era acela comunist. Biserica neagră n-a putut să fie publicată în România anilor '70, cum n-au putut fi publicate, în anii '80, nici romanele lui Bujor Nedelcovici (Lesecond messenger) sau Oanci Orlea (Un sosie en cavale), apărute în Franța. [...] Romanul lui Baconsky a fost apropiat de comentatori de contrautopiile occidentale la modă după război și având în Kafka un precursor. (Contextul autohton n-a fost pomenit, deși mi se părea la fel de interesant și, istoricește, mai util.) Dar s-au scris în deceniile din urmă contrautopii și contrautopii. între ele subzistă diferențe literare (nu doar de valoare, ci și de factură) considerabile. Prin capacitatea de a crea atmosferă, și încă una poetică. misterioasă și tulburătoare, Baconsky se desparte de majoritatea autorilor de astfel de romane. Deosebirea cea mai lesne sesizabilă constă în predilecția lui Baconsky pentru imprecis, pentru fluid, moștenită în proza „decadenților”. Fundalul pe care desfășoară bizarele evenimente din Procesul sau din 1984 este totdeauna extrem de precis, de minuțios, de realist. Ciudățenia apare la Kafka, îndeosebi, la intersecția unor scrii de întâmplări care, în ele însele, sunt absolut normale. Rareori descoperim la Baconsky amănunte realiste în stare să ne rețină. De exemplu, acela al femeii care vine să măture în camera unde locuiește protagonistul Bisericii negre, nechemată de nimeni, la ore nepotrivite și părând surdă la proteste. Dar dacă la Kafka asemenea detalii sunt neutre din punct de vedere al semnificației, introduse în roman exclusiv pentru derizoriul lor, nereușind nici măcar să închege o senzație de absurditate (cel mult, una de perplexitate), la Baconsky ele primesc imediat un sens: femeia e un agent travestit care-l va urmări pe erou în

deplasările lui, ba chiar se pare că ea e un personaj atotputernic
ia oraș, dar care se disimulează etc. Atmosfera, care la Kafka c
terifiantă prin acumularea derizoriului (lipsind orice alt efect
artistic), este la Baconsky foarte savant încărcată prin procedee
„literare”, „poetice”. [...]

Însușirile de căpetenie ale Bisericii negre sunt acelea ale unei
proze artiste, amintind deseori pe Matciu Caragiale, de un
somptuos rafinament baroc, strălucitoare de viziuni
expresioniste, încărcată de o poezie a elementarului grotesc,
sordid ori funerar, abstrasă, ceremonioasă și, stilistic, dedată
unor voluptăți secrete. Alegoria politică stă sub pecetea acestei
expresivități verbale ca sub o lespede de neînălțurat.

Nicolae MANOLESCU, „Proza lui A.E. Baconsky”, în România
literară, nr. 38, 1990

S-a vorbit mult despre Biserica neagra, roman încheiat în
octombrie 1970, respins de editurile românești și publicat, în
traducere germană, în 1976. Citindu-l, îmi dau scama de ce nu
a putut fi tipărit până acum. Este o parabolă în stilul povestirilor
din Echinoxul nebunilor (1967), mai bine organizată și cu o
simbolistică mai severă. Stilul este același: oracular, fastuos,
livresc, bazat pe o migăloasă strategie a insolitului și a
echivocului. Stilul parabolei moderne, în linia prozei lui Hesse și
Jiingcr. A.E. Baconsky îi asociază, în povestiri și în roman, o
anumită strălucire matcină. Se simte mereu la lectură bucuria
frazei bine tăiate, plăcerea de a da pregnanță anunțului. [...],

Intriga romanului se bazează în Biserica neagra pe încercarea
personajului narator (Sculptorul) de a-și păstra personalitatea și
libertatea într-o lume în care diferențierea este, cum am precizat
deja, o marcă erezie. Ca să-i vindece, Liga îl supune pe Sculptorul
îndărătnic la un șir de probe dure. În limbajul propagandei
oficiale, toate acestea se numesc funcții de răspundere. Este mai
întâi servitorul unui paradisier, apoi gropar, milog, spălător de
schelete umane, supraveghetor în biserică, meșter de cruci, preot
improvizat, propagandist la un fel de școală de reeducare, în fine

ajunge cerșetor și clopotar... Asistă, în acest timp, la scene atroce de umilire colectivă. Liga este condusă de Dumnealor, indivizi puternici pe care nimeni nu-i vede. Servitoarea este crudă și nesățioasă erotic, femeile se lasă flagelate, cerșetorii vânjoși participă la scene de acuplare publică. Romanul, îngroșând caricatura, prezintă acest ritual dement, animalic, într-un peisaj apocaliptic căzut sistematic în farsa insuportabilă.

Nu-mi dau scama în ce măsură cititorul obișnuit cu alt tip de proză primește această parabolă sufocată de semne negre și primejduită de atâtea cauzalități neverosimile. Rămâne desigur înțelesul fabulei și el nu poate scăpa la lectură: Sculptorul, care practică o artă a ascezei spirituale și a rigorii morale, este silit să treacă printr-un proces de inițiere în abjecție și umilință. El își caută tatăl și descoperă o lume instalată în murdărie și minciună. [...]

Cum citim azi această proză premonitoare, deschisă spre o utopic așa de neagră și spre o satiră atât de fățișă ? Ca pe o parabolă, cum am zis, în care trebuie să vedem nu atât ceea ce se spune, ci sugestia care se ascunde în propozițiile solemne. A.E. Baconsky dă, în mod evident, o imagine a societății totalitare într-o narațiune care are toate atributele unei utopii negative. Ea este bine construită și, în cele 46 de capitole, rotește ca pe niște bulgări de zăpadă câteva simboluri fundamentale: singurătatea artistului, conspirația publică împotriva orgoliului său, istoria colectivă, diversiunea ca instrument al puterii, umilirea, ncantizarca individului într-o falsă societate egalitară, mistificarea instituțiilor și legiferarea denunțului, corupția organizată... Despre toate aceste fapte grave, halucinant de realiste, A.E. Baconsky scrie un roman care nu respectă, evident, legea verosimilității. El se instalează de la început în straniu și monstruos, voind, pe această cale, să dea o sugestie despre o existență trăită à rebours și despre o lume în care toate lucrurile umblă răsturnate.

Eugen SIMION, „Romanul parabolic”, în România literară, nr.

23, 1990

Un volum de povestiri - Echinoxul nebunilor (1976) - și un roman - Biserica neagra (1976 - în limba germană; 1990 - în limba română) - ni-l relevă pe A.E. Baconsky ca pe un fin și rafinat prozator, preocupat de caligrafierea cu eleganță a unor lumi ezoterice, fantastice, în care realitatea

prezentului concret se reflectă ca într-o oglindă răsturnată, reverberând la nesfârșit imaginea propriei conștiințe în căutarea de sine. Eroul povestirilor, ca și al romanului, este mereu același individ solitar („singur într-un oraș cenușiu** - Încețoșatul Orfeu), relevat în varii ipostaze ale unor manifestări de viață abulice, dintr-un decor (sau poate dintr-un cadru - mediu - social) artificios, oarecum oniric („fluidul nevăzut al unor vremuri moarte și înviate în vis** - Artiștii din insula), marcat sever însă de teroarea izolării dictată de forțe sau mecanisme existențiale obscure („începusem a ne supune unei ierarhii tot mai tiranice, în fruntea căreia se bănuia a fi observatorul tăcut, deși el însuși părea urmărit de spectrul altei ființe, neștiută de nimenea** - Cel-mai-mare), în care singurul reazem pentru echilibrul său rațional îl poate afla și trebuie să-l afle în cunoașterea de sine, în propria identificare umană. Eroul baconskyan este astfel un om singur sau însingurat („Ajunsesem din ce în ce mai singur, mai ferecat în solitudinea mea disperată** — Fuga pietrarului), în orice caz izolat într-o lume ce parcă mai degrabă concretizarea unor dictate coșmare, acționînd ritualic, în bună măsură inconștient, condus doar de instinctul apărării propriei identități morale, prezența sa purtând aura unui duh al permanenței locului și al seminției sale. [...]

Prezent în ținuturi insolite („ținut al pierzaniei** - Farul) și în locali- tăți/orașe bizare („Nicăieri n-am mai văzut asemenea ulițe goale, mărginite de case înfricoșate, ghemuite una într-alta, pe care nu izbuteai să le ții minte, și în fiecare dimineață, privindu-le aveai impresia că peste noapte a mai dispărut una din ele** - Fuga pietrarului-, „Cetatea noastră de pe coasta mării era plină

cu fluturi enormi, plină de goluri întunecate și de amintirea unor fante despre care nu știam dacă se întâmplaseră într-adevăr vreodată** - Cel-mai-mare), eroul povestirilor lui A.E. Baconsky se comportă el însuși ciudat, chiar straniu, căci paradoxal, intervențiile sale în ordinea și dinamica acelei lumi, căutând a i se integra, dobândesc calitatea unor demersuri cc violează regula predestinării dc fii ai locului. El acționează în sensul dc a-i înțelege acestuia rosturile, de a-i pătrunde tainele și deopotrivă a elucida semnificația propriei prezențe acolo, pentru a se putea identifica, în fond, pe sine în relația cu lumea cc și-l revendică prin totul ca pe unul de-al său și încă nu unul oarecare, ci menit a o izbăvi prin tocmai fatalitatea existenței sale nconformiste. [...]

Tânărul abia trecut de vârsta adolescenței, eroul povestirii Farul, se simte chemat dc mirajul plecării în lumea largă, dc marca aventură a cunoașterii, dar oamenii din imediata lui, apropiere nu numai că nu-l încurajează, circumspecți sau neîncrezători, ci chiar temători de a ști că vreunul dintre ei ar putea, eventual, depăși propria condiție a captivității lor într-o zonă de viață amorfă, în care .orizontul tăcut al mării știa să fie nimb pc creștetile dezmoșteniților cc eram", 11 trimit ca într-o etapă dc purgatoriu, pe limba de pământ înaintată mult în mare, unde se ridică solitară doar construcția farului, pentru a-și petrece acolo o vreme in tovărășia rece și pustie a paznicului. Izolarea de lume pare a fi aici și mai accentuată, aproape desăvârșită. Exotismul ținutului, vecin cu sălbăticia, imprimă evenimentelor existențiale, puține și tainice, haloul unei încărcături dc mister și ceremonial ocult, totuși inițiatic, dc care tânărul se pătrunde și sc încarcă emoționat, ca de-o atingere virginală cu însemnele primare și primordiale ale cunoașterii. [...]

Dar eroului povestirii Artiștii din insulă îi reușește evadarea - e drept, accidentală - alunecând pc marc, într-o iarnă, cu o banchiză de gheață desprinsă pc neașteptate de țarm. Călătoria este halucinantă, printre cețuri, în noapte, străbătând spații ce

aparțin mai degrabă visului. În vreme ce o voce ascunsă - ursitoare a soartei - îi șoptea neîncetat la ureche, precizându-i ca într-o profetică denunțare propriul destin. (...) Insula pe care ajunge are o blândă stranietate, amintind oarecum, prin atmosferă, de o altă, cea eminesciană, a lui Euthanasius (dezvăluind o natură mirifică), dar mai ales prin acel templu pe pereții căruia, alături de chipul unui alt mântuitor, sunt pictate scene din istoria țărâmului, ca într-un fel de suită biblică a drumului pătimirii. Eroul este condus în interiorul insulei pe un drum străjuit de trunchiuri de arbori ciopliți, care se dovedesc a fi de fapt înscinnc funerare. (...)

Proza fantastică a lui A.E. Baconsky trebuie pusă, iară îndoială, în relație cu realitățile complexe ale sistemului existențial (social, politic) de sorginte socialistă în care autorul s-a simțit întotdeauna un claustrat, un opresat al aparatului dictatorial de gândire și acțiune pe care Liga Cerșetorilor (cum o dănumește în romanul Biserica neagră) - .Din toate ungherele se ridicau zdrențăroșii, apropiindu-se amenințători, mulți, mai mulți ca oricând, mai agresivi, mai fanatici, mai negri", constata și eroul din Începutul Orfeu - îl dirija în direcția depersonalizării umane. Povestirile și nuvelele sunt, citite în acest cod, subtile parabole construite cu o recuzită fantastică, în care dominantă rămâne meditația profundă, tulburătoare, asupra condiției omului ca individ și ca element social într-o lume în care singura șansă de salvare a sufletului, a conștiinței de sine, a libertății de gândire și manifestare personală îi rămâne evadarea nu în exterior - nu pe alte meridiane, unde îl pot prinde (eventual la fel sau în alt fel) aceleași capcane - ci în sine, în lăuntrul său, în biserica tănuită a propriului... uman. Realitatea externă, tot ceea ce-l înconjoară pe omul unei asemenea societăți opresionare se relevă ca un coșmar, ca o morbidă halucinație a unei lumi bolnave, copleșită de agonia produsă de propriile-i malformații, ridicate sau impuse ca principiu director și criteriu existențial fundamental. Toate acestea se regăsesc decantate cu

rafinament în universul insolit al prozelor lui A.E. Baconsky ca într-o neagră, magică oglindă nepermisă.

Constantin CUBLEȘAN, „Universul insolit al prozei lui A.E. Baconsky”, în

Steaua, nr. 2-3, 1991

Poate fi citit romanul Bierica Neagră, oare, prin prisma detașării de timpul în care a fost scris? A fost terminat în 1970, a avut probleme cu cenzura, a apărut peste graniță. Motive suficiente pentru a răscoli zgura obsedantelor decenii, a descifra cine ar fi în realitate cutare personaj, la ce evenimente concrete se face aluzie etc. Nimic mai la îndemână, chei pentru astfel de interpretare „la minut” putându-se găsi în toate cuierele istorici literare. Vom cobori însă la un nivel inacceptabil de jos motivațiile romanului lui A.E. Baconsky, sărăcindu-l de rezonanțele lor profunde. Baconsky, asemenea multora, este un scriitor autentic și nu un autor de diatribă andcolectivistă. [...]

Ajuns gropar-șef peste un cimitir, el, intelectualul subțire din a doua generație, constată oarecum satisfăcut că „a lucra cu intelectualii era grețos și comod”. O constatare, desigur, îndeajuns de incomodă. Vitalismului narcisiac anterior i se opune trăirea euforică a unei cauzistici nocive, în care narcisismul se întemeiază pe o imagine negativă: a ceea ce nu ar fi trebuit să fie. Romancierul construiește migălos arhitectura, o retușează cu delicatețe, cu intervenții care, nu o dată, subliniază caracterul baroc al ansamblului. Spațiile sunt umplute de cuvinte în care nimic nu rămâne fără determinant, vocabulele se înlănțuie cu spor parcă dintr-un fel de teamă a recunoașterii asemănării, a identității cu respingătoarea dublură.

Individul baconskyan se transformă, devine exact contrariul a ceea ce fusese la începutul romanului, acceptând o lume în care ceremoniile erau atât de perfide, încât, prin neîncetată succesiune, creau impresia de stabilitate. Dintr-un adversar al Celor Trei Gropari, adică al anunțătorilor unei false nașteri a noocrației - tenta parodică este vizibilă - povestitorul ajunge el

însuși cooptat în rândul groparilor. Lucru curios: groparii fuseseră dintotdeauna Trei Gropari, dar el, povestitorul, nu-și recunoscuse dublura în niciunul din ei. Cu alte cuvinte, intelectualul nostru de la 1970 dobândise deja forța de a-și recunoaște o anume stare de morbiditate. Ceea ce ar și explica rapida cădere în rău, în Gropar (nu într-un Cerșetor oarecare).

Dc altfel, lumea imaginată de Baconsky era una puternic ritualizată, dominată de ceremonialiștrile morții, în fel și fel de chipuri. Ritualurile sunt atât de numeroase, încât prin imensa lor foială lasă impresia unui statism funciar, a unei imposibilități gratuite și vane. Excesul de ritualuri este provocat de dorința de a inculca o stare de inerție, de a o inocula treptat și, în același timp, de a oferi o revelație brutală a ei. Precauțiile nu-și au rostul, deși se iau oarecare măsuri, nu însă totale, și se ridică uneori colțul câte unei cortine, spre a intriga și înspăimânta, a trezi curiozitatea și a cultiva astfel îmbolnăvirea întru autoprețuire. Ciudat pentru un intelectual atât de rafinat, de decadent rafinat, de morbid rafinat, cum este povestitorul din Biserica Neagră, este refuzul, sau neputința, de a avea prea multe presimțiri, încrezându-se mai mult în premonițiile altora și dovedind astfel inerția profundă care l-a cuprins. Intelectualul bakonskyan preferă imobilismul și din rațiuni exterioare, nu numai din propria-i vanitate: din frica de schimbare, căci a observat că, pe insula cerșetorilor, nu se produce nicio schimbare în bine.

Astfel, Biserica Neagră ajunge un simbol al pervertirii universale, spațiu al ritualurilor dezgustătoare și obscene. [...]

Cu adevărat, Biserica Neagră este un text găsit într-o sticlă ce plutea pe valuri. Cuvintele răsună de dincolo de mormânt, cu obscura forță de persuasiune a necromantului: viitorul nu va fi în niciun caz unul senin, el aparține unei zodii sumbre, prihănit de prezentul nenorocit. Urmele cabalistice din final subliniază caracterul voit confuz al ansamblului, orientează interpretarea mai curând către generalizare și interzice datarea. Din

amănuntul că Cerșetorii au început să apară, deocamdată sporadic, în diverse locuri de pe pământ, se poate deduce că Liga lor va pune stăpânire, cu tenacitatea-i feroce, peste toate. Viziune apocaliptică, din care a rezultat un roman al precarității omului standardizat de o societate căreia, fiindu-i teamă de ea însăși, îi amplifică mecanismele de mortificare. între acestea, cu deosebire, cacealmaua obedienței smerite.

Dan MĂNUCĂ, „Zodia necromantului* în Analogii. Constante ale istoriei literare românești. Editura Junimea, Iași, 1995, pp. 221-226

Asemenea lui Mihai Em in eseu, Al. Maccdonski sau V, Voiculescu - pentru a nu rămâne decât la cazurile cele mai semnificative - A.E. Baconsky trăiește în conștiința cititorilor mai ales ca poet, deși celelalte sectoare ale activității sale literare nu sunt cu nimic mai prejos decât poezia. Excelent traducător, eseist cu o vastă cultură și exemplar conducător de publicație, Anatol Baconsky a fost și un prozator de excepție, volumul său de proza scurtă intitulat Echinoxul nebunilor și alte povestiri (ed. 1 - 1967) impunând un maestru al fantasticului, cu o viziune cu atât mai originală, cu cât se îndepărtează de supralicitata filieră mitico-folclorică din care s-au inspirat reprezentanții de marcă ai genului, de la I.L. Caragiale până la Mircea Eliade. Sumarul cărții reunește un număr de zece povestiri de dimensiuni diferite - numărul cu evidente încărcări magice nu este ales la întâmplare - în care prozatorul rămâne, în esență, un poet, ceea ce și explică principalele trăsături ale imaginarului său. A.E. Baconsky nu este preocupat în narațiunile sale de relatarea unor întâmplări extraordinare, conținutul epic al acestor proze este de altfel destul de sărac, centrul interesului fiind acaparat de exprimarea unor neliniști existențiale, elementul de senzație suferind un transfer dinspre domeniul faptic înspre cel psihologic, proces amplificat și de permanenta spiritualizare a cadrului, a realității. Derutându-și în mod deliberat cititorul, prozatorul recurge la un permanent joc al măștilor, ceea ce duce la apariția, suprapunerea

sau alternarea continuă a celor mai insolite imagini, situații ori personaje Ordonat după alte legi decât cele impuse de mimesis-ul realismului tradițional, universul baconskyan pare a fi reflexul unei priviri în oglindă, în măsură să răstoarne valorile consacrate care guvernează lumea. Fantasticul din Echinoxul nebunilor ține de tentația misterului, de tainele pe care le ascund locurile și oamenii, adică de acea față a narațiunii care i se sugerează cititorului, dar care nu se lasă deconspirată niciodată în totalitate. Atras înainte de toate de reversul misterios al faptelor, A.E. Baconsky este creatorul unui fantastic de atmosferă cărui definițiile „clasice” ale genului nu i se potrivesc. [...]

Povestirile lui A.E. Baconsky sunt confesiunile unor croi problematici, martori ai unor întâmplări insolite, niște veritabili surghiuniți ai destinului. Volumul arc în frunte un fragment dintr-un vechi descântec („Peste-o marc mare neagră/ Latră-un câine marc, negru”), ceea ce nu indică atât sursa folclorică a acestei proze, ci vorbește cu predilecție de sensurile ei mai adânci, relevând două componente semnificative ale imaginarului baconskyan: pustiul - având drept variante stepa, marca, cimitirul sau chiar orașul - și bestiarul, viețuitoarele care îl alcătuiesc fiind prin excelență niște animale htoniene. Un citat semnificativ - de data aceasta din Deuteronomul - deschide și narațiunea Farul, indicând propensiunea scriitorului pentru fantastic: „Dar aceasta e taina ținută în păstrarea mea și peccduită în visteriile mele.” Relatarea se apropie prin cadru și atmosferă de Thalassa lui Al. Macdonald, dar și de povestirea Ghicitor în pietre de Mircea Eliade. Personajul-narator se dovedește încă o dată mai degrabă martorul involuntar al unor evenimente neobișnuite decât protagonistul lor, ceea ce face ca perspectivei riguroase a scriitorului omniscient - în măsură să spulbere misterul să i se substituie punctul de vedere subiectiv și limitat al nara-torului-personaj, perspectivă qirc, în loc să deconspire sensurile ezoterice ale textului, le potențază. Asemenea scrierilor lui Jorge Luis Borges sau Mircea Eliade,

povestirile lui A.E. Baconsky au o structură labirintică, motivată prin faptul că ghemul întâmplărilor se încâlcește permanent, cititorul neavând niciodată date suficiente pentru a decoda în totalitate misterul. Cele mai multe relatări ale cărții se găsesc sub constelația mitului eternei reîntoarceri, permanentele reluări ale unor întâmplări originare exprimând tocmai ideea circularității. [...]

Dacă narațiunea intitulată Cel-mai-mare poate fi socotită istoria unui miraj, a unei psihoze colective cu atât mai stranie cu cât pe parcursul amplificării ei sunt uitate până și motivele care au declanșat-o, Aureola neagra se bazează pe o tehnică narativă extrem de complexă, sugerând parcă ideea spargerii oricăror bariere spațiale sau temporale. Dedicată memoriei lui Mihail Sadoveanu, povestirea ne transpune într-un han situat la răspântia unor „timpuri întoarse**”, unde alternanța dintre o realitate halucinatorie și noaptea „cu vise falnice, și nălucirile unor timpuri scufundate**” creează o atmosferă particulară, de narcoză. A.E. Baconsky scrie o proză de factură inițiatică, în care inițierea lectorului-neofit se petrece simultan cu cea a naratorului-manor actor, ceea ce face ca impresia produsă de faptele citite să fie extrem de puternică. Trăind sub o constelație ostilă, protagoniștii acestor relatări ajung în conflict cu membrii comunității din care fac parte. Încercând să facă bine, ei încalcă în mod involuntar niște consemne tainice, fiind imediat sancționați. Dereglarea reacțiilor umane firești instituie un univers kafkian, lipsit de posibilitatea evadării. O asemenea atmosferă coșmarască definește și narațiunea Încețoșatul Orfeu, în care se pune problema salvării Euridicei din infernul existențial în care a trăit până atunci, tentativă ce eșuează deoarece salvarea nu este posibilă nici pentru cui damnat - adică pentru naratorul aflat în postura unui Orfeu ratat - care devine martorul neputincios și victima evenimentelor, el însuși obligat la existență „întoarsă, apăsătoare și obsesivă**”. Chiar dacă putem surprinde câteva ecouri ale unor mituri în opera sa, A.E.

Baconsky se ferește să prelucreze în mod servil firul epic al unor asemenea narațiuni sacre, întâmplările interscându-l doar în măsura în care dezvăluie niște realități interioare. [...]

Cunoscut mult timp doar prin versiunea germană datorată lui Max Demeter Pcyfiiss (1976), romanul Biserica Neagra reprezintă o reușită sinteză a scrierilor anterioare ale prozatorului. Narațiunea arc în frunte un motto din Biblie, motto ce anunță propensiunea prozatorului pentru analiză. În centrul cărții se găsește același personaj-narator și martor din povestiri, un personaj anxios, a cărui prezență presupune o modalitate specifică de percepere a realității. Înzestrat cu o sensibilitate exacerbată care este dublată de o „luciditate istovitoare”, eroul lui A.E. Baconsky trece printr-un șir de avataruri insolite și este confruntat cu o serie de situații-limită care îi dereglează cursul firesc al existenței. De altfel, deja fraza de debut a relatării se dovedește extrem de semnificativă, prevestind pătrunderea sub constelația misterului: „Mă întorceam spre casa umbră de presimțiri anxioase.- Autorul Cadavrelor în vid construiește o lume à rebours, dominată de organizația ezoterică a unor cerșetori misterioși. Aceștia devin tot mai agresivi, instituind în cetate niște relații de tip feudal. În scurt timp, ei devin adevărații stăpâni ai locului, topos dominat de două simboluri negative: Marea și Biserica Neagră. Prin mișcarea neîntreruptă a valurilor, marea întruchipează o stare tranzitorie, de incertitudine, îndoială și indecizie sinonimă cu însuși destinul uman. (...) A.E. Baconsky zugrăvește un univers coșmarcsc, unde totul devine posibil și unde totul se găsește sub semnul provizoratului. Personajele joacă mereu alte roluri, identitățile fiind măsluite continuu sub protecția unor măști și a unor decoruri și ele provizorii. Redus la condiția unui mecanism ce execută în mod automat un program, personajul-narator se simte cuprins de o puternică criză existențială, de un nețărmarit în interior. Dincolo de aureola fantastică care facilitează zugrăvirea numeroaselor avataruri trăite de către protagoniștii cărții, romanul arc și o puternică

încărcătură parabolică. Semnificațiile parabolei (trimiterile la opresiunile exercitate de statul totalitar) se dezvoltă în finalul narațiunii, când este prezentată și motivată revoluția cerșetorilor. Actul justițiar este himeric, iar concluziile prozatorului se dovedesc drastice. Într-o societate în care nu contează adevărul individului, ci numai setea de adevăr a mulțimii, salvarea devine imposibilă, existența repetându-se la infinit într-un cerc infernal.

Gheorghe GLODEANU, „Poetica fantasticului”, în Dimensiuni ale romanului contemporan. Editura Gutinul, Baia Mare, 1998, pp. 98-102

Biserica neagră este unul dintre puținele texte „de sertar” din perioada comunistă, cenzura timpului refuzând să-l publice din cauza mesajului său alegoric subversiv. Romanul este o antiutopie a societății totalitare, în tradiția unor mari cărți ale secolului nostru: Noi al lui Evgheni Zamiatin, Călugăr al lui Andrei Platonov, 1984 al lui George Orwell, Brave New World al lui Aldous Huxley. [...] Din paleta complexă de tonuri intermediare ale realității, utopia preia doar nuanțele pozitive și imaginează o lume perfect „albă”, fără umbre, iar antiutopia selectează aspectele negative, imaginând o lume „neagră”, fără lumină. Cele două imagini sunt extremele scării axiologice, punctele de reper moral prin care este judecată o anumită societate. Cel mai instructiv exemplu în acest sens sunt Călătoriile lui Gulliver, personaj care ajunge întâi într-o Anglie descrisă alegoric drept liliputană (antiutopic), iar apoi într-o Anglie tratată drept urieșească (utopie). În același raport de simetrie inversă se află viziunea distopică a lui A.E.B. față de viziunea utopică promovată de ideologia comunistă. Romanul răstoarnă punct cu punct sloganurile propagandei oficiale și imaginează o lume anamorfotică, în care ceea ce personajele „oficiale” proclamă drept progres și ascensiune este resimțit de protagonist ca scufundare și involuție. Biserica neagră nu face parte din categoria, mai răspândită, a contrautopiilor „scientiste”, ci din a celor „poetice”, fiind în continuitate

stilistică cu Echinoxul nebunilor. Într-un oraș neprecizat de pe malul mării (atmosfera nebuloasă și stranie a spațiilor maritime este o constantă a prozei lui A.E.B J se reîntoarce după o lungă absență un bărbat care își petrecuse tinerețea în țări străine. Protagonistului nu i se pronunță niciodată numele, cum de altfel niciunul din personaje nu are o identitate civilă, ci este desemnat prinți-o trăsătură dominantă: Bătrânul profesor, Paracliserul, Groparii, Sordidul, Generalul, Proprietăreasa, Fosta dansatoare, Fratele, Personajul auster, Servitoarea, Dumnealor etc. Acest regim nominal păstrează lumea literară într-o imprecizie generică, fiind un indice că romanul se vrea citit în cheie alegorică. Orașul este luat treptat în stăpânire de către Liga Cerșetorilor, societate având drept lăcaș principal de cult Biserica Neagră. Din figuri marginale, cerșetorii devin o clică dominantă, care își impune propriul mod de viață tuturor celorlalți locuitori. Spre exemplu, celor mai înalte personaje din noua ierarhie li se aruncă, drept gest suprem de respect, câte un bănuț în pălăria întinsă; hainele noi împendate, făcute din cele mai bune stoffe, sunt croite din petice și au un aspect studiat șleampăt etc. Totul este o ironie acută la adresa complexelor defilate ale lumpenproletariatului care, prin revoluția socialistă, nu a făcut decât să preia privilegiile foștilor aristocrați și să le maimuțarească blazonul. [...]

Instrumentul prin care Liga dirijează chimia alienării este falsul. Societatea cerșetorilor este o lume orientată după valori factice: .Elan, abnegație, spirit pătrunzător, hotărâre, clarviziune și multe asemenea cuvinte trebuiau să devină podoabele viitoarei mele activități.** Societatea-surogat este evident o parabolă a comunismului, în care ideologia are pretenția de a înlocui realitatea. [...]

Protagonistul romanului observă cum vidul formelor îi ruinează reperele și ființa interioară: .O falsă încredere, falsă temeinicie, o falsă speranță, o falsă certitudine. Eu însumi devenisem într-o anumită măsură fals.** Liga îi răpește progresiv

viața privată, singurătatea, identitatea, pentru a-i construi insidios o altă biografie. Astfel, eroul este confruntat cu un individ care, pretinzând a fi fratele său, îi inculcă amintirile unui trecut cc nu îi aparține, îi reinventează dc fapt viața, în vederea unui transfer de personalitate. (...)

A.E.B. diagnostichează corect maladia morală a comunismului, văzând în ideologic neantul central pe care se sprijină întreg regimul. Câțiva ani mai târziu, într-un pătrunzător eseu politologic, Originile intelectuale ale leninismului, Alain Besançon se va apleca asupra acestui paradox, arătând că marxismul își datorează forța dc atracție faptului că, fără a fi nici știință, nici filozofic, nici religie, îmbină aceste trei domenii într-un mod ilicit, dar eficace. Mai exact, ideologia ia naștere prin învestirea științei (a ideii dc cunoaștere) cu încărcătura afectivă a credinței. Marxismul este o religie pe dos, care, deși se pretinde atee, folosește același mesaj ca și creștinismul, dar înlocuiește transcendentul cu imanentul, spiritul cu materia, Dumnezeu cu omul. Or, cu o bună intuiție, A.E.B. își construiește contrautopia comunistă folosind o imagistică escatologică, cc dcconspiră impostura ideologici comuniste. Societatea cerșetorilor este o biserică neagră, unde se oficiază liturghii pe dos, orgii sexuale, exact după cum ereticii secolului al XVII-lea participau la slujbe negre. [...]

Alain Besançon a analizat structura gnostică a propagandei comuniste, în care societatea burgheză corespunde lumii întunericului guvernate dc Demiurgul cel rău, societatea comunistă corespunde lumii dc lumină guvernate dc un Dumnezeu transcendent, iar tovarășii sunt inițiații care aduc gnoza salvatoare (marxismul). Gnostică este și atitudinea existențială cinică adoptată dc protagonist: pentru a elibera sufletul pur din cloaca materiei, diferitele secte experimentaseră două căi opuse, dar identice în rezultate, fie cea a ascetismului complet (ca refuz de a lua contact cu tentațiile acestei lumi rele), fie cea a orgiilor (ca modalitate de a arde, de a consuma toate

tentațiile cărnii care ne țin legați de materie). Ca și Echinouxul nebunilor, titlul Biserica neagra este, prin urmare, un oximoron care deconspiră registrul inversat al imaginilor religioase folosite de ideologia comunistă. Spre deosebire însă de Echinouxul nebunilor, unde atmosfera halucinantă are o consistență proprie, în Biserica neagra fantasticul este sugrumat de intenția parabolică. Lumea imaginară nu se mai desfășoară după propriile ci legi imanente, ci pretinde să fie mereu citită în transparență. [...] Romanul este de fapt o meditație autobiografică mediată, o reflecție în cod alegoric asupra propriului destin. Prin lentila deformantă a ficțiunii, lentilă ce urmărește devierea atenției cenzurii (atât cea socială, cât și, poate, cea interioară). A.E.B. parc a-și judeca trecutul din perioada stalinistă, pe care îl repudiază în această a doua parte a vieții și a creației. În protagonist, el reface și încearcă să conștientizeze mecanismele sufletești de dedublare care permit coabitarea neaderenței și a revoltei cu acceptarea și compromisul și care au drept consecință căderea în apatie și marasm. Fără să ducă luciditatea aucodemascatoarc până la specia mărturisirii ispășitoare, romanul este o analiză psihologică (încercare de autoînțelegere) în regim indirect a condiției de marionetă la care este redus omul într-un sistem totalitar.

Corin BRAGA, „A.E. Baconsky”, în Dicționar analitic de opere literare românești, vol I, A-D, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000, pp. 105-108

Preliminariile acestei abordări stilistice și, în general, noul unghi de abordare a condiției umane în ipostazele ei tragice poc fi depistate, ceva mai devreme, și în volumul de proze Echinouxul nebunilor și alte povestiri (1967), carte de certă semnificație pentru anii când începea să se contureze la noi o proză fantastico-existențialistă. Eminența stilului a îndepărtat însă, ulterior, atenția de la fondul prozei baconskyene. La drept vorbind, parabolele sale poematice nu au o certă ascendență existențialistă, după cum nici una clar expresionista, Bind, mai

degrabă, un comentariu-cscu la mai vechi obsesii baconskyene. Ele situează emblematic, generic și anistoric ființa umană în ipostaze ale depersonalizării. Unele din ele suportă și o vagă decriptare caracterologică: astfel, în *Farul* găsim și un ciclu inițiativ suprapus tipologici adolescentului inadapabil; Cel-mai-mare poate indica apariția ierarhiilor sociale. Totul rămâne însă evanescent și simbolic, anxios și incert. O fatalitate dezonorantă copleșește individul pentru care cauzalitatea și finalitatea nu constituie repere ale destinului. Absurdul planează insinuant și kafkian. De altfel, ființa umană este de-a dreptul strivită de măreția și sălbăticia peisajului; aceleași întinderi scitice ale exilului, aceeași absorbantă legănare a mării ca un orizont metafizic. În ansamblul creației lui Baconsky, prozele stabilesc legătura între fabulația din *Fluxul memoriei* și bestiarul social al *Cadavrelor în vid*; un adevărat jurnal de creație cu autonomie fermă. Situându-l astfel, nu diminuăm importanța prozei, ci evidențiem complexa structură a creatorului.

Dinu FLĂMÂND, „A.E. Baconsky”, în *Dicționarul esențial al scriitorilor români*. Editura Albatros, București, 2000, pp. 47-48

Opera lui A.E. Baconsky este mărturia spectaculoasă și dramatică a voinței sale de a se rupe de realismul-socialist, de poezia de lemn pe care și el a practicat-o cu sârg destulă vreme, de limba și mentalitatea de lemn în care s-a format și s-a impus. Ruptură înfăptuită cu incontestabil succes, dacă avem în vedere profilul de estet fără izbăvire pe care poetul însuși și l-a fixat în istoria literară și de asemeni - last but not least - proza sa antiutopică obsesională. Personalitate mai complexă decât însuși artistul - ușor de identificat prin această devenire îndărătnică spre estetism - Baconsky s-a văzut până în cele din urmă confruntat cu opțiunea între utopia marxist-leninistă abhorată și osândită, pe de o parte, și societatea de consum pe care de asemeni a osândit-o. [...].

În *nuvelele din Echinoxul nebunilor* (1967) vidul este calificat prin chiar faptul că personajelor îi lipsește sistematic identitatea

nominală (un nume apare doar în Farul, dar și „cuviosul” Apolinarie de aici se arată a fi un impostor) - cimitire, monumente și capele funerare, cerșetori și clerici răsar acum asemenea unor premoniții vizionare implicite discursului epic. Nuvelele lui Baconsky cultivă îndeobște mistere romantice, epicul dizolvându-se în atmosfera care îl poartă ca să-l înghită. De la Mateiu Caragiale și Panait Istrati (prețiozitatea imaginației, vecinătatea apelor mari care incită imaginația), autorul se întoarce la Sadovcanu, la Agârbiccanu, la Gala Galaction. Singurele momente epice originale sugerând alte posibilități - mai modeme, zicând așa - ar fi, în încețoșatul Orfeu, paza unui bordel de către o haită de copii vagabonzi, iar în Ultimul rol, reciclarea actorilor care în noile lor profesii își continuă comportamentul vocației abandonate. [...]

Biserica neagră este o antiutopic în formele moștenite din romanul gotic, unde estetica râului își dezvoltă cu prisosință puterile; cu deosebirea că, într-o antiutopic precum aceasta, răufăcătorii nu apar ca individualități - întreaga alcătuire socială fiind de fapt acum criminală. Iar meritul cel mai de seamă al lui Baconsky constă tocmai în relevarea prin alegorie exemplară a criminalității societății comuniste, așa cum el însuși a cunoscut-o. Societate bazată pe distrugerea individualității și abolirea personalității. Niciun personaj din Biserica neagră nu are deci nume - nominalizarea fiind înlocuită cu categoria profesională: cerșetorul, groparul, proprictărcasa, profesorul, paracliserul, portarul, servitoarea, generalul, metafizicianul, dansatoarea. Un procedeu doar în aparență expresionist, căci nu conceptele, arhetipurile vizionare determină o redistribuire de roluri, ci pura funcționalitate socială. [..•]

La fel ca orice antiutopic, romanul lui A.E. Baconsky se situează în afara vieții. Doar atmosfera-i coșmarcască, tratată de autor cu reală abilitate, îi asigură existența estetică și odată cu ea perenitatea literară. Estetismul atinge prin urmare o treaptă creatoare cu atât mai remarcabilă, cu cât n-au fost puse la

contribuție nici fantasticul, nici absurdul. Absurdă și fantastică este, în Biserica neagră, doar sărăcia.

Ion NEGOIȚESCU, Scriitori contemporani. Editura Paralela 45, Pitești, 2000, pp. 34-38